

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Historický ústav

Architekt Oldřich Liska a jeho působení v královéhradeckých projekčních kancelářích

Diplomová práce

Autor: Bc. Matěj Bekera
Studijní program: N7105 – Historické vědy
Studijní obor: Historie
Vedoucí práce: doc. PhDr. Veronika Středová, Ph.D.

Hradec Králové, 2017

Zadání diplomové práce

Autor: Matěj Bekera

Studium: F15NP0037

Studijní program: N7105 Historické vědy

Studijní obor: Historie

Název diplomové práce: **Architekt Oldřich Liska a jeho působení v královéhradeckých projekčních kancelářích**

Název diplomové práce AJ: The Architect Oldřich Liska and his work in drawing offices in Hradec Králové

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce by se měla zaměřit na tvorbu architekta Oldřicha Lisky v oblasti východních Čech. Tento region byl vybrán, protože se v tomto území účastnil velkého počtu veřejných i užších architektonických soutěží. Práce by měla představit jeho architektonicky nejzajímavější stavby v Hradci Králové a provést komparaci s jeho Pardubickými realizacemi a nejvýraznějšími projekty v oblasti východních Čech. Neméně důležité bude také srovnání nejvýznamnějších realizací, které vytvořil během činnosti v královéhradeckých projekčních kancelářích. Práce by měla přinést zařazení do kontextu především české meziválečné architektury a zároveň představit tendence v jeho tvorbě (zaměření na jednotlivé styly co se u něj objevovaly, prvky a architektury co ho ovlivňovaly svou činností). Metody pro vypracování: Biografická, Geografická, Typologická, Komparativní, Diachronní, Přímá, Nepřímá, Induktivní, Metoda sondy.

Prameny Magistrát města Hradec Králové, stavební úřad archiv. Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Pomocná dokumentace č. 82/2007 (Liska). Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Archiv města Hradce Králové. Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Archiv města Černilov, Chlumeč nad Cidlinou, Nový Bydžov, Předměřice nad Labem. Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa. Státní okresní archiv Pardubice, fond Archiv města. Státní okresní archiv Pardubice, fond Berní správa. Státní okresní archiv Náchod, fond Berní správa. Literatura BARTOŠ, Štěpán - LUKEŠ, Zdeněk - PANOCH, Pavel, Kaleidoskop tvarů: století moderní architektury v Pardubickém kraji, Pardubice 2006. BARTOŠ, Štěpán - LUKEŠ, Zdeněk - PANOCH, Pavel, Ve víru modernosti: architektura 20. století v Královéhradeckém kraji, Pardubice 2008. BENEŠOVÁ, Marie - TOMAN, František - JAKL, Jan, Salón republiky: moderní architektura Hradce Králové, Hradec Králové 2000. LISKA, Oldřich, Projekty a stavby arch. O. Liska Hradec Králové, Praha 1931. NOVÝ, Otakar, Česká architektonická avantgarda, Praha 1998. ŠEFCŮ, Ondřej, Architektura: lexikon architektonických prvků a stavebního řemesla, Praha 2013. VLČEK, Pavel, Encyklopedie architektů, stavitelů a kameníků v Čechách, Praha 2004.

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Veronika Středová, Ph.D.

Oponent: prof. PhDr. Dana Musilová, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval pod vedením doc. PhDr. Veroniky Středové, Ph.D., Samostatně, a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 1. května 2017

ANOTACE

Matěj BEKERA. *Architekt Oldřich Liska a jeho působení v královéhradeckých projekčních kancelářích*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017, s. 152, přílohy s. 23. Diplomová práce.

Významný, avšak doposud opomíjený architekt Oldřich Liska spojil výraznou část svého působení s Hradcem Králové, kde v letech 1908–1947 pracoval ve čtyřech projekčních kancelářích. Zde se podílel na rozvoji moderního urbanismu několika východočeských měst a obcí. Zároveň v těchto ateliérech vytvořil řadu kvalitních návrhů, značného množství staveb zadávaných městy i soukromými osobami v celém Královéhradeckém i Pardubickém kraji. Během prvních desetiletí Liska získával v těchto institucích četné zkušenosti, které následně využil při svém plném osamostatnění po roce 1921. Jeho architektonická tvorba byla kombinací prvků historizujících slohů s národním dekorativismem, kubismem a později také funkcionalismem, nebo konstruktivismem. Řada architektonických projektů měla zásadní inovační význam, což jej v éře první republiky vyneslo mezi nejvýznamnější architekty působící v regionu. Šlo především o jeho obytné realizace a objekty školského charakteru tzv. halové dispozice, které se staly jedním z nejzásadnějších momentů pro rozvoj meziválečné avantgardy s výrazným využitím moderních západoevropských architektonických vlivů.

Klíčová slova: Oldřich Liska, Hradec Králové, Pardubice, královéhradecké projekční kanceláře, meziválečná moderní architektura, východních Čechy

ANNOTATION

Matěj BEKERA. The architect Oldřich Liska and his work in drawing offices in Hradec Králové. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2015, p. 152, p. add 23, Master Degree Thesis.

Important, but so far neglected, architect Oldřich Liska has linked a significant part of his activity with Hradec Králové, where he worked in four design offices between 1908–1947. Here he participated in development of modern urbanism in several towns and villages of East Bohemia. Simultaneously in these studios he created number of quality designs of great amount of buildings. These gave him cities even private people in whole Hradec Králové and Pardubice region. During first decades in these institutions Liska obtained extensive skills, which he subsequently has used in his full independence era after 1921. His architectural design was combination of Historism and National decorativism, Cubism and later also Functionalism, or Constructivism. Number of architects projects had essential innovative importance, which has brought him among most important architects of region. It was primarily his residential designs and school buildings so-called hall disposition, which became one of most fundamental moments for development of interwar vanguard connected with significant use of modern West-european architectural influences.

Key words: Oldřich Liska, Hradec Králové, Pardubice, drawing offices in Hradec Králové, interwar modern architecture, Eastern Bohemia

Poděkování

Rád bych poděkoval především vedoucí své diplomové práce doc. PhDr. Veronice Středové, Ph.D., za její cenné rady, připomínky a za všechnen čas, který mi věnovala. Za výběr tématu, kontakty a podporu nadále děkuji také PhDr. Zdeňku Zahradníkovi, následně také Mgr. Janu Jaklovi za zpřístupnění pozůstalosti architekta a ochotným pracovníkům Státního okresního archivu v Hradci Králové, Jičíně a Pardubicích. Moje poděkování patří rovněž zaměstnancům regionálních muzeí a vlastníkům jednotlivých objektů, kteří mi zpřístupnili zajímavé informace, fotografie i návštěvu konkrétních staveb. V neposlední řadě pak děkuji také své přítelkyni, rodině a přátelům, bez jejichž podpory by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

Úvod.....	9
1 Projekty určené pro Hradec Králové	17
1. 1 Oldřich Liska a jeho stopy v moderním architektonickém vývoji Hradce Králové	17
1. 2 Architektova činnost v královéhradeckých projekčních kancelářích	24
1. 3 Liskovy začátky v projekční a stavitelské kanceláři Josefa Jihlavce	25
1. 4 Doba velké spolupráce, spojená s firmou Josef Fňouk stavitel.....	28
a Oldřich Liska architekt	28
1. 5 Řešení poválečné bytové nouze ve Společnost stavitelů s r. o. v Hradci Králové	31
1. 6 Samostatný projekční ateliér Oldřich Liska architekt	34
1. 7 Nejvýraznější realizace v Hradci Králové	41
1. 7. 1 Městské lázně (HR31).....	42
1. 7. 2 Vlastní vila architekta (HR32)	46
1. 7. 3 Ústřední konzum (HR35).....	49
2 Pardubické stopy Oldřicha Lisky	53
2. 1 Moderní urbanismus a rozvoj Pardubic v době mezi železnicí	53
a druhou světovou válkou.....	53
2. 2 Pardubické realizace Oldřicha Lisky	62
2. 2. 1 Nouzové činžovní obecní domy na Čechově nábřeží (PR1).....	62
2. 2. 2 Obecní činžovní domy v Jiráskově ulici (PR2)	67
2. 2. 3 Činžovní a obchodní domy ve Sladkovského ulici (PR3)	69
2. 2. 4 Dům pro Okresní nemocenskou pokladnu v Pardubicích (PR4).....	71
2. 2. 5 Dům pro sociální péči Charlotty Masarykové (PR5).....	73
2. 2. 6 Vila Václava Ulrycha (PR6)	75
2. 2. 7 Rodinný dům Antonína Kratochvíla	78
2. 2. 8 Činžovně obchodní dům Na Kopečku (PR8).....	79
3 Liskovy východočeské realizace	82
3. 1 Projevy meziválečné architektury ve východních Čechách	83
3. 1. 1 Obytné domy a vily.....	86
3. 1. 2 Administrativní a industriální objekty	103
3. 1. 3 Kulturní, církevní a ostatní objekty	106
3. 1. 4 Regulační plány a urbanizační studie.....	111
3. 2 Liskovy nejvýraznější realizace v Královéhradeckém a Pardubickém kraji.....	113
3. 2. 1 Dvojvila pro Rudolfa Vitouška (VR14).....	114
3. 2. 2 Sokolovna v Sobotce (VR21)	116

3. 2. 3 Poštovní a telegrafní úřad v Kostelci nad Orlicí (VR23).....	118
3. 3 Fenomén školních objektů v Liskově tvorbě.....	121
3. 3. 1 Přístupy k podobě moderních škol v meziválečné evropské a československé architektuře.....	121
3. 3. 2 Chodbová dispozice školních budov a její realizování ve východních Čechách.	124
3. 3. 3 Nový dispoziční přístup – halové školy v oblasti východních Čech	134
Závěr.....	143
Seznam pramenů a literatury.....	147
Seznam obrazových příloh.....	153
Seznam příloh.....	158

Úvod

Téma mé diplomové práce je zaměřené na architekta Oldřicha Lisku (1881–1959) a jeho činnost v rámci královéhradeckých projekčních kanceláří, kde působil mezi léty 1908–1947, odkud pak odešel do slezské Opavy. Touto oblastí se zabývám z důvodu dlouholetého zájmu o meziválečnou architekturu v Hradci Králové, a také z hlediska malého probádání tvorby této osobnosti. Navzdory tomu, že Oldřich Liska patřil mezi nejproduktivnější projektanty ve městě i v celém východočeském regionu, vzniklo o jeho osobnosti jen několik dílčích příspěvků nebo medailonů.¹ Architektovou činností se doposud nikdo soustavně nezabýval. Další motivací, která mě vedla k rozvinutí tohoto tématu, byla dochovaná nezpracovaná pozůstalost architektova díla, umístěná v Muzeu východních Čech v Hradci Králové.² K ní mi zajistil přístup, stejně jako k dalším královéhradeckým reáliím, vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Zdeněk Zahradník.³ Pod jeho systematickým vedením jsem se stále více zajímal o Liskovu pozoruhodnou tvorbu, inspirace, projekční kanceláře a moderní královéhradeckou architekturu. V mém bakalářském projektu zdůrazňuji především dlouholetou tvůrčí a životní epizodu Oldřicha Lisky v Hradci Králové. Důležité bylo opravit a zkompletovat projektantův osobní či pracovní životopis, dále sumarizovat, upravit nebo doplnit kulturně-historický kontext jednotlivých Liskových realizací ve městě. Kromě toho jsem pokračoval v popsání jednotlivých regulačních plánů a urbanizačních studií, které pro Hradec Králové vytvořil a následně jsem představil i nerealizované projekty či veřejné architektonické soutěže, kterých se účastnil.⁴ Tím byly položeny základy pro pozdější diplomovou práci, kde dosavadní výzkum doplňuji o analýzu Liskova působení ve východních Čechách, zabývám se sociálním a kulturním zázemím existence a činnosti projekčních kanceláří, vztahy s ostatními stavebníky a architekty atp.

Diplomovou práci jsem rozdělil do třech kapitol. Vedlo mě k tomu přehledné členění podle lokalit, kterým se věnuji, jde o realizace pro Hradec Králové, Pardubice a další menší města východních Čech. Nejdříve šlo o realizace, jež architekt Oldřich Liska navrhoval pro

¹ Jiří KŘÍŽEK – Jakub POTŮČEK, *Tylovo divadlo v Lomnici nad Popelkou 1930–2010: příběh jedné stavby Oldřicha Lisky*, Lomnice nad Popelkou 2010, Jakub POTŮČEK, *Oldřich Liska (životopisný medailon)*, *Architekt* 50 (10) 2004, s. 78–80.

² Muzeum východních Čech v Hradci Králové (dále MvČ HK), Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska).

³ Získal jsem kontakty na pracovníky Muzea východních Čech v Hradci Králové, dále mi PhDr. Zahradník doporučil některé fondy týkající se královéhradeckých architektonických soutěží, regulačních plánů uložených v této instituci apod.

⁴ Viz Matěj BEKERA. *Činnost architekta Oldřicha Lisky v Hradci Králové*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2015, s. 108, přílohy s. 12. Bakalářská práce.

Hradec Králové, poté pro Pardubice a následně došlo k zdůraznění a popsání projektů ve zbylých městech či obcích východních Čech. Region je tu chápán jako geografický celek v hranicích dnešních administrativních útvarů Královéhradeckého a Pardubického kraje. Jde o tradiční pojmenování, které označuje výraznou kulturní, hospodářskou i politickou provázanost tohoto území.

První kapitola je věnována Liskovým projektům určeným pro Hradec Králové. Jejím hlavním cílem bylo syntetizování informací zjištěných o jednotlivých projektech a osobnostech v bakalářské práci. Podkapitoly jsou nejdříve věnovány projevům Oldřicha Lisky v moderním architektonickém vývoji města. Nově bylo důležité postihnout a zdůraznit architektův přínos pro rozvoj urbanismu v Hradci Králové a představit v jaké stavební situaci se město nacházelo po zrušení barokní bastionové pevnosti. Práce je dále zaměřena na vývoj a analýzu Liskova působení ve čtyřech královéhradeckých projekčních kancelářích. Tato část patří mezi stěžejní, protože právě Liskovo působení v těchto institucích utvářelo architektovu tvorbu v celém rozsáhlém období let 1908–1947. Zpočátku pracoval u Josefa Jihlavce, kde získal první zkušenosti, ale především inspirace od jednoho ze zakladatelů české moderní architektury Jana Kotěry. Dále působil ve sdílené projekční a stavitelské firmě s Josefem Fňoukem, který mu později pomohl k úplnému osamostatnění. Zajímavou etapou bylo i období velké kooperace s řadou dalších architektů a stavitelů v královéhradecké Společnosti stavitelů, jež mu otevřela cestu k projektování rozsáhlých bloků obytných domů. Ty se staly jedním z dalších těžišť jeho práce po úplném osamostatnění v roce 1921. Postupně tedy v diplomové práci došlo k zařazení jednotlivých objektů do konkrétních projekčních kanceláří a k zhodnocení slohových či dalších uměleckých vlivů. V poslední podkapitole první kapitoly se zaměřuji na tři nejvýraznější realizace, které ve městě podle Liskova návrhu vznikly. Chtěl jsem totiž tímto zdůraznit jeho přínos pro meziválečnou architekturu v Hradci Králové a také poskytnout prostor pro srovnávání s dalšími výraznými návrhy v ostatních oblastech regionu. V rámci analýzy jednotlivých objektů této kapitoly byl proveden i jejich kunsthistorický popis a stylové porovnání.

Ve druhé kapitole věnované pardubickým realizacím Oldřicha Lisky užívám stejné postupy a členění jako v kapitole první. Nejdříve zmiňuji architektonický vývoj města od postavení železnice po druhou světovou válku. Zde šlo především o zdůraznění nejvýraznějších projektantů a jejich realizací, či urbanistických studií. Provádím srovnání s odlišnými podmínkami, které byly pro moderní architekturu v sousedním Hradci Králové. Dále pokračuji rozčleněním na jednotlivé podkapitoly, jež jsem věnoval osmi zrealizovaným návrhům architekta. Zde, podobně jako u Hradce Králové, bylo popsáno společenské pozadí

vzniku objektů. Pak následuje kunsthistorický popis jednotlivých objektů především obytného a administrativního účelu i s častým stylovým porovnáním s jinými nejčastěji královehradeckými projekty.

Poslední nejrozsáhlejší třetí kapitola je zaměřena na projekty a realizace, které sice Oldřich Liska vytvářel v jednotlivých projekčních kancelářích v Hradci Králové, ale byly určeny pro ostatní obce a města v regionu východních Čech. První podkapitolu jsem věnoval popisu objektů, společensko-historickému pozadí a kunsthistorickému popisu jako u předešlých částí diplomové práce. Jednotlivé objekty jsou tu však řazeny chronologicky v rámci typologie podle účelu daných staveb. K tomuto rozdělení došlo především kvůli přehlednosti a lepšímu srovnání jednotlivých projektů stejné funkce. Jde tedy o stavby charakteru obytného, administrativního, industriálního, kulturního a následně se věnují regulačním plánům a studiím. Jako v předchozích dvou kapitolách jsem se i zde snažil zdůraznit tři nejvýraznější projekty, které ve východních Čechách mimo Hradec Králové a Pardubice vznikly. Popis, analýza i srovnání s ostatními objekty jsou zde podrobnější. Poslední podkapitola je věnována specifickému fenoménu v Liskově tvorbě, a to školním budovám. Jako u předcházející části diplomové práce i tady došlo k zdůraznění vývoje staveb vzdělávacího typu v daném regionu, kromě toho zde jde i o obecné představení reformních snah architektů proměnit dispozice a jednotlivé účelové prvky škol. Nejdříve se v této části věnuji konkrétním stavbám a popisu tradičních školních budov chodbové dispozice, které vznikly ve vymezeném prostoru, potom pokračuji představením reformního pokusu škol tzv. halové dispozice, k nimž Liska přispěl jak teoretickými články, tak praktickou realizací v Borohrádku a Černilově.

Ke zpracování vymezeného tématu jsem využíval jak literaturu obecné povahy, tak studie reflektující architektonický vývoj regionu východních Čech. Moderní, především meziválečné architektuře byla postupně věnována stále větší pozornost v odborné i popularizační literatuře. Za základní práci pro studium v jednotlivých kunsthistorických oblastech můžeme nadále považovat publikaci Marie Benešové, která ale Liskovo dílo téměř vůbec nereflektuje, a naopak uvádí zcela chybné informace.⁵ Po roce 2000 docházelo k růstu publikovaných monografií věnovaných jednotlivým architektonickým stylům. Můžeme sem zařadit například kolektivní práci Venduly Hnídkové a Jindřicha Vybírala, nebo Zdeňka

⁵ Marie BENEŠOVÁ, *Česká architektura v proměnách dvou staletí 1780–1980*, Praha 1984.

Lukeše a Ester Havlové.⁶ Kromě toho se objevilo několik monografií o řadě výrazných architektů spojených s modernou věnovaných například Josefu Gočárovi, Janu Kotěrovi nebo lokálnímu projektantovi Vladimíru Fultnerovi.⁷ Jednou z primárních prací pro moderní architekturu v Čechách je také publikace Michala Kohouta a Rostislava Šváchy, která přináší základní informace o regulačních plánech a urbanistickém vývoji měst. Akcentuje nejvýraznější regionální příklady staveb projektantů hlavně v první polovině 20. století.⁸ Pro přehled jednotlivých osobností v oblasti stavebnictví a architektury je bezpochyby důležitá práce Pavla Vlčka s encyklopedickými medailony.⁹ Kromě toho musíme také zmínit monografie týkající se budov vymezených podle jejich účelu. Jde o publikace Petra Vorlíka o meziválečných garážích, Alfreda Javorina věnovaná divadelním projektům a Jana Šimka, který reflektoval problematiku historie školních objektů.¹⁰ Všechny můžeme charakterizovat jako práce věnující se dílčím proměnám daného typu objektů s konkrétními příklady, kde se objevují i Liskovy realizace. S ohledem na účel staveb je také nutné zmínit dlouhou řadu kolektivních prací vydávaných nakladatelstvím Foibos books. Jde o *Slavné vily Královéhradeckého*, nebo *Pardubického kraje* či *Slavné pošty Čech, Moravy a Slezska*.¹¹ Vymezenému tématu se věnuje i literatura zaměřená regionálně na východní Čechy. Jde jak o kolektivní monografii *Kaleidoskop tvarů*, tak o titul *Víru modernosti*.¹² Tyto dvě publikace obsahují charakteristiku jednotlivých uměleckých stylů s důrazem na příklady nejvýraznějších staveb v obou krajích. Práce je zaměřená především na stručné kunsthistorické popisy. Pro objekty vzdělávacího charakteru musíme uvést jako důležitý informační zdroj odborné příspěvky publikované v dobovém periodiku *Stavba*.¹³

⁶ Vendula HNÍDKOVÁ – Jindřich VYBÍRAL, *Národní styl, kultura a politika: National style, arts and politics*, Praha 2013, Zdeněk LUKEŠ – Ester HAVLOVÁ, *Český architektonický kubismus: podivuhodný směr, který se zrodil v Praze Czech architectural cubism: a remarkable trend that was born in Prague*, Praha 2006.

⁷ Zdeněk LUKEŠ – Pavel PANOCH – Daniela KARASOVÁ – Jiří KOTALÍK, *Josef Gočár*, Praha 2010, Vladimír ŠLAPETA a kol., *Jan Kotěra 1871–1923: zakladatel moderní české architektury*, Praha 2001, Marcel PENCÁK, *Hradecký architekt Vladimír Fultner: ve spleti české moderny*, Brno 2013.

⁸ Michal KOHOUT – Rostislav ŠVÁCHA, *Česká republika – moderní architektura: Čechy*, Praha 2014.

⁹ Pavel VLČEK, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.

¹⁰ Petr VORLÍK, *Garáže: meziválečné garáže v Čechách: Zrod nového typologického druhu a proměny stavební kultury*, Praha 2011, Alfred JAVORIN, *Divadla a divadelní sály v českých krajích díl I. – divadla*, Praha 1949, Jan ŠIMEK, *Historie školních budov: od tereziánských reforem po současnost*, Praha 2016.

¹¹ Petr ULRICH (ed.) a kol., *Slavné vily Královéhradeckého kraje*, Praha 2007, Miroslav KAŇKA – Pavel PANOCH (ed.) – Zdeněk LUKEŠ – Jakub POTŮČEK, *Slavné vily Pardubického kraje*, Praha 2010, Petr ULRICH (ed.) – Jan BALÁČEK a kol., *Slavné pošty Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2013.

¹² Zdeněk LUKEŠ – Štěpán BARTOŠ – Pavel PANOCH, *Kaleidoskop tvarů: století moderní architektury v Pardubickém kraji*, Pardubice 2006, Štěpán BARTOŠ – Zdeněk LUKEŠ – Pavel PANOCH, *Ve víru modernosti: architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008.

¹³ Například: Václav KOLÁTOR, *Naše školství a naše školy*, *Stavba*, roč. 14, 1937–1938, s. 93, Vladimír STRÍBRNÝ, *Nové vlivy ve stavbě škol*, *Stavba* roč. 9, 1930–1931, s. 141.

O Oldřichu Liskovi doposud stále nevznikla žádná odborná monografie či popularizační práce, která by se věnovala jeho rozsáhlému dílu. Pro základní informace k jeho osobnosti je důležitý článek Oldřicha Starého v *Československém architektovi*, nebo životopisný medailon publikovaný Jakubem Potůčkem.¹⁴ Právě posledně jmenovaný historik umění se často zmiňuje o Oldřichu Liskovi, například v práci *Tylovo divadlo v Lomnici nad Popelkou*, nebo dílčími příspěvky v rámci monografie *Hradec Králové: architektura a urbanismus*.¹⁵

Další důležitou literaturou pro téma Oldřich Liska v lokalitě východních Čech jsou lokálně zaměřené práce. Pro oblast samotného Hradce Králové je to kolektivní monografie *Salon republiky*, která přináší komplexní přehled vývoje moderní architektury ve městě i se zdůrazněním Liskových realizací.¹⁶ Často zde autoři přisuzují architektovy chybné realizace, problém tu můžeme najít i s datací jejich výstavby apod. Pro regulační plány a urbanistický rozvoj města jsou pak primární publikace Františka Tomana a přehledová práce Jiřího Krátkého.¹⁷ Druhá práce je důležitá z hlediska komplexního a odborného postihnutí problematiky regulačních studií ve městě, jenž má srovnání pouze s Tomanovým a Potůčkovým příspěvkem.¹⁸ Pro oblast spojenou s moderní architekturou v Pardubicích nevznikla žádná monografie. Je možné najít jen několik dílčích příspěvků k vybraným stavbám v *Kaleidoskopu tvarů*.¹⁹ Pro studium společensko-historického pozadí a architektonického vývoje jednotlivých městských částí je důležitá základní popularizační práce *Kniha o městě Pardubice*.²⁰ Nejvýraznější monografií, která reprezentuje kunsthistorický popis výrazných objektů a nejvíce reflektuje realizace architekta Oldřicha Lisky, je kolektivní příspěvek *Architektonické plány Pardubicka* s rozsáhlou obrazovou či pramennou přílohou.²¹ Texty od Pavla Panocha v této publikaci uvádějí přehled šesti Liskových realizací ve městě se základním popisem, ale bez konkrétnějších informací ohledně výstavby, společensko-historického pozadí, nebo zařazení do kontextu architektonické tvorby či pardubické stavební produkce. Pokud jde o literaturu věnovanou ostatním obcím a městům ve

¹⁴ Oldřich LISKA, *Jak zrál projekt lázní*, Osvěta lidu: příloha k otevření lázní XXXVI (29) 1933, s. 1, Oldřich STARÝ, Akademický architekt Oldřich Liska, *Architektura ČSR* 5. 1960, J. POTŮČEK, *Oldřich Liska (životopisný medailon)*, *Architekt* 50 (10) 2004, s. 78–80.

¹⁵ Jiří KRÍŽEK – Jakub POTŮČEK, *Tylovo divadlo v Lomnici nad Popelkou ...*, Jakub POTŮČEK, *Hradec Králové: architektura a urbanismus 1895–2009*, Hradec Králové 2009.

¹⁶ Marie BENEŠOVÁ – František TOMAN – Jan JAKL, *Salón republiky: moderní architektura Hradce Králové*, Hradec Králové 2000.

¹⁷ František TOMAN, *Sto let výstavby a územního plánování města Hradec Králové*, Hradec Králové 1985, Jiří KRÁTKÝ, *Urbanistická kompozice Hradce Králové*, Hradec Králové 1990.

¹⁸ F. TOMAN, *Sto let výstavby ...*, J. POTŮČEK, *Hradec Králové: architektura a urbanismus ...*

¹⁹ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*

²⁰ Dagmar BRONCOVÁ (ed.), *Kniha o městě Pardubice*, Praha 1999.

²¹ Vladimír HRUBÝ a kol., *Architektonické a stavební plány Pardubicka*, Pardubice 1999.

východních Čechách, musíme uvést lokální publikace zaměřené především na stručný historický vývoj místa, který je většinou postavený na obecní kronice, nebo tradici.²² V příspěvcích tohoto charakteru šlo především o využití společenského kontextu daného místa, či medailonů lokálních osobností. Jedním z mála zdrojů je nepříliš rozsáhlá monografie Rostislava Šváchy a Davida Junka věnovaná meziválečné architektuře města Polička.²³ Jde o skutečně reprezentativní publikaci pro prezentaci a vývoj moderní zástavby v tomto malém východočeském městě.

Pramenná základna pro zpracování tématu je rozsáhlá. Primárním pramenem stále zůstává Liskova vlastní práce *Projekty a stavby arch. O. Liska Hradec Králové*.²⁴ Za stěžejní část můžeme označit Liskův vlastní soupis díla do roku 1931 a neautorizované články, jež prezentují projektantovu činnost s fotografiemi a ilustracemi realizací a nerealizovaných vizualizací. Dalším důležitým okruhem jsou také architektovy vlastní příspěvky publikované především v regionálním periodiku *Osvěta lidu*. Jedním ze stěžejních pramenných zdrojů se stala doposud nezpracovaná pozůstalost Oldřicha Lisky uložená v Muzeu východních Čech v Hradci Králové.²⁵ Ta obsahuje písemné dokumenty, dobové fotografie a stavební plány či vizualizace, které nejsou nijak seřazené ani uspořádané. Hlavními písemnými prameny jsou dva strojopisy, jež představují přehled architektovy tvorby. Jde o dokument *Projekty a stavby architekta Oldřicha Lisky z Hradce Král. a Opavy z roku 1946* a *Seznam projekčních prací od roku 1908 do roku 1950*.²⁶ Jde o stěžejní práce, které popisují jednotlivé realizované a nerealizované stavby či plány architekta podle účelové typologie s rokem vzniku či návrhu. Oba strojopisy pak Liska doplnil lístky s ručně dopsanými položkami, které pravděpodobně zapomněl připsat při vytváření strojopisu. Zásadní komplikací je zde absence přesných adres a umístění jednotlivých staveb. Navíc oba přehledy obsahují několik nesrovnalostí, a proto je potřeba tyto dokumenty komparovat s dalšími prameny. Mezi takové nepřesnosti můžeme například zařadit projekt devíti obecních domů pro Pražské Předměstí. V *Soupisu 1950* ho najdeme, ale v předešlém *Soupisu 1946* i v architektově publikaci z roku 1931 již tuto položku vůbec nenalezneme.²⁷

²² Například: Ludvík POSLUŠNÝ, *Nové paměti města Vamberka*, Vamberk 2010, Karel RICHTER, *Po stopách prošlého času: Chlumecko nad Cidlinou a Chlumecko v proměnách staletí*, Praha 2010.

²³ Rostislav ŠVÁCHA – David JUNEK, *Polička: moderní architektura 1900–1950*, Polička 2007.

²⁴ Oldřich LISKA – František TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931.

²⁵ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska).

²⁶ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), *Projekty a stavby architekta Oldřicha Lisky z Hradce Král. a Opavy z roku 1946, Seznam projekčních prací od roku 1908 do roku 1950*. Dále v textu označováno jako *Soupis 1946* a *Soupis 1950*.

²⁷ O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Liska Hradec Králové*, Praha 1931.

Mezi další písemné prameny uložené v Liskově pozůstalosti patří řada životopisů, následně také různá vysvědčení a osvědčení potvrzující jeho praxe, nebo osobní dopisy, které psal o architektově tvorbě jeho syn Oldřich Liska.²⁸ Dalším důležitým zdrojem uloženým v pozůstalosti jsou dobové fotografie, jež většinou pořizoval sám Liska. Jde jak o rodinné snímky, tak o ty zachycující jednotlivé architektovy realizace. Velice často je také doplnil o komentář, kde se daná budova nachází a také pro koho a kdy daný návrh vytvořil. Na základě těchto fotografií v komparaci s dalšími dokumenty, bylo možné prokázat architektovo autorství u hned několika projektů. Součástí pozůstalosti jsou také stavební plány (jeden od Josefa Gočára) a vizualizace nerealizovaných či realizovaných projektů architekta. Kromě toho tu můžeme nalézt několik regulační studií, většina se věnuje hlavně návrhu tzv. Velkého Hradce Králové z roku 1919.

Dalším primárním pramenem pro prokázání autorství objektů, zjištění informací ohledně průběhu výstavby či rozpočtu měly být stavební archivy v jednotlivých městech a obcích. Vzhledem k současným legislativním požadavkům, aby u každého objektu byl získán souhlas vlastníka pro nahlédnutí do stavební dokumentace, v některých případech je majitelů i několik desítek, nebylo možné tento pramen, až na několik výjimek týkajících se především objektů v obecním, nebo státním majetku použít.²⁹

Jako komplementární fond byla tedy využita Berní správa uložená v jednotlivých státních okresních archivech. Zde umístěné kartony domovní daně obsahují podrobné stavební plány, písemnosti týkající se rozpočtů a další doplňující dokumenty. Nejvíce dochovaná je pak Berní správa pro okresy Hradec Králové a Jičín. Naopak téměř žádnými složkami tohoto fondu nedisponují Státní okresní archivy Náchod, Trutnov a Rychnov nad Kněžnou. V rámci Státního okresního archivu v Hradci Králové byly následně využity i fondy Archiv města Smiřice, obce Chudeřice, nebo Fotoarchiv, který sloužil především k doplnění společensko-historických informací, dat, či mohl sloužit k prokázání stylové podobnosti v případě dobových fotografií. Prameny k jednotlivým objektům v Pardubicích jsou uloženy ve fondu místního Městského národního výboru Státního okresního archivu Pardubice. Zde dochované složky týkající se daně z nemovitosti obsahují stejný přehled písemností jako fondy Berní správy. Mezi důležité archivní prameny patřily i dokumenty poskytnuté místními muzejními

²⁸ K vysvědčením a osvědčením je možné zařadit to od stavitele Roberta Niklíčka v Poličce, který Liskovi potvrzuje praxi, jež prováděl mezi léty 1901–1902. Jedním z osobních dopisů je neadresovaný od architektova staršího syna Oldřicha Lisky juniora z 1. 8. 1983. Životopisy jsou volně vložené strojopisy, u nichž není možné prokázat, kdo je jejich autorem. Pravděpodobně se jedná o dokumenty, které sestavil Oldřich Liska.

²⁹ Šlo především o stavby školních budov, které jsou v majetku obce, nebo kraje, například v Borohrádku, Jaroměři, nebo Žamberku.

institucemi, které mnohdy nahrazovaly nedostupné či nedochované stavební plány, písemnosti o rozpočtech apod.³⁰

Hlavním cílem mé diplomové práce je poskytnout kompletní přehled Liskovy realizované tvorby v regionu východních Čech mezi léty 1908–1947, kdy sídlil a pracoval v jednotlivých královéhradeckých projekčních kancelářích. Tedy představit jeho umělecké inspirace, dohledat kooperaci či naopak konkurenci s ostatními architekty a vytvořit podrobný kunsthistorický popis postavených objektů s ohledem na stavebně-historický vývoj jednotlivých měst a obcí. Nevěnuji se tedy podrobně ani jeho uměleckým začátkům před příchodem do Hradce Králové, či jeho závěrečné periodě spojené s působením v Opavě a Brně. Opomím také stavby navrhnuté a zrealizované mimo vytyčený region. Kompletní postihnutí Liskova díla se zařazením do koncepce meziválečné architektury, má být výsledkem odborné monografie, o jejímž vypracování uvažuje autorský kolektiv Adam Hubáček, Marcel Pencák a Ladislav Zikmund-Lender.

Pro vypracování diplomové práce jsem využil několika metod. Především v první kapitole často využívám metody biografické. Zde bylo totiž provedeno uvedení osobnosti architekta Lisky do královéhradeckého prostředí s konkrétními časovými úseky práce v jednotlivých projekčních kancelářích a praxí. Geografickou metodu uplatňuji v celém textu, především na začátku každé kapitoly, kde vymezuji územní celky, v nichž docházelo k výstavbě a urbanistickému vývoji. Typologického rozdělení jsem nejvíce využil v poslední části, kde došlo k rozdělení staveb a plánů vzniklých pro východní Čechy podle jejich účelu. Komparativní metoda byla použita především ve srovnávání stylové podobnosti objektů stejného účelu, nebo z různých územních celků jako Hradec Králové, Pardubice apod. Diachronní přístup používám tam, kde se věnuji kulturně-historickému a stavebnímu vývoji jednotlivých měst a obcí, popis a komparace jednotlivých realizací mě dovedly k poznání postupného přerodu architektony tvorby a stylů, které využíval. Pokud jsem se musel potýkat s nedostatkem archivních pramenů, využívám analogický přístup, který mi napomohl dohledat jednotlivé souvislosti, případně nahradit tyto písemnosti pomocí alternativních řešení jako byly dobové fotografie apod. Základem mé práce však byla analýza pramenů, včetně projektových dokumentací a současné podoby jednotlivých objektů realizovaných podle Liskových návrhů. Dílčí zjištění jsem se pokusil syntetizovat, což mě dovedlo k obecným závěrům a popsání tendencí týkajících se především vývoje a uplatnění moderní architektury ve východních Čechách.

³⁰ Mezi tyto instituce patřilo například Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, nebo Městské muzeum Jaroměř.

1 Projekty určené pro Hradec Králové

1.1 Oldřich Liska a jeho stopy v moderním architektonickém vývoji Hradce Králové

Hradec Králové prožíval velký architektonický boom na začátku 20. století. V této době je značný prostor pro začínající projektanty účastnit se četného množství veřejných soutěží i soukromých zakázek a toho architekt Liska samozřejmě využil. Do architektonického rozvoje města se výrazně zapíše participací na novém regulačním plánu města, který vzniká mezi lety 1909–1911. Jeho projekt, jenž vypracoval společně s MUDr. Otakarem Klumparem je oceněn druhým místem. Podněty, které jejich projekt přinesl, jsou pro město inovativní, a proto se rozhodne městská správa Lisku oslovit, aby s autorem vítězného plánu Václavem Rejchlem mladším pracoval na konečném řešení.³¹

Nový regulační plán města, který byl dokončen a schválen v roce 1911, se stal základem pro všechny budoucí projekty vypracované především Josefem Gočárem. Výstižnou charakteristiku k tomu přináší Jiří Krátký. „V růstu města byl plán důležitým vývojovým mezníkem, který měl ve svých nejvýraznějších rysech dobově symptomatický

význam, neboť byl předzvěstí nového, racionalističtějšího přístupu k urbanistickým problémům, zaměřeným na světlo a zeleň, tj. elementární předpoklady příznivého fyzického života.“³² Jeho přínos byl také v regulování výšky novostaveb, dále v okružní radiále, kterou ve svých konceptech více rozvíjel Gočár, a v novém společenském a obchodním centru na pravém břehu Labe směrem k tehdejší samostatné obci Pražské Předměstí.

Obr. 1: Generální plán zastavovací města Hradce Králové (1911).

³¹ J. KRÁTKÝ, *Urbanistická koncepce ...*, s. 79.

³² *Tamtéž*, s. 80.

Právě budovy divadla, úřadů a nejméně dvě prostranství se staly předobrazem dnešního *Ulrichova a Masarykova náměstí*, jež jsou výraznými myšlenkami a přínosy Oldřicha Lisky k celkové nové podobě města. Další věcí, kterou architekt do plánu vnesl, bylo i budování polootevřených domovních bloků, které pak uplatnil na obytné domy pro zaměstnance ředitelství ČSD ve *Střelecké ulici* (HR14) realizované v letech 1919–1921.³³

Východočeská metropole potřebovala regulovat podobu zástavby v nových zónách kvůli specifické urbanistické situaci, kterou v minulých stoletích vytvořila vojenská pevnost. Její budování započalo v roce 1766 a zamezilo téměř jakémukoliv dalšímu architektonickému rozvoji. Město bylo tedy bizarním útvarem bez možnosti výstavby v pevnostním obvodu.³⁴ Jedinou variantou pro obyvatele bylo tedy buďto přestavovat, nebo bourat domy v dnešním historickém jádru. Dále bylo možné zakládat továrny, vily a další typy objektů na předměstích a v nejbližších obcích, kde už zákazy výstavby neplatily. Do budoucna bylo jasné, že další vývoj města nemůže probíhat pouze v území historického jádra, kde žilo jen kolem 4000 obyvatel. V roce 1880 byl dán podnět ze strany radnice ministerstvu války na zrušení pevnosti. Po dvouletém jednání se podařilo dojít ke stanovenému cíli, tedy zrušení pevnostního celku, a od roku 1884 docházelo k prvním demoličním pracím, které rychle pokračovaly po předání posledních pozemků a budov do majetku města Hradce Králové v roce 1897.³⁵

Dalším důležitým aktem pro rozvoj východočeské metropole bylo datum 22. července 1884. Městská správa tehdy vypsala mezinárodní architektonickou soutěž na regulační plán města, což bylo v tehdejší době dost ojedinělé. Šlo především o požadavek na ideové rozvržení budoucí výstavby, kde budou vedeny komunikace, v jakých místech se budou rozvíjet vilové čtvrti, průmyslové zóny atd. Ze sedmi přihlášených projektů se porotě jako nejhodnotnější jevil plán *technické kanceláře Reiter a Štěpán*, který ocenili 2. cenou.³⁶ Už to však napovídá, že nebyli s návrhy příliš spokojeni, a tak po určitých peripetiích zadali zakázku na první regulační plán městské technické kanceláři. V roce 1890 tedy vypracoval Ing. Zámečník, i podle některých podnětů z mezinárodní soutěže, první urbanistickou koncepci, ze které museli vycházet všichni budoucí následovníci.³⁷ Plán Lisky a Rejchla tedy nebyl průkopnický v rámci historického vývoje urbanismu města, ale dokončil předchozí

³³ Všechny níže zmíněné realizované hradecké projekty Oldřicha Lisky jsou pro účely dalšího citování, přehlednosti a odkazování označeny indexem HR a pořadovým číslem, které mají uvedené v seznamu královéhradeckých realizací architekta. Seznam je součástí příloh diplomové práce na stranách s. 159–160.

³⁴ M. BENEŠOVÁ – F. TOMAN – J. JAKL, *Salón republiky ...*, s. 11.

³⁵ *Tamtéž*, s. 13–14.

³⁶ J. KRÁTKÝ, *Urbanistická koncepce ...*, s. 69.

³⁷ *Tamtéž*, s. 70.

snahy o nahrazení živelné a neregulované zástavby přesně vymezenými zónami, jež byly určeny pro bydlení, průmysl a odpočinek. A to s uliční sítí, která navazovala na předchozí rozložení pevnostních hradeb.

Na přelomu 19. a 20. století docházelo k překotnému vývoji výstavby v Hradci Králové. Vznikala především vilová čtvrť v oblasti Orlické kotliny a první bloky obytných domů na *Eliščině nábřeží*, nedaleko historického jádra města. Většina těchto domů nevybočovala z architektonické tradice přelomu století. Obytné objekty Rudolfa Němce, Václava Rejchla staršího a mnohých dalších byly budovány v duchu historizujících slohů, které v té době architektury v českých zemích ještě stále dominovaly.³⁸ I přesto docházelo k postupným změnám, které byly spjaté s úpravou územního regulačního plánu Tomášem Suhradou roku 1904 a hlavně s působením nového starosty Františka Ulricha (1895), jenž stále více tíhnul k nové architektuře, například v pojetí Otto Wagnera a jeho žáků. Na základě i těchto důvodů do Hradce Králové rychle našli cestu Jan Kotěra a Josef Gočár, podle jejichž projektů vznikl objekt Okresního domu (realizace 1903–1904), nebo slavné a provokativní Gočárovo schodiště (realizace 1909–1910).³⁹ Právě v době kulturního kvasu ve městě, kdy se progresivní architekti dostávají do častých polemik s jeho konzervativními obyvateli, přichází do Hradce Králové Oldřich Liska. Podle jeho vlastních poznámek a soupisů nejpozději roku 1908, kdy už zde pracuje na pavilonu pro minerální lázně v Luhačovicích v projekční kanceláři Josefa Jihlavce.⁴⁰ Tedy jeho vstup do architektonického vývoje města zapadá do nového období české architektury, která byla spjatá s již plným prosazením moderny. Ta pak často dávala příležitosti mladým architektům. Liska, i když nový v hradeckém prostředí, dokázal uspět v soutěži na nový regulační plán a pak se svými projekty výrazně zasahoval do vývoje těchto koncepcí po celá dvacátá léta 20. století.

Těsně před první světovou válkou byla dokončena významná realizace Městského muzea od Jana Kotěry, která uzavírá etapu spojenou s velkým množstvím nových staveb i s postupným ustupováním od historizujících slohů 19. století a přechodu k moderní architektuře, jež ale často kombinuje ještě starší architektonické prvky neoklasicismu a neorenesance apod. Po světové válce se ve městě řešil především velký nedostatek obytných domů. Buduje se tedy řada nouzových budov, které vznikají především v pravobřežní Labské kotlině. Dochází k výstavbě rozsáhlých bloků nájemních domů v majetku státu nebo města, na kterých participuje i architekt Oldřich Liska. Největším zadavatelem obytných objektů bylo

³⁸ J. POTŮČEK, *Hradec Králové: architektura ...*, s. 20–21.

³⁹ *Tamtéž*, s. 22–25.

⁴⁰ O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931.

samotné město Hradec Králové a velkou roli zde sehrál starosta města František Ulrich.⁴¹ Mezi přínosy architekta Lisky těsně po světové válce patří i rozsáhlý projekt Velkého Hradce Králové z roku 1919. Ten navazoval na jeho předešlou práci pro okolní obce, jako byly Věkoše či Pražské Předměstí.⁴² Už tady se objevovala představa o velké aglomeraci, která by měla pojmut na 300 000 obyvatel a propojit jednotlivé obce do jednoho velkého celku. Tímto spojením se měl řešit krizový nedostatek bydlení, budování zahradního města a nových obytných čtvrtí. Cílem bylo racionalizovat mnohdy neregulovanou zástavbu v okolních obcích a vytvořit jednotlivé zóny města.⁴³

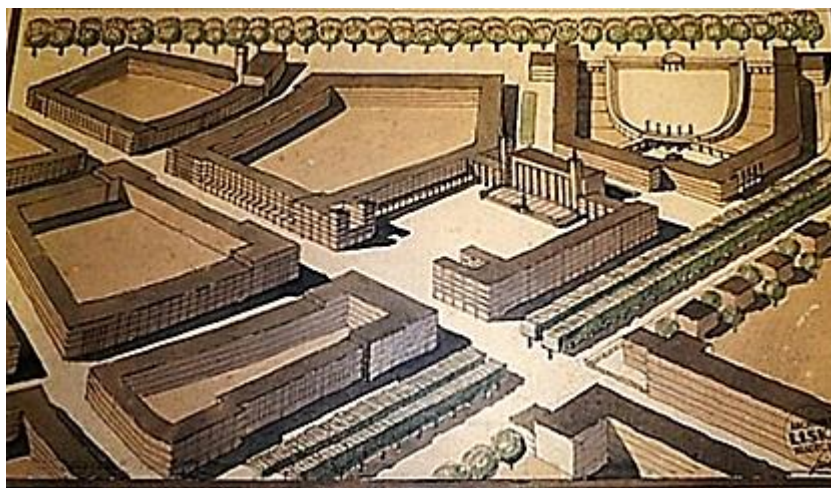
V období první republiky se dominantní osobností v oblasti rozvoje urbanismu města a veřejných soutěží stal Josef Gočár. Většiny se účastnil i Oldřich Liska, avšak neúspěšně. Svou roli v tom hrála velká konkurence jiných kvalitních architektů, protože Hradec Králové byl velice populárním místem pro prezentaci návrhů. To především kvůli volné ruce, kterou jim nechávala městská správa pod vedením starosty Františka Ulricha. Jiní projektanti totiž často více využívali moderních přístupů v architektuře inspirovaných progresivními evropskými vzory než Liska, jenž stále ještě tíhnul ke konzervativnějším uměleckým kruhům spojených hlavně s německým prostředím. V roce 1923 pověřily okolní obce Hradec Králové, aby se začalo pracovat na společném regulačním plánu. Ten částečně vycházel již z představené koncepce architekta Lisky z roku 1919. Na projektu v letech 1925–1926 pracovala městská technická kancelář. Provedením plánu byl nakonec pověřen Josef Gočár, který do roku 1928 vypracoval konečnou regulaci. Jeho projekt se pak stal základem pro další rozvoj města. Především jde o jeho obytné zóny v Labské kotlině, silniční okruh a úpravu zeleně, která z vnějšího okraje města prorůstá až k historickému jádru.⁴⁴ Ve stejné době, tedy mezi léty 1924–1925, se pracovalo na úpravě pravostranné Labské kotliny a Ulrichova náměstí. Zde se opět střetla moderní Gočárova a více klasicizující koncepce Oldřicha Lisky, z níž vítězně vyšel první jmenovaný. Náměstí se stalo novým úředním a obchodním centrem města. Domy zde byly budovány především v Gočárových představách moderní architektury, které se opíraly o vliv funkcionalismu, purismu a konstruktivismu. V druhé polovině dvacátých let 20. století vzniká Pojišťovna Fénix (realizace 1927–1928), nebo palác firmy Steinský-Sehnoutka od Otakara Novotného (realizace 1928–1929), jenž dává náměstí velkoměstský ráz.

⁴¹ Ludvík DOMEČKA, *Třicet let veřejné činnosti JUDra Františka Ulricha*, Hradec Králové 1925, s. 17–18.

⁴² J. KRÁTKÝ, *Urbanistická koncepce ...*, s. 82.

⁴³ Více zde: František SEKANINA, *Regulační plán města z roku 1919*, Český svět XVI (15) 1919, s. 2.

⁴⁴ J. POTŮČEK, *Hradec Králové: architektura ...*, s. 56.

Obr. 2: Soutěžní návrh Oldřicha Lisky na regulaci a zástavbu Ulrichova náměstí (1925).

Hned v sousední lokalitě v Lipkách vznikají oceňované objekty Rašínova gymnázia (realizace 1925–1927), Obecných a měšťanských škol (realizace 1927–1928) a Ambrožova sboru a kostela Církve československé husitské (realizace 1926–1928), které jsou všechny dílem Josefa Gočára.⁴⁵ Můžeme tedy říci, že minimálně ve dvacátých letech 20. století tento architekt dominuje prostoru veřejných staveb postavených v Hradci Králové.

Stavební ruch ve městě postupně ustupoval během velké hospodářské krize na počátku 30. let. V této době se tedy odsunovala realizace řady soukromých budov. Nejčastěji vznikaly spíše stavby, které iniciovala radnice, nebo státní instituce, ale i u nich došlo k výraznému omezení rozpočtu a původních konceptů. Po dlouhých peripetiích se realizace dočkaly Městské lázně od Oldřicha Lisky (HR31) z let 1931–1933. Ty sice neplatila přímo radnice, ani státní instituce, ale byly financované Spořitelnou královéhradeckou, výrazně navázanou na městskou správu. Své výnosy totiž často dávala do projektů pro rozvoj Hradce Králové. Například i pro návrh Asanace historického jádra města z roku 1936. Mezi další objekty patřily Okresní a finanční úřady, postavené v letech 1932–1936 podle projektu Josefa Gočára, nebo Krajský soud Václava Rejchla mladšího realizovaný mezi léty 1933–1934.⁴⁶ Ve druhé polovině třicátých let 20. století se začalo objevovat i stále větší množství budov, které stavěli různí podnikatelé, jako byli Petrofové, Skuherští a další. Po odchodu Ulricha, Gočára a jiných osobností, které iniciovaly řadu historiky umění oceňovaných objektů, docházelo k určité stagnaci v rámci koncipování nových staveb a využívání podnětů, teorie i praxe moderní architektury. Můžeme říci, že se prostředí ve městě vracelo ke konzervativnímu pojetí, které je možné považovat za paralelu k vývoji na přelomu 19. a 20. století. K oživení stagnující

⁴⁵ M. BENEŠOVÁ – F. TOMAN – J. JAKL, *Salón republiky ...*, s. 81–86.

⁴⁶ *Tamtéž*, s. 94–95.

hradecké architektury měla přispět i soutěž na Asanaci historického jádra města, se kterou přišla Královéhradecká spořitelna v roce 1936. Chtěla zabránit vyliďňování, chátrání i ztrátě řady podniků v centru, a proto se rozhodla vypsat užší architektonickou soutěž na ideové řešení regulace a případné přestavby některých částí zástavby v této oblasti Hradce Králové. K soutěži byli přizváni architekti Jan Rejchl, Oldřich Liska a Václav Placák. Na radu Zdeňka Wirtha byl vyzván k účasti ještě Bohumil Hübschmann. Pro posouzení dokončených návrhů byl sestaven poradní sbor, který tvořili zástupci města, spořitelny, nebo techničtí a památkoví odborníci.

Obr. 3: Liskův návrh úpravy Malého náměstí s novou radnicí (1936).

Během vypracování plánů se ještě spořitelna společně s městem pokoušela získat aktualizaci zastaralých asanačních zákonů a také vyjednávala lepší podmínky pro vlastníky domů, jichž se měla asanace týkat. V únoru 1937 poradní sbor rozhodl o výsledcích této soutěže. Jako jejich představám nejlépe odpovídající označili plán architekta Jana Rejchla, dále jako podnětný vyhodnotili projekt Oldřicha Lisky a Bohumila Hübschmanna. Návrh Václava Placáka byl posouzen jako nejméně zdařilý. Výsledky soutěže předal sbor městské technické kanceláři a ty se pak staly podkladem ke konečnému regulačnímu plánu a asanaci. Na základě těchto vizualizací mělo vzniknout konečné řešení. K realizaci těchto představ již nedošlo z ekonomických, památkových i společenských důvodů spojených s Mnichovem 1938.⁴⁷

Velice originální byl pohled Václava Placáka, patřícího k nejmladší generaci architektů, který si již během studií osvojil funkcionalismus. Jeho vize bezesporu ovlivněna

⁴⁷ Karel MLYNÁŘ, *Královéhradecká spořitelna pro oživení starého Hradce Králové*, Hradec Králové 1937, s. 15.

Teigeho magickým městem nové poezie znamenala reakci na konzervativní hradeckou architekturu na konci třicátých let 20. století.⁴⁸ Tento projekt byl jistě nejmodernější a nejvíce inovativní, avšak neohlížel se na žádné památkové a tradiční postupy. Pro asanaci byl tedy spíše nevhodný, jak sama posoudila porota soutěže, ale pro novou městskou část by šlo o zajímavé směřování moderní hradecké architektury a urbanismu města.

Za druhé světové války nemohlo docházet k větší výstavbě. Ještě během roku 1940 se dokončily poslední projekty a až do konce konfliktu nemohly vznikat téměř žádné nové stavby. Na tento velký meziválečný rozvoj, plány a soutěže se pak pokoušeli navazovat projektanti i v poválečné době.

Lze říci, že v celkovém urbanistickém vývoji města v první polovině 20. století přispěl Liska výrazně především svými regulačními plány v prvních dvou desetiletích. V té době se postupně realizovala jeho koncepce nového společenského a obchodního centra na pravostranné Labské kotlině. Liskova konstrukce polootevřených bloků a naznačené obytné zóny v projektu Velkého Hradce Králové se staly základem pro urbanizační práce Josefa Gočára a jeho následovníků. Do tváře města byl zapsán několika významnými stavbami, ale neocenitelná je především jeho činnost v rámci nových obytných domů během bytové nouze a řada projektů pro soukromý sektor. Podobu Hradce Králové značně změnil jižní frontou obytných domů na Masarykově náměstí, pak městskými lázněmi v duchu nautického funkcionalismu a řadou drobných budov po téměř celém městě s různými společenskými funkcemi. V celkovém rozvoji města není jeho přínos v nové architektuře a inovaci reprezentovanou Janem Kotěrou, nebo kvalitními regulacemi a co nejmodernějšími veřejnými stavbami spojenými s Josefem Gočárem, ale ve velkém množství „obyčejných“ obytných a obchodních domů a bloků, které tvoří vnitřní organismus celého města. Liskův význam pro Hradec Králové spočívá i v ideových základech pro budoucí rozvoj urbanismu ve městě a ve stylové proměně v jeho tvorbě, již prodělal za téměř čtyřicet let svého působení. Od střízlivé kombinace secese a neoklasicismu u budovy Evangelického kostela až po výrazné funkcionalistické objekty Městských lázní, nebo Ústředního konzumu na Pražském Předměstí.

⁴⁸ J. POTŮČEK, *Hradec Králové: architektura ...*, s. 65.

1. 2 Architektova činnost v královéhradeckých projekčních kancelářích

Architekt Oldřich Liska působil v několika projekčních kancelářích. Jeho činnost zde je možné rozdělit do dvou období, spolupráce, respektive kooperace a samostatné působnosti. V letech 1908–1921 pracoval minimálně ve čtyřech kancelářích a spolupracoval na několika projektech s řadou architektů. V období 1921–1922 se již plně osamostatnil a během následujících dvaceti let se jeho projekční ateliér stal váženou a často oslovovanou institucí. Byl zván, aby se podílel na různých soutěžích, nebo postavil řadu objektů pro soukromé osoby.⁴⁹ V této části práce nebude proveden podrobný výčet staveb s historickým a kunsthistorickým popisem. Cílem je vytvořit základní sumarizaci hradeckých realizací a zařadit je do jednotlivých projekčních kanceláří, kde Liska působil. Dalším úkolem bude představit vlivy uměleckých slohů, nebo architektů, kteří svou tvorbou a teorií jeho dílo ovlivnili.⁵⁰

Ve východních Čechách poprvé Liska působil ve *stavební firmě Roberta Niklíčka v Poličce* od 1. září 1901 do 27. září 1902 jako stavitelský příručí a stavbyvedoucí.⁵¹ Získával u něj praxi ve stavitelství a spolupráci ukončil kvůli nástupu na vojenskou službu. Podle dochovaného vysvědčení v architektově pozůstalosti vedl za rok práce v Poličce stavbu dvou jednopatrových domů, jedné vily, dvou přízemních obytných budov a podílel se i na stavbě jedné komunikace. Po vojenské službě vyjel na stáž do Drážďan, kde studoval u Heinricha Watzlavika. Při svých cestách zamířil i do Mnichova. Zde v roce 1908 poznal architekta Ladislava Skřivánka, u něhož byl krátce zaměstnán v jeho vídeňském ateliéru.⁵² Cesty po Německu ho v jeho prvotní tvorbě výrazně ovlivnily. V té době byl populární umělecký výraz kombinující prvky německé secese, dekorativismu a neoklasicismu. Můžeme tedy říci, že až do první světové války využíval zásad tohoto stylu pro své realizované a nerealizované návrhy. Krátkodobě se však v jeho tvorbě objevuje i vliv kubismu, patrný především v realizaci evangelického kostela v Pečkách.⁵³

⁴⁹ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska).

⁵⁰ Podrobná analýza všech objektů a přiblížení historie a vzniku stavby byly předmětem studia bakalářské práce autora. Zmiňovanému tématu byla věnována celá kapitola, viz M. BEKERA, *Činnost architekta Oldřicha Lisky v Hradci Králové*, Hradec Králové 2015. s. 108, přílohy s. 12. Bakalářská práce.

⁵¹ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Vysvědčení a potvrzení Roberta Niklíčka o zaměstnání Oldřicha Lisky.

⁵² P. VLČEK, *Encyklopedie architektů...*, s. 373.

⁵³ *Tamtéž*.

1. 3 Liskovy začátky v projekční a stavitelské kanceláři Josefa Jihlavce

Do oblasti východních Čech se Oldřich Liska vrátil až roku 1908, kdy byl zaměstnán technickou kanceláří *Podnikatelství staveb Josef Jihlavec, stavitel*. Podle dochovaných dokumentů v architektově pozůstalosti pracoval pro Jihlavce mezi 10. zářím 1908 a 21. únorem 1910 jako stavbyvedoucí.⁵⁴ Do tohoto roku také datuje svůj první samostatný projekt na minerální lázně v Luhačovicích. S jistotou je tedy možné tvrdit, že se Hradec Králové stal jeho hlavním působištěm, kde žil i pracoval až do svého odchodu do Opavy.⁵⁵ Liska začal působit u oblíbené královéhradecké stavební firmy, která mezi léty 1901–1941 postavila na 32 větších staveb v Hradci Králové. Občané města preferovali tuto kancelář kvůli velkým zkušenostem Josefa Jihlavce, jenž byl nejvíce vytiženým hradeckým stavitelem, tak zároveň z důvodu jeho kontaktů na městskou správu, účasti v několika městských orgánech, apod.⁵⁶ Ve zmíněných letech 1908–1910 s kanceláří spolupracovalo několik architektů, například Bohumil Waigant, nebo Vladimír Fultner. Pro architekta Lisku bylo především důležité setkání s nadějným Fultnerem, který vnášel do hradecké architektury prvky secese a později i kubismu. Kooperace mladých architektů vedla k vypracování projektu bankovní budovy Všeobecné úvěrové společnosti pod heslem *Caivas*. Koncepti nerealizovaného plánu vypracoval Fultner a Liska ho doplnil hlavně o ozdobné krakorce, plastiky a další stavební prvky inspirované dekorativismem.⁵⁷

Oba tvůrci pak ještě spolupracovali na jednom projektu, jenž ale vznikl až poté, co Liska opustil Jihlavcovu technickou kancelář. Šlo o Špalkův obchodní dům na Velkém náměstí, který ale nakonec vznikl pouze podle plánu Vladimíra Fultnera. V řadě publikací⁵⁸ je totiž uvedeno, že konečná realizace je společným projektem obou architektů, ale podle pramenů a hypotéz, které přinesl Marcel Pencák, jde však pravděpodobně pouze o samostatné dílo Fultnera.⁵⁹ Oba dva architekti měli značně odlišný přístup vzhledem ke svému vzdělání i k architektonickým stylům a školám, jež preferovali. Liskovi byla blízká německá secese,

⁵⁴ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Vysvědčení, respektive potvrzení zaměstnání Oldřicha Lisky jako stavbyvedoucího vydané Josefem Jihlavcem 20. října 1910.

⁵⁵ O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931.

⁵⁶ Ladislav ZIKMUND-LENDER – Jiří ZIKMUND (eds.), *Budova muzea Jan Kotěra 1909–1913 v Hradci Králové*, Hradec Králové 2013, s. 152.

⁵⁷ M. PENCÁK, *Hradecký architekt ...*, s. 109.

⁵⁸ M. BENEŠOVÁ – F. TOMAN – J. JAKL, *Salón republiky ...*, s. 52.

⁵⁹ M. PENCÁK, *Hradecký architekt...*, s. 115–116.

dekorativismus a neoklasicismus, Fultnerovi zase vídeňský jugendstil a kubismus. Z toho důvodu spolupráce dlouho nevydržela a jejich cesty se brzy rozešly.

Druhým výrazným inspiračním zdrojem byla pro Oldřicha Lisku při jeho působení v technické kanceláři Josefa Jihlavce stavba budovy královéhradeckého muzea, která probíhala od roku 1909. Firma se na muzeu podílela zednickými a doplňujícími pracemi.⁶⁰ I když v žádných záznamech ze stavby není přímo uvedeno, že by se architekt podílel na jejím vzniku, dá se předpokládat, že ho architektonické vize Jana Kotěry a jeho spolupracovníků velice ovlivnila. Pokud tedy přijmeme hypotézu, že se na projektu muzea nijak nepodílel, musel se dostat do styku s Kotěrovou prací. Toto tvrzení lze podložit výraznou inspirací jak budovou muzea, tak kruhovými pavilony, které vznikly při úpravě Pražského mostu v roce 1912.⁶¹ Tu můžeme spatřovat u dvou realizací, jež vznikly až po odchodu Lisky z Jihlavcovy technické kanceláře. Vliv Kotěrova stylu je patrný u automobilových garáží pro Ing. Nováka z roku 1911 (HR3), nebo u zahradního domku u Klumparovy vily (HR6), který byl postavený mezi léty 1911–1912. Oběma dnes již zbořeným budovám dominovala malá kupole, jež fungovala jako světlík. Tato kupole si je značně podobná se střechami přílbovitého tvaru, které jsou časté u Kotěrových pavilonů. Střídmost fasády a jemné secesní prvky jasně odkazují k osobnosti, jež ovlivnila tvorbu budoucí generace moderní české architektury. K rozbití až příliš uniformního vstupu do garáží sloužila mozaika, která se nacházela u portálu. Jde o téměř jedinou Liskovu grafickou práci, jež je i po zboření budovy dodnes ke zhlédnutí, a to v Národním technickém muzeu v Praze.⁶²

Obr. 4: Detail mozaiky z Novákových garáží (1911).

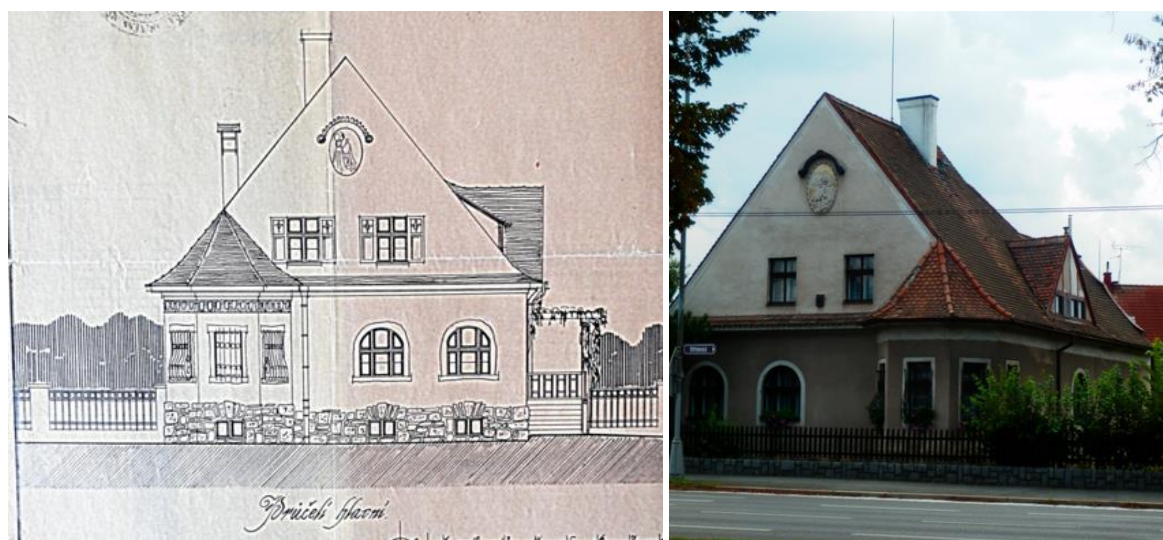
⁶⁰ L. ZIKMUND-LENDER – J. ZIKMUND (eds.), *Budova muzea ...*, s. 152.

⁶¹ M. BENEŠOVÁ – F. TOMAN – J. JAKL, *Salón republiky ...*, s. 47.

⁶² P. VORLÍK, *Garáže: meziválečné garáže ...*, s. 85–87, Mozaika je uložena ve stále expozici muzea pod inventárním číslem 41 415. Byla zhotovena podle Liskova návrhu firmou Graniton ve Svijanech – Podolí, v roce 1911.

Pokud jde o stavby, které vznikly podle architekta návrhu během působení ve zmiňované technické kanceláři Josefa Jihlavce, pak jde pouze o dva objekty. A to o rodinný dům Marie Šanderové ve Střelecké ulici (HR1) z let 1908–1909 a vilu Antonína Petrofa staršího na Brněnské třídě (HR2), postavenou v letech 1909–1910.⁶³ Pokud jde o první zmiňovaný obytný objekt Marie Šanderové (HR1), tak je přímo ve stavebních plánech uveden jako stavitel Josef Jihlavec.⁶⁴

U druhého obytného projektu pro Antonína Petrofa staršího (HR2) již jméno stavitele nenajdeme ve stavebních plánech.⁶⁵ Můžeme tedy jen spekulovat, jestli šlo o stavbu realizovanou technickou kanceláří, ve které Liska pracoval. Zdá se to ale značně pravděpodobné. Oba objekty jsou postavené ve stylu německé secese ovlivněné značným důrazem na neoklasicismus. Zároveň vznikly v době, kdy architekt ve firmě pracoval a ještě nespolečně pracoval s Josefem Fňoukem. Na stavebních plánech také vždy architekt, nebo stavitel není vyznačený, proto je úvaha o spojitosti s Jihlavcem velice reálná.

Obr. 5–6: Stavební plán a současná podoba rodinného domu Marie Šanderové (1908–1909).

⁶³ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946.

⁶⁴ SOKA HK, fond Berní správa Hradec Králové (dále BS HK), Daň domovní Hradec Králové (dále DD HK), inv.č. 643, čp. 217, kart. 94.

⁶⁵ SOKA HK, f. BS HK, DD Nový Hradec Králové, Inv. č. 691, čp. 315, kart. 142.

1. 4 Doba velké spolupráce, spojená s firmou Josef Fňouk stavitel a Oldřich Liska architekt

Na konci roku 1909 se snažil Oldřich Liska osamostatnit a vytvořit vlastní projekční kancelář. Ke spolupráci vyzval hradeckého stavitele Josefa Fňouka, s nímž připravoval vznik společné firmy, která začala fungovat nejpozději v únoru roku 1910, kdy Liska odešel z podniku Josefa Jihlavce.⁶⁶ Jeho hlavním motivem bylo osamostatnit se, protože pracoval pouze jako bezejmenný projektant pro stále rostoucí hradeckou firmu. Zatímco ve vlastním podniku mohl v kooperaci s mladým stavitelem rozšířit povědomí o svém jménu, získat nové kontakty a do budoucna vytvořit úplně nezávislý ateliér. Fňouk se stal jeho společníkem a realizátorem řady projektů, které vytvořil. Ale podílel se i na úpravě jeho plánů. V dalších letech ho pak tato spolupráce ovlivnila natolik, že se dostal k vlastním architektonickým projektům, jež se realizovaly na přelomu dvacátých a třicátých let 20. století (Palace garáže z roku 1932, nebo dům se Skleněnou věží realizovaný roku 1929).⁶⁷

Stavby, které vznikly během této spolupráce, můžeme rozdělit na ty, které na základě pramenů vyprojektovala a postavila jejich firma. A druhou kategorií jsou potom samostatné návrhy Lisky, bez spoluúčasti Josefa Fňouka. První stavba, na níž se podíleli, byl obchodní a činžovní dům firmy Nevyhoštěný se skladištěm ve *Švehlově ulici*, realizovaný mezi léty 1911–1912 (HR4). Šlo o typickou stavbu velkoměstského rázu s dvoupodlažní arkádou obchodních prostorů a s modernistickým prvkem kubistické římsy.⁶⁸ Další objekt, který je možné bez všech pochybností přiřadit do práce v této kanceláři, je evangelický kostel v *Nezvalově ulici* z let 1911–1912 (HR5). Jde o nejvýznamnější objekt, jenž se realizoval na počátku Liskovy projekční kariéry v Hradci Králové. Původní plán byl dosti odlišný od pozdější realizace. Projekt obsahoval velké množství dekorací na fasádě, patrný je zde i vliv stylu art deco opět hlavně v podobě výzdoby.⁶⁹ Projekt se po určitých výhradách upravoval Josefem Fňoukem, který pod vlivem neoklasicismu dal stavbě výrazně formálnější výraz. Ten již představitelům církve více vyhovoval. Oldřich Liska se proto rozhodl konečný plán duchovním darovat, aby se stále neprotahovala výstavba nového svatostánku. Svou roli v tom sehrálo i to, že se sám svým vyznáním hlásil k evangelické církvi, a proto chtěl

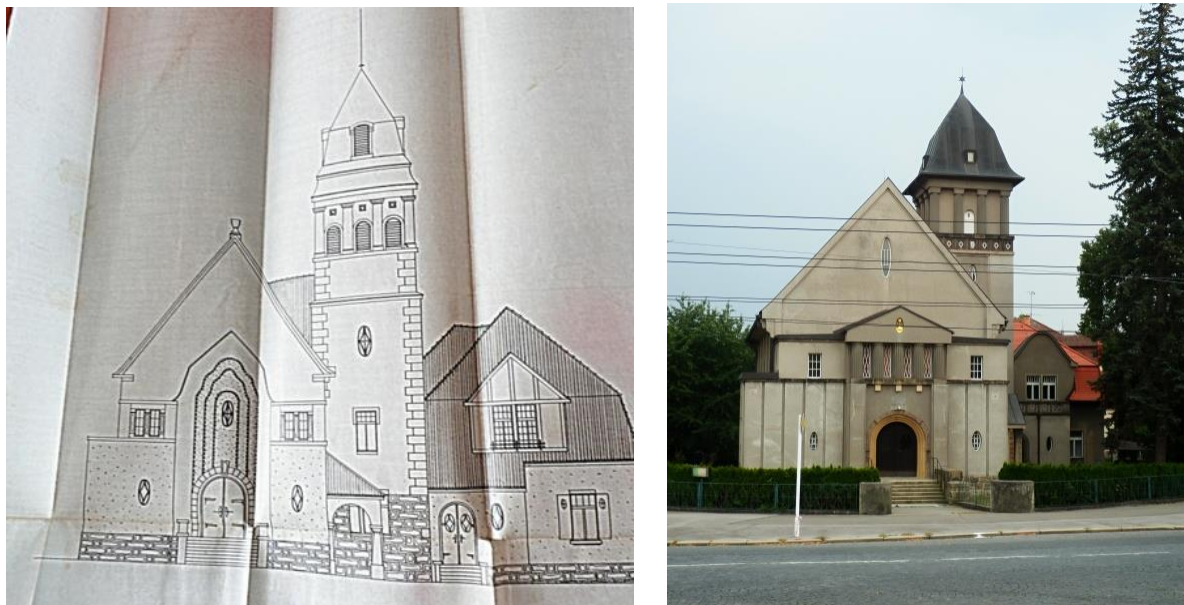
⁶⁶ P. VLČEK, *Encyklopedie architektů ...*, s. 178.

⁶⁷ M. BENEŠOVÁ – F. TOMAN – J. JAKL, *Salon republiky ...*, s. 97–98.

⁶⁸ *Tamtéž*, s. 52. Dataci výstavby a razítko s podpisem projekční kanceláře dokazují dochované stavební plány: SOkA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 650, čp. 523, kart. 101.

⁶⁹ Magistrát města Hradce Králové, stavební archiv, složka – čp. 529.

představitelům, co nejvíce vyjít vstříc.⁷⁰ V realizované stavbě kostela architekt opustil tehdy užívanou symetrickou dispozici. Vydal se cestou secesní stavby, která např. u průčelí, či zvonice prozrazuje i vlivy klasicismu. Dekorativní a florální motivy se objevují u vstupu a zaujme též prvek velblouda.⁷¹

Obr. 7–8: Stavební plán a současná podoba Evangelického kostela (1911–1912).

Mezi další projekty, jež zpracoval Liska se stavitelem Josefem Fňoukem, můžeme zařadit tři obytné a obchodní domy na *Masarykově náměstí* (HR7) z let 1912–1913. Jen stavba pro Julianu Valáškovou však na stavebních plánech obsahuje razítko projekční kanceláře, což znamená, že ostatní objekty postavili jiní stavitelé na přání majitelů nových domů.⁷² Všechny tři objekty mají společné trojúhelníkové štíty a zdobenou fasádu, která využívá prvků neoklasicismu, secese a dekorativismu. V rozmezí let 1912–1913 pak Liska vypracoval a Fňouk postavil tři sousední projekty ve *Vrchlického a Albertově ulici*. Šlo o rodinný dům Marie Sálové (HR8), Jana a Hedviky Hypiusových (HR9) a obytnou budovu s projekční kanceláří Josef Fňouk stavitel a Oldřich Liska architekt (HR10).⁷³ Šlo o propojené jednopatrové realizace, kde byl patrný vliv secese, dekorativismu a Kotěrovy architektury. Tu

⁷⁰ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), František Radek VÁCLAVÍK – Kateřina KULHÁNKOVÁ – Bohdan ŠEDA – Jiří PAVLÍK – Pavel POKORNÝ, *Stavebněhistorický průzkum evangelického kostela a fary čp. 529 v Hradci Králové*, Hradec Králové 2013, s. 7.

⁷¹ Martina JÚZOVÁ – Štěpán BRODSKÝ, *100 let kostela Českobratrské církve evangelické v Hradci Králové 1912–2012*, Hradec Králové 2012, s. 8.

⁷² SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 650, čp. 538, kart. 101.

⁷³ SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 650, čp. 537, kart. 101, SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 650, čp. 540, kart. 101, SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 650, čp. 541, kart. 101.

je možné spatřovat ve schodištním arkýři, který je zakončený stejným typem střech, jakou mají eliptické kiosky u Pražského mostu.⁷⁴

Obr. 9: Rodinný dům Marie Sálové (1912–1913).

Významným momentem je právě výstavba rodinného domu s místnostmi pro sídlo jejich společné firmy. Stavba byla dokončena roku 1913, ale je otázka, jestli se budova vůbec využívala, protože již roku 1914 se oba muži profesně rozešli. Poslední společnou realizací, jež nám potvrzuje, že šlo o realizaci této projekční kanceláře, je rozsáhlý projekt nájemního domu pro *Družstvo pro stavbu domů soukromému úřednictvu v Království českém* na rohu ulic *Gočárovoy* a *Šafaříkovy* z let 1913–1914 (HR11).⁷⁵ Poprvé tento objekt za práci Oldřicha Lisky označila Marie Benešová, dále ho pak ve své práci uvádí Pavel Panoch.⁷⁶ Na základě komparace pramenů a architektonických vlastních soupisů je nutné tato tvrzení potvrdit.⁷⁷ Šlo o rozsáhlý klasicizující objekt, který byl bezesporu ovlivněn ve střešním prostoru, kde je polygonální věžice s tamburem podobná té na budově Moravské banky od Bohumila Waiganta.⁷⁸ Fasáda opět jako u předešlých objektů obsahuje velké množství dekorativních oválných reliéfů a figurální plastiky.

Nevyřešenou otázkou zůstává důvod, proč tato projekční kancelář zanikla. Dost možná k tomu přispěla doba první světové války, jež neumožňovala realizovat projekty ambiciózních architektů. Svou roli v tom sehrály i stavitelské zkoušky, které Liska složil roku 1912. Nebyl tedy již tolik závislý na spolupráci se stavitelem Fňoukem. Šlo také o to, že oba získali cenné

⁷⁴ SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 650, čp. 541, kart. 101.

⁷⁵ SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 650, čp. 549, 550, kart. 101.

⁷⁶ M. BENEŠOVÁ – F. TOMAN – J. JAKL, *Salon republiky...*, s. 55., P. PANOCH, *Hradec Králové: průvodce...*, s. 182.

⁷⁷ SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 650, čp. 549, 550, kart. 101. a MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), O. LISKA, *Soupis 1950*.

⁷⁸ M. BENEŠOVÁ – F. TOMAN – J. JAKL, *Salon republiky...*, s. 55.

zkušenosti z několika realizací a chtěli se osamostatnit. Fňouk navíc, jak už bylo zmiňováno, objevil architektonický talent, díky kterému pak na přelomu dvacátých a třicátých let 20. století uskutečnil jedny z nejvýraznějších realizací funkcionalistického stylu v Hradci Králové.

1. 5 Řešení poválečné bytové nouze ve Společnost stavitelů s r. o. v Hradci Králové

Doba první světové války neumožnila Liskovi realizovat žádný z jeho projektů, kromě dílčích úprav kavárny a vestibulu Grand-hotelu Urban v ulici Československé armády (HR12, HR13).⁷⁹ Velký stavební rozvoj mohl následovat až po vzniku Československa, kdy byl hlavně značný nedostatek obytných domů. Většina královéhradeckých stavitelů se těsně po válce roku 1918 spojila do *Společnosti stavitelů s r. o. v Hradci Králové*, která organizovala a přebírala značnou část státních i městských zakázek. Sdružovala se v ní řada stavitelů a architektů jako například Václav Rejchl mladší i starší, Josef Černý a mnoho dalších.⁸⁰ Jejím předsedou byl Josef Jihlavec. Liska se zde setkával i se svým bývalým společníkem Josefem Fňoukem.⁸¹ Společnost postavila za dobu jejího fungování na 44 obecních a družstevních domů, především ve 20. letech 20. století.⁸²

Hned roku 1919 získal Liska svou největší zakázku, jež v Hradci Králové realizoval, a to bloky obytných domů pro zaměstnance ředitelství ČSD (HR14), které vznikly v *Klumparově, Mánesově a Střelecké* ulici. Tyto dva rozlehlé bloky realizovala právě zmíněná společnost. Staviteli byli Josef Fňouk a Josef Jihlavec.⁸³ Původní návrh tvořící dva otevřené bloky se zahradou, se nepodařilo zrealizovat. Nedostatek bytů ve městě se však vyřešil domy s dvoubarevným průčelím. Fasáda je členěna řadou horizontálních říms, arkýřů a okenních rámců, jež prozrazují výraznou inspiraci kubistickým stylem. Jsou tu patrné i dekorativistické prvky v podobě ozdobných terčů a výkladů s civilistními motivy.

⁷⁹ O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931.

⁸⁰ Ladislav ZIKMUND, *Struktura města v zeleni. Kapitoly z dějin architektury 20. století v Hradci Králové* [online]. Brno, 2016 [cit. 2016-06-28]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Ondřej Jakubec Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/398556/ff_r/>, s. 137.

⁸¹ L. ZIKMUND-LENDER – J. ZIKMUND (eds.), *Budova muzea ...*, s. 152.

⁸² *Tamtéž*.

⁸³ J. POTŮČEK, *Hradec Králové: architektura ...*, s. 81, SOkA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 651, čp. 565, 566, kart. 102.

Na tento projekt pak navazuje sousední blok obytných domů pro město a Stavební družstvo

(HR15), které vznikaly také od roku 1919, ale poslední realizace byla dokončena až v polovině dvacátých let 20. století.⁸⁴ Projekt je dosti podobný řadě obytných domů pro zaměstnance ČSD (HR14) ve Střelecké ulici, především v barevnosti fasády a použití kubistických a dekorativních motivů. Více se tu však objevuje vliv plasticismu a u arkýřů pak neoklasicismu.⁸⁵ Kromě Společnosti stavitelů, zastoupené opět Josefem Fňoukem a Josefem Jihlavcem, se na stavbě podílelo i *Podnikatelství staveb a technická kancelář V. Nekvasil a Ing. Robert Schmidt*.⁸⁶

Obr. 10: Detail především kubistických prvků fasády obytného domu v Mánesově ulici čp. 564 pro zaměstnance ředitelství ČSD (1919–1920).

To už bylo ale v době, kdy končila dominance pozorované projekční kanceláře. Mezi posledními objekty, které bez pochybností vyprojektoval Liska pro *Společnost stavitelů*, jež zároveň stavbu i postavila, byl Živnostenský dům *Stavebního družstva v Hradci Králové v Šafaříkově ulici* (HR18) z let 1920–1921. Šlo o rozsáhlý objekt propojující předchozí architektony realizace z předválečné doby, tedy tři domy na *Masarykově náměstí* (HR7) a obytnou stavbu *Družstva pro stavbu domů soukromému úřednictvu v Království českém* (HR11). Průčelí domu dominují trojboké hmoty vícepatrových arkýřů, výrazné kordonové římsy a mansardová střecha s půlkruhovými vikýři, doplněné o trojúhelníkové štíty.⁸⁷ Stavbu opět provádělo duo stavitelů Josef Fňouk a Josef Jihlavec.⁸⁸ V rámci práce ve Společnosti stavitelů se ještě Liska podílel na přestavbě a úpravě biografu LIDO-BIO ve *Střelecké ulici* (HR19) roku 1920, kdy sál rozšířil, zvýšil o jedno patro a dal budově neoklasicizující podobu.⁸⁹

V druhém případě Liska projekt v rámci Společnosti stavitelů vypracoval, ale návrh již zrealizoval jiný stavitelský podnik, který zde nebyl sdružený. Do této kategorie jsem zařadil i

⁸⁴ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), O. LISKA, *Soupis 1946*.

⁸⁵ M. BENEŠOVÁ – F. TOMAN – J. JAKL, *Salon republiky...*, s. 87.

⁸⁶ Jaroslav ZIKMUND – Ladislav ZIKMUND-LENDER, *Architektura Hradce Králové na fotografiích Josefa Sudka*, Praha 2014, s. 26, SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 650, čp. 570, kart. 101.

⁸⁷ P. PANOCH, *Hradec Králové: průvodce ...*, s. 190.

⁸⁸ SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 651, čp. 581, kart. 102.

⁸⁹ Karel ŘÍHA (vyd.), *Hradec Králové v roce 1925*, Praha 1925, s. 40, L. ZIKMUND-LENDER – J. ZIKMUND (eds.), *Budova muzea ...*, s. 152.

stavby, u nichž nebyly dohledané stavební plány, a tedy není jasné, kdo projekt prováděl. Šlo především o odlišení, že již pravděpodobně nejde o realizaci, kterou by vedl Josef Jihlavec, nebo Josef Fňouk. Mezi tento typ realizací patří orlická elektrárna Na Mlejнку (HR16), vyprojektovaná roku 1920 pro město Hradec Králové. Vzhledem k tomu, že většinu městských zakázek v této době dostávala Společnost stavitelů, dá se tedy odvozovat, že stavbu mohla také realizovat. Liskou byla vytvořena generátorová hala se železobetonovou

konstrukcí v duchu neoklasicismu.⁹⁰ Hlavnímu průčelí dominují čtyři sloupové pilíře podpírající mansardovou střechu. Turbínové a provozní mechanismy pak dodala pardubická továrna Josefa Prokopa a Elektrotechnická akciová společnost, dříve Kolben a spol. Praha – Vysočany.⁹¹

Obr. 11: Současný stav hydroelektrárny Na Mlejнку (1920–1922).

Za mírně pozapomenutý objekt můžeme považovat nouzový dřevěný obytný domek (HR17), který vznikl v místě dnešní Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové. Jde o stavbu netypickou pro architektovu tvorbu. Jedná se o roubený objekt postavený z laciného dříví, jež ve městě zůstalo po zbourání zajateckých baráků z první světové války.⁹² Kvůli budování novostavby knihovny měl být objekt přesunut roku 2005. Po problémech spojených s jeho přenesením byl nakonec v druhé polovině roku 2006 demolován.⁹³ Posledním projektem, který architekt vypracoval ještě během působení ve zkoumané projekční kanceláři, je továrna společnosti Kávoprůmysl, spol. s r. o. v ulici *Za Škodovkou* (HR20) realizovaná v roce 1921.⁹⁴ Objekt náležel firmě *Kávoprůmysl spojených družstevních sušáren, spol. s r. o., Praha II, Soukenická 25.*⁹⁵ Kuklenská pobočka této společnosti vyráběla z čekanky známou hradeckou cikorku. Komplex industriálních budov byl opět ovlivněný neoklasicismem a dominovala mu vodárenská věž s lamelovou střechou. Po dalších přestavbách se areál stal součástí závodů ZVU, jímž je do dnes.

⁹⁰ P. PANOCH, *Hradec Králové: průvodce ...*, s. 191.

⁹¹ Povodí Labe, Archiv, Hradec Králové – Slezské Předměstí, elektrárna Na Mlejнку.

⁹² MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), nespecifikovaný článek o roubeném domku.

⁹³ Eva SYCHROVÁ, *Roubenku U Přívozu čeká skanzen nebo demolice*, Radnice, roč. 16, 2005, s. 2.

⁹⁴ K. ŘÍHA (vyd.), *Hradec Králové v roce 1925 ...*, s. 47.

⁹⁵ *Tamtéž.*

1. 6 Samostatný projekční ateliér Oldřich Liska architekt

Během roku 1921 získával Liska řadu zakázek od soukromníků a nasbíral již takové množství zkušeností, že se rozhodl úplně osamostatnit. Společnost stavitelů v této době postupně opouští řada architektů i stavitelů, například i Václav Rejchl mladší.⁹⁶ Využívají totiž nastávající hospodářské konjunktury, která přeje rozvíjení řemesel a výstavbě nových obchodních i obytných projektů. Tvorba Lisky v této době odráží popularnost národního stylu nové Československé republiky, jenž oplývá značně ornamentální formou. Ta je architektovi blízká, protože již od počátku své projekční činnosti tíhne k německé secesi a dekorativismu. Není tedy překvapením, že i první projekty, které realizuje již v rámci své samostatné kanceláře, jsou silně inspirované stavbami a estetikou „otců“ tohoto slohu Josefem Gočárem a Pavlem Janákem, i když už v té době v hlavním městě dochází k postupnému odklonu od zmiňovaného stylu.⁹⁷

V této projekční kanceláři se již stavby pouze navrhovaly a architekt pak spolupracoval s různými staviteli, kteří jeho projekt uváděli v realitu. Šlo tedy o jinou situaci než u předešlých firem, kde působil. Je zajímavé, že za dvacet tři let, kdy měl svou samostatnou firmu, vyprojektoval sedmnáct realizovaných projektů pro lokalitu Hradec Králové. Zatímco, když působil prvních dvanáct let ve východočeské metropoli, vypracoval jich na dvacet. Jedním z důvodů bylo i to, že v prvních letech působil v zavedených podnicích, které často získávaly velké množství zakázek kvůli tehdejší bytové nouzi. Také se více zaměřoval na práci v Hradci Králové než na okolní obce. Naopak po první světové válce a osamostatnění se už mnohem více zapojoval do veřejných architektonických soutěží v ostatních východočeských městech a vesnicích. Zároveň zde vyklízel pozice Josefu Gočárovi, jenž byl dominantním architektem v oblasti veřejných zakázek, zatímco v soukromých to byl Liska, kdo využíval svého dobrého jména, které mu umožňovalo výrazněji se zapsat do tváře moderního města.

⁹⁶ Ladislav ZIKMUND, *Struktura města v zeleni. Kapitoly z dějin architektury 20. století v Hradci Králové* [online]. Brno, 2016 [cit. 2016-06-28]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Ondřej Jakubec Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/398556/ff_r/>, s. 137.

⁹⁷ V. HNÍDKOVÁ – J. VYBÍRAL, *Národní styl ...*, s. 43 a 77.

Vzhledem k jeho pozůstalosti se dá předpokládat, že za první projekt, který vypracoval ve své projekční kanceláři, lze označit automobilovou továrnu pro firmu Start ve *Škroupově ulici* (HR21) z roku 1922.⁹⁸ Vznikl rozsáhlý industriální komplex, v němž nejvíce zaujme administrativní budova, jež se dochovala dodnes. Ta totiž svým plastickým a ornamentálním členěním fasády jasně prozrazuje ovlivnění autora národním stylem. Ten je patrný i u všech následujících projektů, které vznikaly do roku 1923.

Obr. 12: Současná podoba administrativní části bývalé automobilové továrny firmy Start.

S velice podobným motivem se setkáme u dvou realizací, a to obchodního a činžovního domu Antonína Hanuše na *třídě Karla IV.* (HR22) a Karla Václava Skuherského v *Resslově ulici* (HR23) ze stejného časového rozmezí 1921–1922.⁹⁹ Ten autor zvolil i kvůli tomu, že se stavby nacházejí téměř naproti sobě na třídě Karla IV.

Původně ale měla mít realizace objektu Antonína Hanuše (HR22) úplně jiný vzhled. Podle stavebních plánů šlo o třípatrový objekt, jenž však podobou monumentální a neoklasicistní fasády spíše připomínal sousední hotel Paříž, který realizovala stavební firma Josefa Jihlavce mezi léty 1922–1923. Plán pochází z roku 1921 a je na něm razítko *Podnikatelství staveb a technické kanceláře V. Nekvasil a Ing. Robert Schmidt*.¹⁰⁰ Dá se tedy předpokládat, že šlo o původní schválený koncept (možná i od jiného architekta), jenž se ale za nevyjasněných okolností nerealizoval a konečný návrh vypracoval Oldřich Liska.¹⁰¹ Je možné to potvrdit i na základě stylové podobnosti. Okna ve třetím patře mají totiž kubistické rámy, nebo arkýře, které jsou identické s obytnými domy pro zaměstnance ČSD z let 1919–1921 (HR14). Ta samá stavitelská firma pak realizovala stejný typ objektu pro továrníka Skuherského. V tomto případě šlo o čtyřpatrový objekt, který měl ještě více ornamentální fasádu než předchozí realizace. Ta je členěna hlavně kolem oken půlkruhovými tvary a stylizovanými kalichy, jež vystupují z hmoty objektu. Dále pak také rozměrnými římsami mezi jednotlivými patry.

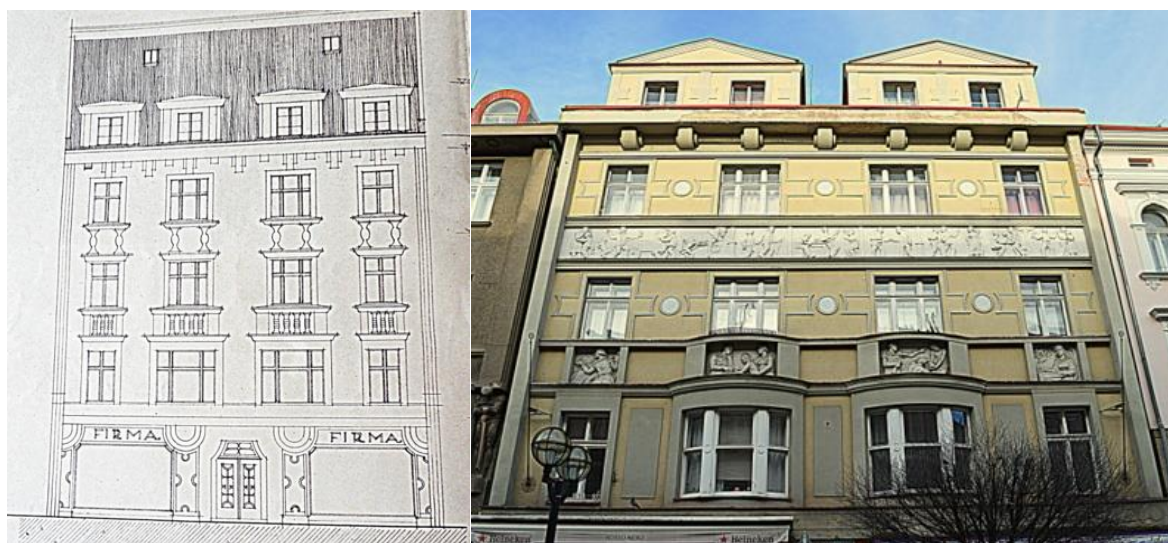
⁹⁸ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1950, K. ŘÍHA (ed.), *Hradec Králové v roce 1925 ...*, 53.

⁹⁹ *Tamtéž*, s. 5.

¹⁰⁰ SOkA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 652, čp. 610, kart. 103.

¹⁰¹ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1950, K. ŘÍHA (ed.), *Hradec Králové v roce 1925 ...*

Mezi nejvýraznější projekt, jenž v duchu národního stylu v Hradci Králové Oldřich Liska navrhl, se dá bezesporu zařadit jeho vlastní obytný dům ve *Švehlově ulici* (HR24), kde měla sídlo architektova projekční kancelář. Vznikl objekt s bohatě se rozvíjející řadou plastických forem národního stylu. Nad okny v prvním a druhém patře jsou široké pásy civilistní sochařské výzdoby. Dále se objevují i ryze klasicizující prvky, jako je konzolami podepřená korunní římsa, nad níž dominují dva střešní arkýře zakončené tympanony.¹⁰² Realizovaná podoba se však opět mírně odlišuje od původního stavebního plánu z roku 1922. V něm totiž naprosto absentuje civilistní ozdobný pás a arkýře jsou zde oproti postavenému objektu dva. Úprava přízemního parteru na plánu zase připomíná Banku československých legií v Praze z let 1921–1923 od Josefa Gočára.¹⁰³ Na základě srovnání je patrné, že se touto budovou, jak při konečné realizaci, tak při plánu, inspiroval od něj, protože velice podobný pás sochařské výzdoby, jen s jinou tématikou, najdeme i na zmiňovaném domě. Stavbu opět provedla firma *Podnikatelství staveb a technická kancelář V. Nekvasil a Ing. Robert Schmidt*.¹⁰⁴ Domy ovlivněné národním stylem (dekorativismem) ve stejných letech projektoval i v dalších městech jako jsou Pardubice, nebo Polička.

Obr. 13–14: Stavební plán a současná podoba vlastního obytného domu (1922–1923).

Přelom druhé poloviny dvacátých let 20. století znamenal v československé architektuře postupný odklon od národního stylu. Většina architektů se začala vydávat směrem k architektonické avantgardě. I Oldřicha Lisku opouštěl vliv dekorativismu a přes krátkou etapu koketování s mašínismem se posunul až k purismu a funkcionalismu. Mezitím u něj stále doznívaly prvky neoklasicismu, které byly určitým leitmotivem jeho tvorby. Ve

¹⁰² P. PANOCH, *Hradec Králové: průvodce ...*, s. 154.

¹⁰³ V. HNÍDKOVÁ – J. VYBÍRAL, *Národní styl ...*, s. 112.

¹⁰⁴ SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 652, čp. 633, kart. 103.

zmíněném období přelomu dvacátých let 20. století podle jeho projektu vznikla smuteční obřadní síň Kukleny (HR25), konkrétně mezi léty 1925–1927. Zde právě využil kombinace purismu a klasicizujících forem, jimž dominuje stylizovaný sloupový řád, který podepírá robustní korunní římsu.¹⁰⁵ I budova Ústavu pro zvelebování živností a obchodní a živnostenské komory ve *Škroupově ulici* (HR26) z roku 1926 je bezesporu ovlivněna hlavně purismem. Původně jednopatrový objekt měl být součástí monumentálního komplexu budov pro všechny organizace a spolky, které podléhaly pod komoru. Podle Liskova projektu ještě proběhla přestavba a přístavba tohoto objektu (HR36) roku 1939, jež byla překryta monumentalizující a neoklasicizující úpravou Jana Rejchla mezi léty 1941–1943.¹⁰⁶

Ke své starší realizaci se vrátil i v letech 1927–1928, kdy vypracoval návrh na přestavbu Lidového domu – dělnického domu Střelnice ve *Střelecké ulici* (HR27) a biografu LIDO-BIO, který už upravoval roku 1920 (viz HR19). Nový komplex budov byl bezpochyby ovlivněn puristickými vlivy, ale nezapře se zde ještě neoklasicismus, jenž je patrný především v členění fasády pomocí jednotlivých říms. Lidový dům byl zvýšen na třípatrový a proměněn v robustní administrativní objekt. To samé platí i u biografu, kde se ještě odstranil tympanon, který architekt stavbě navrhl v roce 1920. Součástí víceúčelového areálu byla i terasa s letní japonskou zahradou.¹⁰⁷

Obr. 15–16: Dobové fotografie dělnického domu Střelnice a biografu LIDO-BIO před rokem 1920 a po přestavbě podle Liskova projektu (1927–1928).

¹⁰⁵ Ivo KADLEČEK – Karolína MYŠÁKOVÁ, "Předsíň salonu republiky": vliv Ulrichova Hradce Králové na okolí (na příkladu obce Kukleny), In: Královéhradecko: historický sborník pro poučenou veřejnost, č. 7, 2010, s. 137.

¹⁰⁶ SOkA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 654, čp. 695, kart. 105., Petr GRULICH, *Obchodní a živnostenská komora Hradec Králové 1910–1949: protektor hospodářských a nacionálně politických zájmů českých podnikatelů na severovýchodě Čech*, Praha 2005, s. 143., L. ZIKMUND-LENDER, *Tři generace architektů...*, s. 96.

¹⁰⁷ P. PANOCH, *Hradec Králové: průvodce ...*, s. 69.

V podobném duchu se nesla i administrativní budova Okresní nemocenské pojišťovny v *Jerónymově ulici* (HR28), také z let 1927–1928.¹⁰⁸ Jde o frontový třípatrový dům s jednoduchou fasádou členěnou hlavně nadokenní a střešní římsou. Projekt se liší od konečné realizace členitější fasádou. I zde došlo k určitým změnám, jako to bylo patrnější u předchozích budov. Stavbu prováděla *firma stavitele Václava Jelínka z Hradce Králové*.¹⁰⁹

Dalším projektem, který měl být realizován podle Lisky, byly vnitřní úpravy budovy Klicperova divadla (HR29) z let 1927–1928.¹¹⁰ V některých publikacích je uvedeno, že k úpravě mělo dojít roku 1927.¹¹¹ To je ale vyloučené, protože projekt, podle něhož se rekonstrukce organizovala, byl vypracován městskou technickou kanceláří a schválen radou města až 11. května 1928.¹¹² Oldřich Liska totiž mimo práce ve svém projekčním ateliéru spolupracoval na některých projektech s městem Hradec Králové a stával se tedy mimořádně i zaměstnancem městské technické kanceláře. Alfred Javorin ve své publikaci zmiňuje, že došlo k přestavbě interiérů v celkovém objemu 350 000 Kč, přičemž při renovaci bylo zařízeno kromě jiného nové elektrické osvětlení, kruhový horizont, nová sedadla, apod.¹¹³ Určitou otázkou je stále to, jestli jde o Liskův projekt, nebo ne. Literatura i stylová podobnost by tomu nahrávala, ale na stavebních plánech, ani v architektonických soupisech se jeho jméno neobjevuje. Proto tato úprava stále zůstává v linii spekulací.

Obr. 17: Slovanská pojišťovna (1928).

K objektům typicky puristickým, které mají blízko k funkcionalismu, je možné zařadit i administrativní čtyřpatrovou budovu Slovanské pojišťovny na *Gočárově třídě* (HR30), projektovanou a postavenou roku 1928.¹¹⁴ Čistá bílá fasáda je zde narušována pouze jednoduchými plastickými šambránami a skleněným parterem v dolních partiích. Realizaci opět provedla *stavitelská firma V. Nekvasil a Ing. Robert Schmidt*, s níž architekt dlouhá léta spolupracoval.¹¹⁵

¹⁰⁸ O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931.

¹⁰⁹ SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 655, čp. 748, kart. 106.

¹¹⁰ P. PANOCH, *Hradec Králové: průvodce ...*, s. 70.

¹¹¹ Jiří HILMERA, *Česká divadelní architektura*, Praha 1999, s. 108.

¹¹² SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 650, čp. 98–99, kart. 101.

¹¹³ A. JAVORIN, *Divadla a divadelní sály ...*, s. 63. I Javorin udává jako rok rekonstrukce 1927, což je vzhledem ke stavebním plánům nepravděpodobné, jak už bylo uvedeno výše.

¹¹⁴ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), O. LISKA, Soupis 1946.

¹¹⁵ SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 655, čp. 748, kart. 106.

Ve třicátých letech 20. století se uskutečnění dočkalo jen šest jeho staveb. Ale bezpochyby to bylo období, kdy vznikají budovy nejvíce progresivní a kvalitní. Liska se tu už jasně přiklonil k funkcionalismu, i když ne v jeho čisté formě, jak ho známe u Adolfa Loose, nebo Le Corbusiera. Šlo o experimenty s jeho nautickou, či opláštěvanou formou, kterou použil hned v několika svých realizacích. Námořní etapu tohoto stylu uplatnil u svého veřejnosti nejznámějšího projektu Městských lázní (HR31) situované na *Eliščino nábřeží*. Šlo o stavbu, jež ho soustavně zaměstnávala od roku 1928 až do 1933, kdy byla dokončena. Vznikly celkem čtyři plány, z nichž kvůli hospodářské krizi byl zrealizován až ten poslední, nejméně nákladný. Mezi bezesporu nejkvalitnější stavby řazené na piedestal moderní meziválečné avantgardy v Hradci Králové lze zařadit i vlastní vilu ve *Střelecké ulici* (HR32), postavenou roku 1932. Ve víceúčelovém obytném objektu architekta se nacházelo zázemí pro rodinu a v přízemí také sídlo projekční kanceláře, které zde bylo až do roku 1947. U dvoupatrové stavby je oceňován asymetrický půdorys, čistá fasáda doplněná kachlovým obkladem a pásové okno.¹¹⁶ Projekt pro Aloise Švorčíka (HR33) už nedosahuje architektonických kvalit sousední stavby, ale dotváří symbolickou vstupní bránu do nových obytných bloků s dominantou ve formě zvonice Sboru kněze Ambrože.¹¹⁷ Vilu Oldřich Liska vyprojektoval roku 1934 i pro malíře a legionáře Jindřicha Vlčka v *Seydlerově ulici* (HR34).¹¹⁸ Šlo o jednoduchý jednopatrový objekt s dvorním křídlem a schodišťovým přístavkem. Opět tu je patrný vliv purismu, čistou fasádu narušuje jen střešní římsa a kachlový obklad v přízemí.

Jako mnohem progresivnější působí realizace Ústředního konzumu v *Hořické ulici* (HR35) na dnešním Pražském předměstí z roku 1938.¹¹⁹ Ta se vrací k funkcionalismu, jehož vliv byl patrný u staveb postavených hlavně v první polovině třicátých let 20. století. Čtvercové průčelí s řadou oken rozděluje kachlový obklad. Pouze ve třetím patře jsou okna ve větším formátu a vyplňují celý skleněný pás. Poslední projekt, který architekt Liska vytvořil pro zadavatele ve východočeské metropoli, byla vila továrníka Dimitrije Petrofa na *Brněnské třídě* (HR37) z roku 1940.¹²⁰ Celému objektu dominovala valbová střešní konstrukce. V přízemí je stavba obložená kamenným obkladem a doplněná neoklasicistním vchodem s tympanonem a stylizovanými korintskými sloupy. Vila vrátila architektu k dosti konzervativnímu pojetí hned z několika důvodů.

¹¹⁶ P. ULRICH, *Slavné vily ...*, s. 115.

¹¹⁷ *Tamtéž*.

¹¹⁸ SOkA HK, f. BS HK, DD Pražské Předměstí, inv. č. 722, čp. 971, kart. 173.

¹¹⁹ SOkA HK, f. BS HK, DD Pražské Předměstí, inv. č. 712, čp. 283, kart. 163.

¹²⁰ SOkA HK, f. Berní správa Hradec Králové (dále BS HK), Daň domovní Nový Hradec Králové (dále DD NHK), inv. č. 146, čp. 707, kart. 146.

A to kvůli době, v níž vznikala, požadavkům zadavatelů a možná i díky tomu, že tehdy už hradecká architektura ztratila otevřenost moderním podnětům, které měla ve dvacátých a na počátku třicátých let 20. století. V době druhé světové války nedocházelo k téměř žádným stavebním realizacím. Po válce se pak Oldřich Liska opět snažil vrátit do povědomí svou projekční kancelář, ale následující období zestátnování řady odvětví soukromého sektoru

Obr. 18: Jižní průčelí vily Dimitrije Petrofa (1940).

komplikovalo jeho práci. I z těchto důvodů využil pozvánky podílet se na obnově válkou zničené Opavy, a proto z Hradce Králové roku 1947 odešel. V pozdějších letech pak pracoval, stejně jako ostatní, ve státem organizovaném Stavoprojektu, ale toto období již není předmětem studia této práce.

Otevřenou otázkou zůstávají ještě tři objekty. Konkrétně jde o obytný a obchodní dům pana Pavelky. Podle architektonických soupisů vytvořil projekt roku 1921 a potom došlo k provedení stavby.¹²¹ Objekt vznikl na místě bývalého mýtného domku mezi léty 1904–1905.¹²² Např. práce Pavla Panocha popisuje, že kovová markýza zastíňující přízemí s balkonovou teráskou pochází z poloviny dvacátých let 20. století.¹²³ Tento dům mohl být po roce 1921 upraven architektem Liskou, to naznačuje skleněný parter a další prvky, ale stavební plány, které by to podpořily, se nedochovaly. Jako projekt Oldřicha Lisky dům označuje i Jiří Krátký.¹²⁴ I přes tyto zjištěné skutečnosti jde stále o spekulaci. Další otazník se otevírá u sokolovny ve Svobodných Dvorech. V soupisu svých projektů z roku 1950 architekt udává, že byla podle jeho návrhu budova postavena v roce 1929.¹²⁵ V dalších dokumentech se ale tato informace již neobjevuje. Je tedy pravděpodobné, že šlo spíše o překlep ve strojopisu. Navíc podle stavebních plánů sokolovna vznikla už o devět let dříve, tedy roku 1920.¹²⁶ Třetí nejasností jsou obytné domy pro *Stavební družstvo Pokrok* z let 1921–1923 v *Čelakovského ulici*, které postavil stavitel Josef Jihlavec. Historik umění Pavel Panoch tvrdí, že jde o projekt

¹²¹ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946.

¹²² Tomáš REJL, *Hradec Králové: historické pohlednice 1892-1920*, Hradec Králové 1991, 78.

¹²³ P. PANOCH, *Hradec Králové: průvodce ...*, s. 132.

¹²⁴ J. KRÁTKÝ, *Urbanistická kompozice ...*, s. 153.

¹²⁵ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1950.

¹²⁶ Bylo provedeno studium stavebních plánů v SOKA HK ve fondu Berní správa a nalezen stavební plán datovaný do roku 1920. Bohužel beze jména, nebo razítka architekta budovy.

Oldřicha Lisky.¹²⁷ Je pravdou, že v této době ještě pracoval ve *Společnosti stavitelů*, kde většinu projektů stavěl Josef Jihlavec, nebo Josef Fňouk. Ale na stavebních plánech, jak bývá v této době časté, je uveden pouze stavitel a nikoliv architekt. Navíc ani v jednom soupise svých projektů se Liska nezmiňuje, že by podobnou stavbu navrhoval.¹²⁸ Stylově dům také úplně neodpovídá, hlavně v prvcích horizontálně členěných pilastrů v přízemí a prvním patře. A pak další netypickou částí, již tvořil střešní pavilon se zděnou atikou proděravělou pěti kruhovými otvory. Nedá se tedy s určitostí tvrdit, že jde o budovu tohoto architekta. S jistotou to však nelze ani úplně vyvrátit, proto i tento zmiňovaný projekt je určitým otazníkem.

Mým záměrem bylo se jen velice stručně pokusit představit realizace, které Oldřich Liska navrhoval v královéhradeckých projekčních kancelářích pro toto město. Důležité bylo také představit různé vlivy, jež na něj působily, s kým se v těchto kancelářích potkával, apod. Jednotlivé firmy zde odkazují pouze na projekty na území města Hradce Králové. V dalších kapitolách pak budou představeny projekty v ostatních obcích ve východních Čechách, které ale byly vyprojektovány vždy již v představených „ateliérech“. Seznam všech dohledaných realizací architekta je pak dostupný v příloze této diplomové práce.

1. 7 Nejvýraznější realizace v Hradci Králové

Účelem této podkapitoly je představit a popsat tři nejvýznamnější realizace, které architekt v Hradci Králové postavil. Ty byly vybrány na základě studia odborné literatury, jež často oceňuje nejméně dvě stavby z konečného seznamu zvolených. Důležitou podmínkou je i architektonická kvalita objektů i vzhledem k tomu, že avantgardní návrhy z architektonické tvorby jsou pozitivně přijímané a dva z nich i památkově chráněné.¹²⁹ Zařazení Ústředního konzumu je mou osobní preferencí, protože je tento objekt často zapomínán, i když jde o jednu z posledních ukázek funkcionalismu v Hradci Králové. Mnohdy se tato realizace přisuzuje dokonce jiným architektům. Cílem bylo také přiblížit pozadí vzniku budovy, okolnosti jejího fungování i přinést kunsthistorický popis. Pro vybrané projekty je společné, že vznikly ve třicátých letech 20. století, kdy Liskův ateliér získal nezastupitelnou roli ve

¹²⁷ P. PANOCH, *Hradec Králové: průvodce ...*, s. 193.

¹²⁸ Informace nebyla dohledána ani v jednom z dostupných soupisů architektonických projektů. Srov. O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931, MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946, Soupis 1950.

¹²⁹ M. BENEŠOVÁ – F. TOMAN – J. JAKL, *Salon republiky ...*, P. PANOCH, *Hradec Králové: průvodce ...*, nebo J. POTUČEK, *Hradec Králové: architektura ...*. Kulturní památkou jsou Městské lázně a jeho vlastní vila bude v nejbližší době ministerstvem kultury za kulturní památku prohlášena.

vývoji městské zástavby. Společné je pro ně použití i různých výrazů funkcionalistického slohu, který architekt preferoval ve zmiňovaném období pro všechny své realizace.

1. 7. 1 Městské lázně (HR31)

Na rozsáhlém projektu lázní Oldřich Liska pracoval čtyři roky. Během přípravy na tuto realizaci navštívil při pracovních cestách řadu moderních lázní v Německu, Rakousku a Maďarsku.¹³⁰ Studium zmíněných objektů a podrobná příprava se pak promítly do řady kvalitních návrhů, jimž věnoval většinu svého pracovního času. I z tohoto důvodu během let, kdy pracoval na městských lázních, nevznikl podle jeho návrhu v Hradci Králové žádný další objekt. V osobním dopise pak jeho syn zmiňuje význam tohoto projektu pro svého otce. „*Otec si nejvíce vážil projektu městských lázní, které jsou dodnes jediné s umělým vlnobitím.*“¹³¹

O krytém plaveckém bazénu se ve městě již uvažovalo delší dobu. Konečné rozhodnutí však udělala *Spořitelna královéhradecká*, které se v den výročí desátého jubilea vzniku československého státu rozhodla vlastním nákladem postavit v Hradci Králové lázně. Vypracováním projektu byl pověřen právě Oldřich Liska.¹³² Byl vybrán kvůli svým velkým zkušenostem v rámci projektování staveb s nepřeborným množstvím účelů nejen ve městě, ale v mnoha dalších obcích ve východních Čechách. Při výše zmíněných pracovních cestách ho nejvíce zaujaly lázně ve Stuttgartu a Frankfurtu nad Mohanem. Vliv na něj měla především frankfurtská realizace Martina Elsäsera, která řešila ideální osvětlení centrálního krytého prostoru s plaveckým bazénem.¹³³ Pro tento typ objektů se jevil jako nejvhodnější nautický funkcionalismus, jenž zde Liska skutečně nakonec použil. Vznik lázní měl velice dlouhou historii, než došlo ke konečné realizaci. Vypracoval celkem čtyři návrhy. První byl skutečně mohutnou funkcionalistickou stavbou krabicového typu, která měla přijít na 7 milionů Kč.¹³⁴

¹³⁰ O. LISKA, *Jak zral projekt lázní*, Osvěta lidu: příloha k otevření lázní XXXVI (29) 1933, s. 1.

¹³¹ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), osobní dopis Ing. arch. Oldřicha Lisky juniora. Napsaný 1. 8. 1983 v Brně, v popisu stojí městské lázně na prvním místě.

¹³² O. LISKA, *Jak zral projekt lázní*, Osvěta lidu: příloha k otevření lázní XXXVI (29) 1933, s. 1.

¹³³ P. PANOCH, *Hradec Králové: průvodce ...*, s. 245.

¹³⁴ O. LISKA, *Jak zral projekt lázní*, Osvěta lidu: příloha k otevření lázní XXXVI (29) 1933, s. 1.

Obr. 19: První návrh městských lázní (1928).

Vstupní průčelí bylo založeno na kontrastu horizontálních pásových oken a vertikálního pásu schodiště. Boční schodišťové věže pak umožňovaly přístup na rozlehlé terasy.¹³⁵ I v prvním návrhu bylo využito zvýšené přízemí, stejně jako v konečné realizaci. Hlavní dvoupatrovou krabicovou budovu doplňovala dvě postranní křídla. A to z levé strany přízemní a z pravé patrové se zaskleným střešním prostorem. Tento rozlehlý funkcionalistický projekt nebyl realizován kvůli veliké finanční náročnosti, kdy sama Spořitelna konstatovala, že na stavbu uvolní maximálně 5 milionů Kč.¹³⁶

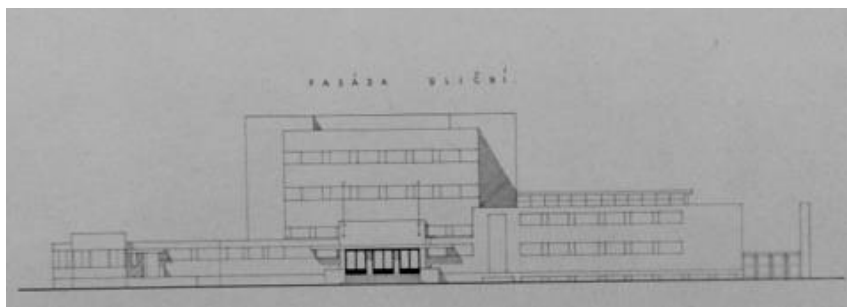
Proto došlo k přepracování původního návrhu a představení nižšího funkcionalistického projektu sestaveného z několika kvádrových hmot. I tato vizualizace architekta byla následně odmítnuta, a proto 10. února 1929 Liska vypracoval další redukovánější podobu.¹³⁷ Opustil zde variaci letního areálu s otevřeným bazénem, čistou fasádu doplnil prosklenými vertikálními pásy v průčelí a schodišťovou věží. Snížené „ozdobil“ neonovým nápisem „LÁZNĚ“ a nároží domu motivy paluby parníku. Ale ani tento projekt se nedočkal realizace, stejně jako třetí následující, protože byl ještě příliš nákladný a pro představu města předdimenzovaný. Svou roli sehrálo i to, že v té době začala mít vliv na stavby velká hospodářská krize. Třetí projekt byl také odmítnut, a proto Liska přistoupil ke zmenšení navrhovaného bazénu na 30 metrů délky, a ještě k dalšímu snižování bočního křídla.¹³⁸

¹³⁵ J. POTŮČEK, *Hradec Králové: architektura ...*, s. 103.

¹³⁶ O. LISKA, *Jak zral projekt lázní*, Osvěta lidu: příloha k otevření lázní XXXVI (29) 1933, s. 1.

¹³⁷ MvČ HK, projekty městských lázní.

¹³⁸ O. LISKA, *Jak zral projekt lázní*, Osvěta lidu: příloha k otevření lázní XXXVI (29) 1933, s. 1.

Obr. 20: Druhý návrh městských lázní (1928).

Obr. 21: Třetí návrh městských lázní (1929).

Až poslední čtvrtý plán byl schválen, a tak *Spořitelna královéhradecká* zadala stavbu firmě *V. a F. Capouškové* 23. září 1931, první stavební práce započaly o týden později.¹³⁹ Budování bazénu probíhalo roku 1932, dlažby pak byly pokládány do února 1933 a lázně se nakonec slavnostně otevřely veřejnosti 9. dubna v 10:30.¹⁴⁰ Konečný objekt se skládal z trojice prostupujících se pravoúhlých křídel, postavených na půdorysu písmene L. Hlavní průčelí stavby je řešeno jednoduchým, konstruktivismem ovlivněným stylem, členěným pravidelným rastrem oken.¹⁴¹ Architekt zde ustoupil od původního plánu vytvořit rozsáhlé pásy oken, v horních partiích vstupního objektu dokonce zvolil vertikálně členěné rámy. Zajímavým prvkem je především vysunutá stříška, která chrání vstup do zvýšeného přízemí s vestibulem. Ta působí jako paluba lodí. Hlavní budova byla doplněna i neonovým nápisem. Jeho použití je také naprosto typické pro funkcionalistický sloh, tj. kombinace čisté fasády se zářícími písmeny. Zvýšené přízemí bočního křídla je doplněno o rozsáhlou střešní terasu. U zadního traktu lázní pak Liska využil železobetonovou konstrukci, která je netypicky zakončena sedlovou střechou. Prostor hlavního bazénu je doplněný o rozměrná vertikální

¹³⁹ Oldřich SMETANA, „*Bílá pohádka*“ na břehu Labe, Osvěta lidu: příloha k otevření lázní XXXVI (29) 1933, s. 2.

¹⁴⁰ *Tamtéž*, s. 3.

¹⁴¹ P. PANOCH, *Hradec Králové, průvodce ...*, s. 245.

okna, jež měla přivádět co nejvíce přirozeného světla do stavby. Zde se jasně ukazuje jeho inspirace frankfurtským vzorem uvedeným výše.

Liska v *Osvětě lidu* velice dobře popisuje vnitřní rozvržení budovy. „Podle skutečně provedené stavby obsahují lázně tyto místnosti: vestibul 5x13 m veliký; střední jeho část v rozměru 5x5 m postupuje až do I. patra. Z vestibulu jest rozchod do všech lázeňských oddělení, k holiči, do bufetu, do místnosti pro ukládání vlastních koupacích obleků a toilet; uprostřed proti hlavnímu vchodu jest umístěna pokladna s výdejem lázeňského prádla. Vestibul jest vypraven jako velká společná čekárna s lavicemi v délce 15 m ..., Plovárna hradeckých lázní je největší z dosud postavených v československé republice a měří 39 m délky, 17 m šířky a 6,75 m výšky a je na třech stranách ve výši podlahy I. patra opatřena galerií pro obecnstvo.“¹⁴² K uspořádání stavby je nutné dodat, že v přízemí bočního křídla se u nábřeží nacházely parní lázně a bufet. V hlavní budově byly situovány podlouhlé šatny a ze strany s vertikálními okny rozlehlá terasa. Důležité je také uvést, že se architekt podílel i na návrzích zařízení bufetu, lavic v budově a dalších dřevěných detailů, které pak prováděla firma Augusta Preclíka, odborné truhlářství v Kuklenách.¹⁴³ K městským lázním byl přistavěn v zadní partii plavecký bazén, práce se dočkaly dokončení roku 1993. Hned vzápětí se přistoupilo k celkové vnitřní přestavbě lázní, které se mezi léty 1993–1998 proměnily v akvapark. Původní dispozice byla zrušena a nově byla budova doplněna o tobogán a řadu nových malých bazénů. Z původního vybavení prvorepublikové stavby se však zachovalo umělé vlnobití, které bylo dodáno firmou Kolben a Daněk.¹⁴⁴ Tato realizace zůstala ojedinělá v tom, že to je jediný objekt tohoto typu, jenž se podle plánu architekta realizoval v celé republice. Jde taky o jednu z jeho vrcholných prací, kde využil nejmodernějších přístupů k architektuře a dokázal, že je schopný reagovat na další nové podněty ze zahraničí. Vznikly tedy lázně, které bylo možné označovat jako nejmodernější na území tehdejšího Československa.

¹⁴² O. LISKA, *Jak zral projekt lázní*, *Osvěta lidu*: příloha k otevření lázní XXXVI (29) 1933, s. 1.

¹⁴³ *Stavba lázní dokumentem poctivé technické práce*, *Osvěta lidu*: příloha k otevření lázní XXXVI (29) 1933, s. 6.

¹⁴⁴ P. PANOCH, *Hradec Králové: průvodce ...*, s. 246.

Obr. 22: Dobová fotografie městských lázní (1932).

Obr. 23: Současná podoba městských lázní po rekonstrukci z let 1993–1998.

1. 7. 2 Vlastní vila architekta (HR32)

Mezi další z architektonických vrcholných projektů patří i vlastní vila s projekční kanceláří, jejíž konečná podoba byla dokončena v květnu 1932.¹⁴⁵ Hned naproti pak navrhl ještě velice podobný objekt pro Aloise Švorčíka ve *Střelecké ulici* (HR33). Vily pak spolu vytvořily pomyslnou bránu s výhledem do nových bloků nájemních domů. Liskova projekční

¹⁴⁵ SOKa HK, BS HK, DD HK, inv. č. 658, čp. 832, kart. 109.

kancelář v této době bezpochyby dominovala východočeskému prostoru a architekt chtěl vytvořit reprezentativní sídlo pro svoji rodinu i ateliér. Proto se rozhodl nahradit již v té době stylově zastaralý rodinný obytný dům ve Švehlově ulici (HR24) novým objektem, který vznikl ve funkcionalistickém slohu. Navrhl tedy vilu, jež velice dobře spojovala funkci obytnou se sídlem projekční kanceláře architekta. Povolení ke stavbě bylo uděleno již 6. listopadu 1931 a realizace plánů pak probíhala 2. června až 10. prosince 1932.¹⁴⁶

Vznikla dvoupatrová stavba s lehce segmentově pohnutým půdorysem, který byl zvolen kvůli radiální komunikaci, ta se napojovala na jihozápadní hranici parcely. Liska zde využil vlivů funkcionalismu, avšak s mírnou pomocí neoklasicismu. Ten je patrný hlavně u zahradní terasy s antikizujícím peristylem a pravidelně rytmizovaným průčelím.¹⁴⁷ Nebyl zde použit prvek čistých fasád, ale prostor mezi okny a schodišťovou část opatřil hnědým keramickým obkladem. Naopak nepravidelným půdorysem, pásovými okny (hlavně v prvním patře) a jednoduchým členěním zase odkazoval na funkcionalismus. Zvýšená schodišťová část se pak esteticky velice dobře napojovala na čtyřpatrové obytné domy, které vznikaly v následujících letech. Hlavní vstup do vily byl chráněn balkónem, jenž je podpírán jedním stylizovaným sloupem. Okolí domu bylo chráněno omítnutým plotem, ten je v části garáže členěn prolukami doplněnými o ocelové tyče. Zahrada je pak tvořena trávnikem, betonovou dlažbou a malým bazénem.

Vnitřní dispozice velice dobře korespondovala s kombinací obytného a administrativního objektu. V suterénu schodišťové části se nacházely tři sklepy, kotelna a místnost na uchovávání koksu. Do přízemí situoval hlavně místnosti pro svou projekční firmu. Od předsíně bylo možné vstoupit po pravé straně do rozlehlé kanceláře, pro niž byla určena i místnost u zahradní části objektu. V tomto prostoru byly i vestavěné skříně, archiv a garáž. V levém schodištním úseku pak kuchyně domovníka a hostinského pokoje.¹⁴⁸ První patro koncipoval jako byt pro svoji rodinu. Schodištní hala od sebe oddělovala ložnici a obývací část. Zároveň sloužila k hudebním produkcím. Hlavní obytný prostor se následně spojil pomocí skleníkové stěny s jídelnou, která byla výrazně prosvětlená pásovým oknem, to také poskytovalo velký výhled.¹⁴⁹ K jídelně ještě přiléhala kuchyně. Ve druhé části tohoto patra se na uliční a zahradní straně nacházely ložnice (pro děti a rodiče), východní měla přístup a výhled na rozlehlou navazující terasu. Tyto pokoje od sebe oddělovalo sociální zařízení. Druhé patro vily bylo určeno opět pro obsluhu a provoz objektu. Ze schodišťové

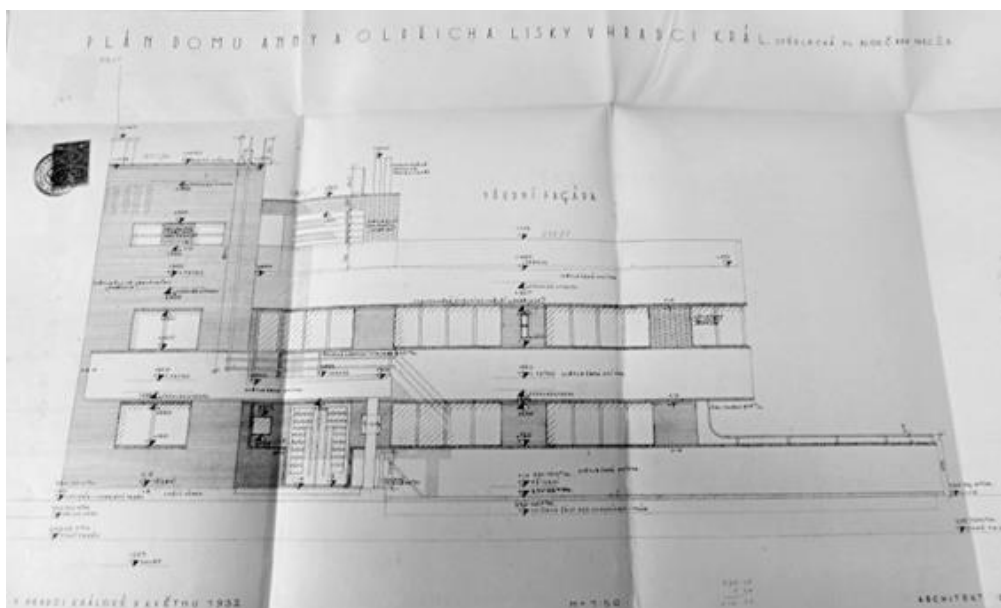
¹⁴⁶ SOkA HK, BS HK, DD HK, inv. č. 658, čp. 832, kart. 109.

¹⁴⁷ P. ULRICH (ed.) a kol., *Slavné vily Královéhradeckého kraje ...*, s. 115.

¹⁴⁸ SOkA HK, BS HK, DD HK, inv. č. 658, čp. 832, kart. 109.

¹⁴⁹ P. ULRICH (ed.) a kol., *Slavné vily Královéhradeckého kraje ...*, s. 115.

předsíně bylo možné dojít na malou terasu. Na uliční straně byl pokoj pro služku a prádelna. Nad výhledem do zahrady ještě vznikla krytá terasa, kde se dalo pobývat během nepříznivého počasí.¹⁵⁰

Obr. 24: Stavební plán vlastní vily (1932).

Reprezentativní vila zůstala v držení rodiny do roku 1947, kdy ji Liska prodal a přestěhoval se do Opavy i se svou projekční kanceláří. Objekt se po událostech února 1948 stal sídlem mateřské školky a později začal být využíván k administrativním účelům. Těm slouží dodnes jako Živnostenský úřad Magistrátu města Hradce Králové. Budova by se mohla dočkat výrazné rekonstrukce a větší památkové ochrany díky tomu, že byla v roce 2016 navržena na seznam nemovitých kulturních památek, kde jsou již zařazeny výše zmíněné Městské lázně. Dodnes jde o jednu z nejvýraznějších ukázek meziválečné avantgardy ve vilové čtvrti kolem Sřelecké ulice.

Na základě nepravidelné dispozice, pásových oken a celkové podoby se dá považovat tato realizace za srovnatelně kvalitní jako funkcionalistické vily Karla Cee od Karla Horáka z roku 1935, nebo MUDr. Václava Tesaře od Bohumila Waiganta z let 1928–1929.¹⁵¹

¹⁵⁰ SOKA HK, BS HK, DD HK, inv. č. 658, čp. 832, kart. 109.

¹⁵¹ J. POTUČEK. *Hradec Králové: architektura ...*, s. 90 a 104.

Obr. 25: Současná podoba vlastní vily architekta.

1. 7. 3 Ústřední konzum (HR35)

Třetím vybraným objektem pro podrobný umělecko-historický popis je Ústřední konzum postavený v tehdejší samostatné obci Pražské Předměstí. Jde o jednu z posledních Liskových realizací, které se podle jeho projektu postavily ve východočeské metropoli. Na rozdíl od předchozích dvou zmíněných staveb, o této se příliš odborná literatura nezmiňuje.¹⁵² A to i přesto, že jde o zdařilý funkcionalistický koncept, jenž je poslední realizací architekta v takto čisté formě v Hradci Králové. Z důvodů vynechávání této realizace v literatuře byl objekt vybrán jako závěrečný do podkapitoly nejvýraznějších realizací pro Hradec Králové, jak je známý od administrativního spojení v roce 1942.¹⁵³

Oldřich Liska navrhl nástavbu druhého patra stávajícího domu a přístavbu nové budovy skladiště s administrativní sekci. Zadavatelem projektu se stalo *Ústřední konzumní družstvo, zapsané společenstvo s ručením omezeným Hradec Králové*.¹⁵⁴ To mělo ve městě několik prodejen (nejméně 12) konzumního zboží, například na dnešní třídě *Československé armády*.¹⁵⁵ Nová budova měla být hlavním sídlem této organizace.

¹⁵² Stavba není zmíněna: M. BENEŠOVÁ – F. TOMAN – J. JAKL, *Salon republiky ...*, J. POTŮČEK, *Hradec Králové: architektura ...*

¹⁵³ Jiří ZIKMUND – Jaroslava POSPÍŠILOVÁ – Zdena LENDEROVÁ, *Fotoalbum města Hradce Králové 1918–1945*, Hradec Králové 2002, s. 94. Konkrétně jméno architekta Lisky u tohoto domu zmiňuje tato publikace: J. KRÁTKÝ, *Urbanistická kompozice ...*, s. 153.

¹⁵⁴ SOKA HK, f. BS HK, DD Pražské Předměstí, inv. č. 712, čp. 283, kart. 163.

¹⁵⁵ J. ZIKMUND – J. POSPÍŠILOVÁ – Z. LENDEROVÁ, *Fotoalbum města ...*, s. 94.

Cílem bylo vytvořit reprezentativní stavbu s kanceláři, přednáškovým sálem, byty, nebo technickým a skladovacím zázemím. K budování došlo mezi 11. červnem 1937 a 12. únorem 1938, staviteli byli *Jan Madlík a Jan Včelák z Hradce Králové*.¹⁵⁶

Architekt scelil původní patrový dům s rohovou podlouhlou novostavbou. Třípatrová realizace (v jedné části dvoupatrová) byla rozdělena i odlišným členěním fasády na tři části. V přízemí objektu od nároží po průjezd byl vytvořen skleněný parter s výkladními skříněmi, kde měl být otevřen hlavní obchod *Ústředního konzumního družstva*. Nárožní část domu měla jednoduchou puristickou fasádu s balkony v prvním a druhém patře, které se napojovaly na vysunuté hlavní průčelí. Prostřední partie má krabicovitý charakter, stejně jako některé další projekty Oldřicha Lisky, jež vznikly ve funkcionalistickém stylu. I zde podobně jako u jeho vlastní vily ve *Střelecké ulici* (HR32) využívá pásů oken, které jsou členěné šedomodřím kachlovým obkladem. Nejvíce pak úprava ve třetím patře, kde měl být přednáškový sál. Zde totiž ve vystupujícím okenním rámu najdeme souvislou řadu dvojitých oken bez jakéhokoliv rozdělení nebo členění.

Obr. 26: Stavební plán Ústředního konzumu (1937).

Na původním objektu se pak ještě na fasádě nacházely dva nápisy. Nad druhým patrem „*Východočeská lidová pekárna*“, nad třetím „*ÚSTŘEDNÍ KONSUM*“. V přízemí hlavního průčelí byl situován průjezd do samotného areálu s dalšími objekty, jako byla již zmiňovaná pekárna apod. Třetí část domu je stylově starší a úplně neodpovídá funkcionalisticko-puristickému stylu. Je tedy možné předpokládat, že zde bylo dostavěné pouze druhé patro, jež svou jednoduchostí nejvíce připomíná zbytek domu. Podle členění okenních rámu, výplní

¹⁵⁶ SOkA HK, f. BS HK, DD Pražské Předměstí, inv. č. 712, čp. 283, kart. 163.

okna a vstupu domu s balkonem v prvním patře je možné tvrdit, že dům musel vzniknout již ve dvacátých letech 20. století.

V suterénu objektu se nacházelo technické zázemí, jako byla například kotelna. Vzhledem k tomu, že byl dům koncipován jako víceúčelová stavba, objevuje se tu sklad textilu, registratura a sklepy obchodu a bytu. V přízemí a rohové části projektu měl být rozsáhlý obchod, ke kterému příslušely i toalety a provozní místnosti. V zachovalé části původního domu se projektovala bytová jednotka a balírna se skladem koření. První patro pak už propojovalo původní objekt s novostavbou od Oldřicha Lisky a sloužilo jako administrativní zázemí pro *Ústřední konzumní společenstvo*. Byla zde vytvořena klasická chodbová dispozice, z níž se vstupovalo do jednotlivých místností. V rohové části domu se nacházely hlavně kanceláře jako například pekárny, ředitele atd. Pohled do dvora doplňovalo několik teras. Ve zbytku místností na uliční straně byla pokladna a tři účtárny. Ve druhém patře se nacházely dva plně vybavené byty s terasami a balkónem. Mezi obytnými jednotkami mělo tři místnosti revizní oddělení. Třetí podlaží bylo primárně určeno k přednáškovým účelům. Velký sál doplňovala dlouhá řada oken, která celý prostor prosvětlovala a poskytovala výhled do okolí. Podlaží pak tvořila zasedací a přednášející místnost. Nechybělo sociální zařízení a terasa s pohledem do dvora.¹⁵⁷

Budova je součástí rozsáhlého průmyslového areálu, jenž tvoří desítku staveb. Dílčí úpravy a přístavby pak byly realizované i ve zbytku komplexu během čtyřicátých let 20. století.¹⁵⁸ Stavba je cenná i vzhledem k tomu, že je to poslední postavený funkcionalistický návrh architekta vůbec. I dnes je dům využíván ke kancelářským a prodejním účelům. Mezi léty 2015–2016, byla provedena rekonstrukce, která ale nedodrží původní barevnost fasád. Ty kombinovaly bílou barvu s modrošedými tóny.

¹⁵⁷ SOkA HK, f. BS HK, DD Pražské Předměstí, inv. č. 712, čp. 283, kart. 163.

¹⁵⁸ *Tamtéž*.

Obr. 27–28: Dobová fotografie Ústředního konzumu a stav fasády před rekonstrukcí.

Je tu vytvořen pokus o stručnou sumarizaci architektony tvorby v Hradci Králové. Velký důraz práce klade na jeho činnost v místních projekčních kancelářích, proto zde byly představeny s jednotlivými osobnostmi, projekty apod. Důležitý je i rozbor tří nejvýraznějších realizací ve městě. Kromě historického pozadí, je tu vytvořen i umělecko-historický komentář. Tato informace je pak důležitá pro srovnávání s dalšími stavbami, jež poté navrhoval pro jiné oblasti východních Čech. U některých jde spíše o sumarizaci a opakování, u jiných pak o představení nezmíněných informací v odborné literatuře, nebo napravení opomíjení samotné stavby vůbec.

2 Pardubické stopy Oldřicha Lisky

Liskovo architektonické působení zanechalo svoje stopy rovněž v nedalekých Pardubicích, ačkoli konkrétních realizací zde najdeme méně než v Hradci Králové, jenž byl jeho dlouholetým domovem.¹⁵⁹ Hlavním cílem bude představit moderní architektonický a urbanistický rozvoj Pardubic, především v první polovině 20. století, s doplněním o důležité proměny města v předchozí éře. Jde o představení přelomových momentů a významných staveb od architektů, kteří nejvíce ovlivňovali tvář města ve sledovaném období. Součástí bude i srovnání s projekty Oldřicha Lisky a jeho přínosem do podoby městského prostoru. Další část tvoří podrobný popis osmi projektů, jež se podle architekta návrhu realizovaly. Jak z hlediska kunsthistorického, společenského i historického pozadí vzniku a pozdějšího využívání. Zde půjde i podchycení osobností, se kterými v Pardubicích spolupracoval, a jak ho mohly ovlivnit během jeho další projekční kariéry.

2. 1 Moderní urbanismus a rozvoj Pardubic v době mezi železnicí a druhou světovou válkou

Na rozdíl od Hradce Králové byla druhá východočeská metropole ve sledované éře v jiné společenské, hospodářské i architektonické situaci. Rozvoj městského prostředí nijak neomezovala pevnostní fortifikace, a tak se mohla rozvíjet živelná výstavba především na předměstích. Pardubice již v této době ovlivňoval velký rozvoj živností, který diametrálně vzrostl po jedné z přelomových událostí v dějinách města, a to při výstavbě železniční tratě z Olomouce do Prahy, jež byla otevřena slavnostním průjezdem prvního vlaku 20. srpna 1845.¹⁶⁰ Další vývoj v tomto typu dopravy vedl k následné výstavbě dráhy pardubsko-liberecké, postavené v letech 1856–1859.¹⁶¹ Budova tehdejšího nádraží byla realizována v západní periférii města, daleko od historického jádra. Velice brzo k tomuto železničnímu systému ještě přibyl prostor nové Severojižní dráhy. Vzdálenost od centra pak byla využita pro výstavbu velkých průmyslových podniků (zaměřené hlavně na potravinářství a chemii), a stala se tak kompaktní industriální zónou.¹⁶² Postupně zde vzniká řada velkých závodů.

¹⁵⁹ Tj. na Velké Pardubice, které administrativně vznikly v roce 1940, po sloučení se sousedními obcemi a územními celky. V Hradci Králové šlo nejméně o 37 realizovaných návrhů a 10 regulačních plánů a urbanizačních studií. Proti tomu v Pardubicích bylo podle jeho návrhu realizováno jen 8 projektů.

¹⁶⁰ Josef SAKAŘ, *Nová doba města Pardubic*, Pardubice 2007.

¹⁶¹ *Tamtéž*.

¹⁶² M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 44.

V období první republiky to byla *továrna mlýnských strojů Josefa Prokopa, akciový pivovar, cukrovar a lihovar firmy Wertheimer, sušárny na čekanku a strojírna bratří Machaňů, slévárny firmy Bareš a Vocásek, nebo také i čistírna nafty Fantových závodů*.¹⁶³ Průmysl pak utvářel tvář města v této oblasti i po celé 20. století.

Obytná výstavba se v této době prioritně rozvíjela na Zeleném předměstí. To se se svou hlavní ulicí, dnešní *třídou Míru* (v období let 1918–1938 *Wilsonova třída*), stalo hlavním obchodním centrem města, kde se budovala i většina výstavních domů. Ulice pak vedla přímo k nádraží a průmyslové zóně, byla tedy dopravní tepnou spojenou s historickým jádrem. Aby Pardubice řešily překotnou výstavbu v této oblasti, iniciovaly regulační plán, který vytvořil tehdejší městský zastupitel a geometr Antonín Barborka roku 1882.¹⁶⁴ Na rozdíl od sousedního Hradce Králové, zde nebyla vypisovaná mezinárodní architektonická soutěž a šlo o úpravu pouze jedné části města. Navíc se již muselo počítat s původní zástavbou, nedošlo tedy k žádným radikálním úpravám dosavadních bloků. Regulační plán stanovoval vytvoření tradiční pravoúhlé uliční sítě s jednopatrovými domy.¹⁶⁵ Na tuto regulaci se již později neohlížely další územní plány, a proto zástavba v tomto území byla značně členitá. Nové obchodní, obytné domy a vily vznikaly na jih a západ od centra v tehdy oblíbených historizujících slozích (neorenesance, neobaroko, neoklasicismus) a nijak nevybočovaly z dobového kánonu. Již zmiňovaný překotný rozvoj podnikatelského prostředí a výstavby přispěl k velkému růstu počtu obyvatel. Za pouhých deset let (1880–1890) to bylo z 10 na 12 tisíc a těsně před první světovou válkou již dokonce přes 20 tisíc lidí žijících v Pardubicích. Město patřilo mezi nejrychleji rostoucí v království a nejlidnatější v oblasti východních Čech.¹⁶⁶ Nedalekému Hradci Králové se postupně dařilo dorovnat tento velký náskok až po administrativním sloučení s okolními obcemi roku 1942, kdy vzniká tzv. Velký Hradec Králové.

Velká inspirace historizujícími slohy vedla i k architektonickým chybám. Mezi ně patřila snaha vytvořit novou reprezentativní radnici (realizace 1892–1894) v tehdy oblíbeném neorenesančním stylu, který si během 19. století získal pozici národního slohu. Stavba vznikla na parcele, kde doposud stály čtyři kvalitní barokní domy na Pernštýnském náměstí.¹⁶⁷ Vyplnila potřebu rostoucího železničního uzlu a industriálního centra po reprezentativní a národně akcentující stavbě. Vedla ale k zničení cenné kulturní památky. Pro moderní rozvoj

¹⁶³ Přehled firem k roku 1936 viz František Karel ROSŮLEK, *Pardubice 1936*, Pardubice 1999, s. 12.

¹⁶⁴ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 44. a *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie všeobecných vědomostí svazek XXVIII.*, Praha 1909, s. 86.

¹⁶⁵ *Tamtéž*.

¹⁶⁶ D. BRONCOVÁ (ed.), *Kniha o městě Pardubice ...*, s. 14.

¹⁶⁷ F. K. ROSŮLEK, *Pardubice 1936 ...*, s. 20.

okolí historického jádra bylo důležitým momentem zasypání vodního příkopu mezi léty 1909–1911, což umožnilo propojení centra města s důležitou tepnou, tj. *třídou Míru*.¹⁶⁸ Na ní vznikala řada činžovních a obytných domů. Architekti zde na počátku 20. století při návrzích staveb ustupují od historizujících slohů a dávají prostor secesní estetice. Mezi tyto projekty patří trojice třípatrových domů architekta Jaroslava Kohoutka, realizovaná mezi lety 1907–1908.¹⁶⁹ Reprezentovaly cestu k nové moderní architektuře a ukazovaly, že tato třída se stává hlavním obchodním a dopravním uzlem. Kousek od ní na nově vznikajícím *Smetanově náměstí* (dnes *náměstí Republiky*) vznikla rozměrná budova městského divadla. Ta ještě více vynikla po zasypání vodního příkopu. „Chrám múz“, jak byla stavba označována, se stal jedním z největších veřejných objektů na začátku nového století. Projekt Antonína Balšánka, realizovaný v letech 1907–1909, byl kombinací secese a dekorativistických vlivů doznívajících neoslohů.¹⁷⁰ Ve stejném prostoru u Zelené brány pak vzniká podle návrhu Františka Roitha mezi léty 1914–1917 spořitelna. Wagnerův žák zde vystavěl oproti divadlu citlivější a střízlivější secesní stavbu s výraznými prvky moderny.¹⁷¹ Mezi výčetem nejvýznamnějších realizací, které začaly vznikat před první světovou válkou, nesmí chybět ani automatické mlýny od Josefa Gočára. Ty byly postaveny mezi léty 1909–1911 na pravém břehu Chrudimky východně od historického jádra města. Tento semtínský rodák přinesl do Pardubic své typické rezné zdivo, silo zakončil široce rozeklanou střechou, což předznamenávalo jeho příklon ke kubistickému slohu.¹⁷² Budova později v letech 1919, 1922 a 1926 prošla několika úpravami a dostavbami.¹⁷³

Pardubice potřebovaly regulovat i tok Labe a Chrudimky, a proto město přistoupilo k vypracování polohopisného plánu (1908), podle něhož bylo mezi léty 1909–1911 upraveno koryto Labe a Chrudimky.¹⁷⁴ Kromě úpravy vodních toků se roku 1913 Vladimír Zákřejs a Josef Šejna podíleli na vytvoření nového regulačního plánu. Ten byl zpracovaný v městské technické kanceláři a jeho platnost skončila až ve druhé polovině třicátých let 20. století.¹⁷⁵ Byly zde stanoveny zásady výstavby, které se naplňovaly po celé období první republiky. Je zajímavé, že ve srovnání s Hradcem Králové, zde město nestanovovalo výškovou regulaci a celkově nebyla uliční i rozvojová síť zón tak podrobně rozpracována jako v hradeckých

¹⁶⁸ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 44.

¹⁶⁹ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 30.

¹⁷⁰ D. BRONCOVÁ (ed.), *Knih o městě Pardubice ...*, s. 21.

¹⁷¹ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 53.

¹⁷² Z. LUKEŠ – P. PANOCH – D. KARASOVÁ – J. T. KOTALÍK, *Josef Gočár ...*, s. 33.

¹⁷³ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 45.

¹⁷⁴ J. SAKAŘ, *Nová doba města Pardubic ...*

¹⁷⁵ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 44.

plánech. Nepochybně i proto nevznikly v Pardubicích jednotnější celky zástavby a počet moderních budov, respektive jejich komplexů zde byl menší.

Po skončení první války se stala hlavním problémem bytová nouze. Tímto nedostatkem trpěla většina měst nově vzniklého státu. Proto Pardubice iniciovaly velké množství zakázek na výstavbu nouzových obytných domů, čehož využil i architekt Oldřich Liska. Ten už měl velké zkušenosti z Hradce Králové, kde řešil úplně stejnou situaci ve Střelecké ulici. Během spolupráce se známým pardubickým stavitelem Václavem Ladislavem Hořeňovským vypracoval ideový návrh řešení zástavby na předmostí v lokalitě *Čechova nábreží* (PR1) (realizace 1919–1924).¹⁷⁶ Těchto deset objektů pak doplnil o dalších osm v *Jiráskově ulici* (PR2) na jih od historického jádra a *Smetanova náměstí* (realizace 1920–1921).¹⁷⁷ K tomuto typu architektonických počínů patří i jeho další projekt kubistických činžovně-obchodních domů ve *Sladkovského ulici* (PR3) (realizace 1921–1923).¹⁷⁸ Stále se zvyšující počet obyvatel, roku 1921 mělo město již 25 tisíc občanů, vyvolával potřebu výstavby velkého množství obytných objektů. Dokládá to i statistika, která přináší informaci, že za dvacátá léta 20. století vyrostlo v Pardubicích 1200 obytných domů.¹⁷⁹ Stavbu velké části z nich iniciovala samotná městská správa.

Každá z pardubických lokalit získala mezi válkami jistý specifický ráz daný převažujícím typem zástavby. Na Bílém předměstí, na základě regulačního plánu z roku 1913, to byla především pravoúhlá uliční síť s patrovými objekty vilového typu. Rozvoj této zástavby tu byl patrný již od konce 19. století. Ještě v typickém historizujícím slohu vzniká vila Františka Messanyho mezi léty 1900–1901 od pardubického architekta Bóži Dvořáka.¹⁸⁰ V podobném duchu stejný projektant navrhl i rodinný dům pro biskupa Josefa Doubravu z let 1913–1923.¹⁸¹ V této realizaci doznávaly staré tendence v architektuře tíhnoucí k romantickým stavbám, ale zároveň se již objevovaly dekorativistické tendence, které předznamenávaly cestu k moderně. Reprezentativním pro meziválečnou architekturu je potom vila Viktora Kříže od Karla Řepy z let 1925–1926. Jeden z nejvýraznějších žáků Josipa Plečnika zde zkombinoval vlivy novoklasicismu a národního dekorativismu (zejména

¹⁷⁶ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 58. Všechny níže zmíněné realizované pardubické projekty jsou pro účely dalšího citování, přehlednosti a odkazování označeny indexem PR a pořadovým číslem, které mají uvedené v seznamu pardubických realizací architekta. Seznam je součástí příloh diplomové práce na straně 161.

¹⁷⁷ Státní okresní archiv Pardubice, dostupné online (<http://archivpu.cz/vystava2010/liska.htm>) [citováno k 22. 10. 2016].

¹⁷⁸ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 67.

¹⁷⁹ D. BRONCOVÁ (ed.), *Kniha o městě Pardubice ...*, s. 15.

¹⁸⁰ M. KAŇKA – P. PANOCH (ed.) – Z. LUKEŠ – J. POTŮČEK, *Slavné vily Pardubického kraje ...*, s. 43.

¹⁸¹ *Tamtéž*, s. 79.

v interiéru).¹⁸² Rovněž v této části města najdeme pozůstatky architektonického působení Oldřicha Lisky, jenž pro velkoobchodníka se střížním zbožím Václava Ulrycha navrhl objekt ovlivněný hlavně neoklasicismem, postavený mezi lety 1923–1924 (PR6).¹⁸³ V roce 1924 je pak podle Liskova projektu vystavěna ještě vila pro pana Kratochvíla (PR7), která byla necitlivě přestavěna v druhé polovině 20. století.¹⁸⁴ V této lokalitě vznikaly i velké obytné domy a veřejné budovy. Mezi ně patřil Liskův návrh domu Charlotty Masarykové pro společenství Ligy proti tuberkulóze (PR5), vystavěný v letech 1922–1923.¹⁸⁵

Historické jádro města nebylo ve sledovaném období příliš upravované. Jednou z mála moderních staveb, která vznikla v památkově chráněné zóně, byla budova Anglo-československé banky od Josefa Gočára, postavená mezi lety 1923–1925. Stavba výrazně inspirovaná neoklasicismem je dodnes citlivě propojena prampouchovým ramenem s těsně sousedící Zelenou bránou. V souvislosti s tímto projektem pak navrhoval Gočár ještě úpravu a dotvoření *náměstí Republiky*, jež však nebylo realizováno.¹⁸⁶ Na jih od historického jádra města se rozvíjela čtvrt společenského, sportovního a administrativního centra Pardubic. Katastrálně sice tato část města náleží k Zelenému předměstí, ale v rámci svého účelu a rozvoje byla odlišná od zbytku tohoto celku, proto jí také patřilo označení „Nové Město“. Na rohu *Smetanova a náměstí Republiky* vznikla rozměrná stavba ředitelství pošt a telegrafů, podle návrhu architekta Ladislava Machoně, realizovaná mezi léty 1923–1925.¹⁸⁷ Do užší architektonické soutěže na tuto stavbu byl přizván i Oldřich Liska, jeho projekt ale vybrán nebyl.¹⁸⁸ Pravděpodobně zde dostal přednost autor postaveného návrhu, protože ve veřejných zakázkách v Pardubicích dominoval. Radnici bezpochyby vyhovovala spolupráce s jedním hlavním architektem, stejně jako v královéhradeckém případě, kde u státních a obecních realizací stál většinou Josef Gočár. Tuto pozici po Machoňovi následně převzal místní projektant Karel Řepa. Machoň vytvořil rozsáhlý, výškově nestejnorodý blok domů v duchu národního dekorativismu a neoklasicismu. Hned naproti v podobném architektonickém duchu vzniká státní reálka, mezi léty 1925–1929. Třípatrová schodišťová věž dominuje celé stavbě a prozrazuje podobné inspirace jako Koželužská škola Josefa Gočára v Hradci Králové (v řádu oken, využití konzolové římsy v horních partiích i odhalené fasádě). Kromě toho během výstavby probíhala podle jeho projektu úprava *Smetanova náměstí*, kterému dal konečnou

¹⁸² M. KAŇKA – P. PANOCH (ed.) – Z. LUKEŠ – J. POTŮČEK, *Slavné vily Pardubického kraje ...*, s. 109.

¹⁸³ *Tamtéž*, s. 96.

¹⁸⁴ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1950.

¹⁸⁵ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 59.

¹⁸⁶ Z. LUKEŠ – P. PANOCH – D. KARASOVÁ – J. T. KOTALÍK, *Josef Gočár ...*, s. 110.

¹⁸⁷ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 76.

¹⁸⁸ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946.

podobu.¹⁸⁹ Podle výběru při veřejných soutěžích je patrné, že město dávalo přednost projektům Ladislava Machoně před ostatními. Počet jeho realizací patřil k nejčetnějším mezi architektky ve městě. Jeho dominance byla patrná právě u veřejných staveb v gesci pardubické samosprávy. Podobnou situaci zažíval i Hradec Králové, kde určitou roli hrála i osobní preference starosty Františka Ulricha pro osobnost Josefa Gočára. V blízkosti zmíněné reálky pokračovala bytová výstavba. Zakázku zde opět získal zkušený Oldřich Liska, který projektuje otevřených blok osmi domů v *Jiráskově ulici* (PR2).¹⁹⁰ A hned naproti vzniká Sokolovna inspirovaná neoklasicismem podle návrhu Václava Šantrůčka a Antonína Mendla z let 1921–1923.¹⁹¹ V této lokalitě byl postaven i architektonicky zajímavý Husův sbor církve československé. Architekt a stavitel Ferdinand Potůček zde vytvořil racionalistickou stavbu s výraznou obloukovou sloupovou předsíní a půlkruhovou věží (realizace 1925–1928).¹⁹²

Západní část od historického jádra, tj. Zelené předměstí, zůstávala s *třídou Míru* a blízkým okolím místem pro řadu obytných a obchodních domů a směrem k nádraží hlavním průmyslovým centrem. Budování hlavně v jihovýchodní části se řídilo regulačním plánem z roku 1913, jenž vytvářel radiální zástavbu s okružní komunikací. Tento rozsáhlý urbanistický projekt byl však dokončen až výstavbou sídlišť typu Dukla ve druhé polovině 20. století.¹⁹³ Velké množství jednopatrových objektů ve stylu historismu a secese začaly doplňovat vícepodlažní stavby. Objevovaly se zde pro městské potřeby domy jako palác Passage od Ladislava Machoně. Tento pardubický architekt v tomto případě nahradil přízemní budovu čtyřpatrovou a čtyřkřídlovou realizací ve stylu dozrívajícího art deca (postaveno 1923–1925).¹⁹⁴ Využití pasáže bylo bezpochyby projevem velké podnikavosti a vlivu velkoměstského prostředí, čemuž odpovídá podoba celé budovy. Tento celkový dojem umocňovaly i neonové reklamy, které dokládají přerod *třídy Míru* z prašné, frekventované ulice na tepnu moderního města.¹⁹⁵ I Oldřich Liska se podílel na přeměně této třídy činžovně-obchodním domem Na Kopečku (PR8), jenž byl pod vlivem národního dekorativismu postaven mezi léty 1923–1925.¹⁹⁶

¹⁸⁹ Jan ŘEHÁČEK, *Pasáž a Ladislav Machoň*, Pardubice 2008.

¹⁹⁰ Zmíněna již výše. Podrobný popis bude jako u ostatních architektonických realizací uveden až v následující podkapitole.

¹⁹¹ D. BRONCOVÁ (ed.), *Kniha o městě Pardubice ...*, s. 90.

¹⁹² F. K. ROSŮLEK, *Pardubice 1936 ...*, s. 26. Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 96.

¹⁹³ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 44.

¹⁹⁴ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 74.

¹⁹⁵ J. ŘEHÁČEK, *Pasáž a Ladislav Machoň ...*

¹⁹⁶ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 66.

Směrem k nádraží pokračovala bytová výstavba, na které se svými projekty podílel i Jindřich Freiwald, např. domy pro státní zaměstnance (realizace 1924–1926).¹⁹⁷ Kromě toho na jih od železnice následovalo budování industriálního areálu, jenž byl obohacen o továrnu na kávové náhražky firmy *Jindřich Francek a synové, strojírnu a moštárnu podniku Alois Rainberg*, apod.¹⁹⁸ V symbióze města s armádou vznikají nedaleko v asketickém duchu i Masarykovy kasárny železničního pluku.¹⁹⁹ Do vývoje Pardubic zasáhla také stavba od významného meziválečného architekta Pavla Janáka. Ten na jižním okraji městského celku projektuje kultovní budovu národního dekorativismu, tj. městské krematorium. Zde je zajímavé, že pardubická správa vyhlašuje veřejnou soutěž, které se účastní rekordních 81 autorů, mezi nimi např. Josef Gočár, nebo Ladislav Machoň. Nakonec vítězí kompozice Janákovy dekorativistické lidové chalupy. Interiéry pak byly dotvořeny dalším výrazným představitelem tohoto stylu Františkem Kyselou.²⁰⁰ Mezi rozsáhlé projekty realizované ve druhé polovině dvacátých let 20. století patřila nová nemocnice v lokalitě Na Vinici, která byla podle návrhu Bedřicha Adámka postavena v letech 1926–1930 a ve druhé fázi mezidobí 1937–1940 dokončena. V tomto areálu byl patrný velký vliv funkcionalismu s důrazem položeným na úlohu světla a působení okolní přírody.²⁰¹ Na základě těchto zásad vznikaly samostatné pavilony se skleněnými lodžii, doplňované parkovým meziprostorem.

Ke konci prvního desetiletí existence samostatného Československa se v architektonickém rozvoji Pardubic začala projevovat absence kompletního regulačního plánu, jenž by byl přizpůsoben požadavkům moderního urbanismu. Existovaly sice dílčí studie, ty ale nemohly nahradit koncepci pro celou aglomeraci. Situace se příliš nezměnila ani v první polovině třicátých let 20. století. Zmiňovanou otázku však částečně zakryla svým významem a řešením výstava tělesné výchovy a sportu, která probíhala během května až září 1931.²⁰² Tato akce proměnila podobu města od historického jádra v části Zeleného předměstí, jež přiléhala k zámeckému parku. Vzniklo velké množství avantgardních staveb, které byly přezdívány „bílá pohádka“. V konkurzu na návrh výstavního areálu vyhrál Ferdinand Potůček s Karlem Řepou. Louky v podmáčeném zámeckém příkopu byly odvodněné a na jejich místě a v blízkém okolí vznikl letní stadion s klopenou cyklistickou dráhou a funkcionalistické pavilony právě od Karla Řepy (např. neznámější autopavilon).²⁰³ Ústřední

¹⁹⁷ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 68.

¹⁹⁸ Přehledný výčet firem: F. K. ROSŮLEK, *Pardubice 1936*, s. 27.

¹⁹⁹ F. K. ROSŮLEK, *Pardubice 1936*, s. 27.

²⁰⁰ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 69–70.

²⁰¹ V. HRUBÝ a kol., *Architektonické a stavební plány Pardubicka ...*, s. 36.

²⁰² D. BRONCOVÁ (ed.), *Kniha o městě Pardubice ...*, s. 78.

²⁰³ *Tamtéž*. F. K. ROSŮLEK, *Pardubice 1936*, s. 34.

stavbou výstavy se však stalo Průmyslové muzeum od stejného architekta, postavené v letech 1927–1931. Byla tak vytvořena monumentalizující modernistická stavba, jež kombinovala režné zdivo s aparátem lizénových pásků.²⁰⁴

V těsném sousedství muzea naproti Zelené bráně vznikla jedna z nejvýraznějších staveb ve městě, a to Grandhotel a Okresní dům od Josefa Gočára (realizace 1927–1931). Čtyřpatrový funkcionalistický palác se železobetonovým skeletem tvořila dvoukřídlá restaurace s hotelem, kterou obemykal společenský sál s galerií.²⁰⁵ Meziválečná architektonická avantgarda se v Pardubicích projevovala v realizacích architektů po celá třicátá léta 20. století, avšak podobně jako u sousedního Hradce Králové šlo pouze o několik projektů. Čistý funkcionalismus se ve městě téměř neobjevoval. Výjimkou bylo několik obytných budov, např. rodinný dům manželů Hořeňovských z let 1930–1931 nebo vila pro MUDr. Jana Řehoře (realizace 1933–1934).²⁰⁶ Na třídě Míru vzniklo ve stejném duchu několik administrativních a obchodních objektů. Mezi ně patřilo i kvalitní funkcionalistické dílo Karla Řepy, dům Rolnického družstva, realizované v letech 1935–1938.²⁰⁷

Ve třicátých letech 20. století již v architektonickém a urbanistickém vývoji města nezanechal Oldřich Liska žádnou stopu. V tomto období totiž stále více realizuje stavby nejen ve východních Čechách, ale i v okolních regionech, nebo ve slovenské části republiky. Navíc je zaměstnán koncipováním a prosazováním svého dispozičního řešení halových škol. I z těchto důvodů se tedy již do konce druhé světové války do podoby města nijak nezapíše.

Kromě několika výrazných realizací Ladislava Machoně, jako byly Poštovní úřad na třídě Míru (realizace 1931–1935) nebo budovy Okresního soudu a berních úřadů (dokončeno 1937) v duchu kombinace konstruktivismu a funkcionalismu, ve městě již další větší projekty nevznikají.²⁰⁸ Pardubická aglomerace však stále trpěla zastaralým regulačním plánem z roku 1913, který nereagoval na soudobé potřeby moderního urbanismu. Proto městský úřad inicioval vytvoření Základního upravnovacího plánu, na kterém mezi léty 1935–1940 pracoval významný architekt a urbanista profesor Alois Mikuškovice a funkcionalistický projektant František Kerhart. Oba dva konstruovali plán více jak statisícové aglomerace tzv. Velkých Pardubic, jež měly vzniknout po administrativním sloučení s okolními obcemi a dalším vývojem.²⁰⁹ Bylo potřeba řešit situaci, kdy město mělo již roku 1935 31 tisíc obyvatel a

²⁰⁴ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 100.

²⁰⁵ Z. LUKEŠ – P. PANOCH – D. KARASOVÁ – J. T. KOTALÍK, *Josef Gočár ...*, s. 172.

²⁰⁶ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 117.

²⁰⁷ *Tamtéž*, s. 118–119.

²⁰⁸ *Tamtéž*, s. 136–137, J. ŘEHÁČEK, *Pasáž a Ladislav Machoň ...*

²⁰⁹ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 44, Pavel VLČEK, *Encyklopedie architektů ...*, s. 306 a 429.

rozvoj průmyslových podniků a výstavby vedl k propojování a srůstání s ostatními obcemi. Živelná výstavba mohla přinášet hygienické, administrativní, dopravní i estetické problémy, a proto následovalo zpracování velkého plánu pro rozvoj tohoto urbanistického celku.²¹⁰ Ještě více vzrostla potřeba po administrativním sloučení Pardubic s okolními obcemi německou správou roku 1940. Proto na tento projekt částečně navázala i poválečná správa města. S podobným projektem tzv. Velkého Hradce Králové již roku 1919 přišel Oldřich Liska, který také představil rozvoj a vytvoření velké aglomerace, jež měla pojmout až na 300 tisíc obyvatel. Šlo však o futuristickou vizi do budoucna, zatímco pardubické dílo Mikuškovice a Kerharta bylo dlouholetým zpracovaným plánem reálného rozvoje města v blízkém desetiletí.

Do vývoje města výrazně zasáhly nálety v roce 1944, při kterých na jeho území dopadlo 870 tun bomb. Přes tisíc budov bylo poškozeno, nebo zničeno.²¹¹ Mezi nimi hlavně průmyslové podniky a pardubické nádraží. Proto byl poválečný vývoj Pardubic tímto výrazně ovlivněn a prostor se dával jak výstavbě sídlišť, jako byla Dukla, tak obnově průmyslových podniků a později celkové přestavbě nádraží. Tento vývoj už ale přesahuje zaměření mé diplomové práce.

Celkový pohled ukazuje, že architekt Oldřich Liska se nezapsal tak výrazně do tváře Pardubic jako tomu bylo v sousedním Hradci Králové. Přesto i zde vzniklo několik zajímavých urbanistických i jednolitých stavebních celků, jež ovlivnily podobu Pardubic ve dvacátých letech 20. století. Na základě studia architektonických soupisů realizovaných a nerealizovaných projektů je patrné, že Liska se nezapojil do žádných soutěží na regulační a zastavovací plány.²¹² To je celkem překvapivé, vzhledem k tomu, že se účastnil všech soutěží v Hradci Králové a ve většině východočeských měst. Důvodem mohla být jeho velká zaměstnanost i to, že v Pardubicích bylo v tomto smyslu málo příležitostí.²¹³ Kromě účasti v užší architektonické soutěži na budovu ředitelství pošt a telegrafů, kde dala porota přednost návrhu Ladislava Machoně, získával zakázky přímo od zadavatelů, ať už to bylo od městské správy, tedy návrh obecních domů na Čechově nábřeží, nebo přímo od soukromníků v případě vily pro Václava Ulricha. Patrně jeho nejzásadnějším přínosem pro meziválečný architektonický vývoj Pardubic byla realizace kubizujících staveb. Bez jeho příspěvků by ve městě nic kubistického nevzniklo. Vliv zmiňovaného stylu je patrný hlavně na fasádách

²¹⁰ J. SAKAŘ, *Nová doba města Pardubic ...*

²¹¹ D. BRONCOVÁ (ed.), *Kniha o městě Pardubice ...*, s. 16.

²¹² MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a Soupis 1950.

²¹³ Architekt patřil mezi jedny z nejpłodnějších projektantů v regionu východních Čech. Podařilo se mu vypracovat na 279 projektů, nejvíce právě ve zmiňovaném období dvacátých let 20. století.

obecních a nájemních domů na *Čechově nábřeží* nebo u dvou činžovně-obchodních objektů v ulici *Sladkovského*.

2. 2 Pardubické realizace Oldřicha Lisky

Ačkoli Liskova architektonická činnost v Pardubicích nebyla tak rozsáhlá jako v Hradci Králové, patří jeho jméno nepochybně na seznam výrazných architektů, kteří ve městě působili. Stojí tak po boku domácího a do značné míry preferovaného Ladislava Machoně, či Karla Řepy, nebo Josefa Gočára. Předmětem mého badatelského zájmu se stalo všech osm Liskových realizovaných projektů, kterým doposud nebyla v odborné literatuře věnována systematická pozornost.²¹⁴ Zaměřuji se však i na dva projekty, jež jsou s největší pravděpodobností Liskovým dílem, avšak doposud zůstaly zcela opomíjeny. Důraz kladu také na tři nejvýraznější projekty, které Liska v Pardubicích vytvořil. Jsou to především nouzové obytné domy (PR1) na *Čechově nábřeží*, jež jsou cenné hlavně kvůli urbanistickému půlkruhovitému konceptu a prvním a téměř jedinému užití prvků kubistického stylu v pardubické architektuře. Mezi další výrazné projekty patří vila Václava Ulricha (PR6) v *Gebauerově ulici* na Bílém předměstí. Šlo zde o jedinečné pojetí kombinace novoklasicismu a národního stylu, která vytváří monumentalizující dílo. Budova je výjimečná ve srovnání s okolní zástavbou i v celém kontextu architektonické tvorby. Neméně důležitou stavbou je činžovně-obchodní dům Na Kopečku (PR8) na *třídě Míru*. Ten značně ovlivnil podobu této rostoucí tepny města a přinášel svou konstrukcí, výzdobou i výbavou do regionální architektury velkoměstské vlivy.

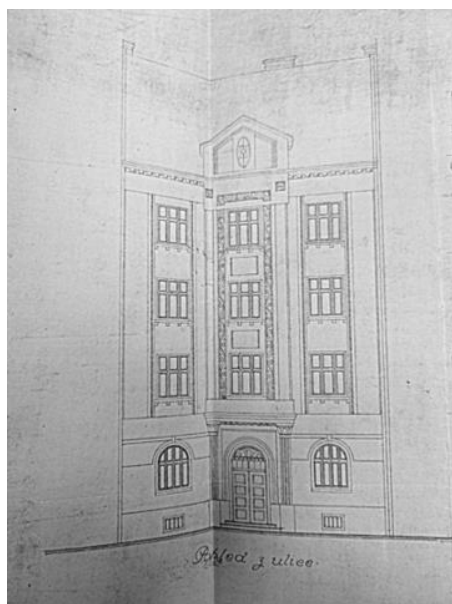
2. 2. 1 Nouzové činžovní obecní domy na Čechově nábřeží (PR1)

První zakázka, do které se Oldřich Liska ve městě zapojil, přišla od obecní správy. Ta, stejně jako v sousedních městech, řešila po první světové válce naprostý nedostatek bytů, a proto oslovila už zkušeného architekta, jenž podobné obytné projekty řešil i v sousedním Hradci Králové. Liska dostal za úkol hlavně urbanisticky upravit *Čechovo nábřeží* u

²¹⁴ Dílčí příspěvky k tomuto tématu přináší tyto publikace: V. HRUBÝ a kol., *Architektonické a stavební plány Pardubicka ...*, M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*

Bubeníkových sadů a řešit hmoty a podobu fasád.²¹⁵ Tento plán byl pak úplně dokončen až roku 1935, kdy vznikl nový Prokopův most, který propojil bloky domů s novým náměstím na jedné straně a dále také *Jahnovu třídu* s administrativní, sportovní a vzdělávací čtvrtí, již navrhoval hlavně Ladislav Machoň.²¹⁶

Pardubice využily tehdejší možnosti získat finanční podporu od ministerstva sociální péče. Ta byla přislíbena a pak potvrzena již 20. srpna 1919. Město zároveň trápila velká nezaměstnanost a nedostatek ubytovacích prostor, a proto se rada obce rozhodla bez potvrzení od zastupitelstva zadat projekt šesti obytných domů architektu Liskovi, jenž předložil plán na jejich výstavbu v dubnu 1919. Realizace návrhu pak probíhala ihned po schválení radou do roku 1920.²¹⁷ Zastupitelstvo schválilo tento projekt až zpětně 6. prosince 1920. Rozpočet byl hrazen z hypotéky, kterou poskytla pardubická *městská spořitelna* ve výši třech milionů korun. Ministerstvo pak celkové náklady na stavbu vyhodnotilo na 3 062 513 korun, konečná částka vyrostla kvůli inflaci, problémům s podložím, cenou materiálu, apod. na téměř čtyři miliony.²¹⁸ Celý projekt tvořily tzv. malé byty v rozměrech do 80 m², na něž se pak

vztahovala státní podpora.

Realizovaný projekt tvoří šest třípatrových domů, které jsou uprostřed mezi čp. 517–519 půlkruhovitě prohnuty a korespondují tak s tvarem *Bubeníkovy ulice*. Plošně i plasticky zde protvářel průčelí domů a osobitě zde kombinoval postsecesní dekorativní aparát s prvky neoklasicismu.²¹⁹ U objektu čp. 515 je konečné řešení méně dekorované, než předpokládal stavební plán. Střešní korunní římsa není doplněná konzolami jako na návrhu a celkově je zde menší množství secesních prvků pod okny i na arkýři.²²⁰

Obr. 29: Stavební plán domu na adrese *Čechovo nábřeží čp. 515 (1919–1920)*.

Liska v přízemí využil motivu půlkruhových oken, které používal i u hradeckých realizací jako byl např. *Živnostenský dům Stavebního družstva v Hradci Králové (HR17)*. Mezi

²¹⁵ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946, Soupis 1950. Zmiňuje zde, že úpravy fasád vznikaly od roku 1919, poslední byly provedeny 1924.

²¹⁶ F. K. ROSŮLEK, *Pardubice 1936*, s. 26.

²¹⁷ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 515, kart. 221.

²¹⁸ *Tamtéž*.

²¹⁹ V. HRUBÝ a kol., *Architektonické a stavební plány Pardubicka ...*, s. 35.

²²⁰ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 515, kart. 221.

tradiční záležitosti jeho projekčního rukopisu můžeme zařadit i trojúhelníkový vikýř s oválným oknem a neoklasicistní pilastry, jež ohraničují hlavní vchod. Fasádu pak doplňuje dekorativní terč mezi prvním a druhým patrem v arkýři a několik vertikálních lizén. Stavba tohoto domu byla dokončena 31. července 1920 a tvořilo ji šest bytů.²²¹

Sousední realizace čp. 516 měla úplně stejný návrh podoby fasády. Konečná forma se však v několika prvcích odlišuje. Nenajdeme zde střešní vikýř a opět je tu mnohem úspornější využití dekorativních pásů pod okny a v okrajích arkýře, který je ale zase na rozdíl od plánu doplněn o římsu a plechové zastřešení.

Obr. 30–31: Dům čp. 515 (vlevo) a čp. 516 (vpravo).

Oproti projektu čp. 515 je zde využití plastických ozdobných terčů s reliéfy četnější. Vnitřní uspořádání bytů s kuchyní a jedním pokojem je stejné jako u sousedního domu.²²² Půlkruhová nárožní stavba čp. 517 je rozlehlejší než předchozí realizace, tvořilo ji totiž 24 bytů.²²³ Přízemí i fasáda jsou členěny podobně, celému domu však dominuje půlkruhový nárožní arkýř, jenž je zakončen atikou s tamburem zastřešeným drobnou kupolí. Ten Liska často používal, patrně je to např. u objektu pro *Družstvo pro stavbu domů soukromému úřednictvu*

v Království českém v Hradci Králové (HR11). V tomto projektu naopak absentují stylizované neoklasicistní pilastry a hlavní vchod je zdůrazněn pouze ústupkovým portálem. Střešní vikýře jsou obloukové, v jednom případě kombinované s kubizujícími zalomenými hranami. Vůbec nejvíce dekorativním objektem je pak dům čp. 518, který prozrazuje inspiraci i neobarokními vzory, což je patrné hlavně v plastické výzdobě fasády a uspořádání štítu domu s tamburem a kopulí.

Obr. 32: Dům na Čechově nábřeží čp. 518 s neobarokními prvky ve fasádě (1919–1920).

²²¹ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 515, kart. 221.

²²² SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 516, kart. 221.

²²³ *Tamtéž*.

Prolnutý půlkruhový arkýř vdechuje realizaci monumentální podobu, jež je umocněna velkým množstvím říms, lizén, dvěma neoklasicistními pilastry v přízemí u hlavního vchodu a čtyřmi, které rozdělují celý dům. Na levé i pravé straně stavby se objevují čtyři balkony, ve štítu je pak stylizovaný znak města Pardubic a na střešní římsě ještě dvě monumentální plastiky. V budově bylo umístěno na dvanáct bytů.²²⁴

Hned v sousedství byl postaven dům čp. 519, který je velice podobný hradecké realizaci objektu *Družstva pro stavbu domů soukromému úřednictvu v Království českém* (HR11). A to především výrazným půlkruhovým nárožním arkýřem, jež podpírají dva stylizované sloupy. Je završený lucernou ve tvaru subtilního tamburu. Téměř identické se srovnávaným objektem jsou i dekorativní terče s reliéfy mezi prvním a druhým patrem v nároží. V přízemí jsou opět půlkruhová okna a fasáda je zde znovu členěna řadou pilastrů. Určitým specifíkem byl arkýř nad hlavním vchodem, který byl zakončen balkonem, a podpíraly ho dva polosloupy se stylizovanými hlavicemi. Podle plánu ho mělo tvořit čtrnáct bytů s obchodními prostory.²²⁵ I poslední dům čp. 520, jenž byl dokončen roku 1920, prozrazuje velkou inspiraci předchozí královéhradeckou realizací jednoho ze tří domů na *Masarykově náměstí* – konkrétně čp. 536 (HR7), který vzniká těsně před první světovou válkou.²²⁶ Motiv arkýře zde byl rozšířen na celá tři patra a je také zakončen rozměrným trojúhelníkovým štítem s okrouhlým oknem.²²⁷ I zde byly využity dekorativní terče ve stylu art deco mezi druhým a třetím patrem. U tohoto domu hlavní vchod zdůrazňuje ústupkový portál a dva pilastry se stylizovanými iónskými hlavicemi, jež opět odkazují k neoklasicismu.²²⁸

V ideovém návrhu řešení zástavby na *Čechově nábřeží* se potom pokračovalo mezi léty 1922–1924. Stavbu dalších čtyř obytných objektů inicioval pardubický radní a profesor Josef Sakař na jednání zastupitelstva dne 27. března 1922 s odhadovaným nákladem 6 300 000 korun. Opět zde měla být výrazná subvence ze strany státu, která dosahovala výše 90 % z celkových nákladů.²²⁹ V tomto případě Oldřicha Liska spolupracoval s městskou technickou kanceláří a opět řešil hlavně vzhled fasád a celkovou hmotu dalšího domovního celku.²³⁰ Následně zde vznikl otevřený blok domů, který byl později rozšiřován do dnešní podoby dalšími architekty. Celek staveb je koncipován zrcadlově k již předcházejícímu staršímu návrhu. U realizace čp. 526 již přestává Liska využívat postsecesní estetiky a stále

²²⁴ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 518, kart. 221.

²²⁵ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 519, kart. 221.

²²⁶ Jde o dům čp. 536 na Masarykově náměstí ve stylu art deco.

²²⁷ Tento prvek užíval i u Evangelického kostela v Nezvalově ulici, Hradec Králové.

²²⁸ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 520, kart. 221.

²²⁹ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 528, kart. 222.

²³⁰ *Tamtéž*, Na stavebním plánu je uveden jako zástupce městské technické kanceláře Ing. Kadlec.

více se přiklání ke kombinaci neoklasicismu a kubismu. Nárožní dům, který tvořilo patnáct bytů dokončených v létě 1923, koresponduje se starším protějším projektem.²³¹ Hlavní prvek opět tvoří nárožní půlkruhový arkýř, který je podpírán sloupy s kanelurou. Tuto architektonickou část zastřešuje tambur, jenž prozrazuje Liskovu inspiraci kubismem, což je patrné v prolamování a členění střechy i u ostrohranných lizén, které od sebe oddělují jednotlivá okna. Stejně rozvržení v tomto stylu je pak patrné u dvou trojúhelníkových vikýřů. Zbytek fasády je členěn římsami jen velice mírně, ozdobné dekorativní terče z předchozí realizace pak už úplně chybí. Nejzajímavější budovou je dům čp. 527, jenž má již celou fasádu tvořenou kubistickým stylem.²³² Výrazné je hlavně trojúhelníkové průčelí, které člení systém nakoso postavených pilířů s výplní dramaticky šikmě zalamovaných příček.

Obr. 33: Detail kubistického štítu domu čp. 527 (1922–1924).

Plastické prvky na fasádě, ať už tedy stylizovaného znaku města (reakce na prostřední dům druhé bloku), nebo akty žen, jsou dílem místního sochaře Miloslava Bašeho.²³³ Prolamované hmoty fasády a geometrické tvary v přízemí zase prozrazují inspiraci architektonickou královéhradeckou realizací Obytných domů pro zaměstnance ředitelství ČSD (HR14). I zde byl dům tvořen čtrnácti byty.²³⁴

Objektu čp. 528 o dvanácti bytech opět dominuje nárožní půlkruhový arkýř s tamburem.²³⁵ V tomto případě jsou zde ale vytvořené polootevřené balkony, jež v každém patře tvoří okrouhlé sloupy s kanelurou. Prolamování fasády geometrickými pilastry a lizénami jen doplňuje tuto estetiku ještě o řadu šesti trojúhelníkových arkýřů. Sousední stavba čp. 529, kterou tvořilo jedenáct bytů, byla v celkovém pojetí tohoto bloku od Lisky nejvíce konzervativní.²³⁶ Opět se mezi prvním a druhým patrem objevují dekorativní terče s plastikou, jednoduché šambrány kolem oken, trojúhelníkové vikýře a stylizované pilastry s kanelurou u hlavního vchodu. Celá realizace deseti domů dodnes slouží prioritně k obytnému účelu.

²³¹ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 526, kart. 221.

²³² Z. LUKEŠ – E. HAVLOVÁ, *Český architektonický kubismus ...*, s. 134.

²³³ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 58.

²³⁴ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 527, kart. 222.

²³⁵ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 528, kart. 222.

²³⁶ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 529, kart. 222.

2. 2. 2 Obecní činžovní domy v Jiráskově ulici (PR2)

Řešení naprostého nedostatku bytů pro občany Pardubic bylo velkým problémem po celé období první republiky, a proto Oldřicha Lisku městská správa oslovila i v dalším případě návrhu nových obecních činžovních domů, tentokrát v nově vznikající čtvrti Na Olšinkách v *Jiráskově ulici*.²³⁷

Realizaci tvoří osm třípatrových objektů, které byly postaveny na základě státní subvence. Tu poskytlo ministerstvo sociální péče ve spolupráci s ministerstvem veřejných prací. Architekt musel pracovat na projektu již před 18. květnem 1920, kdy stavba započala. Dochované schválené plány ale vznikaly teprve v září až listopadu téhož roku.²³⁸ I v tomto případě se tedy s konkrétními stavebními pracemi velmi spěchalo jako v předcházejícím případě Obecních obytných domů na *Čechově nábřeží* (PR1). Městská správa zdůvodňovala rychlou stavbu bytovou nouzí, velkou nezaměstnaností a tím, že už měla zajištěné prostředky od státních institucí. Proto rada návrh schválila již v květnu, ale oficiální souhlas zastupitelstva přišel až 19. července 1920. Dokončení stavby proběhlo 16. srpna 1921, avšak obývána byla už od 1. srpna kvůli problémům se zaopatřením bydlení pro chudší občany.²³⁹ Tuto řadu domů pak postavilo *Stavební družstvo inženýrů a stavitelů spol. s r. o. v Pardubicích*.²⁴⁰

U tohoto projektu Oldřich Liska nezapřel velkou inspiraci svým, ve stejné době realizovaným, královéhradeckým návrhem bloků obytných domů pro zaměstnance ředitelství ČSD (HR14) i sousedními družstevními domy města a *Stavebního družstva* (HR15) realizovanými mezi léty 1919–1924. Identické prvky jsou patrné hlavně ve výrazných kubistických šambránách oken, které jsou velice ostře lomené. Za naprosto charakteristické je možné označit stylizované pilastry a římsy ve stejném stylu i hranolové arkýře. Dalším typickým prvkem Liskova rukopisu jsou prolamované trojúhelníkové arkýře, které nalezneme u pardubické realizace obytných objektů na *Čechově nábřeží* (PR1) nebo u královéhradecké nájemní stavby pro *Družstvo pro stavbu domů soukromému úřednictvu v Království českém* (HR11). U druhého případu je i výrazná inspirace ve využití mansardové střechy. Dům čp. 967, jenž tvořilo deset bytů, má značně vysazenou korunní římsu stejně jako u sousedního

²³⁷ SOkA Pardubice, dostupné online (<http://archivpu.cz/vystava2010/liska.htm>) [citováno k 5. 11. 2016].

²³⁸ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené předměstí, inv. č. 1307, čp. 967, kart. 139. Mimo jiné i zde musela být maximálně velikost podlahové plochy bytu 80 m², aby splňoval normu pro udělení subvence.

²³⁹ *Tamtéž*.

²⁴⁰ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené předměstí, inv. č. 1307, čp. 972, kart. 139.

domu čp. 968.²⁴¹Fasáda je členěna typickými prvky jako výrazné kubistické šambrány oken, stylizované pilastry, římsy a hranolové vikýře. Specifické uspořádání má vstup do budovy. Ten zvýrazňují zjednodušené pilastry stylově vycházející z kombinace kubismu a neoklasicismu, které podpírají jednoduché kladí. Prostor v prvním patře ještě doplňují dva subtilní balkony propojené s horizontálním pásem. O dost rozlehlejší a nápaditější je sousední nárožní objekt čp. 968, jež tvořilo 32 bytů.²⁴² Domu dominovaly dva trojúhelníkové štíty, které byly složeny opět z lomených pilastrů a lizén. V jednom případě byl propojen s arkýřem a velkými světlíkovými okny, v druhém třemi propojenými trojúhelníky vyplněnými skly. I zde Liska použil široké lomené šambrány a dva subtilní balkony. Mezi štíty je opět užito prvku mansardové střechy s výraznými vikýři.

Obr. 33: Detail kubistického štítu domu čp. 527 (1922–1924).

Následující domy čp. 969–972 mají téměř stejné fasády. Všechny jsou také dispozičně řešeny na třináct bytů.²⁴³ U každé realizace je přízemí členěné pěti prolamovanými oblouky, ve čtyřech se objevují pro Liskovu tvorbu naprosto typická půlkruhová okna, v prostředním potom dvoukřídlé vchodové dveře. Nad každým hlavním vstupem byly navrženy plastické dekorativní reliéfy, orámované lomeným kubistickým rámem.²⁴⁴ Podobnou stylizovanou výzdobu ve fasádě Liska volil i u bloků obytných domů pro zaměstnance ředitelství ČSD

²⁴¹ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené předměstí, inv. č. 1307, čp. 967, kart. 139.

²⁴² SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené předměstí, inv. č. 1307, čp. 968, kart. 139.

²⁴³ *Tamtéž.*

²⁴⁴ U domu čp. 969 je to žena na koni se sokolem, čp. 970 tři ženské akty s motivy spravedlnosti a práce, čp. 971 tři ryby, čp. 972 rak.

(HR14). Opět se zde objevují stylizované pilastry a ostrohranné lizény. Na levé straně se vždy nachází subtilní balkón ve tvaru zkoseného kvádrů a vpravo je opět viditelný kosoúhlý arkýř. Poslední patro domů opět tvoří půlkruhová okna, která zastřešuje výrazně vysunutá římsa. Poslední dva objekty čp. 973 a 974 jsou v podobě fasády naprosto stejné jako dům čp. 967, s tím rozdílem, že kladí prvně jmenovaného doplňují stylizovaný znak města Pardubic a hlava pernětejského zubra. Realizace je dodnes využívána k obytnému účelu.

Obr. 35: Detail fasády domu čp. 972 s plastickým reliéfem raka v kubistickém rámu.

2. 2. 3 Činžovní a obchodní domy ve Sladkovského ulici (PR3)

Řešení bytové nouze se týkal i následující projekt architekta Oldřicha Lisky. Tentokrát nebyl osloven městem, ale významným pardubickým stavitelem Václavem Ladislavem Hořeňovským. Společně spolupracovali na stavbě dvou činžovních a obchodních domů ve Sladkovského ulici, a to mezi lety 1921–1923.²⁴⁵ Je důležité uvést, že tyto budovy nejen Hořeňovský stavěl, ale i vlastnil a byty později pronajímal.

Využil totiž opět možností, které poskytovalo ministerstvo sociální péče na základě zákona o stavebním ruchu ze dne 27. ledna 1922. Stavebníkovi byla poskytnuta řada daňových úlev a subvencí, aby se tímto způsobem snižovala velká bytová nouze.²⁴⁶

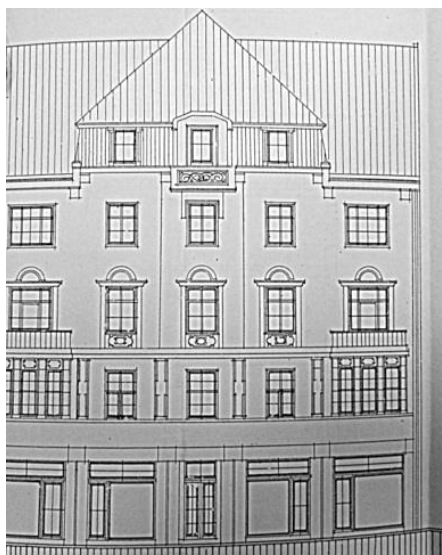
Na tomto místě je třeba zdůraznit význam firmy tohoto výrazného pardubického stavitele. Patřila k neznámějším podnikům, jež ve městě postavily velkou řadu projektů, např. autopavilon a všesportovní stadion na výstavě tělovýchovy a sportu, která proběhla roku 1931. Pro tohoto zadavatele vypracoval Liska dále také realizovaný projekt obchodního a

²⁴⁵ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 305, MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946.

²⁴⁶ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené Předměstí, inv. č 1307, čp. 994, kart. 140.

činžovního domu Na Kopečku na třídě Míru (PR8), nebo spolu řešili ideový návrh Čechova nábřeží s novými obecními obytnými projekty (PR1).²⁴⁷ Hořeňovskému byla udělena koncese k provozování stavitelské živnosti 11. 8. 1913 v Praze. Zednické zkoušky pak složil již o pět let dříve. Jeho firma ve městě působila po celé období první poloviny 20. století až do roku 1946.²⁴⁸

Třípatrový dům čp. 995 byl podle Liskova projektu postaven mezi 12. prosincem 1921 až 15. listopadem 1922.²⁴⁹ Dispoziční řešení pro oba objekty bylo identické. V přízemí staveb architekt navrhl čtyři místnosti určené pro obchodní činnost a dva byty. V každém ze zbývajících třech pater byly umístěné dva ubytovací prostory i s pokojem pro služku. Půdní prostor obsahoval jeden malý byt. Architekt při koncipování fasády využíval stylových prvků národního dekorativismu a doznívajícího kubismu. Parter se čtyřmi výkladními skříněmi a hlavním vchodem uprostřed nebyl ozvláštněn žádnou dekorací. Ta se objevila až v následujících patrech. Liska lizénovým rámcem sevřel průčelí domu.²⁵⁰ Národní dekorativismus je patrný hlavně v šambránách s půlkruhovými útvary na fasádě, a potom ve výrazném využití civilistní sochařské výzdoby, kterou vytvořil známý hradecký sochař Josef Škoda.²⁵¹ Velice podobné civilistní pásy a obdélníky využil Liska i u královéhradeckého vlastního obytného domu ve *Švehlově ulici* (HR24). Zde tento motiv používá jen mírně mezi okny v prvním patře. Kubismus je zase viditelný u všech ostře řezaných pilastrů, lizén,

šambrán a říms, jež člení celou fasádu do několika celků. Zajímavě vyřešil šest balkonů, které jsou po stranách budovy. Okna s balkonovými dveřmi jsou prohnutá do hmoty stavby a vytvářejí prostor ve tvaru lichoběžníku. Lomem je umocněna i fasáda v místě balkónu a štít, doplněný o ostrohranné lizény.

Druhý dům čp. 994 byl budován mezi 20. dubnem a 19. prosincem roku 1922, ale došlo ještě k vnitřním úpravám, jež umožnily obývání až k 1. únoru 1923.²⁵²

Obr. 36: Stavební plán domu čp. 994 (1922).

²⁴⁷ D. BRONCOVÁ (ed.), *Kniha o městě Pardubice ...*, s. 78.

²⁴⁸ Petr BOROVEC, *Téměř zapomenuté pardubické firmy (XXI. část): ze střípků drobného podnikání na Pardubicku*, *Vlastivědné listy Pardubického kraje* 11 (3) 2014, s. 30.

²⁴⁹ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené předměstí, inv. č 1307, čp. 995, kart. 140.

²⁵⁰ V. HRUBÝ a kol., *Architektonické a stavební plány Pardubicka ...*, s. 36.

²⁵¹ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 66.

²⁵² Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 66.

Vnitřní dispozice je stejná jako u domu čp. 995. Vzhled fasády se u tohoto objektu velice liší od stavebního plánu. Ten počítal s mnohem konzervativnější podobou, kterou mělo tvořit velké množství pozdně secesních dekorací, segmentově nadokenních říms a stanová střecha s rozsáhlým vikýřem. Konečná realizace se nakonec velice podobá sousednímu projektu. Sochařská výzdoba je v přízemí četnější, v tomto případě umístěná do polygonálních rámců. Geometrické obrazce se objevují v druhém a třetím patře a představují syntézu dozrívajícího poválečného kubismu a národního dekorativismu. Vikýř u tohoto domu není zakončen geometrickými zářezy, ale oblým tvarem.

Stavitel Hořeňovský vlastnil oba objekty až do roku 1960, kdy byla na jeho nemovitosti uvalena národní správa.²⁵³ Domy jsou nadále využívány k obchodnímu a obytnému účelu.

Obr. 37: Detail fasády domu čp. 994.

2. 2. 4 Dům pro Okresní nemocenskou pokladnu v Pardubicích (PR4)

Kromě přebudování *třídy Míru* a zastavování Bílého předměstí se zástavba rozvíjela i jižním směrem od historického jádra Pardubic. Začalo vznikat tzv. Nové Město, kterému v průběhu dvacátých let 20. století dominovala Státní reálka od Ladislava Machoně, Sokolovna od tria Václav Šantrůček, Antonín Mendl a Ferdinand Potůček, nebo Husův sbor od Ferdinanda Potůčka a Karla Kohouta.²⁵⁴ V části této lokality zvané Na Olšinkách vzniká podle plánu Oldřicha Lisky ještě před těmito objekty blok obecních činžovních domů v *Jiráskově ulici* (PR2), který je dokončen roku 1921. Ve stejném roce architekt osloví *Okresní nemocenskou pokladnu v Pardubicích*, aby pro ni navrhl dům, jenž bude spojit administrativní, zdravotní i bytovou funkci. Tento projekt je dosud odbornou literaturou opomíjen a není řazen mezi realizace, které se podle jeho návrhu postavily. Pravděpodobně protože není dostupný stavební plán, na němž by byl architektův podpis, nebo razítko. Na

²⁵³ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené Předměstí, inv. č 1307, čp. 994, kart. 140.

²⁵⁴ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 305–308.

základě Liskových vlastních soupisů díla, stylové podobnosti i dobového zařazení lze předpokládat, že jde o jeho projekt.²⁵⁵

Okresní nemocenská pokladna, stejně jako další stavebníci, využila stávajícího zákona o podpoře stavebního ruchu, který umožňoval odpuštění daní a zároveň dohodu s ministerstvem financí a veřejných prací na půjčce. Za tu se potom zaručila městská správa. Celkové náklady činily 1 343 264, 48 Kč a byly velkou mírou hrazeny z půjčky od *Městské spořitelny v Pardubicích* ve výši 1 008 900 Kč.²⁵⁶ V přízemí nárožního třípatrového objektu byly místnosti určené pro poskytování léčebné péče, kanceláře, čekárna, operační sál a ordinace. První patro se pak rozdělovalo na administrativní část se třemi kanceláři a rozlehlou ředitelnu a obytnou část se dvěma byty. Ve druhém a třetím poschodí byly realizovány další čtyři byty v každém patře. Výstavba domu probíhala mezi 25. květnem 1921 a 18. červencem 1922. Prováděla ji *stavitelská firma Václava Ladislava Hořeňovského*, s nímž Liska spolupracoval na několika projektech, např. na činžovních a obchodních domech ve Sladkovského ulici (PR3).²⁵⁷

Stavba, vzniklá v *ulici Karla IV.*, získala čp. 73. Architekt zde využil svou typickou kombinaci národního dekorativismu a neoklasicismu. Objekt je postavený na nepravidelném půdorysu písmene V. Jihovýchodní průčelí tvoří čtyři stylizované pilastry v přízemí, které jsou doplněné o půlkruhové hlavice. Podobné členění má první až druhé patro, jež je ve štítě opatřeno motivem tympanonu. Celý dům pak zastřešuje mansardová střecha a fasádu člení okrové a hnědé prvky. Nároží je opět dotvořeno sérií pilastrů s prohnutými dřívky s oválným tvarem. Střešní arkýř doplňuje půlkruhová atika. Jihovýchodní průčelí fasády bylo navrženo stejně jako u jihozápadní části.

K objektu *Okresní nemocenské pokladny* byla provedena mezi 18. červencem 1924 a 1. říjnem 1925 přístavba *podnikatelstvím staveb Antonín Kratochvíl a Ing. František Veselý, stavitelé v Pardubicích*.²⁵⁸ V rámci dispozice šlo o rozšíření kancelářských prostor v přízemí a vznik dalších šesti bytů, po dvou v každém patře. Dále byl ve dvoře přistavěn sklad a následující adaptace pak probíhaly ještě v průběhu roku 1926–1927.²⁵⁹ Fasáda přístavby se naprosto shoduje s předcházejícím projektem, tedy opět jsou zde prvky neoklasicistní a

²⁵⁵ Dům se objevuje v jeho publikaci: O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931. Přímo jako provedenou stavbu z roku 1921 objekt uvádí ve vlastním strojopise: MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946.

²⁵⁶ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené předměstí, inv. č. 1307, čp. 73, kart. 97.

²⁵⁷ *Tamtéž*.

²⁵⁸ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené předměstí, inv. č. 1307, čp. 73, kart. 97.

²⁵⁹ *Tamtéž*.

národně dekorativistické. Přístavba je nyní součástí *Stomatologické polikliniky Pardubice* a nově jí náleží adresa *U Husova sboru* čp. 2012.

Dům čp. 74 nyní slouží jako sídlo Všeobecné zdravotní pojišťovny, tedy hlavně k administrativním účelům.

Obr. 38: Původní nárožní objekt *Okresní nemocenské pokladny* v Pardubicích (vlevo) a přístavba (část se světlejší fasádou vpravo).

2. 2. 5 Dům pro sociální péči Charlotty Masarykové (PR5)

Živelným rozvojem procházelo ve dvacátých letech 20. století v Pardubicích Bílé předměstí. Nedaleko *Štrosovy ulice* byl dokončován Liskův návrh bloku nouzových činžovních obecních domů na *Čechově nábřeží* (PR1). Kromě znatelné bytové nouze pokračovala sociální krize, kterou ještě umocnila první světová válka. I proto roku 1922 oslovila Oldřicha Lisku *Liga proti tuberkulóze*, aby pro ni navrhl administrativní a bytový dům.²⁶⁰ Pro realizaci byla vybrána lokalita *náměstí U Kostelíčka*, naproti baroknímu kostelu Panny Marie Bolestné. Objekt získal čp. 44.²⁶¹ O stavbě rozhodlo pardubické zastupitelstvo dne 9. listopadu 1922, kdy schválilo závazné prohlášení vydané ministerstvem sociální péče ohledně „převzetí nákladů zařizovacích a provozovacích obcí pardubickou na oddělení pro matky a kojence *Lidového ústavu pro sociální péči Charlotty Masarykové*“. Právě tato

²⁶⁰ SOkA Pardubice, fond MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 44, kart. 204.

²⁶¹ D. BRONCOVÁ (ed.), *Kniha o městě Pardubice ...*, s. 65, M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 306.

instituce se stala hlavním nájemcem tohoto objektu. Náklad byl vyčíslený na dva miliony korun, stát pak měl poskytnout 95 % z celkové částky, tj. 1 700 000 Kč na základě zúrokované půjčky (85 %) a hotově pak ještě 200 000 Kč (10%). Městská správa si půjčila 100 000 Kč, tj. 5 % nákladu, a kromě toho ještě musela poskytnout prostředky zařizovací ve výši 40 000 Kč a udržovací na následující rok v částce 60 000 Kč.²⁶² Aby tato stavba splňovala nároky na státní subvenci, musely být realizované byty o rozloze do 80 m² a zároveň muselo jít o objekty sloužící k veřejnému, sociálnímu, nebo obytnému účelu. Hlavní institucí, jež zde sídlila, se stal *Lidový ústav pro sociální péči zdravotní Charlotty Masarykové*. Kromě toho zde fungovala *Masarykova liga proti tuberkulóze, Ochrana matek a dětí, Okresní péče o mládež* s podporou *Československého červeného kříže* a později i první pardubické jesle.²⁶³

Třípatrový nárožní dům byl podle Liskova plánu realizován mezi 21. prosincem 1922 a 31. prosincem 1923.²⁶⁴ Přízemí objektu sloužilo jako sídlo *sociálního ústavu a zdravotního střediska*. Nacházela se tu řada kanceláří, skladiště, úřadovna, byt, nebo místnosti určené pro jesle a práce s kojenci. Další tři patra domu tvořilo šest malých bytů v prvním a druhém poschodí. Ve třetím byla půda a dva ubytovací prostory.²⁶⁵ Realizace vznikla na půdorysu nepravidelného písmene U. Řešení fasády i celkové hmoty budovy odkazují k předcházejícím

Liskovým projektům. Velice podobný tambur s kopulí najdeme jak u pardubických Nouzových činžovních obecních objektů (PR1), především u domů čp. 519 a 526, tak u královéhradeckých nájemních projektů pro Družstvo pro stavbu domů soukromému úřednictvu v království Českém (HR11). I pojetí fasády v kombinaci neoklasicistních a národně dekorativistických prvků je velice podobné výše uvedeným realizacím. Na domě tedy nejvíce zaujme inspirace barevností a ornamentikou lidového umění a převýšené nároží s prvkem tamburu a oplechovanou kupolí.²⁶⁶

Obr. 39: Detail vchodu s neobarokními půlkruhovými konchy.

²⁶² SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 44, kart. 204.

²⁶³ J. SAKAŘ, *Nová doba města Pardubic ...*, D. BRONCOVÁ (ed.), *Kniha o městě Pardubice ...*, s. 65.

²⁶⁴ SOkA Pardubice, fond MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 44, kart. 204.

²⁶⁵ *Tamtéž*.

²⁶⁶ V. HRUBÝ a kol., *Architektonické a stavební plány Pardubicka ...*, s. 26.

Jihovýchodní přízemí tvoří okna s jemnými šambránami a kombinací bílé a jemně růžové barvy.

Vchod je začleněn do rozměrného rizalitu, který je zakončen až střešní vysunutou římsou a zalomenou atikou s půlkruhovým zakončením, což zase odkazuje k Činžovním a obchodním domům ve *Sladkovského ulici* (PR3). Druhý vchod pak rámuje dva stylizované pilastry, jež jsou doplněné šesti půlkruhovými konchy. Ty vyplňují neobarokní reliéfy, které se samostatně objevují ještě v mezipatře. Půlkruhová část nárožního přízemí je tvořena řadou oken, doplňujících meziokenní prostory. Jihozápadní část pak opět rozděluje rizalit, jenž se podobá tomu v jihovýchodní části, a poslední vchod je ozvláštněn o dva stylizované pilastry, které podpírají kladí, zakončené po obou stranách oblouky.

Pro první i druhé patro zvolil architekt podobné řešení fasády. Okna propojují výrazné šambrány, dekorativní prvky a nadokenní segmentově prohnuté římsy. Fasáda třetího poschodí je zakončena výrazně vysunutou korunní římsou, jež je v nároží doplněna o rozměrný tambur zastřešený plechovou kupolí s kruhovými okénky. Použití barokních prvků ve fasádě můžeme považovat za logickou reakci na protější barokní kostel.

Obr. 40: Celkový pohled na dům pro sociální péči Charlotty Masarykové (1922–1923).

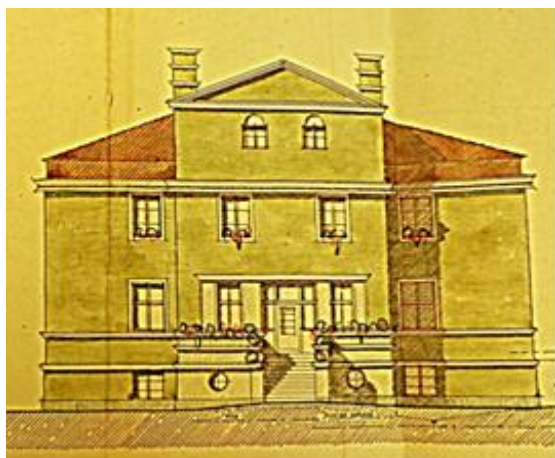
Objekt při výstavbě i v současnosti patří do městského majetku. Dnes zde sídlí některé části administrativního aparátu *Magistrátu města Pardubic*, především odbor komunitních služeb, majetku a investic, hlavního architekta, životního prostředí, stavební úřad a útvar interního auditu.

2. 2. 6 Vila Václava Ulrycha (PR6)

Pro všechny doposud analyzované realizace architekta platilo, že byly stavěny pro veřejné instituce, nebo s výraznou podporou státních, či městských orgánů. Oldřich Liska měl ale velké zkušenosti rovněž s rodinnými domy a vilami z Hradce Králové i z okolních obcí ve východních Čechách. I proto získal zakázku od velkoobchodníka se střížným zbožím Václava

Ulrycha.²⁶⁷ Svůj projekt zasadil do nově vznikající zahradní vilové čtvrti v severovýchodní části Bílého předměstí. Reprezentativní stavbu provádělo *podnikatelství staveb Ing. Josef Weber a Jan Petelík v Pardubicích* mezi 30. červnem 1923 a 2. srpnem 1924.²⁶⁸ Rozměrná vila byla dispozičně řešena tradičně. V suterénu se nacházely obslužné prostory, kuchyně s jídelnou, ubytování pro služebnictvo, garáž a sklepy na potraviny a alkohol. Hlavní vchod v jihozápadním průčelí vedl do zvýšeného přízemí s předsíní a ústřední schodišťovou halou. Jihovýchodní část tvořil salón a hlavní jídelna. Zahradní terasa ve východní partii domu se napojovala na rozměrný obývací pokoj a severní prostor stavby vyplňovala ložnice se sociálním zařízením. První patro pak tvořilo několik ložnic a opět toaleta s koupelnou.²⁶⁹

Rodinný dům pro Václava Ulrycha je jednou z mála monumentalizujících staveb Oldřicha Lisky. Architekt zde využil především prvků typických pro neoklasicismus, ten se projevuje i v realizovaném barevném vyznění. V konečné podobě byla zvolena šedomodrá kombinace, v původním projektu ale Liska pracoval s kombinací zelené a bílé barvy.²⁷⁰

Obr. 41–42: *Stavební plán vily Václava Ulrycha s fasádou v zeleném odstínu a současný stav hlavního průčelí (1923–1924).*

Přehnané objemové dimenze vily působí v prostředí okolní zástavby rodinných domků výstředním dojmem. Lze předpokládat, že architekt vytvořil estetiku, která výrazně konvenovala stavebníkovi.²⁷¹ Hlavní průčelí domu je neoklasicistně symetrické s představeným schodištěm a krytým portikem, jenž zakončuje balkón. Určité prvky národního dekorativismu můžeme spatřovat hlavně v prstencích navlečených na dřívky čtyř

²⁶⁷ M. KAŇKA – P. PANOCH (ed.) – Z. LUKEŠ – J. POTŮČEK, *Slavné vily Pardubického kraje ...*, s. 96.

²⁶⁸ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 10, kart. 203.

²⁶⁹ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 10, kart. 203.

²⁷⁰ *Tamtéž.*

²⁷¹ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 90.

sloupů, které doplňují hlavní vchod.²⁷² Celý prostor pak korunuje rozměrný obdélníkový arkýř se dvěma drobnými okny a trojúhelníkovým štítem. Malé římsy, jež ho vyplňují, jsou pak členěné konzolami. Výrazným a často architektem užívaným prvkem je i značně vysunutá korunní římsa a jemné okenní šambrány. Fasáda jižní strany domu má mnohem jednodušší vyznění než průčelí. Opět ji tvoří horizontální římsa mezi suterénem a zvýšeným přízemím, které je doplněné o řadu čtyřech oken, zdobené jemnými šambránami s kordonovou římsou a prázdnými meziokenními výplněmi. I zde pokračuje výrazně vysunutá korunní římsa, jež je zakončena mansardovou střechou. Východní zahradní průčelí se značně podobá tomu s hlavním vchodem. V tomto případě absentuje balkon nad portikem se čtyřmi sloupy. Ten je nahrazen rizalitem, zakončeným stejným arkýřem jako v předešlém případě. V původním návrhu z června 1923 počítal architekt v tomto prostoru se zahradní terasou, na kterou byl přístup z obývacího pokoje.²⁷³ Toto řešení později nahradila obdélníková zimní zahrada tvořená rozměrnými dřevěnými okny, jež vyplňují velké plochy skla.²⁷⁴ Z ní potom vystupuje předsunutě schodiště sloužící s celým rizalitem také jako vjezd do garáže. Severní průčelí domu tvoří malá okna v suterénu, dvě ve zvýšeném přízemí a tři pod vysunutou korunní římsou v prvním patře. Kromě zmíněného je fasáda členěna jen jemnými šambránami kolem oken.

U navrhování této stavby Liska využil i puristických vlivů, které se pak objevují v jeho díle hlavně ve druhé polovině 20. století. Pavel Panoch se domnívá, že určitou inspiraci mohl získat z tehdy realizovaného projektu (v letech 1922–1924) nymburského krematoria a smuteční síně od Bedřicha Feursteina. Především ve využití kombinace neoklasicismu a purismu a v použití některých podobných prvků jako sloupy, portikus a výrazně vysazené korunní římsy, nebo i ve vyznění nálady civilního patosu.²⁷⁵ Uvedená podobnost prvků toto tvrzení potvrzuje. Vilu původně obklopoval třičtvrtěhektarový zahradní pozemek s ovocným sadem. Ve druhé polovině 20. století pak musel být rozparcelován, aby přibyl prostor pro další rodinné domy.²⁷⁶

Stavba nezískala příliš pozitivní přijetí od majitelů okolních domů. Ti ji posměšně přezdívali „nádraží“, nebo „krematorium“. Tato přízviska získala kvůli až předimenzovanému monumentálnímu pojetí a výrazným komínovým tělesům, která mohla připomínat smuteční

²⁷² V. HRUBÝ a kol., *Architektonické a stavební plány Pardubicka ...*, s. 36.

²⁷³ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 10, kart. 203.

²⁷⁴ M. KAŇKA – P. PANOCH (ed.) – Z. LUKEŠ – J. POTŮČEK, *Slavné vily Pardubického kraje ...*, s. 98.

²⁷⁵ *Tamtéž.*

²⁷⁶ *Tamtéž.*

síň se spalovacími pecemi. Architekt se zde ale přizpůsobil i přáním stavebníka.²⁷⁷ Majitel Václav Ulrych zemřel v roce 1945, kdy vilu získaly rovným dílem jeho děti, tj. synové Václav, Vladimír a dcera Hana provdaná Lorencová, jež zde jako jediná nadále trvale žila. Roku 1967 prodělal dům menší úpravy v interiéru, kdy se rozdělila kuchyně několika příčkami. Vila dodnes patří potomkům původního majitele a je využívána k obytnému účelu.²⁷⁸

2. 2. 7 Rodinný dům Antonína Kratochvíla

Kratochvílův dům je největší neznámou v Liskových pardubických projektech. Není totiž uveden v žádné odborné literatuře i kvůli tomu, že stavba byla radikálně přestavěna ve druhé polovině 20. století. Autorství Oldřicha Lisky je u tohoto domu velmi pravděpodobné, protože ho ve svých strojopisech přehledu díla uvádí jako provedený návrh z roku 1924.²⁷⁹ I dochovaná projektová dokumentace k této informaci odkazuje.²⁸⁰ Absentují však jakékoliv stavební plány i bližší dokumentace a objekt tedy nelze porovnat s architektonickou tvorbou ani na základě stylové podobnosti, protože došlo k jeho necitlivé přestavbě. Realizace v *Husově ulici* čp. 298 právem vlastnickým náležela pardubickému staviteli Antonínu Kratochvílovi, který zde měl žít se svou rodinou.²⁸¹ Ve stejném roce s tímto podnikatelem spolupracoval Liska na přístavbě domu Okresní nemocenské pokladny (PR4). I tento fakt podporuje tezi, že tato realizace je také architektonickým projektem. *Podnikatelství staveb Antonín Kratochvíl a Ing. František Veselý, stavitelé v Pardubicích* bylo ve městě velice úspěšné. V předchozích letech postavilo několik vil, na jejichž podobě se sám stavebník podílel.²⁸² Postavil např. i Machoňovu pasáž, jednu z ikonických staveb ve městě.²⁸³ Z dochovaného dispozičního řešení lze zjistit, že šlo o objekt se zvýšeným přízemím. To obsahovalo vestibul, předsíň, sociální zařízení, spíž, tři pokoje, dílnu a schody na půdu. Přístavěný objekt ve dvoře byl tvořen přízemím, které tvořilo kuchyň, sociální

²⁷⁷ M. KAŇKA – P. PANOCH (ed.) – Z. LUKEŠ – J. POTŮČEK, *Slavné vily Pardubického kraje ...*, s. 98.

²⁷⁸ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 10, kart. 203.

²⁷⁹ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946, Soupis 1950.

²⁸⁰ SOkA Pardubice, fond Berní správa Pardubice (dále BS Pardubice), Daň domovní Bílé předměstí (dále DD Bílé předměstí), inv. č. 842, čp. 298, kart. 743.

²⁸¹ *Tamtéž*.

²⁸² M. KAŇKA – P. PANOCH (ed.) – Z. LUKEŠ – J. POTŮČEK, *Slavné vily Pardubického kraje ...*, s. 76.

²⁸³ J. ŘEHÁČEK, *Pasáž a Ladislav Machoň ...*

zařízení, komorou a dílnu ve dvoře pro zámečníka Jindřicha Ferina. V prvním patře se pak ještě nacházela kuchyň s pokojem pro domovníka Jaroslava Doudu.²⁸⁴

Dům byl ve druhé polovině 20. století necitlivě přebudován, nezbylo tedy nic z původní podoby. Zůstalo pouze zvýšené přízemí nově zastřešené stanovou střechou. Jednoduchou fasádu tvoří jen tři okna v řadě doplněné šedou hrubou omítkou a kachlovým obkladem v místě suterénu. Objekt je dodnes využíván k obytnému účelu.

2. 2. 8 Činžovně obchodní dům Na Kopečku (PR8)

Poslední projekt, který se podle Liskova plánu v Pardubicích realizoval, byl zbudován na hlavní obchodní a dopravní tepně města – *třídě Míru*. Ta se už na přelomu 19. a 20. století začala proměňovat z malé zaprášené ulice v moderní jádro Zeleného předměstí. Vznikala zde řada především secesních budov, nahrazujících původní přízemní, nebo patrové domy. Místo se stalo důležitým centrem pro prezentaci městské elity a úspěšných firem. Rok před výstavbou ikonického obchodního centra v podobě Machoňovy pasáže se rozhodl významný pardubický stavitel Václav Ladislav Hořeňovský přebudovat stávající jednopatrový dům čp. 58, jenž se nacházel vedle rozměrného historizujícího paláce Hybských. Jako úspěšný podnikatel chtěl vybudovat reprezentativní sídlo pro svoji rodinu a firmu. Zároveň využil dosavadní možnosti poskytování státních subvencí při výstavbě bytů do 80 m² a získal obchodní prostory později sloužící k pronájmům.²⁸⁵ Původně dokonce uvažoval o tom, že realizaci přetvoří v hotel. To dokládá i Liskův vlastní soupis, kde je u stavby tento účel zmíněn.²⁸⁶

Stavebník se rozhodl zadat tento projekt Oldřichu Liskovi, protože spolu v předchozích letech spolupracovali hned na dvou plánech. Šlo o Činžovní a obchodní domy ve *Sladkovského ulici* (PR3) a stavbu pro Okresní nemocenskou pokladnu v *ulici Karla IV.* (PR4). Výstavba, kterou prováděla stavitelova vlastní firma, probíhala mezi 16. červnem 1923 a 12. březnem 1925. Šlo o to dostavět, tj. rozšířit a o tři patra zvýšit původně jednoposchodový dům, jenž měl půdorys písmene L.²⁸⁷ Přízemí objektu tvořily obchodní prostory určené k pronájmu a kancelář stavitelovy firmy. V prvním, druhém i třetím patře bylo po čtyřech bytech v každém poschodí. Směrem do třídy Míru se nacházela největší

²⁸⁴ SOkA Pardubice, f. BS Pardubice, DD Bílé předměstí, inv. č. 842, čp. 298, kart. 743.

²⁸⁵ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené Předměstí, inv. č. 1307, čp. 58, kart. 96.

²⁸⁶ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946.

²⁸⁷ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené Předměstí, inv. č. 1307, čp. 58, kart. 96.

bytová jednotka. V posledním čtvrtém patře byly pak umístěny tři byty.²⁸⁸ V dispozici je také vyřešen prostor pro první elektrický výtah, který byl v Pardubicích instalován.²⁸⁹

Dům zbudovaný podle konečného plánu z listopadu roku 1923 se stal reprezentativní částí *třídy Míru*.²⁹⁰ Architekt zde využil především prvků národního dekorativismu, jenž se již postupně z jeho tvorby vytrácel. V Pardubicích v něm však ještě vznikalo několik objektů, např. slavné krematorium od Pavla Janáka. Konečná realizace získala podobu domu se zaobleným nárožím a dynamicky modelovanou fasádou.²⁹¹ Přízemí tvoří prosklený obchodní parter s výlohami. Fasáda prvního patra je rozdělena soustavou dvou horizontálních říms a vyplněna řadou půlkruhově vypouklých oken korespondujících s celkovou plasticitou domovní hmoty. Druhé a třetí poschodí vyplňuje systém vypouklých podokenních ploch. Prostor pak rozdělují ještě stylizované pilastry podírající horizontální římsu, která uvozuje poslední patro.²⁹² Zajímavé je řešení střešního prostoru. Ten tvoří ateliérové buňky, jež opouzdřují zaoblené skleněné vitríny.²⁹³ Tento až mašinstický prvek využívá Liska i při vypracování soutěžního projektu některých pavilonů královéhradecké okresní nemocnice v roce 1925.²⁹⁴

Obr. 43: Detail plastické fasády na nároží domu Na Kopečku.

Stavba byla ve vlastnictví Václava Ladislava Hořeňovského a jeho ženy Terezie až do roku 1960. Stejně jako v případě Činžovních a obchodních domů ve *Sladkovského ulici* (PR3) i na tuto nemovitost byla uvalena 16. 3. 1960 národní správa a rodina tak o tento objekt přišla.²⁹⁵ Dodnes tento projekt slouží k bytovým a v přízemí k obchodním účelům. Nedávno prošel rekonstrukcí, která vrátila fasádě původní reprezentativní podobu se žlutavou barvou omítky.

²⁸⁸ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené Předměstí, inv. č. 1307, čp. 58, kart. 96.

²⁸⁹ V. HRUBÝ a kol., *Architektonické a stavební plány Pardubicka ...*, s. 36.

²⁹⁰ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené Předměstí, inv. č. 1307, čp. 58, kart. 96.

²⁹¹ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 66.

²⁹² V. HRUBÝ a kol., *Architektonické a stavební plány Pardubicka ...*, s. 36.

²⁹³ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 66.

²⁹⁴ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), fotografie a dokumentace k nerealizovaným projektům architekta.

²⁹⁵ SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DZN – Zelené Předměstí, inv. č. 1307, čp. 58, kart. 96.

Tento dům je nejčastěji komentovanou stavbu architekta ve městě společně s vilou Václava Ulrycha.²⁹⁶ Je totiž na exponovaném místě a nikdo zde nezpochybňuje stejně jako u Ulrychovy vily Liskovo autorství.

Pardubické architektonické realizace a jejich projektová příprava umožnily Oldřichu Liskovi dále rozvíjet koncepcí týkající se především bytových domů, jež koncipoval již v sousedním Hradci Králové. Nezískal však příležitost zrealizovat zde jiné typy objektů, ani se podílet na výstavbě budov veřejných, ale i přesto všechno se výrazně zapsal do tváře meziválečných Pardubic. Kvůli konzervativnějšímu pojetí místní architektury, která ve sledovaném období tíhla hlavně k národnímu dekorativismu, musel této tendenci podřídit Liska i své zdejší vlastní projekty. Větší míru experimentu užil u projektu Nouzových činžovních obecních domů na *Čechově nábřeží* (PR1), nebo u obecní činžovních objektů v *Jiráskově ulici* (PR2), kdy výrazně koketoval s poválečnou verzí architektonického kubismu. U stavby vily Václava Ulrycha se vydal cestou dosud ve městě neužívaného neoklasicismu v kombinaci s puristickými prvky.

I v Pardubicích trpěl Oldřich Liska mírným upozadováním ze strany radnice, která při soutěžích na veřejné stavby dávala přednost konkrétnímu architektovi. Zde už to nebyl jako v Hradci Králové Josef Gočár, ale více tradiční místní projektant Ladislav Machoň, jenž hlavně ve druhé polovině dvacátých a třicátých let 20. století utvářel podobu města na jih od historického jádra budovami Ředitelství pošt a telegrafů, Státní reálky, atd. Přesto získal Oldřich Liska v Pardubicích velkou řadu zkušeností v oblasti konstrukce, dispozice a hmotové podoby fasády u obchodních a činžovních domů a rodinných vil, které potom využíval i v dalších obcích ve východních Čechách.

²⁹⁶ Kromě již uváděných publikací například i v této: Štěpán BARTOŠ – Zdeněk LUKEŠ, *Pardubicko*, Pardubice 1995, s. 158.

3 Liskovy východočeské realizace

Kapitola, věnovaná realizovaným návrhům Oldřicha Lisky v geografickém prostoru východních Čech, představuje jeho tvorbu mimo metropole Hradec Králové a Pardubice. Jedním z jejích cílů je zapojení do kontextu s ostatními architekty, kteří zde tvořili. Hlavní důraz jsem kladl na představení nejvýznamnějších realizací a sumarizaci, doplnění, nebo opravení informací k ostatním objektům projektanta.²⁹⁷ Mezi neposlední úkoly patří také představení výrazné kapitoly Liskova díla, tj. meziválečných škol, jež se pokusil inovovat novým principem tzv. halové dispozice.

Geografický prostor východních Čech byl již na konci dlouhého 19. století jedním z kulturních center progresivních snah v české architektuře. A to především v přijímání vídeňských secesních vzorů spjatých s Wagnerovou školou, které se projevy např. při realizaci královéhradecké obchodní akademie v letech 1896–1897 (návrh Otakara Béma a Huberta Gessnera). Právě projevy nového uměleckého směru přijímal východočeský prostor, stejně jako Plzeňsko, o několik let dříve než samotné pražské prostředí.²⁹⁸ Stejnou pozici na Moravě drželo Brno, ale už před první světovou válkou bylo možné vidět, že o výrazné postavení bojovalo ještě jedno místo. Po Praze se druhým největším centrem pro rozvoj moderní architektury stal Hradec Králové a tuto pozici držel až do třicátých let 20. století. Kromě něj to byly také Náchod, Nové Město nad Metují a další menší města na severovýchodním okraji Československé republiky, kde hlavními zadavateli byli především úspěšní podnikatelé, nejčastěji spjatí s textilním průmyslem.²⁹⁹ Velký stavební rozvoj je spjatý především s metropolemi východních Čech, tj. Hradcem Králové a Pardubicemi, ale velice kvalitní architektura vznikala i v dalších místech jako byly Dvůr Králové nad Labem, Choceň, Jičín, nebo Polička, kde navrhovali stavby významní architekti, např. Adolf Loos, Josef Gočár, Jan Kotěra či Dušan Jurkovič a také méně známí, ale lokálně významní, tj. Bohuslav Šmíd, Karel Řepa a Čeněk Mužík.

²⁹⁷ Nejčastěji bylo nutné opravit chybné časové vymezení realizace daného objektu. V některých případech se to týkalo i korekce adres, jmen stavitelů apod. V neposledním řadě bylo důležité potvrdit, nebo vyvrátit autorství Oldřicha Lisky u konkrétních objektů.

²⁹⁸ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 10.

²⁹⁹ *Tamtéž*, s. 10.

3. 1 Projevy meziválečné architektury ve východních Čechách

Oldřich Liska se mezi výše uvedenými jmény neztratil. Do východočeského prostoru přichází již při své praxi, kterou absolvuje u poličského stavitele a architekta Ladislava Niklíčka od 1. do 27. září 1902.³⁰⁰ V roce 1908 díky nabídce ze strany Josefa Jihlavce najde domov a dlouholeté působiště v Hradci Králové, kde pracuje postupně ve čtyřech projekčních kancelářích. Hlavně na začátku jeho projekční kariéry navrhuje projekty především pro své dlouholeté působiště, stále častěji však dostává zakázky i v okolních městech a obcích. V druhé polovině dvacátých a v průběhu třicátých let 20. století pak podíl jeho činnosti pro mimohradecké prostředí výrazně vzrostl. Zatímco v první etapě v letech 1908–1924 bylo realizováno deset jeho projektů, v té následující mezi léty 1925–1939 jich už bylo dvacet dva.³⁰¹ Ke dvojnásobnému vzrůstu došlo i v těžké době ekonomické krize, a to díky stále rostoucím kontaktům a známosti Liskova vlastního ateliéru.

Architektura Královéhradeckého a Pardubického kraje byla v první polovině 20. století utvářena řadou významných osobností.³⁰² Dominovali zde architekti spjatí s realizacemi v Hradci Králové, jako byli Jan Kotěra, Josef Gočár, nebo i Oldřich Liska. Otec meziválečné české architektury Jan Kotěra zanechal nesmazatelnou stopu svými obytnými objekty v Dobrušce, Kostelci nad Orlicí a Solnici.³⁰³ Kromě jeho nejvýznamnější východočeské realizace královéhradeckého muzea, dosahuje velkých kvalit právě jeho solnický návrh Pulchartovy vily z roku 1916. Jde o kvalitní příklad předválečné moderny, v níž je patrný odkaz na anglický rodinný dům se schodišťovou halou a krystalický kubismus.³⁰⁴ Podobný počet příležitostí pro projektování zde získal i jeho žák Josef Gočár, který v Červeném Kostelci, Dvoře Králové nad Labem, nebo Jaroměři navrhoval hlavně obytné objekty, jež kombinovaly prvky rodící se moderny s puristickými či funkcionalistickými vzory.³⁰⁵ Tím vůbec nejvýznamnějším objektem je bezpochyby obchodní dům Wenke a syn v Jaroměři, realizovaný mezi léty 1909–1911. Jako jeden z výrazných příkladů kvalitní předválečné architektury zaujal především skleněnou stěnou do ulice. Tento prvek pak jako inspirační zdroj využívali konstruktivisté.³⁰⁶ Další osobností je Gočárův

³⁰⁰ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Vysvědčení a potvrzení od Roberta Niklíčka.

³⁰¹ Srov. MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a Soupis 1950.

³⁰² Oblast východních Čech je tu vymezena a označena současnými administrativní celky, tedy Královéhradeckým a Pardubickým krajem.

³⁰³ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 226, 235 a 246.

³⁰⁴ *Tamtéž*, s. 245–246.

³⁰⁵ *Tamtéž*, s. 225, 227 a 231.

³⁰⁶ Š. BARTOŠ – Z. LUKEŠ – P. PANOCH, *Ve víru modernosti ...*, s. 52–54.

spolupracovník a spolutvůrce českého architektonického kubismu Pavel Janák. Podle jeho návrhu byly postaveny projekty v Jičíně a Náchodě.³⁰⁷ Kubismus v celkové koncepci využil u rodinného domu Josefa a Růženy Jakubcových, realizovaného v letech 1911–1912. Odkaz tohoto avantgardního směru je pak možné objevit i v interiérech.³⁰⁸ Následující architekti získávali často zakázky od významných podnikatelských rodin, mezi něž patřili např. textilní magnáti Bartoňové. Příznivec režného zdiva Otakar Novotný vytvořil řadu projektů pro Černožice, Českou Skalici, nebo Náchod.³⁰⁹ Bezpochyby jeho nejvýznamnější realizací v Královéhradeckém kraji je Čerychova vila z roku 1924, kterou postavil pro Marii Čerychovou, rozenou Bartoňovou. Českoskalický monumentální obytný objekt s cihelnou fasádou a jemně profilovanými štíty či římsami je jedním z vrcholů Novotného tvorby.³¹⁰ Další osobností spjatou hlavně s textilními továrníky byl Dušan Jurkovič, jehož návrhy se zrealizovaly v Jičíně, Náchodě a Novém Městě nad Metují.³¹¹ Jeho výraznou adaptací byla úprava interiéru novoměstského zámku v pozdně secesním dekorativismu v letech 1909–1912.³¹² Jedním z vůbec nejúspěšnějších projektantů v počtu východočeských realizací je v éře první republiky Jindřich Friewald, který projektoval pro Červený Kostelec, Dobrušku, Hronov, nebo Nové Město nad Metují.³¹³ Za příklad jeho tvorby je nutné uvést monumentalizující Jiráskovo divadlo v Hronově s klasicizujícím portikem.³¹⁴ Pokud jde o četnost realizovaných projektů v oblasti Královéhradeckého kraje, pak jej Oldřich Liska výrazně převyšuje a jen těžko je možné najít srovnatelného architekta. Vybočuje i svou velkou variabilitou, vzniká totiž řada objektů všech různých typů. Zdůraznění si zároveň zaslouží projektantova velká otevřenost navrhopat téměř ve všech moderních uměleckých směrech. Jako poslední je ještě důležité zmínit význam lokálního architekta Čenka Musila, který naprosto dominoval meziválečné výstavbě ve městě Jičín. Podle jeho projektu se zrealizovalo nejméně čtrnáct projektů, mezi něž patřily nemocnice, kancelářské objekty, Masarykova obchodní akademie, koupaliště, nebo okresní úřad. Tento žák Jana Kotěry přešel od moderny a režného zdiva až k funkcionalistickému stylu.³¹⁵ Musilův lokální význam pro Jičín i významná dominance je opět srovnatelná s Liskou a jeho královéhradeckým postavením.

³⁰⁷ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 233, 237.

³⁰⁸ *Tamtéž*, s. 233.

³⁰⁹ *Tamtéž*, s. 225 a 238.

³¹⁰ Š. BARTOŠ – Z. LUKEŠ – P. PANOCH, *Ve víru modernosti ...*, s. 89.

³¹¹ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 233, 237, 241.

³¹² Š. BARTOŠ – Z. LUKEŠ – P. PANOCH, *Ve víru modernosti ...*, s. 25.

³¹³ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 225, 227, 230, 242.

³¹⁴ Š. BARTOŠ – Z. LUKEŠ – P. PANOCH, *Ve víru modernosti ...*, s. 100.

³¹⁵ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 234–235.

Jižní část východních Čech vymezená nyní Pardubickým krajem nezažila takový příval nových staveb projektovaných významnými meziválečnými architekty. Určitou roli v tom hrálo větší množství veřejných architektonických soutěží v Královéhradeckém kraji a výraznější osobnosti v čele obecních samospráv, které preferovaly moderní architekturu. V neposlední řadě je jedním z faktorů také urbanizační struktura královéhradeckého krajského celku, jenž více tvoří městská sídla. Přesto i v Pardubickém regionu vznikla řada staveb od výrazných projektantů, kteří mnohdy pocházeli z tohoto regionu. Mezi tyto osobnosti patřil všestranný semínský rodák Josef Gočár. Kromě vil v Krucemburku je důležité zmínit několik realizací v Lázních Bohdaneč, např. proslavený lázeňský pavilon.³¹⁶ Tato kubistická ikona tvořená šikmými trnožemi, kosými římsami, štíhlými pilíři a lomenými okenními tabulemi vznikla mezi léty 1912–1913.³¹⁷ Kromě něho se v tomto prostoru prosadil i pardubický Karel Řepa. Ten byl co do počtu realizací vůbec neplodnějším architektem v jižní části východních Čech. Navrhl projekty pro Barchov, Dolní Roveň, Hlinsko, Chvaletice, Ústí nad Orlicí a Vysoké Mýto.³¹⁸ Nejvýraznější mimo pardubickou realizací tohoto architekta je obecní dům v Dolní Rovni, postavený v letech 1931–1943. Tento funkcionalistický objekt sloužil jako sídlo obecního úřadu, pošty a četnické stanice, projektant na to reagoval vytvořením různě tvarovaných střešních úrovní.³¹⁹ I zde ale v menší míře navrhovali stavby Jindřich Freiwald (Divadlo Karla Pippicha v Chrudimi) a Otakar Novotný (Sokolovna, rodinný dům MUDr. Čeňka Zemánka v Holicích).³²⁰ V prostředí Pardubického kraje se opakuje i fenomén výrazného lokálního architekta, který stojí za velkou částí meziválečného produkce v konkrétním městě. Zde jsou to dokonce dva projektanti. Tvář města Choceň výrazně změnil hlavně obytnými domy a vilami Čeněk Mužík. Podle jeho návrhů ve třicátých letech 20. století vzniklo přes dvacet především funkcionalistických a puristických projektů. Jde např. o rodinný dům MUDr. Josefa Lásky z roku 1933 s typickou plochou střechou, terasou a moderními prvky v interiéru.³²¹ Neméně významnou osobností pro Poličku je pak architekt Bohuslav Šmíd, podle jehož návrhu se ve městě zrealizovalo na sedmáct projektů.³²² Asi nejkvalitnější stavbou projektanta ve městě byl komplex Masarykových obecních a měšťanských chlapeckých a dívčích škol, realizovaný mezi léty 1925–1928. Šlo o rozlehlou

³¹⁶ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 287–289.

³¹⁷ Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 56.

³¹⁸ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, 275, 277, 280, 286, 297 a 298.

³¹⁹ *Tamtéž*, s. 277.

³²⁰ *Tamtéž*, s. 281, 285.

³²¹ Š. BARTOŠ – Z. LUKEŠ – P. PANOCH, *Ve víru modernosti ...*, s. 141

³²² R. ŠVÁCHA – D. JUNEK, *Polička: moderní architektura ...*, s. 43–44.

puristickou stavbu zdobenou prvky rezného zdiva.³²³ V Pardubickém kraji bylo velké množství lokálních architektů, ale žádný z nich výrazně nedominoval celému regionu. Projektovali většinou stavby pro nejbližší okolí svého působiště. Oldřich Liska se zde samozřejmě nejvíce zapsal do tváře Pardubic, v ostatních městech a obcích bylo využito nebo realizováno jen pět jeho projektů. Kontakty zde neměl tak výrazné jako v Královéhradeckém kraji, a i příležitostí na velké veřejné architektonické soutěže bylo méně.

3. 1. 1 Obytné domy a vily

Pravidlo, že u většiny architektů dominují objekty obytného typu, platí i u Oldřicha Lisky. Příčiny tohoto jevu byly logické, stále se řešila velká bytová nouze a zároveň byl architektem, který získal dobré kontakty, nebo ho často doporučovali kolegové, známí či klienti. Proto mohl dále získat řadu zakázek bez veřejných architektonických soutěží od soukromých stavebníků. Ve sledovaném období, kdy působil ve východních Čechách, se podle Liskova návrhu postavilo nejméně sedm vil a pět obytných projektů, dohromady tedy dvanáct objektů tohoto charakteru.³²⁴ Jde o nejpočetnější kategorii architektonické tvorby z celkového součtu třiceti dvou realizovaných projektů.³²⁵ Na tomto typu staveb je vůbec nejlépe vidět proměna konzervativního postsecesního dekorátéra v puristicky a funkcionalisticky orientovaného moderního tvůrce. I když u každé budovy v menší, nebo větší míře hráli svou roli i osobní požadavky stavebníků. Konečná podoba objektů tedy není jen vyplněním představ a schopností architekta, ale také mnohdy konzervativních, nebo úsporných přání zadavatele.

Hned první případ architektonických realizací obytného charakteru v Jaroměři je výrazně problematický. Ve všech soupisech svého díla Oldřich Liska uvádí, že mělo vzniknout na pět rodinných domů a vil kolem roku 1913.³²⁶ Na základě dostupných zdrojů se však jednotlivé

³²³ Š. BARTOŠ – Z. LUKEŠ – P. PANOCH, *Ve víru modernosti ...*, s. 111.

³²⁴ Jde samozřejmě o počet dohledaných a různými zdroji potvrzených objektů. Do tohoto počtu nejsou započítány stavby obytného charakteru v Hradci Králové a Pardubicích, které byly předmětem předchozích dvou kapitol.

³²⁵ Srov. MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a Soupis 1950, O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931.

³²⁶ Srov. *Tamtéž*. Architekt uvádí postavení Moravcovy vily, Čerychovy vily, dvou Hejnových rodinných domů a vily továrníka Hostovského.

stavby nepodařilo dohledat, a tak tato oblast zůstává stále neprobádanou.³²⁷ Díky stylové podobnosti i dobovému zařazení je možné předpokládat, že dům na adrese Nádražní čp. 314, Pražské předměstí může být dílem projekční činnosti Oldřicha Lisky. Předválečný objekt byl postavený v duchu pozdní secese v kombinaci s dekorativismem a jednotlivé prvky i celková hmota realizace odpovídají Liskově rodinnému domu Marie Šanderové v Hradci Králové (viz HR1), především v ozdobném terčí na průčelí. Postavení oken, použití systému lizén, secesní dekorace ve fasádě, ale i valbová střecha zase odkazují k objektu královéhradeckého obytného domu a sídla projekční kanceláře Josef Fňouk stavitel a Oldřich Liska architekt (viz HR10).³²⁸

Obr. 44: Obytný dům stylově odpovídající Liskově tvorbě, Nádražní čp. 314, Jaroměř.

Druhý problém jaroměřské činnosti projektanta se týká Čerychovy vily. Ve většině publikací je označována za společný projekt Vladimíra Fultnera a Oldřicha Lisky.³²⁹ K tomuto zařazení badatele pravděpodobně vedla kniha o architektově díle z roku 1931 a stejně tak skutečnost, že na stavebních plánech bylo otisknuto razítko *stavitelské a projekční firmy Josef Fňouk stavitel & Oldřich Liska architekt*.³³⁰ Marcel Pencák uvádí důvěryhodné argumenty spjaté s dobovou korespondencí a projekčními dokumenty. Je tedy velice

³²⁷ V archivních fondech Státního okresního archivu v Náchodě není zachována Berní správa města Jaroměř. Ani muzeum města Jaroměř nedisponovalo žádnými informacemi o těchto objektech, proto nebylo možné provést případný výzkum ve Stavebním archivu.

³²⁸ Od vlastníků nebylo možné získat povolení k nahlédnutí do stavební dokumentace, a proto nemůže být tato spekulace potvrzena.

³²⁹ P. ULRICH (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje ...*, s. 71, Š. BARTOŠ – Z. LUKEŠ – P. PANOCH, *Ve víru modernosti ...*, s. 67.

³³⁰ O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931, M. PENCÁK, *Hradecký architekt ...*, s. 156.

pravděpodobné, že šlo pouze o dílo Vladimíra Fultnera a Oldřich Liska se na stavbě nijak nepodílel.³³¹

Stavební ruch ustal během první světové války a situace se mohla změnit až po jejím skončení. Ukončení řady projektů během bojových let ještě zvýšilo velké sociální problémy jako například nezaměstnanost a především bytovou nouzi. Obě problematiky nakonec řešil stát a jednotlivé obce poskytováním subvencí na výstavbu bytových domů. Oldřich Liska se po válce stal součástí družstva Společnost stavitelů s r. o. v Hradci Králové a v rámci ní dostal na starost velké projekty spojené s navrhováním bloků obytných domů. Ve stejném duchu na začátku dvacátých let 20. století takto pracoval i pro pardubickou samosprávu. Díky těmto velkým zkušenostem a předchozí spolupráci, kterou navázal v letech 1901–1902, získal Liska zakázku na obytné domy pro město Polička (VR6), nábřeží Svobody čp. 384–386 a 393.³³² Součástí návrhu byla i nová obytná čtvrť za Synským rybníkem, na níž pracoval mezi léty 1921–1922 (VR5).³³³ Jeho projekt se poté stal součástí komplexního regulačního plánu města od Vladimíra Zákrejse. Liskův plán byl nakonec skutečným předpokladem pro umístění rozsáhlého areálu škol a nových obytných domů.³³⁴ Následně pracoval na čtyřech činžovních domech, které koncipoval v duchu národního dekorativismu s tradičními trojúhelníkovými štíty a vikýři. Jako zajímavý kompoziční prvek zde použil nízké zděné dřevníky, jež

Obr. 45: Obecní dům města Polička, čp. 384.

jednotlivé objekty propojují.³³⁵ Liskův návrh byl však pokládán za příliš luxusní a městská správa se obávala, že ztratí nárok na subvenci. Proto oslovili pražského architekta Václava Flegla, aby projekt upravil, především zjednodušil a sjednotil podobu fasád.

³³¹ M. PENCÁK, *Hradecký architekt ...*, s. 155–156. Jako argument pro podpoření svého tvrzení zároveň uvádí, že architekt v soupise díla z roku 1931 nezmiňuje, jestli došlo k postavení stavby a objevují se zde i nepřesnosti. Pro doplnění je nutné dodat, že pravděpodobně neměl k dispozici architektovy vlastní strojopisy z roku 1946 a 1950, kde uvádí, že šlo o provedenou stavbu. Přesto jsou jeho argumenty dosti přesvědčivé, aby bylo možné tvrdit, že šlo pouze o projekt architekta Vladimíra Fultnera.

³³² Všechny níže zmíněné realizované východočeské projekty Oldřicha Lisky jsou pro účely dalšího citování, přehlednosti a odkazování označeny indexem VR a pořadovým číslem, které mají uvedené v seznamu východočeských realizací architekta. Seznam je součástí příloh diplomové práce na stranách 162–164.

³³³ R. ŠVÁCHA – D. JUNEK, *Polička: moderní architektura ...*, s. 9.

³³⁴ *Tamtéž*, s. 10.

³³⁵ *Tamtéž*.

Naopak půdorysné řešení objektů zůstalo věrné původnímu návrhu.³³⁶ Konečné realizace se tedy dočkal společný projekt Oldřicha Lisky, rozpracovaný Václavem Fléglem, mezi léty 1922–1923. Čtyři dvoupatrové obytné domy jsou koncipované v jemnější formě národního dekorativismu s dvoubarevnými červeno-žlutými a červeno-bílými fasádami, dále také trojúhelníkovými vikýři a štítý s valbovou střechou.³³⁷

Ve dvacátých letech 20. století Liska také navázal na úspěšné projektování řady vil. Díky stále se rozšiřujícímu seznamu kontaktů a rostoucímu renomé jeho vlastní projekční kanceláře ho často se zakázkami oslovovaly podnikatelské a politicky aktivní osobnosti menších měst. Mezi takové patřil i vamberecký továrník Jindřich Kubias. Majitel velké továrny na uzenářské zboží a aktivní účastník národohospodářského, vlasteneckého a především dobročinného života ve městě.³³⁸ Kromě toho byl dlouholetým členem městského zastupitelstva, městské rady a od roku 1923 také náměstek starosty za Československou národní demokracii.³³⁹ Po svém zvolení oslovil architekta Lisku, aby pro něj vytvořil návrh rodinného domu.³⁴⁰ Vila Jindřicha Kubiase (VR6), Tyršova čp. 25, je příkladem střídmé verze národně dekorativistického objektu s neoklasicistickými prvky. Tvrzení, že jde o projektantův návrh, je možné potvrdit na základě dobové fotografie, jenž je součástí architektovy pozůstalosti a zároveň díky stylové podobnosti.³⁴¹ Můžeme ji vidět hlavně v typickém drobném vikýři s trojúhelníkovým zakončením, zalomenými horizontálními římsami oddělující patro a hlavním vstupem zdůrazněným soustavou čtyřech pilastrů. Obdélníková patrová vila je v suterénu členěna kyklopským zdivem. Fasádu objektu pak Liska dotvořil dvěma horizontálními římsami v přízemí a prvním patře a také výrazně vysunutým konzolovým prvkem oddělujícím střechu. Nárožní okna následně doplnil parapetem, západní a jižní straně pak dominují dva půlkruhové rizality v přízemí, nad nimiž koncipoval balkóny a ve stejném tvaru i stříšku. Celý objekt následně zastřešil valbovou střechou doplněnou o čtyři vikýře s jedním oknem na každé straně.³⁴²

³³⁶ R. ŠVÁCHA – D. JUNEK, *Polička: moderní architektura ...*, s. 11.

³³⁷ *Tamtéž*, s. 12.

³³⁸ L. POSLUŠNÝ, *Nové paměti města Vamberka ...*, s. 33.

³³⁹ *Tamtéž*, s. 84. Zde je zajímavé propojení Oldřicha Lisky s touto stranou. Od roku 1919 za ní totiž byl delegován do odborných orgánů města Hradce Králové jako člen odboru okrašlovacího, osvěty a umění, technického a také kuratoria průmyslového muzea.

³⁴⁰ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946.

³⁴¹ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), součástí dobová fotografie domu, na druhé straně je tužkou dopsáno 1923 Kubiasova vila – Vamberk.

³⁴² V pozdějších letech došlo k necitlivé přístavbě k východnímu průčelí, protože se objekt stal sídlem Krajkářské školy ve Vamberku.

Obr. 46–47: Dobová fotografie a současný stav vily Jindřicha Kubiase.

Pokud se vrátíme k problému řešení bytové nouze, pak je nutné zmínit další dva projekty, na nichž Liska pracoval v průběhu roku 1924. Šlo o obecní dům ve Smiřicích (VR8) a úřední objekty pro státní zaměstnance v Novém Bydžově (VR11). První jmenovaný návrh byl realizovaný v průběhu roku 1924.³⁴³ Jde o pravděpodobný architektův projekt, protože odpovídá jak soupisu jeho díla, tak je možné ho zařadit do projekční činnosti díky stylové podobnosti. Opět zde uplatnil podobnou střešní konzolovou římsu jako u vlastního obytného domu v Hradci Králové (viz HR24), stejný zkosený horizontální prvek jako u vily Jindřicha Kubiase (viz VR6), nebo členitý dekorativní rizalit, který je patrný i u objektu pro sociální péči Charlotty Masarykové (viz PR5). Realizovaný plán nezapře výrazné využití národního

dekorativismu, zde mnohem zdobnější a členitější než už výše zmíněného projektu ve Vamberku. Opět není ani tady možné zapřít vliv neoklasicistního stylu. Dvoupatrový obytný dům o dvanácti „malých bytech“ se dodnes nachází na adrese Jiráskova čp. 266.³⁴⁴ Je postavený na půdorysu písmene T. Jak hlavní část od východní strany po západní, tak boční křídla jsou uzavřena sedlovou střechou. Ten samý způsob zastřešení je i u bočních částí severním a jižním směrem.

Obr. 48: Členité průčelí obecní domu ve Smiřicích.

³⁴³ SOkA HK, f. Archiv města Smiřice, městské plány, inv. č. 428, čp. 266, kart. č. 138.

³⁴⁴ *Tamtéž*. Malé byty byly zřizovány kvůli státní subvenci na podporu obytné zástavby obcím a podnikatelům. Vztahoval se většinou na bytové jednotky do 80 m².

Fasádu nejvíce členitého uličního průčelí tvoří rozměrný rizalit s hlavním vchodem zdobený čtyřmi půlkruhovými konchami a podobně tvarovanou atikou. Okna jsou zapuštěna do širokých rámců, prostor dále rozdělují dvě zkosené a jedna konzolová římsa. Rozměrný štít je tvarován do neoklasicistní trojúhelníkové podoby. Východní část domovní fasády tvoří dva jednoduché rizality s vikýři a postranní patrová křídla jsou podobně členěna jako hlavní průčelí.

U novobydžovského dvojdomu pro státní a jiné veřejné zaměstnance v ulici *Julia Fučíka* čp. 768–769 již architekt opět zvolil čistě neoklasicistní prvky s volnými plochami pod vlivem purismu. Plány sice odevzdal mezi červencem až srpnem 1924, ale ke stavbě došlo až následujícího roku mezi 4. květnem 1925 a 30. září 1926.³⁴⁵ Za tímto odkladem stálo financování, protože stavba byla zaplácena z výtěžku prodaných stavebních losů.³⁴⁶ Konečný obdélníkový půdorys domu architekt doplnil o dvě krátká křídla na severovýchodní a jihovýchodní straně. Členění fasády dvoupatrového rozměrného objektu tvoří fasády s horizontálními vysunutými římsami a parapety, které výrazně odkazují na Husův sbor Církve Československé husitské, jenž postavil ve stejném roce ve Dvoře Králové nad Labem (viz VR9).

Obr. 49: *Současný stav dvojdomu v Novém Bydžově.*

U domu je zajímavě řešeno především uliční průčelí, které je vklíněno mezi dvě postranní křídla. Oba vchody jsou zapuštěné do širokých pilastrů, jež podpírají stylizované kladí. To samé se pak opakuje ve zvýšeném přízemí, zde je však tento prostor doplněn oknem. Fasáda ve zbytku hlavního průčelí je doplněna čtyřmi římsami, a to dvěma horizontálními, jednou parapetní a konzolovou. Valbovou střechu pak v tomto prostoru tvoří ještě šest čtvercových vikýřů, které měly být v původním plánu zakončeny trojúhelníkovými atikami.³⁴⁷ Jihozápadní průčelí je opět členěno hlavně podokenními parapety a zároveň také

³⁴⁵ Městský úřad Nový Bydžov (dále MěÚ Nový Bydžov), odbor výstavby a životního prostředí (dále OVŽP), Stavební úřad (dále SÚ), složka čp. 768, 769, SOKA HK, f. Berní správa Nový Bydžov, Daň domovní Nový Bydžov, inv. č. 140, čp. 768 a 769, kart. č. 31.

³⁴⁶ Jaroslav PROKOP, *Nový Bydžov v proměnách staletí*, Nový Bydžov 2005, s. 134.

³⁴⁷ MěÚ Nový Bydžov, OVŽP, SÚ, složka čp. 768, 769.

štítem s neoklasicistním trojúhelníkovým zakončením. Krátká pobočná křídla jsou pak oproti hlavní části pouze jednopatrová.

Pro vambereckého zadavatele navrhoval Liska ještě jednou, a to mezi léty 1924–1925. V tomto případě šlo o úspěšného továrníka Antonína Bednáře mladšího.³⁴⁸ Byla to podobná osobnost jako Jindřich Kubias, jemuž navrhoval vilu (viz VR6) v roce 1923. Je totiž pravděpodobné, že Bednářovi architektka doporučil. Textilní podnikatel vlastnil ve městě velkou továrnu na výrobu, zpracování a barvení bavlněné příze a stejně jako jeho kolega Kubias i on se účastnil komunální politiky jako dlouholetý zastupitel, radní, a nakonec také starosta Vamberka v letech 1905–1907 a 1912–1919.³⁴⁹ Již roku 1912 byl rozhodnutý postavit obchodní a obytný dům pro svoji rodinu, a tak nejdříve oslovil královéhradeckého architekta Vladimíra Fultnera, který představil originální a odvážný kubistický koncept.³⁵⁰ K výstavbě nakonec nedošlo. Poté tedy kontaktoval Oldřicha Lisku, jenž měl roku 1916 vypracovat plán. Ten se už realizovat podařilo.³⁵¹ Problém nastává v tom, že v soupisech svého díla spojuje Liska s touto stavbou pouze léta 1924 a 1925 a jednat se mělo pouze o přestavbu domu.³⁵² Rok 1916 není možné potvrdit ani stavebními plány či další dokumentací, protože jí nedisponuje Stavební archiv města Vamberk ani Berní správa ve Státním okresním archivu v Rychnově nad Kněžnou. Sdílím tedy názor Marcela Pencáka, který účast architekta Lisky na projektu zařazuje až do let 1924–1925.³⁵³ Zároveň uvádí, že šlo pravděpodobně o přestavbu objektu jiného architekta z předválečného, nebo válečného období. Jelikož ani v *Nových pamětech města Vamberka*, či jinde, se o Bednářově domu, jenž byl bezpochyby významným počinem, nic nepíše, předpokládám, že kvůli první světové válce a ekonomické krizi k žádnému budování nedošlo a továrník přistoupil k přebudování staršího objektu na Husově náměstí čp. 88, který zakoupil pro budoucí novostavbu.³⁵⁴ Mělo jít o: „*patricijský dům se zděným lomeným štítem, zdobený štukami, a krytý šindelem.*“³⁵⁵ Dvoupatrová budova Bednářova obytného a obchodní domu (VR13) byla tedy pravděpodobně zrealizovaná v průběhu roku 1925 v neoklasicistním pojetí kombinovaném s konzervativními dekorativními vzory a plastikami, jež ale bezesporu konvenovaly přáním stavebníka. Hlavní

³⁴⁸ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a Soupis 1950, O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931.

³⁴⁹ M. PENCÁK, *Hradecký architekt ...*, s. 176.

³⁵⁰ *Tamtéž*, 177–180.

³⁵¹ Tento údaj je například uveden zde: P. ULRICH (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje ...*, s. 77, nebo Š. BARTOŠ – Z. LUKEŠ – P. PANOCH, *Ve víru modernosti ...*, s. 60.

³⁵² MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a Soupis 1950, O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931.

³⁵³ M. PENCÁK, *Hradecký architekt ...*, s. 178.

³⁵⁴ Srov. L. POSLUŠNÝ, *Nové paměti města Vamberka ...*

³⁵⁵ P. ULRICH (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje ...*, s. 77.

průčelí je členěno průběžnými římsami, patro Oldřich Liska obohatil o tři segmentové výstupky. Zajímavým prvkem byly hlavně oddělené pásy s ornamentálními vlasy, které pravděpodobně odkazují k tradici vamberecké krajky, s níž byl zadavatel výrazně spjatý. Střešní atiku členil čtyřmi lizénami a završil sedícími sfingami.³⁵⁶ Východní a západní stranu domu pak zakončil opět trojúhelníkovými štíty s malým okrouhlým okénkem, které opět odkazuje k několika jeho předchozím realizacím, např. ke královéhradeckému evangelickému kostelu (viz HR5).

Obr. 50: *Současný stav uličního průčelí Bednářovy vily po rekonstrukci.*

Další Liskův návrh byl realizován v Chlumci nad Cidlinou. Jde o vilu zubního technika Aloise Němce (VR18), Kozelkova čp. 357, která byla vybudována mezi 20. zářím 1926 až 31. květnem 1927.³⁵⁷ Stavbu provádělo *podnikatelství staveb František Jaroslav Černý, mistr zednický a přísežný soudní znalec v Hradci Králové*. Ve všech soupisech architekt tento projekt zmiňuje. Tvrzení, že jde o jeho návrh, potvrzuje i jméno stejného královéhradeckého stavitele, jenž realizoval i sousední Liskův projekt městské spořitelny ze stejného roku.³⁵⁸ Šlo o tradiční objekt čtvercové dispozice. Suterén patrové vily tvořil sklep a prádelna. Přízemí svým řešením prozrazuje, že zde Němec provozoval svou zubní ordinaci. Ta se nacházela na severovýchodní straně objektu hned za čekárnou. Druhou část přízemí tvořily ještě pokoj pro hosty, sociální zařízení a laboratoř. První patro Liska koncipoval jako byt rodiny. Do hlavního průčelí umístil kuchyň a obývací pokoj, v části vily směrem

³⁵⁶ P. ULRICH (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje ...*, s. 77–78, Š. BARTOŠ – Z. LUKEŠ – P. PANOCH, *Ve víru modernosti ...*, s. 60.

³⁵⁷ SOkA HK, f. Berní správa Nový Bydžov (dále BS Nový Bydžov), Daň domovní Chlumeck nad Cidlinou čtvrť IV (DD Chlumeck nad Cidlinou), inv. č. 127, čp. 357, kart. č. 17.

³⁵⁸ Srov. MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a Soupis 1950, O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931.

k zahradě pak dětský pokoj, ložnici a sociální zařízení. Podkoroví doplnil následně o komoru.³⁵⁹

Konečná realizace využívá opět neoklasicistních prvků kombinovaných s dekorativními motivy. Stavba více konvenuje s přáním stavebníka než architekta, což dokládá i stavební plán, který se v některých detailech odlišuje. Hlavní průčelí na severozápadní straně vily dominuje hlavně obdélníkový arkýř, jenž byl osazen schodištěm. Oproti původnímu plánu propojuje okno v přízemí a prvním patře pás vertikálních lizén a plastický prvek protnutého kruhu.³⁶⁰

Obr. 51: Dobová fotografie vily Aloise Němce (druhá zleva).

Arkýř podpírají dva pilastry, které zdůrazňují jeden ze vchodů. Zbytek fasády tvoří horizontální a výrazně vysunutá korunní římsa. Prostor mezi prvním patrem a přízemím opět vyplňuje stejný plastický prvek jako u arkýře. Severní a jižní průčelí je téměř identické, zakončené trojúhelníkovými štíty. Jen první jmenované doplňuje stříška nad vchodem do ordinace, již vyplňují oblouky. Vila je dnes využívána nadále k obytnému účelu.

V Trebechovicích pod Orebem získal Liska zakázku v roce 1927. Jde o obytný a obchodní dům Karla Čapka (VR20), postavený na adrese Československých legií čp. 138.³⁶¹ Na tomto místě stál původně přízemní objekt, který koupila roku 1912 firma Šváb a Čapek. Byly zde provozovány kadeřnické služby, dále zde vyráběli lihoviny a provozovali obchod se smíšeným zbožím.³⁶² Firma vlastnila i sousední přízemní dům čp. 137 a rozhodla se rozšířit své podnikatelské aktivity. Z toho důvodu oslovili královéhradeckého architekta, aby od základů přebudoval původní objekt postavený v roce 1875. Stavbu prováděl místní stavitel a úředně oprávněný mistr zednický František Janeček.³⁶³ V tomto projektu, stejně jako např. v Chlumci nad Cidlinou u vily Aloise Němce (VR18), nebo ve vambereckém obchodním a

³⁵⁹ SOkA HK, f. BS Nový Bydžov, DD Chlumeck nad Cidlinou čtvrť IV, inv. č. 127, čp. 357, kart. č. 17.

³⁶⁰ *Tamtéž.*

³⁶¹ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946.

³⁶² Informace o firmě Karla Čapka a dobové fotografie vil laskavě poskytla místní knihovnice Jana Růckarová.

³⁶³ SOkA HK, f. Berní správa Hradec Králové (dále BS HK), Daň domovní Trebechovice pod Orebem (dále DD Trebechovice pod Orebem), inv. č. 755, čp. 138, kart. č. 206.

obytném domě Antonína Bednáře (VR13), spojil Liska funkci pracovní a obytnou. Suterén i přízemí koncipoval jako provozní či podnikatelské prostory. Samozřejmou součástí takového typu stavby bylo skladiště. Přízemí bylo tvořeno velkou obchodní místností, dalším skladem a následně sem architekt umístil i kancelář firmy. Do prvního patra pak situoval byt rodiny Karla Čapka. Kolem ústřední předsíně se schodištěm v klasickém uspořádání do ulice koncipoval pokoj obývací, pokoj pro hosty a kuchyň. Na straně směrem na dvorek umístil ložnici, dětský pokoj, následně i sociální zařízení.³⁶⁴ V podkroví pak ještě vyprojektoval jednu místnost pro mužský a druhou pro ženský personál. I tuto realizaci Liska koncipoval v duchu kombinování neoklasicismu se stále převažujícím vlivem puristické architektury. Přízemní část vyplňovaly čtyři výkladní skříně vsazené do velkého dřevěného rámu s reklamním štítem „OBCHOD ŽELEZÁŘSKÝ ŠVÁB & ČAPEK OBCHOD KOLONIÁLNÍ.“ Následně sem také situoval dva vchody, jeden do obchodu a druhý pro osobní byt Karla Čapka. První patro, oddělené horizontální římsou, rozdělil na tři části díky trojbokému arkýři uprostřed. Spodní i horní část tohoto prvku umocnil horizontální římsou a širokou obdélnou atikou. Okna na obou stranách od arkýře již nijak nečlenil. Jediným ohraničením fasády zde už byla pouze střešní římsa, která odděluje sedlovou střechu.³⁶⁵ V roce 1976 byla provedena úprava přízemí.

Obr. 52: Současný stav obytného a obchodního domu Karla Čapka.

Prostor prodejny se rozšířil o kancelář a skladiště. Dřevěný rám výkladních skříní nahradily kovové, zbylý prostor vyplnily kachle a původní dveře byly také vyměněny.³⁶⁶ Touto úpravou však došlo k nenávratnému poškození celkového estetického vyznění budovy. Původní podobu narušil nevzhledný vikýř se světlíkem v levé části střechy.

Na přelomu dvacátých a třicátých 20. století Oldřich Liska hned několikrát spolupracoval s kosteleckými stavebníky, ať už šlo o městskou správu, nebo soukromé zadavatele. Po řadě zkušeností s projektováním obytných domů, které získal např. v nedalekém Vamberku nebo Třebechovicích pod Orebem, mu přibývalo stále více zakázek.

³⁶⁴ SOkA HK, f. BS HK, DD Třebechovice pod Orebem, inv. č. 755, čp. 138, kart. č. 206.

³⁶⁵ *Tamtéž.*

³⁶⁶ Informaci o době, kdy proběhla rekonstrukce opět poskytla místní knihovnice Jana Růčková.

Jednou z nich byl obytný dům s obchodními prostory pro doktora Vanička (VR26), Palackého náměstí čp. 27. Liskovo autorství nebylo možné potvrdit na základě stavebních plánů, ale realizaci uvádí ve svém soupisu díla, dále jeho pozůstalost obsahuje dobovou fotografii tohoto objektu.³⁶⁷ Kromě toho je u objektu patrná výrazná stylová podobnost s jinými návrhy projektanta. Tyto argumenty vedly k odmítnutí tvrzení Jiřího Slavíka, že projekt přestavby domu vytvořil v roce 1930 Oldřich Liska, ale stavba byla nakonec od základu provedena podle vizualizace Oty Hányše z července 1931.³⁶⁸

Obr. 53–54: Dobová fotografie a dnešní stav obchodního a obytného domu Dr. Vanička.

Podobné architektonické prvky můžeme najít např. u královéhradeckého administrativního objektu Okresní nemocenské pojišťovny (viz HR28), který má také výrazně vysunutou korunní římsu, shodné nadokenní zdůraznění a celkové puristické vyznění fasády. Jak bývá pro Lisku typické i zde na něj při projektování měl vliv neoklasicismus. Hlavní inspiraci mu však poskytovalo puristické a funkcionalistické koncipování prostoru a fasády, jež v tomto projektu výrazně využívá. Přizemí rozdělil zapuštěným a zároveň krytým hlavním vchodem, který z obou stran doplňuje skleněný pater. V prvním patře je fasáda členěna čtyřmi okny a dlouhým jednoduchým balkónem s kovovým zábradlím, jenž propojuje celý prostor. Stejně upravil i druhé poschodí, které odlišil od zbytku fasády modrošedou výplní oproti světlejšímu odstínu zbytku objektu. Okna v tomto patře pak následně zakončil nadokenními římsami. Severní průčelí domu je již naprosto čistě puristické s jediným prvkem rizalitu. Celý projekt

³⁶⁷ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946, *Tamtéž*, dobová nedatovaná fotografie kosteleckého obytného domu. Berní správa Rychnova nad Kněžnou pro město Kostelec nad Orlicí se nedochovala a souhlas vlastníka objektu nebyl poskytnut, nebylo tedy možné získat informace ze Stavebního archivu města.

³⁶⁸ *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času I. díl*, Kostelec nad Orlicí 2016, s. 107

Liska završil sedlovou střechou s mírným úhlem sklonu. Tu odvádí od fasády vysunutá korunní římsa s třemi podlouhlými konzolami.

V navrhování vil Liska pokračoval i na začátku třicátých let 20. století, kdy svou pozornost věnoval hlavně funkcionalistickým královéhradeckým lázním. Roku 1931 dostal zakázku na stavbu vily pro manželský pár náchodského advokáta JUDr. Oskara Sýkory a jeho ženy Marie Sýkorové (VR27).³⁶⁹ Objekt na adrese Alšova čp. 952 prováděl stavitel Jan Bednář z Náchoda mezi 1. červencem 1931 až 12. srpnem 1932.³⁷⁰ Kolaudace však byla provedena až o dva roky později kvůli potížím s napojením na jednotlivé sítě a dobudováním chodníku. Obdélníkovou dispozici patrového objektu řešil projektant tradičně. Do suterénu umístil pokoj pro služebnictvo a garáž. Centrální schodišťová hala se nacházela na jihozápadním rohu vily. Severním směrem situoval kuchyň, místnost pro služku a přípravnu. Část budovy směřující do zahrady doplnil terasou, z níž byl přístup do jídelny a obývacího pokoje. Tyto dvě místnosti rozdělil posuvnou stěnou, aby mohl vzniknout rozsáhlý prostor. Prvek mobilního členění místností použil i u projektu vlastní královéhradecké vily (viz HR32), která vznikla ve stejném roce. První patro rozpracoval do dvou ložnic, sociálního zařízení a rozměrné terasy, již navrhl na severozápadní stranu budovy. Oproti původnímu návrhu došlo k několika úpravám. V konečné realizaci byl zmenšen počet teras i jejich plochy a byla vypuštěna část s dětským pokojem na jihovýchodním nároží objektu.³⁷¹ V tomto návrhu již plně převažuje vliv funkcionalismu. Liska zde musel řešit terénní situaci, protože pozemek se nacházel ve stráni, a proto vilu musel částečně zapustit. Budovu zastřešil stanovou střechou, kdyby k tomu nedošlo, mohli bychom hovořit o čistém funkcionalistickém návrhu, který využívá pouze prvků meziválečné architektonické avantgardy. Severozápadní hlavní průčelí domu bylo naprosto puristické s jediným prvkem schodišťového rizalitu a krytým zádveřím se skleněnými výplněmi. Ustupující první patro bylo doplněné terasou a zděným zábradlím vyplněným železnými tyčemi. V severovýchodním průčelí zapracoval Liska do suterénu garážová vrata. Zajímavé řešení fasády zvolil u zahradní části vily. Počítal zde v přízemí původně s dvěma velkými pásovými okny a napojením na terasu. Po přestavbách už není jasné, jestli toto řešení bylo uskutečněno. Okna v prvním patře doplnil o svůj oblíbený prvek nadokenní římsy a střechu umocnil rozměrným tělesem komína.³⁷² Mezi léty 1939–1940 došlo k prvním úpravám, které se týkaly verandy s terasou, schodiště, nebo

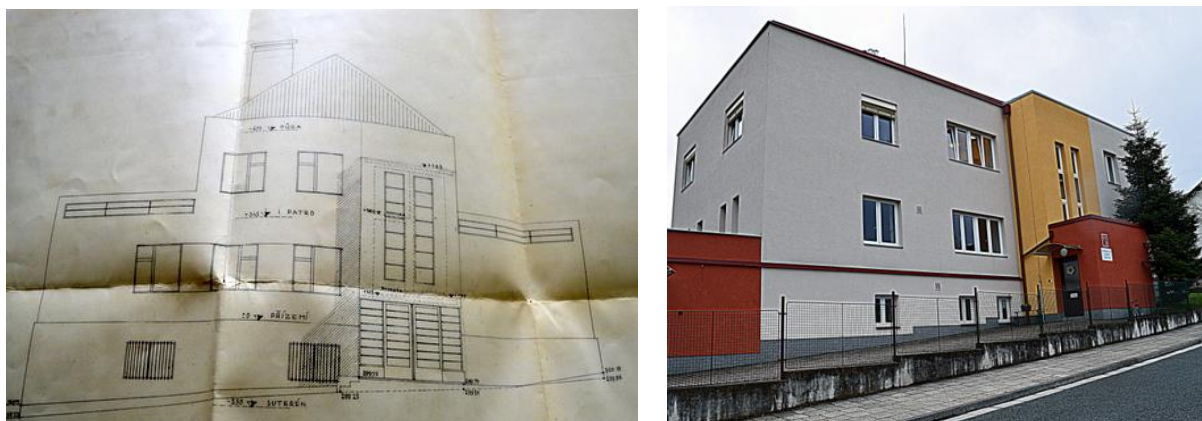
³⁶⁹ O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931.

³⁷⁰ Městský úřad Náchod (dále Měú Náchod), f. odbor výstavby a územního plánování (dále OVÚP), Stavební úřad (dále SÚ), složka čp. 952.

³⁷¹ *Tamtéž*.

³⁷² *Tamtéž*.

prostoru zádveří. Po druhé světové válce zde jako v řadě dalších vil po celém Československu byla zřízena mateřská škola, jež tu sídlí i v současnosti. Právě kvůli tomu došlo k několika rekonstrukcím, které z velké části převrstvily Liskův původní projekt. Největší proběhla mezi léty 1962–1963, kdy ze všech stran kromě průčelí došlo k dostavbě ložnic s příslušenstvím a kočárkárny. Původní fasáda byla změněna a pak došlo k zastřešení novou valbovou střechou. Další úpravou prošlo zádveří roku 1984, poslední rekonstrukce se týkala zateplení.³⁷³ Z původního objektu je možné v současnosti rozeznat pouze základní korpus.

Obr. 55–56: *Stavební plán a současný stav Sýkorovy vily v Náchodě.*

V Kostelci nad Orlicí Oldřich Liska pracoval na projektu vily ještě jednou. Zakázku jako u předchozích třebechovických nebo vambereckých příkladů získal od místního úspěšného podnikatele. Šlo o spolumajitele kostelecké *továrny na rámovou obuv Dostál & Švagera*. Josef Dostál oslovil Lisku roku 1931, aby vypracoval plán na rodinnou vilu (VR31), realizovanou v ulici *Komenského* čp. 702.³⁷⁴ K realizaci došlo mezi léty 1932–1934. Oproti výše uvedeným vilám ze stejného období v Hradci Králové, nebo Náchodě zde při návrhu zvolil mnohem konzervativnější vyznění. Opustil projevy meziválečné avantgardy a navrátil se k neoklasicistním prvkům i některým dekorativním motivům. S největší pravděpodobností ho k tomu vedlo přání majitelů vybudovat reprezentativní klasickou vilu.³⁷⁵ Na pravidelném obdélníkovém půdorysu koncipoval přízemí s několika pokoji, jídelnou, kuchyní, ubytováním pro služku, halou a sociálním zařízením. Druhé poschodí pak rozdělil několika ložnicemi s pohodlným přístupem na terasu, jak v jižním, tak západním průčelí. Zajímavým prvkem

³⁷³ MěÚ Náchod, OVÚP, SÚ, složka čp. 952.

³⁷⁴ P. ULRICH (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje ...*, s. 116. Autor zde uvádí, že se na architekta Josef Dostál obrátil roku 1931. V obou soupisech, ale Oldřich Liska uvádí, že na zakázce pracoval již o rok dříve, viz MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a Soupis 1950.

³⁷⁵ P. ULRICH (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje ...*, s. 116–117.

byla vitráž u severního pásového okna, kde Liska využil dekorativních rostlinných motivů.³⁷⁶ Hlavní průčelí vily rozdělil do dvou partií. Levá třetina je ukončena typickým trojúhelníkovým štítem a sedlovou střechou, zbylou část zastřešil valbovým typem. Výrazným motivem je tu i použití rozměrné terasy. Zastřešený hlavní vchod byl umístěn do západního průčelí budovy. Východní stranu zase doplnil o stejný trojúhelníkový štít jako severní část. Zahradní průčelí na jihu členil půlkruhovým rizalitem a rozměrnou terasou vyplňující většinu prvního patra. Liska pak hlavně na zábradlí využil kovové prvky z bílé mosazi. Tyto výplně měly nejčastěji okrouhlý tvar. Další zajímavou částí je tyčový prvek procházející v hlavním průčelí prostorem od prvního poschodí po podkroví. Projektant ho zakončil iniciály majitele JD.³⁷⁷

Obr. 57: Současný stav vily Josefa Dostála v Kostelci nad Orlicí.

I poslední zrealizovaný obytný objekt Lisky ve východních Čechách byla vila. V tomto případě vznikla pro MVDr. Václava Veverku (VR32), Trčkova čp. 816, v Třebchovicích pod Orebem.³⁷⁸ Ve městě působil jako okresní zvěrolékař od roku 1925, kdy nahradil svého předchůdce Bohumila Havlenu.³⁷⁹ Stavbu mezi 12. červencem a 15. prosincem 1934 prováděl místní stavitel Václav Hnilička. Projektant zde navrhl avantgardní objekt čtvercové dispozice. Do suterénu umístil kotelnu, kuchyň pro domovníka, prádelnu, garáž a prostor určený pro hlídání psa. Hlavní vchod Liska situoval na severovýchodní nároží domu. Z něj byl přístup do předsíně s toaletou. Východní stranu přízemí rozčlenil kuchyní, spíží a rozměrným pokojem. Západní část objektu doplnil pracovnou, následně také

³⁷⁶ P. ULRICH (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje ...*, s. 116–117, V roce 2002 byla provedena generální rekonstrukce a konverze objektu na kliniku asistované reprodukce ARLETA.

³⁷⁷ P. ULRICH (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje ...*, 116–117.

³⁷⁸ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a Soupis 1950.

³⁷⁹ Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebchovice pod Orebem*, Kostelec nad Orlicí 2004, s. 239.

rozměrnou halou, z které pokračoval přístup do zahrady přes krytou verandu. První patro východním směrem rozdělil dvěma ložnicemi a koupelnou, v západní části umístil sušárnu. Jako v ostatních objektech i zde navrhl rozměrnou terasu, z níž byl přístup do schodišťové chodby a jednotlivých pokojů.³⁸⁰ V tomto návrhu Oldřich Liska již plně uplatnil funkcionalistické a puristické vzory meziválečné architektury. Ze severní strany zvolil jednotnou hmotu domu a čistou fasádu doplnil jenom o některé části vyplněné motivem režného zdiva. Přístup k hlavnímu vchodu vedl přes krátké schodiště k verandě. Ta byla zakomponována do rizalitu vyplněného třemi okny a režnou fasádou. Zbytek uličního průčelí upravil symetricky. K tomu napomáhají čtyři okna, dvě na nárožích přízemí, stejné rozmístění užil u prvního poschodí. Poslední prvek umístil také do horní části domu. Šlo o obdélníkové schodišťové okno, které vyplnil avantgardní vitráží členěnou geometrickými tvary. Zahradní průčelí vily bylo pouze přízemní, aby zde mohl umístit terasu. Kromě toho tu byl další přístup do objektu přes schodiště s krytou verandou. Tento návrh se řadí mezi nejprogresivnější, jež navrhl na východočeském „venkově“. Ve srovnání s královéhradeckou vlastní vilou (viz HR32) nedosahuje objekt takové dispoziční inovace, nebo využití moderních prvků jako například pásové okno, ale v prostředí menších měst představuje výrazný příklad moderní architektury, která dosahuje minimálně v lokální míře velkých kvalit. Pozitivní je, že vila neprošla žádnou přestavbou a dodnes zůstává rodinným sídlem potomků Václava Veverky.

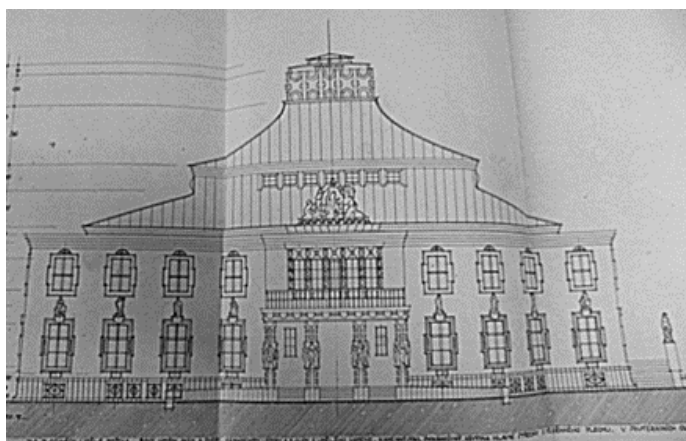
Obr. 58–59: Avantgardní vitráž a současný stav Veverkovy vily (1934).

Tento třebechovický objekt byl poslední obytnou realizací architekta mimo jeho dlouholeté projekční působení v Hradci Králové, přesto jsem se rozhodl zde umístit i jeden přelomový nerealizovaný návrh z roku 1922. Ten doposud nebyl nikde publikován přesto, že

³⁸⁰ SOkA HK, f. BS HK, DD Třebechovice pod Orebem, inv. č. 760, čp. 743, kart. č. 211.

jde o jednu z nejrozsáhlejších, velice pompézních obytných vizualizací Oldřicha Lisky, kterou vytvořil v duchu národního dekorativismu. V roce 1922 získal zakázku od majora Františka Kryštofa na rozlehlou vilu, jež měla vzniknout ve Smiřicích.³⁸¹ Zahradní pozemek, který se měl stát stavební parcelou, patřil jeho matce Cecilii Kryštofové. Hotový pracovní plán byl dokončen v srpnu roku 1922, o měsíc později proběhlo komisionální šetření. Představitelé města negativně reagovali na výrazné porušení prozatímního regulačního plánu, což je nakonec dovedlo k odmítnutí udělení stavebního povolení. Případné řešení bylo tak problematické, že se pravděpodobně František Kryštof rozhodl od tohoto zajímavého návrhu ustoupit.³⁸²

Liska zde koncipoval svůj vůbec nejrozsáhlejší projekt pro soukromého zadavatele. Rozměrnou vilu situoval do nově navrhovaného parku mezi řekou Labe a Mlýnským náhonem. Kromě tradičních prvků plánoval vystavět hřmotnou hlavní bránu, most a několik postranních altánů. Ústřední součástí plánu byl však samotný obytný objekt obdélníkové dispozice s dvoranou. Svým dispozičním řešením a velkým počtem jednotlivých místností měla vila připomínat klasická aristokratická sídla. Do suterénu pod hlavní vchod situoval vestibul, kde projektoval přístup do společenské části, plovárny a sprch. Zbytek polozapuštěné části objektu tvořily obslužné prostory a ubytování pro zaměstnance. Liska zde načrtl hned několik sklepů na víno, pivo, potraviny, uhlí, nebo další místnosti jako mandl či prádelnu. Hlavní vchod do přízemí vedl přes drobnější vestibul, kam projektant zařadil i malou místnost s telefonem. Vpravo navrhl čekárnu, pánský pokoj a pracovnu. Rozlehlou obdélníkovou jídelnu oddělil pomocí zasouvacích dveří. Z této místnosti bylo možné pokračovat na lodžii či schodiště k bazénu. Od obytných místností chodbou oddělil přípravnu, či kuchyň. Do severní strany projektu rozvrhl kuřáckou místnost a zimní zahradu s fontánou,

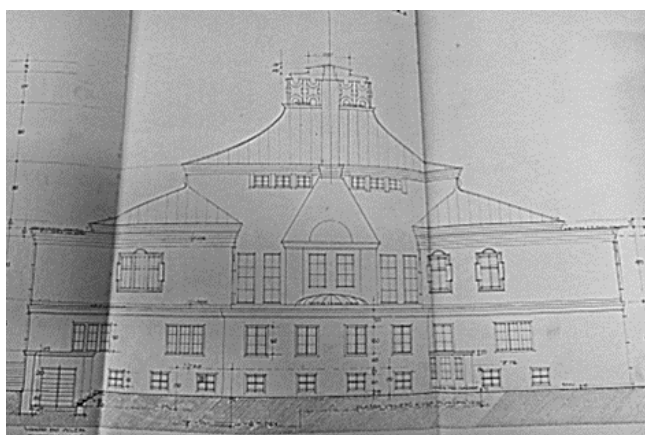
tu pak propojil s další rozsáhlou jídelnou. Ve zbytku hlavního průčelí ještě doplnil přijímací pokoj, nebo salon. Z vestibulu měl být přístup do rozsáhlé dvorany a chodby s fontánou a sociálním zařízením. Uprostřed projektu zároveň navrhoval ještě subtilní nádvoří.

Obr. 60: Stavební plán Kryštofovy vily ve Smiřicích z roku 1922 – hlavní průčelí.

³⁸¹ SOka HK, f. Archiv města Smiřice, Plán na postavení vily pro průmyslníka Fr. Kryštofa, inv. č. 427, kart. č. 157.

³⁸² *Tamtéž.*

Z dvorany vedlo také rozsáhlé schodiště do prvního podlaží. Severní strana návrhu byla svou dispozicí určena hlavně pro hosty, jimž určil tři pokoje, ložnice a sociální zařízení s přístupem na rozsáhlou lodžii. Nad zastřešení hlavního vchodu umístil terasu napojenou na balkonový a pánský pokoj. Jižní část vily směrem k bazénu rozčlenil ložnicemi, salóny, několika koupelnami s toaletou či další lodžii umožňující výhled do okolí.³⁸³ V koncipování hmoty domu či fasády architekt prozrazuje výraznou inspirací národním dekorativismem a historizujícími slohy. Monumentální vyznění návrhu podtrhuje velké množství prvků, plastik či hřmotná měděná střecha zakončená rozměrnou polygonální věžicí a dekorativní lucernou s motivy obloučků. Nejvíce rozčlenil hlavní vchod zastřešený portikem. Čtyři pilastry zde totiž modeloval půlkruhovými, nebo ostrohrannými lizénami, či reliéfy, které ještě umocnily zdobnost a monumentalitu. Celou ústřední část průčelí zakončil rozsáhlou plastikou. Zbytek fasády rozčlenil především prolamovanými rámy kolem všech oken a neoklasicistními sochami v přízemí. Dále dekoroval hlavně lodžiovou část severního a jižního průčelí, jež

stejně jako zbytek projektu oddělil od střechy členitou korunní římsou. Nejméně zdobil východní průčelí do dvora, kde je možné vidět především hmotové rozčlenění rozsáhlého obytného objektu na snížený obslužný prostor uprostřed a hlavní „věž“ s podkrovními světlíky, která tvoří nejvyšší část realizace.³⁸⁴

Obr. 61: Stavební plán Kryštofovy vily ve Smiřicích z roku 1922 – východní průčelí do dvora.

Velkou otázkou zůstává, zda byl stavebník schopný takovýto objekt vůbec zrealizovat, nebo by muselo dojít k řadě úprav a vynechání některých prvků či místností, kvůli jistě enormní výši stavebních nákladů. Skutečností ale zůstává, že kdyby k postavení došlo, šlo by o jeden z nejzajímavějších architektonických projekčních počínů. Projekt je srovnatelně výrazný jako hlavní východočeské realizace zakladatelů československého národního dekorativismu Pavla Janáka (krematorium v Pardubicích), nebo Josefa Gočára (královéhradecká Anglobanka).

³⁸³ SOkA Hradec Králové, f. AM Smiřice, Plán na postavení vily pro průmyslníka Fr. Kryštofa, inv. č. 427, kart. č. 157.

³⁸⁴ *Tamtéž.*

3. 1. 2 Administrativní a industriální objekty

Stejně jako řada dalších významných projektantů ani Oldřich Liska nenavrhoval pouze obytné objekty. Kromě soukromých zadavatelů, kteří tvořili výraznou většinu z celkového přehledu realizovaných zakázek, navrhoval budovy pro veřejné instituce. Tento typ realizací by se dal všeobecně označit jako návrhy s administrativní či industriální nebo s veřejnou funkcí.

Za celou svou projekční kariéru dostal Liska jen dvakrát možnost projektovat hydroelektrárny, které byly nakonec realizovány. První projekt navrhl pro Předměřice nad Labem roku 1919. Podruhé získal zakázku v Hradci Králové na řece Orlici (viz HR16).³⁸⁵ Budova elektrárny doplňovala starší kubistický jez od Pavla Janáka z roku 1915.³⁸⁶ K výstavbě Liskova plánu pak došlo pravděpodobně mezi léty 1919–1920.³⁸⁷ Voženílkova elektrárna v Předměřicích nad Labem (VR2) měla veskrze tradiční neoklasicistní podobu s některými kubistickými prvky, jež konvenovaly sousednímu jezu. Velice podobné koncipování částí fasády použil i u královéhradeckého projektu. Odlišné zde naopak bylo využití rozměrnější dvoupatrové varianty objektu s obytnými prostory ve druhém poschodí. Hlavní vchod do budovy umocnil mohutnými pilastry, které podpírala členitá kladí. Většinu přízemí a prvního patra vyplnil vertikálními okny, kde umístil provoz elektrárny. Druhé poschodí oddělil od zbytku fasády zkosenou horizontální římsou, která odkazuje k inspiraci

architektonickým kubismem. Opět pak použil prvek dlouhých parapetů. Nejzajímavější částí je však rozsáhlý obdélníkový vikýř zakončený trojúhelníkovým průčelím. Liska ho totiž pročlenil systémem vertikálních a horizontálních ostrohranných lizén.

Obr. 62: Dobová fotografie předměřické hydroelektrárny před povodní roku 1932.

Celý projekt pak zastřešil valbovou střechou.³⁸⁸ Tento objekt je však jedinou realizací mimo Hradec Králové ve východních Čechách, která se již do současnosti nedochovala. Dne 10. dubna 1932 totiž při velké povodni došlo ke stržení dvou třetin elektrárny a sesunutí části

³⁸⁵ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a Soupis 1950.

³⁸⁶ J. ZIKMUND – L. ZIKMUND-LENDER (ed.), *Architektura Hradce Králové ...*, s. 25.

³⁸⁷ *Tamtéž*, MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a Soupis 1950.

³⁸⁸ SOkA HK, Fotoarchiv Předměřice nad Labem, složka II-84.

jezu.³⁸⁹ Kvůli nestabilnímu podloží bylo nakonec rozhodnuto o přemístění vodního díla o 145 metrů dále po proudu.³⁹⁰

Během první republiky pokračovalo rozšiřování sítě spořitelen, pojišťoven nebo bank i na venkov či do menších měst. Bankovní domy se stále více stávaly symbolem reprezentativní a moderní architektury, a proto stále častěji instituce spolupracovaly s řadou významných architektů. Na jejich rýsovacím prkně tak vznikly projekty pro stavbu řady dnes již kultovních budov, mezi nimi např. pražská Legiobanka a pardubická či královéhradecká Anglobanka od Josefa Gočára, palác Adria v Praze vyprojektovaný Pavlem Janákem a Josefem Zaschem, nebo projekt československé národní banky v Hradci Králové vyprojektovaný Janem Rejchlem.³⁹¹ Královéhradeckých soutěží pro stavbu bankovních domů se opakovaně, avšak neúspěšně účastnil rovněž Oldřich Liska. Během své projekční činnosti ve městě vypracoval celkem šest návrhů budov spořitelen a pojišťoven.³⁹²

Mnohem úspěšnější tak byl mimo své dlouholeté působiště. V roce 1926 vypracoval projekt městské spořitelny (VR19) v Chlumci nad Cidlinou, Kozelkova čp. 368. Budování bylo započato 10. listopadu 1926, dokončení následovalo 13. dubna 1928.³⁹³ Stavbu prováděl stavitel Viktor Kříž z Pardubic.³⁹⁴ Tato patrová budova je bezpochyby jednou z nejzajímavějších realizací Lisky ve východních Čechách. Architekt zde opět spojuje neoklasicistní prvky s moderním purismem a dalšími projevy meziválečné avantgardy. Suterén objektu rozčlenil archivem, strojovnou, sklepem, prádelnou a dalšími obslužnými prostory. Hlavní vchod umocnil rozsáhlým portikem a osmistupňovým schodištěm, přes které se vstupovalo do rozsáhlé dvorany. Tu zakončil půlkruhovou stěnou vyplněnou okénky pro vyřízení jednotlivých žádostí. Jihovýchodní křídlo rozdělil na místnost pro vrátného, trezor a také pokoj s kuchyní a sociálním zařízením. Severovýchodní část budovy dotvořil ředitelnu s rozsáhlou zasedací síní. Kromě toho zde umístil také zázemí pro klienty se sociálním zařízením. Nejzajímavější součástí spořitelny je však bezpochyby půlkruhový rizalit, jenž

³⁸⁹ SOkA HK, Fotoarchiv Předměřice nad Labem, složka II-84. Složka obsahuje řadu dobových fotografií, které dokumentovaly napáchané škody a srovnání se staršími snímky ještě nepoškozené hydroelektrárny.

³⁹⁰ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 244. Stavba nové pozdně funkcionalistické hydroelektrárny, segmentového jezu a domů pro zaměstnance proběhla v letech 1939–1943 a 1947–1952 podle návrhu Josefa Štěpánka a Karla Hanzíka.

³⁹¹ Š. BARTOŠ – Z. LUKEŠ – P. PANOCH, *Ve víru modernosti ...*, s. 78 a 111, Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 88, nebo Jiří FILIP a kol., *Legiobanka: architektura, lidé, příběhy*, Praha 2015, s. 10.

³⁹² Konkrétně šlo o projekt pro Všeobecnou úvěrovou společnost v Hradci Králové (1910), Záložní úvěrní ústav (1911), Městskou spořitelnu (1927, 1929 a 1938), návrh Národní banky (1928–1929) a První české vzájemné pojišťovny (1931).

³⁹³ SOkA HK, f. BS HK, DD Chlumec nad Cidlinou – čtvrť IV., inv. č. 122, čp. 368, kart. č. 17.

³⁹⁴ Karel KUČA, *Chlumecko a Novobydžovsko: historie a architektonické památky Pocipliní kniha 2*, Nové Město nad Cidlinou, s. 434.

navazuje na dvoranu zakončenou stejným tvarem. Do této části umístil čekárnu, úřadovny a pokladnu. Do prvního patra pak situoval další třípokojový byt s kuchyní a sociálním zařízením.³⁹⁵ Patrová stavba kombinuje monumentální neoklasicistní vyznění s puristickým vzhledem fasády. Hlavní vchod je umocněn mělkým vstupním rizalitem, zbytek prostoru západního průčelí rozdělil pouze horizontálními plastickými římsami.³⁹⁶ Ty v přízemí ještě doplňují vertikální lizény. Stupňovité první patro zdůraznil lodžii a členitou korunní římsou. Celý projekt pak zakončil světlíkem s třemi drobnými okny, který zastřešil stanovou střechou s mírným úhlem sklonu. U zbytku domu využil rovné zastřešení. Severní a jižní průčelí v prvním patře otevřel vzdušnými pilířovými lodžii.³⁹⁷ Východnímu traktu do dvora dominuje především půlkruhový rozměrný rizalit doplněný velkými okny, jež prosvětlovala kanceláře bankovních úředníků uvnitř. Objekt stále slouží svému původnímu účelu, v současné době tu sídlí pobočka České spořitelny. Stavba je zároveň podle Karla Kuči

Obr. 63: Dobová fotografie městské spořitelny v Chlumci nad Cidlinou (vpravo).

vnímána jako příklad plasticky formované moderní architektury, kterou hlavně v Mladé Boleslavi navrhoval Jiří Kroha.³⁹⁸ Spolu s místní neoklasicistní sokolovnou šlo o vůbec nejvýraznější příklad meziválečných projektů realizovaných v Chlumci nad Cidlinou.³⁹⁹

Další bankovní dům navrhoval Oldřich Liska pro město Lázně Bělohrad. V roce 1927 vypracoval projekt Občanské záložny (VR22), jenž byl následně realizován od 1. září do 20. prosince 1928.⁴⁰⁰ Stavební povolení úřad udělil již 30. srpna 1927, k odkladu budování došlo pravděpodobně kvůli zajištění finančních prostředků.⁴⁰¹ Stavbu prováděl místní zednický mistr Zdeněk Hišman a dům získal adresu *T. G. Masaryka* čp. 287.⁴⁰² Podobně jako v Hradci

³⁹⁵ SOkA HK, f. BS HK, DD Chlumec nad Cidlinou – čtvrť IV., inv. č. 122, čp. 368, kart. č. 17.

³⁹⁶ Š. BARTOŠ – Z. LUKEŠ – P. PANOCH, *Ve víru modernosti ...*, s. 93.

³⁹⁷ *Tamtéž.*

³⁹⁸ K. RICHTER, *Po stopách prošloho času ...*, s. 157.

³⁹⁹ K. KUČA, *Chlumecko a Novobydžovsko ...*, s. 434.

⁴⁰⁰ O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931, SOkA Jičín, f. Berní správa Nová Paka (dále BS Nová Paka), Daň domovní Lázně Bělohrad (dále DD Lázně Bělohrad), inv. č. 3225, čp. 287, kart. č. 505.

⁴⁰¹ *Tamtéž.*

⁴⁰² *Tamtéž.*, M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 236, v publikaci je uvedeno, že k realizaci došlo mezi léty 1928–1929. Podle dokumentů v Berní správě, ale stavba byla dokončena již 20. prosince 1928.

Králové u vlastní vily (viz HR32) musel Liska i v tomto případě řešit nepravidelnou parcelu, kterou omezovala zatáčka místní komunikace. Proto zde koncipoval půlkruhově prohnutý dvoupatrový objekt, který byl umístěný k uliční čáře. Suterén vyplnil sklepem pouze v jihovýchodní části stavby. Víceúčelovosti domu odpovídá dispoziční rozdělení na jižní partii s čekárnou, ordinací, kuchyní, nebo sociálním zařízením a severní části pro záložnu, kde byla úřadovna, zasedací síň, ředitelna či archiv. První i druhé patro následně navrhoval již jako čistě obytné se dvěma dvoupokojovými a jedním třípokojovým bytem.⁴⁰³ V tomto případě Liska také zvolil monumentální vyznění kombinováním neoklasicistních prvků a nedekoratивní puristické fasády. Uliční východní průčelí je půlkruhovitě prohnuté do ulice, uprostřed se nachází hlavní vchod, jež zastřešil lodžii prvního patra. Ústřední část domu oproti okrajům o poschodí zvýšil a zastřešil valbovou střechou. Vyplňují ji dvě lodžie nad sebou se zděným zábradlím a kovovými pruty. Celý prostor hlavního průčelí zároveň členil řadou pilastrů, nebo horizontálních říms, které pod střechou doplnil čtvercovými konzolami. Postranní části uliční fasády rozdělil pouze vysunutou horizontální římsou nad přízemím a prvním patrem. Severní průčelí bez oken pak ještě doplnil o rozměrný portikus a čtyři jednoduché pilastry. Je zajímavé, že dodnes má objekt stejné dispoziční řešení s jednotlivými oddělenými částmi. V přízemí na původních místech nadále funguje ordinace a pobočka České spořitelny, v prvním a druhém patře jsou byty.

Poslední realizací administrativního charakteru byl poštovní a telegrafní úřad v Kostelci nad Orlicí (VR23). Ten byl podle Liskova návrhu vybudován mezi léty 1928–1931. Jako u předchozích projektů i tady kombinoval prvky oblíbeného neoklasicismu s moderní architektonickou avantgardou a purismem.⁴⁰⁴

3. 1. 3 Kulturní, církevní a ostatní objekty

Tento typ realizací je v rámci východních Čech u Oldřicha Lisky nejméně zastoupen. Jde pouze o tři realizované návrhy, i když se během své projekční činnosti zapojil do řady veřejných architektonických soutěží a vypracoval studií mnohem více. Patří sem projekty divadel, kin, kostelů, Husových sborů, nebo sokoloven. U všech hrála důležitou roli osvětová činnost. Soutěží nebo zakázek na tento typ objektů bylo mnohem méně, protože častěji

⁴⁰³ SOkA Jičín, f. BS Nová Paka, DD Lázně Bělohrad, inv. č. 3225, čp. 287, kart. č. 505.

⁴⁰⁴ Projektu je věnována pozornost až v následující podkapitole nejvýraznější realizace architekta ve východních Čechách.

vznikaly ve větších městech a šlo většinou o jednu stavbu pro celou obec. Jen málo příležitostí se objevovalo pro vybudování kin nebo divadel. Oldřich Liska celkem navrhl pro východočeská města čtyři projekty, pravděpodobně tři z nich byly skutečně realizovány.⁴⁰⁵ Nejdříve šlo o královéhradecké LIDO-BIO, které přestavěl v roce 1920 a 1927–1928 a druhý projekt se týkal vnitřních i vnějších úprav Jiráskova divadla v Novém Bydžově (VR10). Poslední pravděpodobně zrealizovaný projekt podle jeho návrhu se týkal vnitřní přestavby královéhradeckého Klicperova divadla (HR29) a provedený byl také na konci roku 1928. Pro všechny realizované návrhy je společné, že šlo o adaptaci a úpravu původní budovy nejčastěji v neoklasicistním, nebo puristickém stylu.

Současná budova Jiráskova divadla v Novém Bydžově na adrese *Aloise Jiráska* čp. 526 vznikla pospojováním a přestavbou několika starších objektů. Dodnes je původní podoba domu patrná z průčelí od ulice Václava Klimenta Klicpery. Šlo o neorenesanční stavbu hostince Na Kopečku, zrealizovanou roku 1888. Při dispozičním rozdělení sem byl umístěn také taneční sál, který začalo využívat místní divadlo. Od roku 1904 zde již fungovalo stálé jeviště, ale celkové dispoziční řešení se ukázalo nedostatečné. Z toho důvodu Oldřich Liska získal zakázku na adaptaci prostoru a úpravu hlavního vstupu. Následně mezi léty 1923 až 1924 došlo k přestavbě interiéru i hlavního severního průčelí objektu s celkovým nákladem 100 000 Kč. Slavnostní otevření proběhlo 8. října 1924.⁴⁰⁶ Již uvedená částka prozrazuje, že mohlo dojít spíše k drobnějším úpravám a Liska nemohl přistoupit k odvážnějšímu či rozsáhlejšímu řešení. Věnoval se především úpravě fasády nebo interiérů u západní části domu, hlavně jeho severní straně. Celkovou podobu neorenesančního průčelí

v prvním patře nezměnil, jen ho doplnil o rozměrnou terasu, již v přízemí podepřel osmi pilastry. Prostor zároveň rozšířil představenou sloupovou galerií s balustrádou, krytým vstupem a jednoduchými okny.⁴⁰⁷

Obr. 64: Dobová fotografie novobydžovského divadla ze dvacátých let 20. století.

⁴⁰⁵ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1950. Nerealizovaným projektem byl jeho návrh divadla ve Dvoře Králové nad Labem, kde se účastnil užší architektonické soutěže roku 1940.

⁴⁰⁶ A. JAVORIN, *Divadla a divadelní sály ...*, s. 140–142.

⁴⁰⁷ K. KUČA, *Chlumecko a Novobydžovsko ...*, s. 450.

Další úpravou prošla hmota fasády vpravo, kterou Liska rozdělil systémem vertikálních či horizontálních lizén. Ty zakončil alegorickým sousoším opery, dramatu a komedie od královéhradeckého sochaře Václava Škody, s nímž spolupracoval např. také při výzdobě své dřívější realizace pardubických činžovních a obytných domů ve *Sladkovského* ulici (viz PR3).⁴⁰⁸ U vytváření fasády tedy využil jak původního neorenesančního koncipování, tak neoklasicistních i dekorativních prvků. Celkově zasáhl i do koncipování vnitřní dispozice, kde adaptoval původní taneční sál na divadelní, vytvořil nový rozměrný vestibul a zázemí. V dalších úpravách se pokračovalo i v roce 1931–1932, 1948 či v následujících letech.⁴⁰⁹ Došlo k změnám vnitřní dispozice, protože kromě divadla v původní neorenesanční části nadále fungovala restaurace. První poschodí bylo určeno novobydžovskému průmyslovému muzeu. Právě při poslední rozsáhlé rekonstrukci roku 1948 došlo i k proměně hlavního průčelí, které bylo opět pod vlivem pozdního neoklasicismu rozděleno rozsáhlým vstupním rizalitem zdobeným lizénovým systémem. Převrstvila se tedy původní úprava od Oldřicha Lisky z poloviny dvacátých 20. století. Budova je dodnes využívána jako sídlo místního divadla.

Během jeho působení ve východních Čechách došlo k rozšiřování sítě náboženských budov pro Českobratrskou církev evangelickou a nově vzniklou Církev československou.⁴¹⁰ Obě dvě protestanské komunity již nebyly nijak omezovány státem, a proto především druhá jmenovaná spojila svou stavební činnost se jmény významných meziválečných projektantů. Vznikla tedy celá řada cenných funkcionalistických či avantgardních budov, jež patří mezi nejlepší příklady prvorepublikové stavební produkce. Oldřich Liska byl úspěšný při získávání zakázek na výstavbu nových kostelů a sborů, ale především mimo geografický prostor východních Čech. Jeho projekty se realizovaly v Pečkách (1914), Hrabové (1924), nebo Písařově (1930).⁴¹¹ Při navrhování pro Českobratrskou církev evangelickou se jeho vizualizace realizovala pouze v Hradci Králové (viz HR5), ale šlo bezesporu o jeden z nejzajímavějších projevů předválečné architektonické moderny v tomto městě. O něco více příležitostí získal u nového zadavatele, a to Církev československé ve Dvoře Králové nad Labem (VR9) a Červeném Kostelci.⁴¹²

⁴⁰⁸ J. PROKOP, *Nový Bydžov v proměnách staletí ...*, s. 132.

⁴⁰⁹ SOkA HK, BS Nový Bydžov, DD Nový Bydžov, inv. č. 140, čp. 562, kart. č. 31, A. JAVORIN, *Divadla a divadelní sály ...*, s. 140–142.

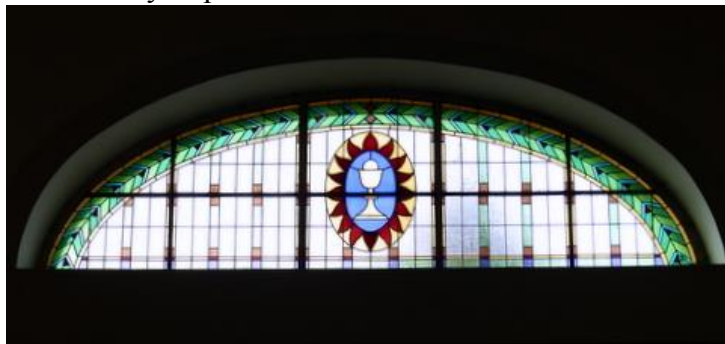
⁴¹⁰ V roce 1970 začala používat současné označení Církev československá husitská.

⁴¹¹ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1950.

⁴¹² MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a Soupis 1950, projekt v Červeném Kostelci navrhl roku 1925.

Právě prvně jmenovaný návrh byl podle Liskova plánu realizován mezi léty 1924–1925 v ulici *Legionářská* čp. 1311.⁴¹³ Náboženská obec této církve ve Dvoře Králové nad Labem vznikla roku 1920.⁴¹⁴ Ale už od počátku se dostávala do velkých sporů s římskokatolickou církví. Nejdříve bohoslužby probíhaly v místní gymnazijní kapli a aule, mezi léty 1921–1924 byly využívány prostory kostela sv. Jana Křtitele. Stížnost proti tomuto postupu podala místní fara, a proto zemská správa politická rozhodla o vystěhování místní náboženské obce. Do otevření nového sboru musela církev nadále provozovat obřady v modlitebně Českobratrské církve evangelické.⁴¹⁵

Již od svého založení postupně představitelé náboženské obce, tzv. rada starších, počítali s výstavbou nové budovy a fary. Proto roku 1923 zakoupili za 60 000 Kč pozemek a oslovili královéhradeckého architekta Lisku, aby vypracoval stavební plán.⁴¹⁶ Po odevzdání projektu došlo 15. června 1924 k položení základního kamene, rok probíhala stavba a 20. září 1925 následovalo slavnostní otevření za účasti biskupa Gustava Procházky.⁴¹⁷ Celkový náklad byl odhadnut na 1 500 000 Kč, výstavbu prováděl kolektiv stavitelů František Krušina a Eduard Pešek.⁴¹⁸ Hlavní část budovy tvořil modlitební sál zastřešený půlkruhově prohnutým stropem, který Liska doplnil mřížováním. Oltář umocnil „portálem“ zakončeným kubisticky zkoseným kladím. Půlkruhovitě prohnutí použil i pro prostor v čele modlitebny a u okna ve tvaru lunety doplněné o mozaiku s motivem kalicha a hostie. Do interiéru umístil prostor pro

varhany, následně do věže také tři zvony.⁴¹⁹ Fasáda objektu jasně ukazuje, že zvolil pro koncipování budovy neoklasicistní prvky s puristickými vlivy.

Obř. 65: Lunetové okno doplněné mozaikou s motivem kalicha a hostie.

⁴¹³ Dodnes se nedochovala ani původní dokumentace a plány ve Stavebním archivu, či v Berní správě. Projekt se však objevuje ve všech architektonických soupisech a na fasádě objektu u hlavního vchodu je uvedeno: „Projektoval architekt Ol. Liska, Hradec Kr. provedl stavitel Pešek a Krušina, Dvůr Kr.“

⁴¹⁴ Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, osobní archiv Rudolfa Fialy, *Několik slov z historie náboženské obce a sboru Mistra Jana Husa ve Dvoře Králové nad Labem* (rukopis, nedatováno).

⁴¹⁵ Městské muzeum Dvůr Králové n. L., osobní archiv R. Fialy, *Památník ku položení základního kamene stavby „sboru“ náboženské obce církve československé ve Dvoře Králové nad Labem*, Dvůr Králové nad Labem 1924, s. 9.

⁴¹⁶ Městské muzeum Dvůr Králové n. L., osobní archiv R. Fialy, *Památník ku položení základního kamene stavby „sboru“ náboženské obce církve československé ve Dvoře Králové nad Labem*, Dvůr Králové nad Labem 1924, s. 14.

⁴¹⁷ *Tamtéž*, s. 9.

⁴¹⁸ Městské muzeum Dvůr Králové n. L., osobní archiv R. Fialy, nedatovaný článek Rudolfa FIALY, *Věřící z Husova sboru*.

⁴¹⁹ *Tamtéž*.

Již během budování bylo provedeno několik úprav oproti původnímu návrhu. Věž nově zakomponoval do hmoty stavby směrem na hlavní východní průčelí. Původně se totiž uvažovalo o umístění jižně od hlavního traktu, kde o dva roky později vznikla fara.⁴²⁰ Hlavní průčelí Liska zakončil portikem s pěti pilastry. Fasádu pak pročlenil dvěma výrazně vysunutými římsami. Úplně stejně členil věž dominující hlavnímu průčelí, již zastřešil stanovou střechou a dvojramenným křížem. Severní stranu sboru rozdělil systémem vertikálních či horizontálních lizén, které vytvořily mříž s obdélníkovými a čtvercovými okny. Celý objekt pak uzavřel valbovou střechou zkosenou pod mírným úhlem. V letech

1927–1928 k jihovýchodní straně domu náboženská obec dobudovala patrovou stavbu fary, jež je podobou fasády již čistě puristická.⁴²¹ Jediným klasicizujícím prvkem, který odkazuje i na sousední sbor, je vysunutá korunní římsa. V následujících letech nedošlo k žádným dalším přestavbám, a díky tomu se uchovala původní podoba projektu. Jednou z mála změn prošla věž, jež je nyní osazena již jen na jeden zvon.

Obr. 66: *Současný stav Husova sboru ve Dvoře Králové nad Labem.*

V meziválečném období vzniklo také velké množství sokoloven. Pro vlasteneckou organizaci, jako byl Sokol, se stalo cílem budovat moderní stavby, které budou odpovídat dobovým požadavkům ve sportovní oblasti. Nadále důležitým momentem zůstávalo i osvětové šíření a reflektování českého národního programu. Vzhledem k tomu, že se prvorepublikový prostor stal velice kosmopolitním, i zde stavby vznikaly pod nejmodernějším vlivem západoevropské architektonické tvorby, jež byla spjatá s purismem, funkcionalismem, nebo racionalismem. Oldřich Liska se zapojil hned do několika architektonických soutěží na

⁴²⁰ Městské muzeum Dvůr Králové n. L., osobní archiv R. Fialy, nedatovaný článek Rudolfa FIALY, *Věřící z Husova sboru.*

⁴²¹ Náboženská obce Církve československé husitské ve Dvoře Králové nad Labem, archiv historie budovy.

stavbu sokoloven.⁴²² Dohromady pro východočeský prostor navrhl sedm projektů, z nichž byl realizován jediný mezi léty 1926–1929 v Sobotce.⁴²³

3. 1. 4 Regulační plány a urbanizační studie

Velký růst měst v průmyslovém 19. století mnohdy způsoboval řadu problémů spojených s hygienou, estetikou a racionalizací zástavby. Nekontrolovatelné budování, nebo opuštění jakékoliv regulace prostoru vedlo k šíření řady epidemií, zhoršování zdravotního stavu obyvatel, což ještě více podtrhovalo hlubokou osobní či duševní deziluzi obyvatel na konci dlouhého 19. věku spojeného s fenoménem *fin de siècle*. Proto často jednotlivé městské správy přistupovaly k vyhlášení veřejných architektonických soutěží na regulační plány, nebo urbanizační studie, které měly řešit špatný stav uliční sítě či vymezit jednotlivé zóny s převládajícím typem zástavby. Průkopníkem ve východních Čechách byl samozřejmě Hradec Králové, kde se ihned po zbourání pevnosti přistoupilo k regulaci nové výstavby. Po jeho vzoru přistoupila k tomu kroku i další města, mnohem výrazněji ale až po první světové válce. Oldřich Liska, jenž získal již před válkou velké zkušenosti v královéhradeckém prostředí, když společně s Václavem Rejchlem vypracoval Zastavovací generální plán města, dále projektoval celkem dvacet různých regulačních, zastavovacích plánů, asanačních či urbanizačních studií. Pro Hradec Králové vypracoval nejméně devět projektů, z nichž se sedm realizace nedočkal.⁴²⁴ Kromě toho další tři plány ve zbytku východních Čech nebyly dovedeny k vypracování definitivních regulačních plánů.⁴²⁵ Zbylých osm návrhů se mělo stát závazným dokumentem, který určoval, jak bude vedena uliční síť, v jakých částech měst bude převládat určitý druh výstavby, apod. Problémem je, že dnes již místní muzea ani literatura nedisponují plány ani informacemi o těchto projektech, a tak až na několik příkladů není nic bližšího k projektům známé.

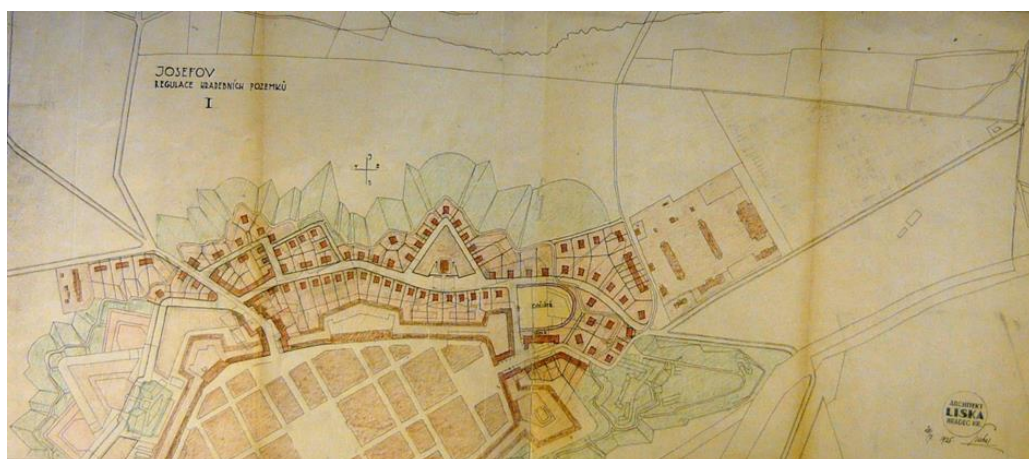
⁴²² Nerealizováno bylo těchto šest projektů sokoloven: v Hradci Králové (1924), Třebechovicích pod Orebem (1924), Pražské Předměstí – dnes součást Hradce Králové (1926), Rychnov nad Kněžnou (1928), Kostelec nad Orlicí (1933), Vamberk (1936). MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a 1950.

⁴²³ SOKA Jičín, f. BS Jičín, DD Sobotka, inv. č. 886, čp. 427, kart. č. 852.

⁴²⁴ Realizované návrhy: Zastavovací generální plán města (1910–1911), Upravovací plán Velkého Hradce Králové (1919) – přijat městskou radou, ale další práce na něm nepokračovaly. Nerealizované projekty: Regulační plán města (1909), Regulační plán Pražského Předměstí u Hradce (1910), Zastavovací návrh vilové čtvrti (1912), Regulace pravostranné Labské kotliny (1924), Návrh Ulrichova náměstí (1925), Asanační studie (1936–1937), Obytný blok IX. Pražského Předměstí a okolí (1939–1940). MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a 1950.

⁴²⁵ Šlo o vypracování nerealizovaných regulačních plánů ve čtyřicátých letech 20. století pro Hořice (1941), Týniště nad Orlicí (1942) a Vysoké Mýto (1942). MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a 1950.

V roce 1914 vypsalo město Náchod veřejnou architektonickou soutěž na zhotovení Regulačního plánu města, Oldřich Liska zde se svým návrhem získal první místo, a proto mu bylo zadáno zhotovení definitivního projektu (VR1).⁴²⁶ Po válce získal hned několik příležitostí, nejvíce to bylo ve dvacátých letech 20. století. V roce 1920 začal komunikovat s představiteli Chlumce nad Cidlinou, kteří ale nakonec jeho nabídky nevyužili a konečný plán zadali civilnímu geometru Schejbalovi. Liska i přes toto odmítnutí získal možnost roku 1922 upravit alespoň vilovou čtvrť kolem Sokolovny (VR3), kde pak následně vznikly hned dvě jeho realizace.⁴²⁷ Ve stejném období dále vypracoval regulační plán města Chrasti, jenž byl o deset let později aktualizován (VR4).⁴²⁸ V letech 1921–1923 architekt pracoval jak na úpravě poličské čtvrti za Synským rybníkem (VR5), tak začal pracovat i na vlastním návrhu regulačního plánu.⁴²⁹ Nakonec byla použita jen jeho dílčí studie, která se stala součástí Základního upravovacího plánu města Poličky od Vladimíra Zákrejse.⁴³⁰ Roku 1925 dostal na starost vypracovat regulační plán města Josefova (VR12). Projekt vymezil uliční síť za pevnostními hradbami, jež byla skutečně z velké části zrealizována a tvořena čtvrtí rodinných domů u nově budované třídy směrem na Rasošky. K podobnému řízení zástavby podle plánu došlo i u vjezdu do pevnosti. Naopak realizace se nedočkala vybudování školní budovy nedaleko Bastionu I. Příkop měl být adaptován původně na bytovou zástavbu i u další severních pevnostních prvků.⁴³¹ Následně pak pracoval v roce 1926 ještě na dvou regulačních plánech, a to pro město Smiřice (VR16) a Hlinsko (VR17).⁴³² Tímto výčet jeho realizovaných urbanizačních studií končí.

Obr. 67: Regulační plán města Josefova – regulace hradebním pozemku.

⁴²⁶ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946

⁴²⁷ K. KUČA, *Chlumecko a Novobydžovsko ...*, s. 428.

⁴²⁸ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1950.

⁴²⁹ *Tamtéž*, R. ŠVÁCHA – D. JUNEK, *Polička: moderní architektura ...*, s. 9.

⁴³⁰ David JUNEK – Stanislav KONEČNÝ, *Dějiny města Poličky*, Polička 2015, s. 391.

⁴³¹ Městské muzeum Jaroměř, archiv města Jaroměř, regulace hradebních pozemků Josefov.

⁴³² MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1950.

Situace se změnila až na začátku čtyřicátých let 20. století, kdy bylo vypracování regulačního plánu nově povinné. Proto architekt začal oslovovat jednotlivé městské úřady, jestli mají zájem o vypracování projektu. Toto nabídl také městskému úřadu v Holicích v roce 1940. „*V nejbližší době bude vydáno vládní nařízení o povinnosti obcí, opatřiti si regulační plán města. Předpokládám, že i Vaše město potřebuje celkový regulační i zastavovací plán pro budoucí stavební vývoj města, a proto dovoluji nabídnouti své zkušenosti v oboru stavby měst.*“⁴³³ Liska následně uvádí, co všechno v této oblasti navrhnul a pozitivní vliv svých studií vztahuje především na Hradec Králové. Pak obecně zhodnocuje výhody těchto projektů, nebo také uvádí konkrétní podmínky pro vyhotovení návrhu. „*Řádný regulační plán zajišťuje městu správný stavební vývoj, protože v něm jsou předem stanoveny oblasti pro části obytné, obchodní, průmyslové a plochy nezastavitelné, tj. sady a veřejnou zeleň. Správně založená uliční síť určuje hlavní i vedlejší komunikace, případně obvedení jednotlivých státních silnic mimo centrum města. Pro informaci uvádím, že náklad na pořízení regulačního plánu činí asi 100 K za 1 hektar.*“⁴³⁴ Pravděpodobně jeho nabídka nebyla vyslyšena, protože již nikde neuvádí, že by nějaký plán pro Holice zhotovoval. Ve čtyřicátých letech 20. století navrhl tři plány, ale kvůli válečné situaci a postupnému zastavení všech projektovaných i budovaných projektů k žádné realizaci tohoto charakteru nedošlo.

3. 2 Liskovy nejvýraznější realizace v Královéhradeckém a Pardubickém kraji

Oldřich Liska se za svého východočeského působení v letech 1908 až 1945 stal výrazným regionálním architektem podobně jako Josef Gočár, Karel Řepa, Ladislava Machoň a mnozí další. Jeho královéhradecký projekční ateliér začal získávat stále více zakázek a měl postupně výraznější úspěchy i ve veřejných architektonických soutěžích. Právě ve druhé polovině dvacátých let 20. století vznikly architektonicky nejzajímavější projekty, které dobře korespondují s jeho přechodem od neoklasicistických k puristickým a funkcionalistickým návrhům. Jako hlavní cíl této podkapitoly jsem stanovil představení tří nejvýraznějších Liskových realizací v regionu východních Čech. Stavby byly vybrány na základě citování v odborné literatuře, která si všímá buď jejich inovativního řešení, nebo výraznějšího povědomí mezi poučenou veřejností.

⁴³³ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Dopis s nabídkou zhotovení regulačního plánu Městskému úřadu v Holicích.

⁴³⁴ *Tamtéž.*

3. 2. 1 Dvojvila pro Rudolfa Vitouška (VR14)

První projekt vybraný do kategorie nejvýraznějších realizací v Královéhradeckém a Pardubickém kraji je unikátní obytná realizace. Ta je totiž ojedinělá jak spojením dvou samostatných vil do jediného k sobě zrcadlově obráceného rodinného celku, tak unikátním spojením neoklasicistních vlivů s novými puristickými prvky. Roku 1925 získal Liska zakázku na dvojvilu pro Rudolfa Vitouška (VR14), jež byla postavena na Heldově náměstí čp. 593 a 594 v Třebechovicích pod Orebem. Opět se tu opakovala podobná situace jako ve Vamberku. Lisku oslovil místní úspěšný majitel továrny na usně Rudolf Vitoušek, který ji spoluvlastnil s bratrem Karlem. Firma dovážela výrobky hlavně do balkánských zemí, Polska a Spojeného království.⁴³⁵ I místní zadavatel byl později politicky aktivní, působil v letech 1928–1944 jako starosta Třebechovic pod Orebem.⁴³⁶ I on, stejně jako řada úspěšných lokálních osobností, finančně podporoval místní školy, sdružení a přispíval sociálně slabým rodinám.⁴³⁷ Kontakty na řadu regionálních podnikatelů získal i díky působení v poradním sboru pro hospodářské otázky při ministerstvu obchodu. Kromě toho byl také předsedou společnosti pro nákup surovin.⁴³⁸ S Liskovou prací se tedy pravděpodobně seznámil přes další významné podnikatele, nebo při působení v Hradci Králové jako člen kuratoria Státní odborné školy koželužské v Kuklenech.⁴³⁹ Neoslovil jej, aby postavil vilu pro něho, nýbrž pro rodiny jeho dvou dcer. Emilii, provdané Růžičkové, spolu s manželem Ivanem, spolumajitelem Vitouškovy továrny, připadlo čp. 593 a Anně Vydrželové s manželem Josefem sousední čp. 594.⁴⁴⁰ K výstavbě došlo mezi léty 1925–1926.⁴⁴¹

Dispoziční řešení realizace bylo stejné v obou částech. Hlavní partii půdorysu tvořil podlouhlý obdélník, který Liska na severozápadní a severovýchodní straně doplnil o obslužné zázemí. V suterénu projektant umístil byt pro domovníka, sklepy, prádelnu a další obslužné prostory. Přízemí ve směru hlavního průčelí členil na pánskou místnost, jídelnu a obývací pokoj. Ve směru do zahrady potom situoval halu, předsíň a kuchyň s dalšími obslužnými místnostmi. Do prvního poschodí umístil ložnici, dětský pokoj, místnost pro hosty či vychovatelku a sociální zařízení.⁴⁴² Patrová dvojvila je tvořena dvěma zrcadlově spojenými

⁴³⁵ M. HOFMANOVÁ a kol., *Třebechovice pod Orebem ...*, s. 67.

⁴³⁶ *Tamtéž*, s. 23.

⁴³⁷ *Tamtéž*, s. 67.

⁴³⁸ *Tamtéž*, s. 210.

⁴³⁹ *Tamtéž*.

⁴⁴⁰ Informace o rodině továrníka Rudolfa Vitouška a dobové fotografie vil laskavě poskytla místní knihovnice Jana Růčková. Josef Vydržel byl také spolumajitelem továrny bratří Vitoušků.

⁴⁴¹ SOkA HK, f. BS HK, DD Třebechovice pod Orebem, inv. č. 758, čp. 593, kart. č. 209.

⁴⁴² SOkA HK, f. BS HK, DD Třebechovice pod Orebem, inv. č. 758, čp. 594, kart. č. 209.

objekty. Využíval zde opět hlavně vlivy neoklasicismu v kombinaci s puristickými vzory. Pro hlavní průčelí zvolil Liska symetrickou podobu fasády. Mezi centrální prvky patřil předsazený rizalit, jež v přízemí vyplňovala čtyři obdélná okna. Poschodí pak oddělovala zdvojená horizontální římsa. Rizalit je v prvním patře stupňovitě zkrácen o dvě okna, po jeho stranách se nachází vždy jeden balkón. I půdní část s valbovou střechou oddělil od fasády stejnou římsou jako u předchozího poschodí. Po obou stranách hlavní části dvojvily se nachází ještě přízemní obslužné prostory domu s krytým přístupem po schodišti k hlavnímu a vedlejšímu vchodu. Zahradní průčelí je zjednodušené pouze jedinou zdvojenou římsou oddělující střechu od zbytku fasády. Kromě dvou vertikálních pásů schodišťových oken tu architekt koncipoval přístup na dvě malé terasy. Přízemní obslužné prostory mají garážová vrata a do zahrady z každého objektu následuje jeden přístup. Postranní průčelí domu je zajímavé především v použití krytého vstupu ke vchodu se třemi pilastry a jedním čtvercovým vikýřem ve střešní části.⁴⁴³ V čp. 593 dnes sídlí mateřská škola, sousední část má i v současnosti původní využití.

Tento projekt můžeme bezpochyby zařadit mezi jednu z nejzajímavějších a nejrozsáhlejších „venkovských“ obytných realizací Oldřicha Lisky. Stylovou podobnost i určité prvky je možné najít u starších projektů, např. u pardubické vily Václava Ulrycha (viz PR6), nebo v realizaci vambereckého obchodního a obytného domu Antonína Bednáře (viz VR13).

Obr. 68: Současný stav dvojvily pro dcery Rudolfa Vitouška v Třebechovicích pod Orebem.

I u těchto předcházejících návrhů architekt využil neoklasicistní prvky, výraznější vikýře, nebo vysunuté korunní římsy. Zde se mu však povedlo citlivě propojit rozsáhlost až určitou monumentalitu objektu s intimní rodinnou atmosférou bydlení pro dvě dcery úspěšného továrníka. Modernita je patrná hlavně ve zjednodušení fasády a dispozičních

⁴⁴³ SOkA HK, f. BS HK, DD Třebechovice pod Orebem, inv. č. 758, čp. 594, kart. č. 209.

inovací, které předznamenávají nejmodernější architektonickou obytnou realizaci, jíž byla jeho vlastní vila v Hradci Králové (viz HR32).

3. 2. 2 Sokolovna v Sobotce (VR21)

Bezpochyby nejzajímavějším příspěvkem Lisky v oblasti kulturních, církevních a ostatních objektů pro lokalitu východních Čech je návrh sokolovny, který byl podle jeho projektu realizován v městě jičínského okresu Sobotce. Během své projekční činnosti vytvořil dohromady sedm projektů pro Královéhradecký a Pardubický kraj, ale realizován byl pouze tento jeden objekt. Město Sobotka zažívalo během první republiky velký stavební a modernizační růst. Po dlouholetých snahách dosáhli roku 1924 elektrifikace, vydláždění a rozšíření silničního průtahu. Mezi nejvýraznější meziválečné architektonické projevy je ale možné zařadit i vybudování dvou bankovních domů. Nejdříve vznikl v roce 1929 objekt *Okresní hospodářské záložny* podle návrhu Františka Jandy a následně mezi léty 1934–1935 spořitelna, kterou navrhl Jindřich Friewald.⁴⁴⁴ Místní tělocvičná jednota Sokola založená již v roce 1869 však trpěla stálým nedostatkem místa a nevyhovujícími prostory školní tělocvičny, jichž provizorně využívala. Jako stále potřebnější i pro soboteckou školu se jevílo vybudování nového kulturního a tělocvičného prostoru. Proto místní organizace Sokola v roce 1926 zadala bez soutěže zakázku Oldřichu Liskovi na vyprojektování sokolovny.⁴⁴⁵ Základní kámen budovy byl položen již 23. května 1926, ale budování podle redukovaného stavebního plánu z 29. února 1928 probíhalo až mezi 12. dubnem 1928 a 12. listopadem 1929. Stavbu vedl místní architekt a stavitel Jaroslav Hortlík. Náklady na její realizování se vyšplhaly do výše 640 312 Kč, s novým inventářem dokonce částka vzrostla na 710 312 Kč.⁴⁴⁶ Realizace získala adresu *Tyršova* čp. 427.

Stavbu navrhl na obdélníkovém půdorysu. Počítalo se s mnohem rozsáhlejší projektem, který kromě sokolovny obsahoval i biograf s jevištěm a další přístavbou tělocvičny, jež měla tvořit východní průčelí. Projekt byl nakonec o tyto části zmenšen kvůli špatné ekonomické situaci místní tělovýchovné jednoty. Budovu navrhl jako víceúčelový kulturní stánek, který kromě tělovýchovné funkce sloužil pro školní, zdravotnické, nebo turistické výstavy. Zároveň zde prostory využívala také odvodní vojenská komise a armáda

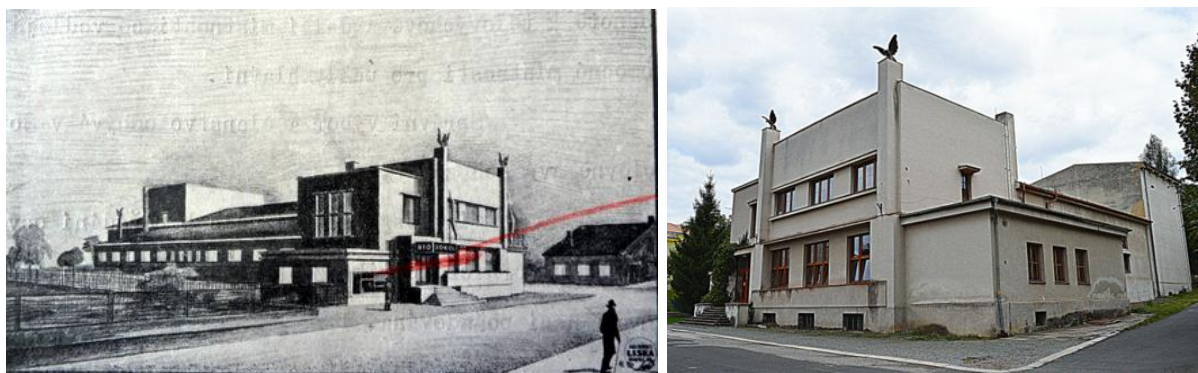
⁴⁴⁴ Karol BÍLEK a kol., *Malé dějiny Sobotecka: příroda, osobnosti, data, události 2. díl*, Sobotka 2013, s. 29.

⁴⁴⁵ *Tamtéž*, s. 140, MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a 1950.

⁴⁴⁶ SOkA Jičín, f. BS Jičín, DD Sobotka, inv. č. 886, čp. 427, kart. č. 852.

pro případné ubytování vojska. Třikrát v týdnu tělocvičnu používala i místní škola k výuce tělesné výchovy. V západní části suterénu byly umístěny sklepy, sklad náradí, šatny a zázemí pro výčep. Na východní straně projektoval architekt nerealizované místnosti skladiště a další převlékací prostory pro muže a ženy. Hlavní vchod byl veden přes rozměrné schodiště do přízemního vestibulu. Na severní stranu sokolovny umístil dvoupokojový byt pro sokolníka (hospodáře, správce objektu). Směrem k hlavnímu průčelí projektoval malou tělocvičnu, kterou bylo možné využívat i jako společenskou místnost. Jižní nároží objektu vyplnil výčepem či kuchyní. Severní stranu z vestibulu rozdělil šatnou, sociálním zařízením a sprchami. Zbytek objektu pak vyplnil rozsáhlým velkým sálem, který se měl původně využívat jako biograf, nakonec ale sloužil hlavně ke společenským akcím a tělovýchově. První patro bylo členěno pouze u západního hlavního průčelí. Umístil sem administrativní prostory, knihovnu, archiv tělovýchovné jednoty Sokol a galerii, z níž je dodnes možné pozorovat dění v hlavním sále.⁴⁴⁷

Liska při navrhování tohoto objektu opět využil některých neoklasicistních prvků, ale zároveň zde již nechal plný prostor puristickým a funkcionalistickým projevům jako je čistá fasáda bez dekorací, nebo rovná střecha. Hmotu hlavního průčelí rozdělil na vyšší západní a nižší východní část s hlavním vchodem. Rozsáhlejší partii v přízemí rozčlenil rizalitem, následující poschodí doplnil o tři obdélníková okna s parapetní a nadokenní římsou. Celý prostor umocnil dvěma převýšenými pilastry na každé straně, které zakončil dvěma realistickými plastikami sokolů. Nižší severní stranu hlavního průčelí vyplnil rozměrným oknem schodišťové haly a hlavním vchodem zdůrazněným schodištěm. Jižní frontu objektu rozčlenil přízemní jídelnou s kuchyní, nebo také šesti velkými obdélníkovými okny ve dvou řadách po třech, jež rozdělil systémem nadokenních říms. Severní průčelí sokolovny směrem k hlavnímu vchodu tvořil přízemní objekt pro sokolníka.⁴⁴⁸

Obr. 69–70: Původní architektova vizualizace a současný stav sobotecké sokolovny.

⁴⁴⁷ SOkA Jičín, f. BS Jičín, DD Sobotka, inv. č. 886, čp. 427, kart. č. 852.

⁴⁴⁸ *Tamtéž.*

Karol Bílek uvádí, že po dokončení sokolovny zde začal fungovat i místní biograf, který doposud promítal v městském divadle.⁴⁴⁹ To je ale nepravděpodobné, protože tato část byla ve stavební dokumentaci vynechána, navíc až do roku 1933 velice složitě žádala tělovýchovná jednota o odpuštění daně z nemovitosti. Jedním z kritérií bylo, že budova nesmí sloužit k jakékoliv výtěžné činnosti, a proto minimálně první dva roky po dokončení objektu zde určitě biograf nefungoval.⁴⁵⁰ V padesátých letech 20. století došlo k přístavbě patrového pódia s divadelním zázemím a jeviště, s nímž v původním projektu počítal i architekt Oldřich Liska.⁴⁵¹ Konečná podoba zadního východního traktu zastřešeného sedlovou střechou částečně konvenuje s čistou puristickou fasádou zbytku stavby. Mezi léty 2010–2011 byla provedena rekonstrukce sociálního zařízení, zateplena část fasády, a kromě toho vyměněna původní dřevěná okna za plastová.⁴⁵² Budova je zajímavým příkladem moderní meziválečné architektury, zároveň bezpochyby patří mezi nejvýraznější stavby ve městě. Projekt je důležitý v tom, že jde o jedinou realizovanou sokolovnu od architekta Oldřicha Lisky. Jde o jedinečný příklad střízlivého objektu kombinujícího neoklasicismus s purismem, který hmotou hlavního průčelí a některými prvky ve fasádě připomíná Liskův realizovaný projekt v Kostelci nad Orlicí (viz VR23).

3. 2. 3 Poštovní a telegrafní úřad v Kostelci nad Orlicí (VR23)

Jeho poslední vybraný výrazný objekt ve východočeském prostoru patří do typu administrativních a industriálních staveb. V této kategorii se nejvíce zakázek týkalo bankovních budov. Kromě toho Oldřich Liska získal dvakrát možnost navrhovat administrativní objekt pro Československou poštu. Roku 1923 byla vypsaná soutěž na projekt Ředitelství pošt a telegrafů v Pardubicích, jíž se účastnil. Jako vítězný návrh ale porota nakonec ocenila projekt Ladislava Machoně.⁴⁵³ Podruhé pak získal příležitost v Kostelci nad Orlicí.

Během dvacátých let 20. století město procházelo velkým stavebním rozvojem. Ten byl spojený s osobností místního dlouholetého starosty Josefa Krejčíka, kterému se přezdívalo

⁴⁴⁹ K. BÍLEK a kol., *Malé dějiny Sobotecka ...*, s. 140.

⁴⁵⁰ SOKA Jičín, f. BS Jičín, DD Sobotka, inv. č. 886, čp. 427, kart. č. 852.

⁴⁵¹ K. BÍLEK a kol., *Malé dějiny Sobotecka ...*, s. 140.

⁴⁵² Informace poskytla starostka Tělocvičné jednoty Sokol Sobotka Jan Šlechtová.

⁴⁵³ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946, Z. LUKEŠ – Š. BARTOŠ – P. PANOCH, *Kaleidoskop tvarů ...*, s. 76.

kostelecký Ulrich.⁴⁵⁴ Právě tato osobnost v čele městské rady iniciovala řadu veřejných zakázek. Vzniklo velké množství realizací, jež se staly kvalitními příklady meziválečné architektury. Mezi ty nejvýraznější patřilo dobudování objektů dělostřeleckých kasáren (1925), pokračování výstavby činžovních domů Na příkopech, následně otevření sokolovny (1927), dokončení vily Rudolfa Vanického podle projektu zesnulého architekta Jana Kotěry (1929), nebo dostavby Masarykovy školy práce (1930).⁴⁵⁵ Již v roce 1926 se město rozhodlo, že bude iniciovat výstavbu nového poštovního a telegrafního úřadu. Za tímto účelem také hodlalo darovat stavebníkovi parcelu. Ředitelství pošt a telegrafů v Pardubicích bylo rozhodnuto nabídky využít a ve spolupráci s městem roku 1927 oslovilo Lisku, aby vypracoval stavební plán.⁴⁵⁶ Architekt zároveň počítal s původním záměrem, že kromě budovy poštovního úřadu bude objekt propojen se spořitelnou, která vznikne ve stráni na okraji Palackého náměstí. Návrh z roku 1928 obsahoval jak tradiční neoklasicistní budovu pošty, jež byla výrazně členitější než konečná střízlivější realizace, tak puristický bankovní objekt propojený krytou chodbou.⁴⁵⁷ Spořitelna zde nakonec nevznikla, místo toho došlo k vybudování rozsáhlé funkcionalismem ovlivněné stavby okresního soudu.

Město roku 1928 přispělo úřadu na stavbu základů částkou 28 000 Kč.⁴⁵⁸ Původně se počítalo, že celkový náklad na výstavbu bude 850 000 Kč, ale kvůli velkým komplikacím při vyrovnávání terénu konečný účet dosáhl výše 1 390 000 Kč.⁴⁵⁹ Podle Liskova návrhu vznikla mezi léty 1929–1931 na adrese *Dukelských hrdinů* čp. 900 budova obdélníkového půdorysu s bočními křídly.⁴⁶⁰ Stavbu prováděl architekt a stavitel František Šíma z Rychnova nad Kněžnou. Suterén východního průčelí tvořila prádelna, sušárna a sklep. Severní trakt objektu rozčlenil obslužnými prostory, sklady, nebo dílnami. Přízemí hlavního průčelí rozdělil na část s dvoupokojovým bytem pro domovníka, pokladnu, kancelář přednosty a vestibul s hlavním vchodem. Severní stranu objektu členil prostory pro telefon, telegraf a sociálním zařízením, místností pro listonoše, registraturu a tiskopisy. Ústřední část pošty tvořila rozsáhlá dvorana s šesti přepážkami do úřadovny. Západní stranu bočního křídla rozčlenil výpravnou pro poštovní zásilky, místností na balíky, kůlnou a průjezdem, který umožňoval přístup do dvora.

⁴⁵⁴ P. ULRICH (ed.), *Slavné pošty ...*, s. 205.

⁴⁵⁵ Vladimír FIDLER – Josef JUZA, *Město Kostelec nad Orlicí v historických datech*, Kostelec nad Orlicí 1994, s. 43–45.

⁴⁵⁶ Městský úřad Kostelec nad Orlicí (dále Měú Kostelec nad Orlicí), odbor Stavební úřad – životní prostředí (dále OSÚ-ŽP), Stavební archiv (dále SA), složka čp. 900.

⁴⁵⁷ P. ULRICH (ed.), *Slavné pošty ...*, s. 204.

⁴⁵⁸ Měú Kostelec nad Orlicí, OSÚ-ŽP, SA, složka čp. 900.

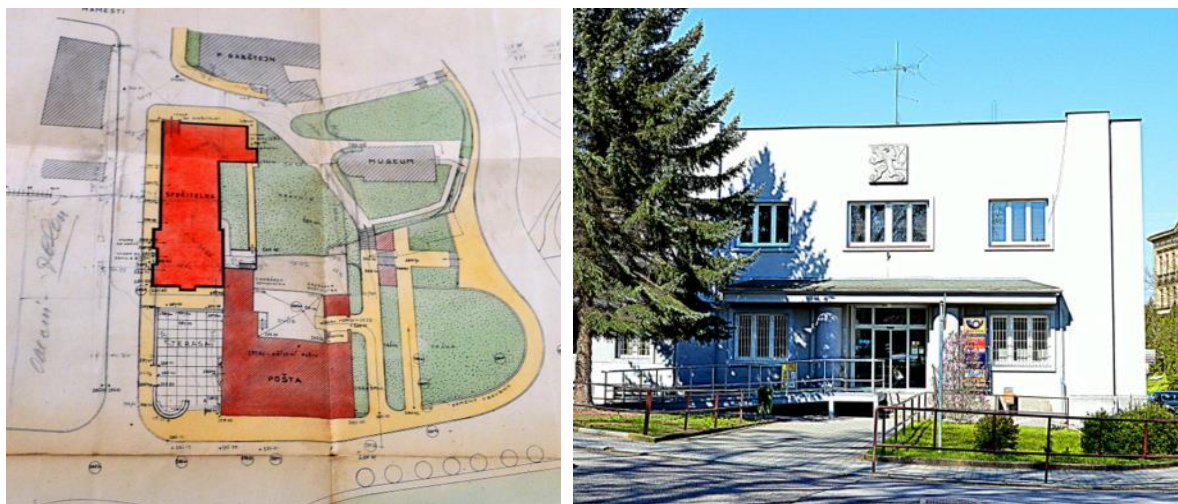
⁴⁵⁹ P. ULRICH (ed.), *Slavné pošty ...*, s. 205.

⁴⁶⁰ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 236.

První poschodí bylo zrealizováno jenom u hlavního průčelí, kde architekt navrhl třípokojový byt s kuchyní a sociálním zařízením pro přednostu pošty.⁴⁶¹

Při koncipování hmoty objektu a fasády Liska využil nakonec téměř čistě avantgardních vlivů s jen střídmým využitím neoklasicistních prvků. Nejzajímavější částí stavby je bezpochyby patrová část úřadu akcentovaná po stranách masivními pilastry s praporovými žerděmi.⁴⁶² Celý prostor korunuje reliéf státního znaku na čtvercovém žulovém kvádru. Fasádu architekt doplnil pouze dvěma půlkruhovými pilastry kolem hlavního vchodu, jež podpíraly vysunutou nadokenní římsu. Zbytek přízemních částí úřadu je již členěn velice puristicky. Využitými prvky byly střešní římsa a rámy kolem všech oken. Postranní křídla a patrovou část architekt zastřešil funkcionalistickou rovnou střechou, zatímco pro dvoranu umístěnou uprostřed úřadu využil střechu sedlového typu. Stejně koncipovanou fasádu najdeme i u Liskova královéhradeckého projektu Slovanské pojišťovny postavené roku 1928 (viz HR30). Velice podobné vyznění patrového hlavního průčelí s masivními pilastry po stranách použil také u realizace sobotecké sokolovny (viz VR21).

Drobné úpravy objektu byly provedeny v roce 1947. Východní průčelí s vjezdem do dvora se rozšířilo o garáž a došlo k přístavbě další kůlny.⁴⁶³ Kromě výměny oken a dveří u hlavního vchodu a přesunu telefonní ústředny do nedalekého domu čp. 268 již nedošlo k větším změnám.⁴⁶⁴ Tato výrazná východočeské realizace dodnes zůstává sídlem České pošty.

Obr. 71–72: Vizualizace Liskova řešení budovy pošty a nerealizované spořitelny a současný stav hlavního průčelí.

⁴⁶¹ Měú Kostelec nad Orlicí, OSÚ-ŽP, SA, složka čp. 900.

⁴⁶² P. ULRICH (ed.), *Slavné pošty ...*, s. 205.

⁴⁶³ Měú Kostelec nad Orlicí, OSÚ-ŽP, SA, složka čp. 900.

⁴⁶⁴ P. ULRICH (ed.), *Slavné pošty ...*, s. 205.

3. 3 Fenomén školních objektů v Liskově tvorbě

Objekty vzdělávacího typu jsou důležitou kategorií meziválečné československé architektury. Jde o obsáhlé a složité téma, kterému se prvorepubliková vláda, Národní shromáždění a jednotlivé zemské, městské a obecní samosprávy podrobně věnovaly. Tato podkapitola je zaměřena především na nové přístupy k řešení dispozic vzdělávacích objektů realizovaných ve východních Čechách podle návrhu Oldřicha Lisky. Jejím cílem je přiblížení historie vzniku budov, nebo sumarizování základního kunsthistorického popisu a zohlednění vývoje školy od jejího vzniku až po současnost. Mezi důležité body patří i představení inovativního přístupu architekta k novému typu tzv. halových škol a srovnání s doposud preferovaným chodbovým principem. Samostatnou podkapitolu a označení fenomén si tento typ staveb zasloužil, protože jde o rozsáhlou a unikátní část jeho tvorby, jíž se věnoval celý svůj život. Největší důraz si pak zaslouží jeho pokus inovovat školní dispozici a prosadit tento model na řadě míst v Československu. Dohromady navrhl nejméně devadesát vzdělávacích objektů, z toho čtrnáct na celém území republiky jednotliví stavitelé realizovali.⁴⁶⁵ Školy tedy tvoří společně s obytnými domy největší část Liskovy projekční produkce. Jejich návrhům se věnoval ve dvacátých, ale mnohem výrazněji až ve třicátých letech 20. století, kdy začal využívat inovativního principu halové dispozice. Největší část jeho návrhů byla situována do prostoru východních Čech.

3. 3. 1 Přístupy k podobě moderních škol v meziválečné evropské a československé architektuře

Budování a projektování nových moderních škol bylo pro první republiku velice důležité. Stát již od svého vzniku začal dávat na vzdělání velké prostředky a tato kategorie staveb se stala pro architekty populárním tématem. Velký důraz byl vládou kladen především na předškolní péči, ta totiž byla jedním z nástrojů sociální politiky v prvních letech po skončení první světové války. Ještě krizovější situace se objevila na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, kde oproti Českým zemím hrozil velký nedostatek vzdělávacích institucí. V letech 1918–1938 byl pravidelný roční přírůstek obecných škol ve výši sto ročně

⁴⁶⁵ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946.

pro celou republiku.⁴⁶⁶ Stát kladl důraz na rozšíření školní sítě i do nejmenších vesnic Československa. Výrazně rostl počet měšťanských škol, kterých během necelého dvacetiletí přibýlo přes 437. Projektování budov vzdělávacích institucí se postupně měnilo. Ještě na přelomu století kladli architekti velký důraz na reprezentativní a často i monumentální vyznění stavby. Mnohdy ještě dozníval vliv české neorenesance a škola jako osvětová instituce plnila stále národní charakter. Nové budovy mnohdy nijak nereflektovaly účel daného projektu a nadále pokračovalo pouze zdůrazňování estetického, nebo národního aspektu.

Od tohoto přístupu se ale právě v období první republiky, kdy nově nabytá národní svoboda a kulturní pluralita mladého státu umožnila otevřít cestu západoevropským přístupům moderní architektury, ustupuje. Ve dvacátých letech 20. století dochází k obrovskému přerodu, kdy je stále častěji využívána nová stavební technika, a hlavně již budované stavby reflektují vyšší hygienické požadavky a moderní přístupy v pedagogice.⁴⁶⁷ Za zlaté období inovování škol můžeme považovat hlavně druhou polovinu dvacátých a celá třicátá léta 20. století i přes problémy, které byly spjaté s velkou hospodářskou krizí. Vlivy purismu, ale především funkcionalismu přinášejí přísné podřízení podoby budovy účelu. Využívají se nejnovější evropské vzory ve změnách dispozice, vybavení, osvětlení i v dalších oblastech. I přes řadu pozitivních momentů je první republika spjatá i s problémy, jež tvořila například školská reforma a také s tím, že sice dochází k velkému kvantitativnímu růstu v počtu škol, ale zároveň i k nekoncepci výstavby. Stížnosti míří hlavně na předimenzovaný počet středních škol. Často přes řadu inovací nedochází, hlavně u vesnických škol, ke kvalitativnímu zlepšení výuky i dispozice vzdělávacích objektů.⁴⁶⁸

Během dvacátých let minulého století architekti zaměřili pozornost na šest základních požadavků a problémů, které bylo potřeba při projektování nových škol vyřešit. Prvním tématem bylo přirozené osvětlení a odvětrávání, volalo se po návratu k původní funkci učebny. Za ideální považovali co největší prosvětlení prostoru přirozeným světlem a zajištění dostatečného přístupu čerstvého vzduchu. Na to reagovala častá inovace podoby oken, jež měla zaručit co největší osvětlovací plochy. V zahraničí se tomuto problému věnoval například Otto Haessler při návrhu a realizaci školy v Celle.⁴⁶⁹ Podle funkcionalistických zásad konstrukce budovy zde užil systém železobetonové konstrukce a stropu, který byl zavěšen na překladech tvořící zároveň parapet pro okno. Vytvořil tedy celoskleněnou stěnu,

⁴⁶⁶ V. KOLÁTOR, *Naše školství a naše školy*, Stavba, roč. 14, 1937–1938, s. 93.

⁴⁶⁷ *Tamtéž*, s. 94.

⁴⁶⁸ *Tamtéž*, s. 93

⁴⁶⁹ V. STRÍBRNÝ, *Nové vlivy ve stavbě škol*, Stavba roč. 9, 1930–1931, s. 141.

již rozdělovaly tři horizontální pásy. Spodní měl sloužit pouze k výhledu, střední k částečnému otevírání a horní měl plnit funkci odvětrávací. Systém pak doplňovaly ještě posuvné záclony na niklové tyči.⁴⁷⁰ Okna ve svých projektech inovovali i další architekti, s vylepšením přišel i Vladimír Frýda při projektování občanské školy v Praze Vysočanech ve *Špitálské* ulici, realizované v letech 1927–1929.⁴⁷¹ Zde totiž efekt větrání ještě zvýšil variabilitou spodního pásu, který bylo možné také otevírat.⁴⁷² Osvětlení denním světlem se pak ještě zvyšovalo užitím protilehlých skleněných, odrazových nebo okenních ploch. Tento systém totiž umožňoval větší variabilitu školního inventáře a využití světla bylo tedy ještě více efektivní. Zmíněné řešení využívali architekti hlavně ve Spojeném království a Francii, u nás kvůli německému vlivu mnohem méně.⁴⁷³ Systém protilehlých oken a osvětlených ploch se pak často využil u škol halové dispozice. Je třeba uvést hlavně realizaci autorského kolektivu Karel Tausenauem a František Fencel ve francouzském Vouziers. I tady prošel systém oken inovací, která umožnila zvýšit větrání. Díky těmto principům a novým přístupům došlo k postupnému upouštění od použití odvětrávací otvory ve zdech.⁴⁷⁴

Druhým důležitým řešením se stalo použití umělého osvětlení. Důraz byl kladen samozřejmě hlavně na přirozené osvětlení, ale to bylo nutné doplňovat, v některých případech i nahradit. Vzhledem k tomu, že šlo o školní objekty, tak ústředním motivem byly zdraví a bezpečnost dětí. Na stránkách časopisu *Stavba* je možné najít nejvíce pozitivních ohlasů na difúzní, tj. rozptýlené světlo. Mezi důležité aspekty pak spadala i intenzita, která měla být ve všech místech stejná. Jako vzorový příklad školy, jež správně řešila umělé osvětlení v učebnách, je opět uváděna občanská škola od Vladimíra Frýdy.⁴⁷⁵

Třetí důležitou kategorií bylo vnitřní zařízení budovy, především učeben. Stále častěji se v této době začínají používat horizontální tabule, doplněné o skříně. Projektanti se nadále oprošťují od zabudovaných lavic, naopak výrazně roste variabilita, kterou poskytovaly volné kusy nábytku. Tento systém je možné objevit i v názorech na speciální učebny a pracovny. Stále více můžeme pozorovat příklon k variabilním místnostem. U nich pak bylo možné efektivní využití pro výuku co největšího množství předmětů.⁴⁷⁶

Jako čtvrtý problém se ukazovalo umístění šaten v novém dispozičním rámci. Postupně architekti ustupují od jejich situování na chodbách mezi učebnami. Nový přístup

⁴⁷⁰ V. STŘÍBRNÝ, *Nové vlivy ve stavbě škol*, *Stavba* roč. 9, 1930–1931, s. 141.

⁴⁷¹ Rostislav ŠVÁCHA, *Od moderny k funkcionalismu: proměny pražské architektury první poloviny 20. století*, Praha 1995, s. 289.

⁴⁷² V. STŘÍBRNÝ, *Nové vlivy ve stavbě škol*, *Stavba* roč. 9, 1930–1931, s. 141.

⁴⁷³ *Tamtéž*, s. 142.

⁴⁷⁴ *Tamtéž*.

⁴⁷⁵ *Tamtéž*, s. 144.

⁴⁷⁶ *Tamtéž*, s. 145.

vidí v centrálním prostoru v suterénu, nebo přízemí budovy. Toto řešení je možné nejčastěji vidět u halové dispozice. Další variantou moderních úvah jsou samostatné šatny s předsíní napojené na buňky studentské samosprávy s učebnou.⁴⁷⁷

Pátým principem byl velký důraz na tělovýchovnou funkci školy. Zde šlo opět o inovace hlavně v půdorysném řešení stavby. U menších objektů se preferovalo zabudování tělocvičny do prostorů hlavní budovy.⁴⁷⁸ Naopak rozlehlejší realizace měly být doplněné samostatnou stavbou. I zde byl kladen důraz hlavně na světlo a podlahu z hygienického materiálu, který šel dobře udržovat.⁴⁷⁹

Architekti jako jednu z největších inovací vnímali samotnou dispozici školní budovy. Ve dvacátých letech 20. století se hledaly alternativy k doposud zavedenému chodbovému principu školních budov. Postupně dospěli ke dvojímu řešení, jež bylo využíváno hlavně v západní Evropě a ve třicátých letech 20. století i v Československu. První variantou je dispozice na základě tříd na volném vzduchu. Šlo o jednopatrové, nebo přízemní objekty budované v zeleni. Co nejvíce docházelo k potlačení vertikálních ploch se schodišti, což způsobovalo potřebu velkých pozemků pro postavení takového typu vzdělávacích staveb. Školu podle těchto principů navrhl například holandský architekt Jan Duiker v Amsterdamu.⁴⁸⁰ Druhým dispozičním konceptem pak byla halová budova bez chodeb.⁴⁸¹

3. 3. 2 Chodbová dispozice školních budov a její realizování ve východních Čechách

Ve východních Čechách v meziválečném období docházelo k vypisování velkého množství veřejných soutěží, které se týkaly školních budov. Největší množství jich vzniklo ve dvou metropolích tohoto geografického celku, tj. v Hradci Králové a Pardubicích. V Hradci byla realizována stavba budov osmi institucí. Mezi nejvýznamnější patřila Státní odborná škola koželužská, budovaná po roce 1923, Rašínovo státní gymnázium, postavené mezi léty 1925–1927 a soubor Obecných a měšťanských škol z let 1927–1928.⁴⁸² Šlo o tři racionalistické stavby kombinující prvky režného zdiva s vlivy holandské meziválečné

⁴⁷⁷ V. STŘÍBRNÝ, *Nové vlivy ve stavbě škol*, Stavba roč. 9, 1930–1931, s. 146.

⁴⁷⁸ Oldřich Liska ústřední síň s tělocvičnou využil například u školy halové dispozice v projektu Masarykovy jubilejní školy v Černilově.

⁴⁷⁹ V. STŘÍBRNÝ, *Nové vlivy ve stavbě škol*, Stavba roč. 9, 1930–1931, s. 146.

⁴⁸⁰ *Tamtéž*, s. 146–147.

⁴⁸¹ Tomuto dispozičnímu principu se podrobně věnuji až v následující části věnované Liskovým východočeským realizacím halového charakteru.

⁴⁸² J. POTŮČEK, *Hradec Králové: architektura...*, s. 67, M. BENEŠOVÁ – F. TOMAN – J. JAKL, *Salon republiky...*, s. 81 a 82.

architektury. Autor všech realizací Josef Gočár zde pokaždé zvítězil ve veřejných architektonických soutěžích nad řadou kvalitních projektů, mezi nimiž byly i vizualizace Oldřicha Lisky. Svou roli v tom hrálo bezpochyby upřednostňování Gočárových realizací a jeho pozitivní vztahy s městskou správou, především se starostou Františkem Ulrichem. U těchto škol šlo vždy o využití principu chodbové dispozice, inovativní postupy zde ani autor realizovaného projektu, ani Liska nevyužili. Tradiční rozložení použil i projektant největšího pardubického vzdělávacího komplexu, který tvořila Státní reálka na Smetanově náměstí, Ladislav Machoň.⁴⁸³ V realizaci z let 1925–1929 opět využil tradiční chodbové dispozice.⁴⁸⁴ Stavba je pojata dosti konzervativně v duchu dozrívajícího národního dekorativismu v kombinaci s neoklasicismem. Mimo prostor dvou center východních Čech dochází k velkému rozvoji školských objektů, především v období hospodářské konjunktury dvacátých let 20. století, ale i během následné ekonomické krize.

3. 3. 2. 1 Státní reálné gymnázium v Jaroměři (VR15)

Hlavním přístupem v dispozičním řešení škol se stal chodbový princip. Ten ve svých projektech z dvacátých let 20. století využíval i Oldřich Liska. Šlo o tradiční chodby, kde mohly být umístěny i šatny a z nichž byl přístup do učeben, které byly situovány těsně za sebou. Prostor pak často doplňovala schodišťová hala, případně tělocvična, nebo aula. Prvním projektem Lisky v tomto tradičním řešení bylo Státní reálné gymnázium v Jaroměři (VR15), postavené mezi léty 1925–1928.⁴⁸⁵ K realizaci došlo na základě veřejné architektonické soutěže, která proběhla roku 1923.⁴⁸⁶ Město ji vypsalo, protože v nedalekém okolí stále chyběla reálka s přípravou na vysoký stupeň školství. Měla tedy sloužit k vyučování i mimoměstských žáků z okolních obcí, a především vyhovovat všem požadavkům moderních středních škol.⁴⁸⁷ Liskův projekt skončil v soutěži na druhém místě, ale kvůli nižším nákladům byla nakonec zakázka zadána jemu. Následně musel návrh v několika dílčích detailech ještě před konečnou realizací stavby v roce 1925 upravit, základní koncepce stavby však zůstala nezměněna.⁴⁸⁸ Mezi drobné úpravy patřilo přemístění výstavní síně do druhého

⁴⁸³ J. ŘEHÁČEK, *Pasáž a Ladislav Machoň ...*

⁴⁸⁴ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 307.

⁴⁸⁵ *Jaroměř 1126–1976: u příležitosti 850. výročí vydal v roce 1176 Městský národní výbor v Jaroměři*, Jaroměř 1976, s. 61.

⁴⁸⁶ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 232.

⁴⁸⁷ *Jaroměř kulturní a hospodářská*, Jaroměř 1947, s. 27.

⁴⁸⁸ M. KOHOUT – R. ŠVÁCHA a kol., *Česká republika ...*, s. 232.

patra a zrušení letního cvičiště na západ od budovy. Stavební povolení bylo uděleno 25. listopadu 1925 a stavbu prováděl široký realizační kolektiv. Šlo o firmu *Podnikatelství staveb, technická kancelář a cementárna František Novotný stavitel v Jaroměři* a podnik *Architekt a stavitel Josef Trnka v Jaroměři*, v průběhu výstavby se do projektu zapojil i místní *stavitel Ing. Batík*.⁴⁸⁹ Celkové náklady se vyšplhaly do výše 5 300 000 Kč.⁴⁹⁰ Stavba probíhala kvůli technickým úpravám terénu delší dobu, než se předpokládalo. Původně mělo k dokončení dojít do 1. září. 1926, ale nakonec se tak stalo až v dubnu 1928.⁴⁹¹ Školní zahrada pak byla upravena firmou *Josef Vaněk zahradní architekt v Chrudimi* a celkový náklad vyšel na 37 541 Kč.⁴⁹²

Tato rozsáhlá realizace měla tradiční dispoziční řešení tvořené střední chodbou, kterou projektant napojil na většinu učeben. Suterén školy tvořily šatny a sprchy, hned vedle se nacházela vestavěná tělocvična. Z tohoto prostoru pak ústil vedlejší vchod. Protože je budova umístěna ve stráni, znamenalo to, že západní zadní trakt s tělocvičnou byl na úrovni terénu, zatímco východní částečně zahloubený. Stejně jako v ostatních patrech i zde se nacházel přístup do jednotlivých místností z centrální chodby, to samé platilo i pro ředitelskou vilu. V suterénu byly projektovány řemeslné dílny, jídelna s kuchyní a kotelna.⁴⁹³ Do zvýšeného přízemí se žáci dostávali přes schodiště, jež vedlo k hlavnímu vchodu. Z vestibulu s chodbou byl přímý přístup do školní auly. V přízemí projektant koncipoval sedm učeben, jedna z nich byla odborná, určená pro výuku přírodopisu. Kromě toho zde navrhl kreslírnu, dva kabinetů a hlavně sborovnu, která je dodnes vybavena původním vybavením od Oldřicha Lisky. Tuto místnost architekt propojil s ředitelnu, archivem a bytem pro ředitele.⁴⁹⁴

Dispozičnímu řešení prvního patra odpovídá přízemí. Z hlavní chodby je přístup do jednotlivých učeben, jižní stranu tvoří především místnost určená pro výuku chemie propojená s kabinetem, kde jsou uskladněné sbírky, opět dodnes v původních vitrínách, jež navrhoval Oldřich Liska. Učebny tu jsou ve stejném počtu jako v přízemí, doplněné o dva kabinetů a v tomto případě i o toalety. Trakt navazující na vilu ředitele je v tomto místě tvořen knihovnou s čítárnou. Téměř identicky dispozičně bylo řešeno i druhé patro. Odlišuje se pouze výstavní místností, umístěnou nad aulou a prostupující přízemí a první patro.⁴⁹⁵ V interiéru jsou nejcennější hlavně dosud dochované kusy nábytku a vnitřní řešení, které

⁴⁸⁹ Městský úřad Jaroměř (dále Měú Jaroměř), Odbor výstavby (dále OV), Stavební úřad (dále SÚ), Pražské předměstí – složka číslo popisné 423 (dále čp. 423).

⁴⁹⁰ Oldřich Liska, *Projekty a stavby arch. O. Liska Hradec Králové*, Praha 1931.

⁴⁹¹ IX. *Zpráva státní reálky v Jaroměři za školní rok 1927–1928*, Jaroměř 1928, s. 24.

⁴⁹² Měú Jaroměř, OV, SÚ, Pražské předměstí – složka čp. 423.

⁴⁹³ *Tamtéž*.

⁴⁹⁴ *Tamtéž*.

⁴⁹⁵ *Tamtéž*.

Oldřich Liska navrhoval. Na jednotlivých chodbách mezi učebnami můžeme doposud najít vestavěné dřevěné skřínky. Dalším původním vybavením jsou typizované sekretáře, vitríny a skříně na učební pomůcky a dokumenty v kabinetech odborných předmětů jako byly biologie, nebo chemie. Jako umělecky nejcennější můžeme ale označit nábytek a vybavení školní sborovny. Fotografie tohoto interiéru použil Liska i při prezentaci vlastního díla v roce 1931.⁴⁹⁶ Místnost vybavil jednoramenným schodištěm, které ústí do prvního patra. Ústředním místem místnosti je dodnes volně stojící tmavě namořený obdélníkový stůl, jenž doplňuje dvacet zeleně čalouněných židlí. Ve schodišti jsou pak umístěné dveře, které vedly do ředitelny.

Obr. 73: Současný stav sborovny s původním nábytkem jaroměřské reálky.

Realizace má velice monumentální vyznění, jež v takovémto měřítku není pro architektovu tvorbu příliš typické. Konečná estetika budovy prozrazuje preferenci neoklasicistního stylu, který zde kombinoval s puristickými vlivy střízlivě působící architektury. Podobná stylová kompozice je patrná jak u jeho realizovaného projektu Smuteční obřadní síně na kuklenském hřbitově v Hradci Králové (viz HR25), tak u Husova sboru Církve československé ve Dvoře Králové nad Labem (viz VR9). Dvoupatrové školní budově se zvýšeným přízemím dominuje hlavně mohutná věž, jež doplňuje předsazená římsa s konzolami. Podobný prvek můžeme objevit i u školních realizací jiných architektů jako byli Josef Gočár nebo Ladislav Machoň. Hlavní vchod je zvýrazněn předsazeným portikem a dvěma pilastry obloženými pískovcem. Stejný motiv Liska použil i v prvním patře, tentokrát zakončeném předsazenou římsou. Fasáda v jednotlivých patrech je horizontálně členěna římsami, prostor pak vyplňují jednotlivé skupiny po třech oknech. Střešní část kromě věže

⁴⁹⁶ O. Liska – F. TICHÝ *Projekty a stavby arch. O. Liska Hradec Králové*, Praha 1931.

zakončuje také široká korunní římsa předsazená do prostoru a valbová střecha s řadou vikýřů. Hlavní průčelí budovy v přízemí doplňuje kamenný reliéf státního znaku od místního sochaře Josefa Wagnera, který sem byl umístěn roku 1945.⁴⁹⁷

Ze všech čtrnácti školních projektů, které se podle Liskova plánu realizovaly, jde o jeho dílo. Dodnes zde zůstala dochována řada původního vybavení a došlo jen k dílčím změnám. Budovu nyní využívá Gymnázium Jaroslava Žáka, Jaroměř, *Lužická* čp. 423.

Obr. 74: Současná podoba komplexu Státního reálného gymnázia v Jaroměři.

3. 3. 2. 2 Obecná škola v Chudeřicích (VR30)

Na konci dvacátých let 20. století získal architekt zakázku na Obecnou školu v Chudeřicích (VR30). Na projektu začal pracovat už v roce 1929, ale kvůli hospodářské krizi se výstavba posunula.⁴⁹⁸ Původně bylo uvažováno o rozlehlejší stavbě, ale nakonec školní rada zvolila úspornější variantu. Architekt přesto v plánech stále počítal s možností rozšíření.⁴⁹⁹ V této době docházelo k růstu sítě vzdělávacích institucí i na vesnicích, a proto následovalo rozhodnutí sousedních obcí Chudeřice a Káranice postavit na hranici svých katastrů za přispění vlastních nákladů společnou školu.⁵⁰⁰ Dohromady se konečná částka vyšplhala do výše 500 000 Kč, z toho polovinu získaly Chudeřice formou komunální výpůjčky od Okresní hospodářské záložny v Chlumci nad Cidlinou.⁵⁰¹ Místní školní rada zadala zhotovení plánu Liskovi, stavbou byl pak pověřen stavitel František Kňourek

⁴⁹⁷ Gymnázium Jaroslava Žáka Jaroměř, Archiv historie budovy a školních prací.

⁴⁹⁸ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1950.

⁴⁹⁹ Státní okresní archiv Hradce Králové (dále SOKA HK), fond Berní správa Nový Bydžov (dále f. BS NB), Daň domovní Chudeřice (dále DD Chudeřice), inv. č. 122, čp. 38, kart. č. 13.

⁵⁰⁰ Václav HORYNA a kol., *Vlastivěda Královéhradecka: kulturní a hospodářský snimek okresu*, Havlíčkův Brod 1968. s. 199.

⁵⁰¹ SOKA HK, f. Archiv obce Chudeřice, Pamětní kniha obce Chudeřice 1858–1940, s. 68 a 92.

z Holic.⁵⁰² Podle *Pamětní knihy obce* k zahájení výstavby došlo v závěru roku 1930 a během srpna 1931 měla být dokončena.⁵⁰³ Výměr z domovní daně však vymezuje výstavbu obdobím 1. srpna 1932–14. února 1933.⁵⁰⁴ Pravděpodobným důvodem tohoto zmatení dat mohou být potíže při stavbě. Stavební dozor měl totiž problém s vyrovnáním cen za materiál, spor došel až k soudu, a z toho důvodu se nakonec údaje Berní správy liší od *Pamětní knihy*.⁵⁰⁵

Podle konečného plánu, který byl Liskou datován do srpna 1932, šlo o menší jednopatrovou budovu se zvýšeným přízemím.⁵⁰⁶ Stavba obdélného půdorysu vznikla na okraji obce Chudeřice, u hlavní cesty směrem k sousedním Káranicím. Suterén školy tvořil prostor pro sklad uhlí, sprchy, sklep ředitele a prádelnu. Do stavby se vcházelo hlavním vchodem, který byl umístěn v jižním průčelí. Východní část tvořil třípokojový byt pro ředitele, složený z ložnice, pokoje, předsíně a obývací místnosti s kuchyní. Západní partii školy rozdělovala hala se šatnou, školní dílna, kuchyň, toalety a prostory pro učitele. V projektu se počítalo také s tím, že severozápadním směrem od bytu ředitele by měla být vedena v budoucnu obdélníková přístavba. V prvním patře u jižního průčelí se nacházely dvě větší učebny, východním směrem kabinet a sborovna. Zbylý prostor pak vyplňovala toaleta s halou. Na půdě byla ještě zrealizována kuchyň a školní jídelna.⁵⁰⁷

Zatímco jaroměřská realizace (viz VR15) dosahovala monumentálních rozměrů a šlo o největší architektův školní projekt, chudeřická Obecná škola měla omezený rozpočet, protože to byla malotřídka. I přes to všechno zde Liska uplatnil principy moderní puristické architektury. Ve vesnickém prostředí si nemohl dovolit jít ještě čistě funkcionalistickou cestou, a proto zde využíval neoklasicistní prvky v co nejvíce racionalizované podobě. Ve fasádě jižního průčelí nevyužil téměř žádných zdobných prvků mimo vysunuté horizontální římsy nad přízemím a stříšky nad hlavním vchodem. Okna prvního patra vsadil do mírně zasunutého obdélníkového rámu, který tvoří jediný doplňující prvek. Valbovou střechu ještě doplnil vikýřem se dvěma okny do kuchyně a jídelny. Zajímavým prvkem v celé hmotě domu se staly velké schodišťové okno na západní straně a vchod s bočním schodištěm. Stejný přístup uplatnil i z druhé strany u vstupu do bytu ředitele.⁵⁰⁸

⁵⁰² SOkA HK, f. Archiv obce Chudeřice, Pamětní kniha obce Chudeřice 1858–1940, s. 91.

⁵⁰³ *Tamtéž*.

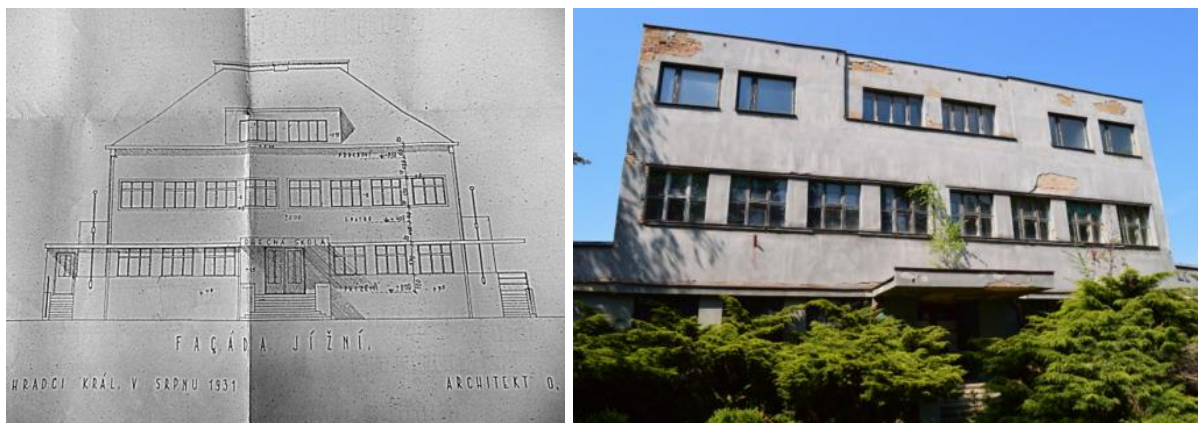
⁵⁰⁴ SOkA Hradec Králové, f. BS Nový Bydžov, DD Chudeřice, inv. č. 122, čp. 38, kart. č. 13.

⁵⁰⁵ Vymáhalo se 35 % ceny materiálu na stavbyvedoucím, došlo i k dalším problémům spojených s hospodářskou krizí a placení pracovníků. Soka HK, f. Archiv obce Chudeřice, Pamětní kniha obce Chudeřice 1858–1940, s. 93.

⁵⁰⁶ SOkA HK, f. BS Nový Bydžov, DD Chudeřice, inv. č. 122, čp. 38, kart. č. 13.

⁵⁰⁷ *Tamtéž*.

⁵⁰⁸ *Tamtéž*.

Obr. 75–76: Stavební plán a současný stav přestavěné Obecné školy v Chudeřicích.

Škola fungovala až do roku 1974, kdy byla kvůli nedostatku žáků zrušena. Budovu přezval Okresní národní výbor Hradce Králové a rozhodl do ní umístit své doškolovací středisko. Proto také od 2. srpna 1975 dochází k přestavbě budovy. Především byla odstraněna valbová střecha a objekt se dostavbou zvýšila o jedno patro. Došlo k vybudování garáže v přízemí a přístavbě sklepu a kuchyně s příslušenstvím. Slavnostní otevření následovalo 19. ledna 1976 a doškolovací středisko zde sídlilo až do roku 1988, kdy bylo zrušeno. Dalším nájemníkem se stal Internátní dům mládeže, který stavbu v průběhu devadesátých let 20. století opustil.⁵⁰⁹ Tato Liskova realizace nebyla znovu obsazena a dodnes je prázdná, což se podepsalo na jejím dezolátním stavu. Celkové kvalitě budovy ještě výrazně ublížila necitlivá přístavba ze sedmdesátých let 20. století. I nyní můžeme vidět patrný přechod mezi původní realizací a novými prvky, to ještě více odkrývá postupné odpadávání omítek a dalších prvků.⁵¹⁰

3. 3. 2. 3 Živnostenská pokračovací škola v Kyšperku/Letohradě (VR25)

Ve stejné době jako u chudeřického projektu (viz VR30) byl Liska osloven, aby vypracoval architektonický návrh Živnostenské školy pokračovací v Kyšperku (dnes Letohrad), kromě toho měl velice podobně zaměřenou vzdělávací instituci navrhnout i pro sousední Žamberk.⁵¹¹ V každé se totiž měly vyučovat jen některé obory. Šlo o efektivní

⁵⁰⁹SOKA HK, f. MNV Chudeřice, Pamětní kniha obce Chudeřice, s. 95.

⁵¹⁰ Na základě informace z obecního úřadu obce Chudeřice by v nejbližších letech, mělo bohužel dojít k demolici školy.

⁵¹¹ K přejmenování došlo po spojení Kyšperku s obcemi Orlice, Kunčice a Červená v roce 1950, kdy nové město získalo název Letohrad.

systém, protože se města vzdálená od sebe jen šest kilometrů mohla podílet na nákladech a zároveň poskytovala větší rádius pro případné dojíždění učňů. Založení tohoto vzdělávacího ústavu proběhlo již v září roku 1906. Hlavním problémem po celou jeho existenci se ukázal nedostatek prostoru. Oldřich Liska proto v roce 1930 vypracoval pro obě školy stavební plán.⁵¹² Budování začalo dříve v Kyšperku. První práce probíhaly od června 1930 a k položení základního kamene došlo 24. srpna téhož roku.⁵¹³ Dokončovací práce byly dovršeny v červnu 1931. Stavebním dozorem byl místní stavitel Bohumil Vojtěch. Celkové náklady se pak vyšplhaly do výše 1 190 000 Kč. Na památku narozenin prezidenta republiky následně přijala instituce slavnostní název Masarykova škola práce.⁵¹⁴ Výuka zde započala až 1. září 1932.⁵¹⁵

V suterénu na severozápadní straně průčelí se nacházel malý byt pro školníka, dále tu byla kotelna ústředního topení a v jihovýchodní části turistická noclehárna Klubu československých turistů. Ten zde měl umístěno čtrnáct lůžek pro muže a čtyři pro ženy.⁵¹⁶ Do zvýšeného přízemí vedl přístup přes robustní schodiště až do haly, z níž pokračoval do čtyř kabinetů a dílen (jedna pro natěrače a druhá strojní truhlářská). Kromě toho zde byla ještě šatna, učebna a toalety. V prvním patře architekt situoval dvě učebny, ředitelnu, sborovnu, dva kabiny, halu a toalety. Druhé patro pak tvořila učebna se zatemňovacím zařízením.⁵¹⁷

Analýza dobových fotografií ukazuje, že Liska zde opět navrhl puristickou stavbu prozrazující i mírnou inspiraci funkcionalismem. Fasáda nebyla příliš členitá, působí ale subtilněji než žamberská škola. Hlavní průčelí tvoří dva přízemní objekty, které jsou napojené na centrální stavbu. Pravý „domek“ pro školníka má fasádu členěnou jen řadou oken, jež doplňuje pás s režným zdivem. Stejný prvek byl pak využit u protější části, která sloužila jako turistická ubytovna. Princip režného zdiva ve své zrealizované školní tvorbě Liska až na tento případ nevyužíval. Objevuje se ale v nerealizovaných návrzích jako např. u projektu Státní průmyslové školy v Hradci Králové, nebo Měšťanské školy chlapecké a dívčí v Náchodě, oba vznikly roku 1927.⁵¹⁸ Touto estetikou ho zřejmě ovlivnili Josef Gočár, moderní holandská architektura a hradecké prostředí, kde uplatňování tohoto prvku bylo velice časté. Neomítaná

⁵¹² MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1950.

⁵¹³ Jiří VAŠKO, *Almanach 1951–2001: 50. let Střední odborné školy v Letohradě*, Letohrad 2001, s. 31.

⁵¹⁴ *Tamtéž*, s. 33.

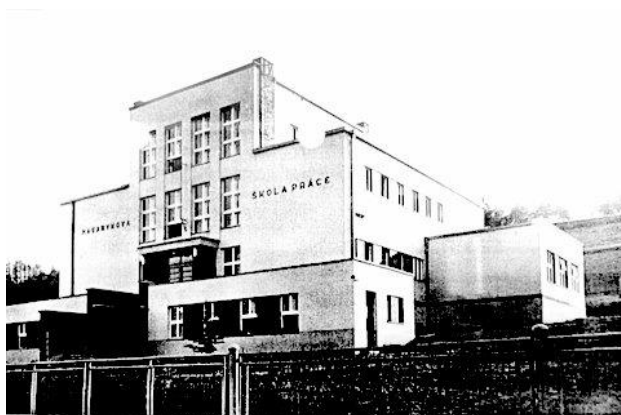
⁵¹⁵ *Tamtéž*, s. 35.

⁵¹⁶ *Tamtéž*, s. 33.

⁵¹⁷ *Tamtéž*, s. 34.

⁵¹⁸ Jde o dva projekty, s nimiž se účastnil veřejných architektonických soutěží, ale neuspěl. Vizualizace hradecké průmyslové školy je součástí architektovi pozůstalosti: MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska). Projekt náchodského projektu se pak objevuje v architektově vlastní publikaci: Oldřich Liska, *Projekty a stavby arch. O. Liska Hradec Králové*, Praha 1931.

zídka ohraničuje také hlavní vchod, jenž je zvýrazněn rozměrným portálem. Hmotu fasády architekt symetricky rozdělil do třech dílů. Postranní ve tvaru čtverce byly bez oken, centrální v podobě obdélníku ostatní dvě převyšuje a vytváří motiv čtvercové věže, která se stala dominantou realizace. Patrné to bylo hlavně z vyšší části terénu nad budovou. Opět je možné spatřit zřejmý odkaz k neoklasicismu. Aby přivedl do učeben a haly co nejvíce světla, jsou zde umístěna rozměrná okna, jež doplňují jemné lizény. Zbylé tři strany stavby měly podobnou fasádu. Okna umístěná do pásů Liska dotvořil režným zdivem, zbytek prostoru pak tvořila bílá plocha. Naprostou dispoziční symetrii narušila jen truhlářská dílna, dodatečně během výstavby ke škole přistavěná. Celý projekt potom dokončil rovnými střechami, což odkazuje na jeho příklon k avantgardním formám architektury.

Obr. 77–78: Dobová fotografie a současný stav hlavního průčelí letohradské školy.

V roce 1951 zde zřídili sídlo Střední průmyslové školy v Letohradě. O čtyři léta později se název změnil na Železniční školu stavební.⁵¹⁹ V první polovině šedesátých let 20. století došlo v rámci *akce Z* ke zvýšení dvou suterénních „domků“ v hlavním průčelí o jedno patro. Adaptace byla tvořena novou ředitelnou a bytem školníka.⁵²⁰ Roku 1975 se pokračovalo v rozšiřování školy, nejdříve došlo k dostavbě nového patrového křídla, které bylo přistavěno k jihovýchodní části stavby. Do konce sedmdesátých let 20. století následovalo zvýšení budovy o jedno patro, stejně jako u řemeslné dílny.⁵²¹ Během dalších desetiletí pak prošly realizací projekty ve stráni nad školou. Šlo hlavně o hřiště, tělocvičnu, školní jídelnu a dva domovy mládeže.⁵²² Těmito přestavbami pokračovalo narušení původní dispozice. Řešení ale dodržovalo plán Oldřicha Lisky v koncipování podoby fasády. Stavba

⁵¹⁹ J. VAŠKO, *Almanach 1951–2001 ...*, s. 57.

⁵²⁰ *Tamtéž*, s. 61.

⁵²¹ *Tamtéž*, s. 71–73.

⁵²² *Tamtéž*, s. 91.

dodnes slouží ke vzdělávacímu účelu jako Střední průmyslová škola v Letohradě ve společném areálu s dalšími institucemi.⁵²³

3. 3. 2. 4 Živnostenská pokračovací škola v Žamberku (VR29)

Posledním zrealizovaným Liskovým školním objektem chodbové dispozice ve východních Čechách byla Živnostenská pokračovací škola v Žamberku (viz VR29), kterou architekt projektoval v roce 1930 stejně jako nedalekou identickou instituci Živnostenské pokračovací školy v Kyšperku. Výstavba probíhala od 6. dubna do 31. října roku 1932.⁵²⁴ Slavnostní otevření se konalo o týden dříve, během dopoledních hodin, odpoledne pak pokračovalo v Kyšperku. Této akce se měl účastnit i ministr školství a národní osvěty Ivan Dérer, ale kvůli poruše automobilu nepřišel, přesto nakonec řada politických osobností dorazila.⁵²⁵ Výstavbu prováděla firma *stavitele Františka Havlíčka v Žamberku*.⁵²⁶ Při kooperaci s nedalekou živnostenskou školou tu byly vyučovány obory kovodělné, oděvní, kadeřnické, obchodní a další.⁵²⁷

Původní hlavní dvoupatrovou budovu architekt propojil přes krytou chodbu s přízemním domem na čtvercovém půdorysu. V suterénu se nacházely obslužné prostory, mezi něž patřila kotelna, prádelna, nebo sklad uhlí. Centrální část přízemí tvořil vestibul, z něhož se přistupovalo do dalších místností. V pravé části byla učebna holičů, kabinet a další výukový prostor. V levé části přízemí se nacházela předsíň, noclehárna a pokoj s kuchyní pro školníka. Z vestibulu a chodby bylo možné dojít do dvou dílen a skladiště. První patro tvořily další učebny, ředitelna, sborovna, technické sbírky a přednáškový sál, další třídy Liska umístil v půdním prostoru.⁵²⁸

Hlavní severozápadní průčelí školy mělo mnohem tradičnější a monumentálnější vyznění než kyšperská realizace. Využil tu mnoho neoklasicistních prvků a o jednu řadu oken rozšířil „hlavní věž“. Průčelí připomíná řešení Krajského soudu a vazební věznice Václava

⁵²³ J. VAŠKO, *Almanach 1951–2001 ...*, s. 46–48. Poslední zajímavou poznámkou k této Liskově realizaci, je že v budově, hlavně mezi léty 1934–1935, pracoval v ateliéru umístěném ve druhém patře Alfons Mucha. Vytvořil zde hlavně obraz *Píseň*, který byl určen pro zkušební místnost pražského pěveckého spolku Hlahol. Kromě toho tu namaloval i dílo *Poddání Nymburka L. P. 1421 Bohu a Pražanům*, který byl určen pro halu nymburské spořitelny.

⁵²⁴ Městský úřad Žamberk (dále MěÚ Žamberk), odbor regionální rozvoje a územního plánování (dále ORRÚP), Stavební úřad (dále SÚ), složka číslo popisné 743 (dále čp. 743).

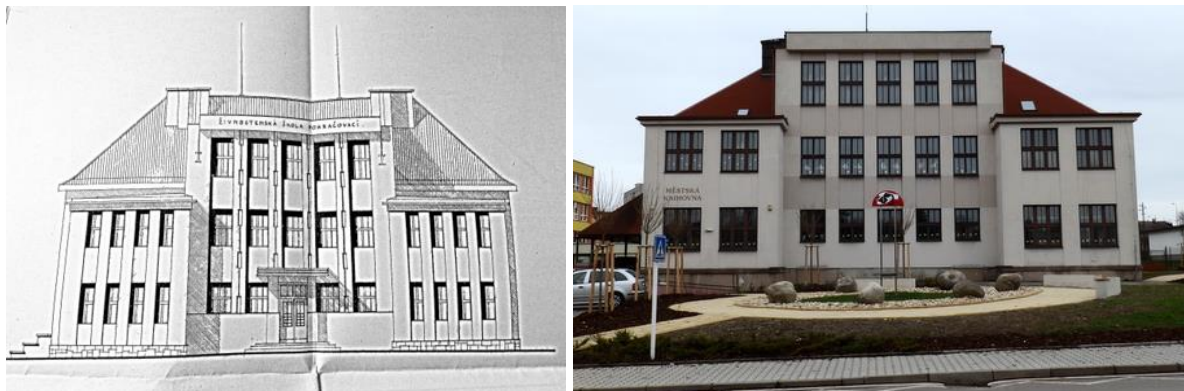
⁵²⁵ J. VAŠKO, *Almanach 1951–2001 ...*, s. 31.

⁵²⁶ MěÚ Žamberk, ORRÚP, SÚ, složka čp. 743.

⁵²⁷ J. VAŠKO, *Almanach 1951–2001 ...*, s. 35–36.

⁵²⁸ MěÚ Žamberk, ORRÚP, SÚ, složka čp. 743.

Rejchla v Hradci Králové z let 1933–1935.⁵²⁹ Hlavní průčelí žamberské budovy člení osm vertikálních lizén. Vchod je orámován jednoduchým portálem a zdůrazněn i reprezentativním schodištěm. Celý projekt pak Liska doplnil o širokou korunní římsu, která uvozovala valbovou střechu.

Obr. 79–80: Stavební plán a současný stav Živnostenské pokračovací školy v Žamberku.

Objekt s dílnami byl zbudován v roce 1955. K přízemní části byla přistavěna umývárna, skladiště a strojní dílna. Pak také provedli nástavbu o jedno patro, díky níž zde přibyla laboratoř, skladiště a elektrotechnická dílna. Celkově vyšly stavební úpravy na 834 705 Kčs.⁵³⁰ V roce 1970 byl schválen plán nové základní devítileté školy v Žamberku. Stavbu město zrealizovalo nedaleko původní živnostenské školy a oba objekty byly propojeny skleněnou chodbou.⁵³¹ Po zrušení odborného učiliště byl objekt revitalizován a od 1. června 2001 se větší část stavby stala sídlem Městské knihovny v Žamberku.⁵³² Dispoziční řešení již sice nebylo zachováno v původní podobě, ale alespoň rozvržení fasád a celková hmotová rozdělení zůstávají stejná s dobou vzniku.

3. 3. 3 Nový dispoziční přístup – halové školy v oblasti východních Čech

Kromě klasické chodbové dispozice docházelo i v Československu k přijímání nových západoevropských vlivů v moderní architektuře škol. Zájem o reformu dosavadního systému však probíhal pomalu a prioritně v hlavním městě. Do regionálního prostředí přinesl jako první nový přístup k řešení školních budov a dispozic právě Oldřich Liska, když tento princip,

⁵²⁹ P. PANOCH, *Hradec Králové: průvodce ...*, s. 258.

⁵³⁰ MěÚ Žamberk, ORRÚP, SÚ, složka čp. 743.

⁵³¹ *Tamtéž.*

⁵³² MěÚ Žamberk, ORRÚP, SÚ, složka čp. 743.

kteřý pravděpodobně teoreticky načerpal z dobových periodik *Stavba* a *Stavitel*, použil při návrhu Masarykovy jubilejní školy v Černilově (viz VR24) roku 1930.

V dobovém tisku o architektuře se objevují články o halové dispozici častěji.⁵³³ Tento systém je považován za reformní pokus, opozitum proti dosavadnímu chodbovému řešení. Hlavní pozitivní momenty vidí v tom, že učebny jsou více osvětlené a šetří se množství horizontálních komunikací. Vzniká tedy systém bezchodbový, jenž svým řešením pomáhá i k efektivnímu zvýšení počtu učeben. Důsledkem je větší koncentrace prostoru, jako pozitivum je vyzdvihováno i to, že takovéto centrální místnosti mají větší možnost udržet prostředí čisté, a tím více hygienické. Autoři spatřovali hlavní přínos zejména v tom, že žáci se v novém komunikačním centru setkávají s učiteli.⁵³⁴ Dalším význam byl v celkovém pojetí prostoru, v chápání toho, jak by měl být ve škole využíván. Měl se stát místem společného setkávání, divadelních představení, sportovních výkonů a dalších kulturních akcí. Toto nové vnímání prostoru splňovala právě ústřední síň, jak ji pak ve svých projektech využíval i Oldřich Liska. Tento typ řešení byl pak doporučovaný především pro moderní pracovní a výchovné školy s velikostí do deseti učeben.⁵³⁵

Sám architekt během, a hlavně po realizaci svého černilovského projektu, vydává velké množství různých článků a textů, v nichž zdůrazňuje, co je na této inovující koncepci pozitivní. „Častá příležitost projektovati školní budovy vedla mne k hledání dokonalejšího typu, než je známý systém chodbový, kde chodby neslouží k ničemu jinému, než komunikaci při čemž působí prostorově velmi nevhodně a řazení učeben za sebou činí školu nepřehlednou. Při sečtení ploch všech chodeb v budově dospěl jsem k přesvědčení, že prostory určené ke komunikaci lze soustřediti do jediné společné prostory, a tak vznikla myšlenka ústřední síně, kolem které jsou seskupeny všechny školní místnosti, takže půdorysné rozdělení je velmi jasné a přehledné. Typ nové školní budovy bez chodeb se svojí sálovou dispozicí dává možnost používati této prostorné síně jako auly, která se u obecných a měšťanských škol z úspory na stavebním nákladu neprovádí.“⁵³⁶ Liska také popisuje velkou variabilitu prostoru haly. „V čele síně je projektováno podium, nebo řádné jeviště, nebo v prodloužené síni postaví se tělocvična se zvýšenou podlahou a pak taková síň slouží za hlediště při konání divadel.“ ... „V projektu je pamatováno na zřízení projekční komory a promítacího plátna.“⁵³⁷

⁵³³ Například V. Stříbrný, *Nové vlivy ve stavbě škol*, *Stavba* 9 1930–1931, s. 146–147, nebo *Nový typ školní budovy s ústřední síní bez chodeb*, *Stavitel* XIII. 1932, s. 131–132.

⁵³⁴ V. Stříbrný, *Nové vlivy ve stavbě škol*, *Stavba* 9 1930–1931, s. 146–147

⁵³⁵ J. ŠIMEK, *Historie školních budov ...*, s. 180.

⁵³⁶ O. Liska, *Projekty a stavby arch. O. Liska Hradec Králové*, Praha 1931.

⁵³⁷ *Tamtéž*.

Potřebu stavět moderní, účelné, hygienické školy zdůrazňuje i článek v příloze *Národního osvobození* z 27. srpna 1933. Je tu kladen důraz na principy, které Liska využil při návrhu černilovské školy a objevují se tu i vizualizace dalších projektů. Mezi ně patřily návrhy školních budov tohoto nového typu v Bystřici u Benešova, Kácově a ve Vážci na Slovensku.⁵³⁸ Ze čtrnácti vzdělávacích projektů, jež podle Liskova návrhu postavili, má osm z nich halovou dispozici.⁵³⁹ V roce 1930, kdy vyprojektoval první stavbu podle tohoto principu, byla podle jeho návrhu postavená jediná škola chodbového charakteru, všechny ostatní totiž využívaly už pouze principu centrální síně. Největší množství tohoto typu škol se pak postavilo v průběhu roku 1933.⁵⁴⁰

3. 3. 3. 1 Masarykova jubilejní škola v Černilově (VR24)

Nejnámější Liskovou vzdělávací realizací byla Masarykova jubilejní škola v Černilově, která se stala zajímavou především v tom, že zde byl poprvé použit halový princip v celém Československu. O projektu publikoval příspěvky jak Liska sám, tak i řada redaktorů především v časopisech s architektonickou tematikou.⁵⁴¹ Při celkových souhrnech jeho díla je právě tento přelomový návrh spolu s Městskými lázněmi v Hradci Králové (viz HR31) a urbanizačními koncepcemi pro jednotlivá východočeská města považován za jeden z nejdůležitějších, jaký kdy navrhl.⁵⁴² Velký zájem o černilovskou realizaci přišel i ze zahraničí. Například plánky a snímky budovy si vyžádala přes britské velvyslanectví Anglická společnost pro výchovu školskou v Londýně. Zároveň během prvních let od otevření došlo k řadě návštěv ze strany zástupců měst a školních rad.⁵⁴³

Černilovská školní rada koncem dvacátých let 20. století schválila rozpočet a rozhodla se vystavět novou budovu měšťanské a obecné školy. Díky Liskovým velkým zkušenostem s projektováním vzdělávacích institucí mu bylo zadáno definitivní zhotovení plánu 7. května

⁵³⁸ *Moderní školní budovy*, Národní osvobození příloha X (200) 1933, s. 1.

⁵³⁹ Liska zde barevně oddělil realizované školy na základě principu chodbové a halové dispozice. MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946.

⁵⁴⁰ *Tamtéž*.

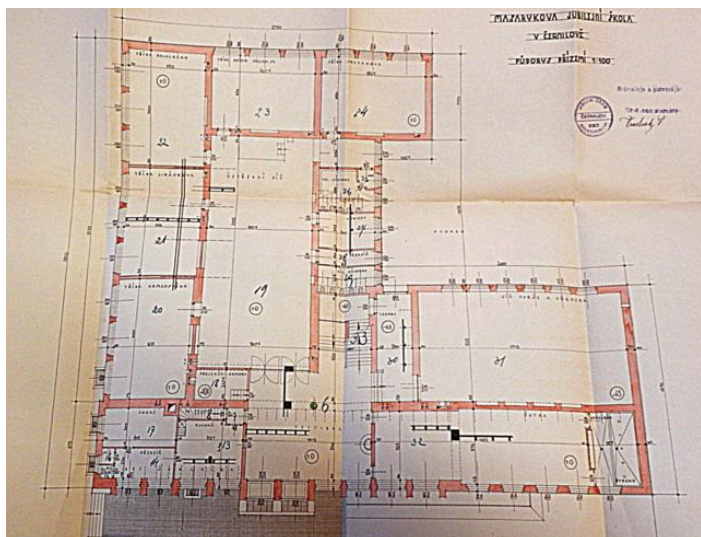
⁵⁴¹ Architekt sám napsal krátkou stať o škole v rámci své publikace: O. Liska, *Projekty a stavby arch. O. Liska Hradec Králové*, Praha 1931. Z ostatních článků například: *Nový typ školní budovy s ústřední síní bez chodeb*, *Stavitel* XIII. 1932, s. 131–133, O. STARÝ, *Akademický architekt Oldřich Liska*, *Architektura ČSR* 5. 1960, s. 332.

⁵⁴² O. STARÝ, *Akademický architekt Oldřich Liska*, *Architektura ČSR* 5. 1960, s. 332.

⁵⁴³ *80 let Masarykovy jubilejní školy v Černilově: 1931–2011*, Hradec Králové 2011, s. 10.

1930. O týden později pak Okresní školní výbor vydal stavební povolení.⁵⁴⁴ Ještě, než se začalo stavět, protestovalo proti budování více jak 180 občanů Černilova. Hlavním důvodem bylo velké zadlužení obce i to, že nedávno došlo k rekonstrukci původní školní budovy.⁵⁴⁵ Výhrady rada odmítla jako neopodstatněné a nakonec přípravy na realizaci probíhaly dál. Výstavbu prováděl stavitel Václav Jelínek z Hradce Králové, stavební dozor vykonával Jindřich Jandík z Černilova. K samotné realizaci plánu došlo od 4. srpna 1930 do 26. srpna 1931, slavnostní otevření následovalo o čtyři dny později.⁵⁴⁶ Měšťanská škola pro okolní obce se nastěhovala 1. listopadu 1932.⁵⁴⁷ Celkové stavební náklady na budovu se vyšplhaly na 1 788 380 Kč, za zahradu 51 200 Kč, vnitřní zařízení 97 740 Kč a vilu pro ředitele 140 000 Kč. Částka za kompletní výstavbu a vybavení areálu přišla na 2 077 320 Kč.⁵⁴⁸

Nově zrealizovaný komplex byl tvořen školou na základě půdorysu ve tvaru písmene L. Kromě toho vznikly na jihovýchodní straně u komunikace patrová ředitelská vila a před

vzdělávací institucí sportovní hřiště se zahradou. V suterénu školy byla oddělená kotelna, sklep školníka a cvičná kuchyň s jídelnou. Po vstupu do přízemí přes čtyřstupňové schodiště a vyvýšenou rampu pokračoval rozměrný vestibul. Hned vpravo západním směrem byl přístup do obdélníkových šaten s umývárnu a sprchami.

Obr. 81: Stavební plán půdorysu přízemí Masarykovy jubilejní školy v Černilově.

Z vestibulu se jižně vstupovalo do šaten, dále se nacházela tělocvična, kterou architekt v plánu pojmenoval síň Tyrše a Fügnera podle zakladatelů Sokola. Východním směrem od vstupu do budovy byl umístěn byt školníka s pokojem, předsíní a kuchyní. Na okraji vestibulu architekt navrhl malou projekční komoru. Hlavním prostorem přízemí se však stala ústřední síň, kolem které umístil ostatní místnosti. Z ní bylo možné vstoupit jak do jednotlivých učeben na východní straně (V projektu pod pracovními názvy: třída Komenského, Jiráskova,

⁵⁴⁴ 80 let Masarykovy jubilejní školy v Černilově: 1931–2011, Hradec Králové 2011, s. 10.

⁵⁴⁵ Tamtéž, J. ŠIMEK, *Historie školních budov ...*, s. 181.

⁵⁴⁶ 80 let Masarykovy jubilejní školy v Černilově: 1931–2011, Hradec Králové 2011, s. 10.

⁵⁴⁷ Tamtéž, s. 14.

⁵⁴⁸ Tamtéž, s. 10.

Palackého, knížete sv. Václava, Smetanova), tak do chlapeckých i dívčích toalet a kabinetu na straně západní. První patro tvořil ochoz kolem ústřední síně. Napravo od schodiště projektoval chlapecké toalety, v mezipatře pak dívčí. Na severní straně školy (hlavní průčelí budovy) byla naproti schodišti síň Boženy Němcové, uprostřed ředitelna se sborovnou a čtvrtou místností v řadě byla síň práce. Východní stranu ochozu u ulice podle návrhu lemovaly čtyři učebny, a to třída Havlíčkova, Jana Husa a Žižky, Štefánikova a s okny k ředitelově vile Národního odboje. Druhé patro tvořily čtyři kabinety a dvě učebny umístěné do hlavního severního průčelí.⁵⁴⁹ Nejdůležitější prostor celé stavby samozřejmě tvoří ústřední síň o ploše 220 m², délce 28 m a šířce 9 m. Toto místo je využíváno jako komunikační prostředek a místo kulturních akcí. Hala měla být i reprezentačním prostorem, kde se prezentovaly ve vestavěných vitrínách různé trofeje, řády a ceny, které škola a její žáci získali. Architekt zde využil i nového přístupu ve vytváření centrálních šaten, do nichž žáci vstupují přes vestibul. Zde odloží své věci a už nedochází ke zbytečnému zanášení nečistot do ostatních prostorů školy.⁵⁵⁰

Celkové řešení budovy odpovídá nejmodernějším prvkům meziválečné architektonické avantgardy. Liska zde prozrazuje výraznou inspiraci funkcionalistickým stylem, ale přesto ještě neopouští i prvky odkazující k neoklasicismu. Ty jsou patrné hlavně u řešení přízemí hlavního průčelí stavby. Dva vchody jsou totiž doplněné stříškou a širokým vystupujícím portálem, který je rozšířen o čtyři okna na každé straně. Celý tento prostor ohrazují horizontální římsy, jež podpírá osm stylizovaný pilastrů. Reprezentativní vzhled fasády pak vytváří řada deseti oken v prvním a druhém patře zapuštěná do obdélníkového rámu. Celkové strohé vyznění fasády, především partie dvou podlaží na okrajích doplněná o

stožáry, připomíná Liskův mladší projekt Ústředního konzumu na Pražském předměstí v Hradci Králové, který navrhl roku 1938 v duchu pozdního funkcionalismu.⁵⁵¹ Na západní stranu hlavního průčelí pak navazuje přízemní střídá budova tělocvičny a šaten.

Obr. 82: *Současný stav Masarykovy jubilejní školy v Černilově po rekonstrukci.*

⁵⁴⁹ SOkA HK, f. BS HK, DD Černilov, inv. č. 368, čp. 380, kart. č. 89.

⁵⁵⁰ *Nový typ školní budovy s ústřední síní bez chodeb*, Stavitel XIII. 1932, s. 131–132.

⁵⁵¹ MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1950.

Východní část u ulice ukazovala hmotové rozdělení budovy. Zatímco vstupní severní průčelí mělo dvě patra, trakt do dvora byl pouze jednopodlažní. Obdélníková okna ve fasádě architekt sdružil do ráků po třech. Stejně upraven je i zadní trakt. U sousední ředitelovy vily použil podobné řazení oken, patro včlenil do půdního prostoru valbové střechy, kterou doplnil třemi obdélníkovými vikýři. Dům má mnohem tradičnější vyznění než avantgardní budova školy, s největší pravděpodobností to bylo ovlivněno přáním stavebníka a hledáním úspornějšího řešení.

Školní budova se postupně rozšiřovala západně od původní stavby. Nejdříve byla roku 1950 otevřena školní jídelna, a potom mezi léty 1970–1973 byla vybudována nová stravovací budova, mateřská škola a byt školníka. Poslední rozšíření přišlo v letech 1996–1997, kdy došlo k přístavbě tří nových učeben a sborovny. Generální rekonstrukce fasád, výměny oken a dveří byla provedena roku 2010.⁵⁵² Při těchto opravách došlo k modernizaci a obnovení některých původních prvků. Negativní změnou je bezpochyby výměna původních dřevěných oken a dveří za plastová. Stavba je dodnes využívána černilovskou základní a mateřskou školou a užívá původní prvorepublikový název, jenž se vztahuje k jubilejním osmdesátým narozeninám prvního prezidenta republiky. Vzhledem k tomu, že škola v Černilově byla první stavbou tohoto typu na našem území, měla velkou publicitu jak v dobovém tisku, tak i v odborných kruzích, na rozdíl od ostatních architektonických staveb tohoto charakteru. V průběhu let 1931–1933 navrhl další vzdělávací objekty se stejnou dispozicí a o ně už byl zájem samozřejmě menší, protože nešlo o pionýrské projekty.⁵⁵³

3. 3. 3. 2 Masarykova obecná a měšťanská škola v Borohrádku (VR28)

Poslední zrealizovaný projekt na výstavbu vzdělávací architekta Oldřicha Lisky ve východních Čechách vznikl v Borohrádku. Jedná se opět o budovu, kde při koncipování návrhu využíval Liska principu halové dispozice s ústřední síní. U této realizace se objevil problém v tom, že kvůli nedostatku financí došlo k dokončení až na konci třicátých let 20. století. Přesto tento návrh můžeme opět označit za stěžejní, protože ústřední síň zde Liska

⁵⁵² *80 let Masarykovy jubilejní školy ...*, s. 23–24

⁵⁵³ Např. škola s ústřední síní v Bystřici (okres Benešov), Poříčanech (okres Kolín) nebo ve Velimi (okres Kolín). Články informující o přelomové škole vzniklé v Černilově: *Nový typ školní budovy s ústřední síní bez chodeb*, Stavitel XIII. 1932, s. 131–132, *Moderní školní budovy*, Národní osvobození příloha X (200) 1933, s. 1. O budově informují i dobové medailony, které vznikají k ocenění Liskovy tvorby: O. STARÝ, *Akademický architekt Oldřich Liska*, Architektura ČSR 5. 1960, s. 332.

propojil s tělocvičnou a vznikl tak velký variabilní prostor, který v Černilově nebyl. Ještě více tu tedy architekt pracoval s variabilitou prostoru, kde se měly konat různé kulturní akce, shromáždění, představení apod.

Městys Borohrádek se rozhodl vyřešit situaci, kdy stávající neorenesanční budova obecné školy z roku 1882 již byla naprosto nevyhovující. Navíc chtěli zlepšit situaci místních dětí, aby stále nemusely docházet do sousedních měšťanských ústavů v Chocni, Týništi nad Orlicí, apod.⁵⁵⁴ Proto místní školní rada iniciovala vypsání veřejné architektonické soutěže na výstavbu nové budovy. Vypracování stavebního plánu bylo zadáno Oldřichu Liskovi, jenž ho předložil dokončení v červnu 1931. O měsíc později rada rozhodla pověřit výstavbou školy stavitele Josefa Kňourka z Holic, který ještě spolupracoval se *stavitelem Františkem Žabou z Chocně a architektem, mistrem zednickým a tesařským Václavem Švarem z Kostelce nad Orlicí*. Odhadovaný náklad se podle realizační firmy měl vyšplhat až na částku 2 046 879 Kč. Výstavba započala 29. srpna 1931, ale již v roce 1932 musela být předčasně ukončena kvůli nedostatku finančních prostředků.⁵⁵⁵ Rovněž v důsledku probíhající hospodářské krize se realizace projektu ukázala být pro městys Borohrádek nezvládnutelnou, mj. i z toho důvodu, že zvyšující se nezaměstnanost stupňovala nároky na obecní rozpočet.

Ani po pěti letech se ekonomická situace Borohrádku nezlepšila, a proto místní správa požádala 25. února 1937 o udělení subvence ze zemských prostředků na dostavbu a vybavení školy.⁵⁵⁶ Hlavním problémem se ukázalo být zejména to, že doposud dokončení doznala jen hrubá stavba, chyběla okna a budova zatím zůstala pouze zakonzervovaná. Nedokončený projekt se tak nacházel ve velmi špatném technickém stavu. Docházelo k popraskání příček a do stavby neustále zatékalo. Aby dosavadní investice nebyly vynaloženy naprázdno, požádala obec o částku 1 024 398 Kč. Subvence byla nakonec Borohrádku udělena, což umožnilo dostavbu a otevření školy 1. března 1939. Dochoval se v dokumentech i Liskův dopis, v němž se 22. dubna 1940 ptá správy městyse, jak dopadlo ofertní řízení a zároveň jim obratem zasílal plány objektu pro uchování v obecním stavebním archivu.⁵⁵⁷

Oldřich Liska půdorys realizace koncipoval do tvaru písmene L a orientoval ji severovýchodně. V suterénu umístil hlavně obslužné prostory jako kotelnu, šatny se sprchami, jídelnu zvlášť pro dívky i chlapce a školní kuchyni. Hlavní vstup do přízemí budovy byl řešen stejně jako u černilovské školy. Z vestibulu severovýchodním směrem se dalo vstoupit do

⁵⁵⁴ Josef LUKÁŠEK, *Borohrádek: malý pohled do historie*, Borohrádek 2012, s. 24, Městský úřad Borohrádek (dále Měú Borohrádek), Ekonomický odbor (dále EO), Stavební archiv (dále SA), složka číslo popisné 369 (dále složka čp. 369).

⁵⁵⁵ Do té doby Borohrádek vyložil na stavbu 1 158 400 Kč. Měú Borohrádek, EO, SA, složka čp. 369.

⁵⁵⁶ V městyse byla stále vysoká nezaměstnanost, zároveň nadále rostlo obecní zadlužení.

⁵⁵⁷ Měú Borohrádek, EO, SA, složka čp. 369.

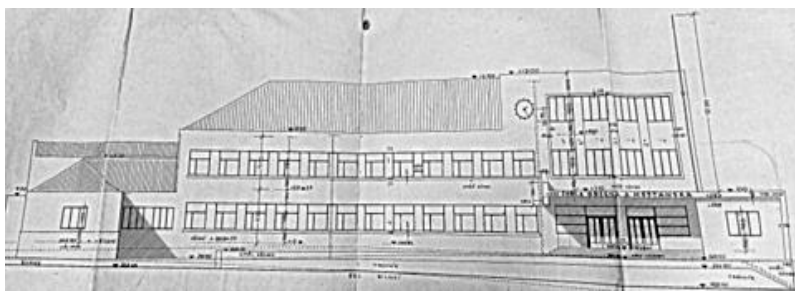
přízemního bytu školníka, který byl tvořen pokojem, kuchyní, toaletou, předsíní a schodištěm do sklepa. Ústřední síň zde Liska orientoval severozápadně. Stěna směřující do dvora osvětlovala prostor velkými okny. V polovině ji rozdělil dřevěnou skládací stěnou, jež se dala navinout do podlahy učebny mezi tělocvičnou a ústřední síní. Variabilita tedy umožnila místnosti propojit a vytvořit velký vzdušný prostor, nebo je rozdělit podle aktuálních potřeb. Ze síně se pak dalo projít na hlavní chodbu, z které vedl přístup do šaten, na druhé straně umístil architekt toalety a hlavní schodiště. Tři učebny tvořily jihozápadní stranu stavby. Severovýchodním směrem od hlavní budovy do budoucna architekt plánoval obdélníkovou přístavbu. První patro tvořil ochoz kolem ústřední síně. V tomto podlaží byla umístěna ředitelna, sborovna, toalety a další dvě učebny. Druhé patro už měla jen jihovýchodní část s hlavním vchodem. Zde Liska koncipoval rozměrnou kreslírnu propojenou s kabinetem. Severovýchodním směrem situoval pracovnu chlapců a na straně do dvora s hřištěm stejnou místnost pro dívky a kabinet s umývárnu. Do stavby byl ještě na jihozápadní stranu včleněn dům pro ředitele školy. Půdorysně ho tvořil dvoupokojový byt s kuchyní, sociálním zařízením a předsíní se samostatným vstupem z ulice.⁵⁵⁸

Liska zde opět zvolil stavbu využívající vlivy především meziválečné architektonické avantgardy v kombinaci s neoklasicistními prvky. Hmota konečné realizace i fasáda byla vlastně syntézou přístupu použitého u Živnostenské školy pokračovací v Kyšperku a Žamberku (viz VR25 a VR29) s moderní halovou Masarykovou jubilejní školou v Černilově (viz VR24). Hlavní průčelí koncipoval do podoby dvoupatrového obdélníku s rovnou střechou. Přístup ke vchodu uvozovalo široké čtyřstupňové schodiště. Opět zde využil dvě dvoukřídlé dveře, které chránila subtilní stříška. Řadu čtyř oken v každém patře zasadil do rámu, jež rozdělily tři vertikální lizény. Doposud nepoužitou úpravou v návrzích se staly zabudované hodiny, které umístil nalevo při pohledu z ulice. Patrový trakt napojený na hlavní část zastřešil valbovou střechou. Fasádu rozčlenil do dvou řad oken po dvanácti. Rozřazení i celková úprava velice připomíná podobu fasády královéhradeckých Městských lázní (viz HR31), jež podle architekta návrhu vznikly mezi léty 1932–1933.⁵⁵⁹ Podobně členil i napojený dům pro ředitele. Při severním pohledu od hřiště volil variantu obdélníkových vertikálních oken přes dvě patra, která měla co nejvíce osvětlovat prostor ústřední síně. Při své vizualizaci počítal i s rozšiřujícím křídlem, jež by rozdělením fasády bylo naprosto shodné s jihozápadní částí umístěnou k ulici.⁵⁶⁰

⁵⁵⁸ Měú Borohrádek, EO, SA, složka čp. 369.

⁵⁵⁹ P. PANOCH, *Hradec Králové ...*, s. 245.

⁵⁶⁰ Měú Borohrádek, EO, SA, složka čp. 369.

Obr. 83: Stavební plán Masarykovy obecné a měšťanské školy v Borohrádku.

V roce 1988 bylo vydáno stavební povolení na patrovou přístavbu, realizovanou pak mezi léty 1989–1991.⁵⁶¹ Došlo k rozšíření počtu učeben a kabinetů a proběhla i úprava interiérů. Poslední velkou rekonstrukcí škola prošla v roce 2010. Úpravy obsahovaly zateplení a obnovení fasády. Kromě toho byly vyměněny dřevěné dveře a okna za plastová. V současnosti v budově sídlí Základní škola *T. G. Masaryka*, čp. 396.

Právě v menších obcích se škola stala velice důležitým prostorem pro kulturní a osvětové vyžití nejen žáků, ale i místních obyvatel. Výstavba rozměrných sál umožňovala vytvořit určité „pasáže kultury“, kde se mohly konat besídky, promítání filmů, zábavy, apod. To bylo pro obec životně důležité hlavně v případech, kdy neměla žádný svůj sál ani sokolovnu. Pro Lisku se toto stalo výzvou, kterou naplňoval hlavně během třicátých let 20. století. Nejdříve tedy přijímal vlivy od významných československých architektů, jako byli Josef Gočár, Ladislav Machoň, nebo Pavel Janák, či moderní tendence západoevropské architektury, jež mu pomohly vytvořit osobitý styl. Následně mohl informace a vzory z městského prostředí použít i na vesnici, kam vliv meziválečné avantgardy pronikal jen

velice složitě. A právě v tomto je největší přínos architekta Oldřicha Lisky k meziválečné kulturní proměně a novým dispozičním řešením budov vzdělávacího typu nejen ve východních Čechách, ale i ve zbytku Československa.

Obr. 84: Současný stav školy v Borohrádku po rekonstrukci z roku 2010.

⁵⁶¹ Měú Borohrádek, EO, SA, složka čp. 369.

Závěr

Architekt Oldřich Liska (1881–1959) během působení ve čtyřech projekčních kancelářích v Hradci Králové mezi léty 1908–1947 vytvořil nejméně 79 realizací pro region východní Čechy.⁵⁶² Z toho největší podíl, tj. 39 projektů (49,4%) bylo zrealizováno v jeho dlouholetém královéhradeckém domově. Místem s druhým největším množstvím postavených staveb podle jeho návrhů byly Pardubice, celkem 8 realizací (10,1%). Pro zbylá města a obce východních Čech pak Liska navrhl 32 realizací (40,5%), z toho nejvíce v Třebechovicích pod Orebem, kde vznikly tři objekty. Jeho stavby se dále nacházejí v Borohrádku, Černilově, Dvoře Králové nad Labem, Chlumci nad Cidlinou, Chudeřicích, Jaroměři, Kostelci nad Orlicí, Lázních Běláhrad, Letohradě, Náchodě, Novém Bydžově, Smiřicích, Sobotce, Vamberku, Poličce, Předměřicích nad Labem či Žamberku. V těchto lokalitách šlo nejčastěji o jedinou realizaci.

V diplomové práci jsem se zaměřil jednak na analýzu jednotlivých staveb z hlediska jejich architektonického výrazu, u řady z nich na prokázání a potvrzení Liskova autorství a u většiny těchto budov se mi podařilo zařadit je do celku východočeské architektury. Kromě toho bylo také důležité zdůraznit vlivy i ostatních výrazných architektů, kteří zde působili. Bylo tedy důležité zohlednit tvorbu Josefa Gočára a Jana Kotěry, kteří se nejvýrazněji zaspali do podoby Hradce Králové a na Liskovu tvorbu měli velký vliv. To je možné vyzorovat především v jeho projektech školních budov, obytných domů, jež zde projektant navrhoval apod. Je patrné jeho přizpůsobování Gočárovým vizualizacím, aby měl větší šanci uspět v jednotlivých veřejných, nebo užších architektonických soutěžích, kde porota přihlížela i k osobní preferenci starosty Františka Ulricha, jenž upřednostňoval Kotěrovu a Gočárovu tvorbu ve městě. Podobnou situaci pak Liska řešil i v Pardubicích, kde dominantními osobnostmi místního stavebního rozvoje byli Ladislav Machoň a Karel Řepa. Zde nešel cestou účasti ve veřejných architektonických soutěžích (až na jedinou výjimku týkající se budovy ředitelství pošt a telegrafů), ale projektoval většinou pro soukromé investory.

Dalším důležitým momentem bylo postihnoutí vlivů a Liskovy činnosti v rámci čtyřech královéhradeckých projekčních kanceláří. Výzkum potvrdil, že pro architekta byl stěžejní již nástup do projekční a stavitelské firmy Josefa Jihlavce v roce 1908. Získal zde totiž hned několik zakázek na obytné domy a vily. Spolupráce s Josefem Jihlavcem byla důležitá, protože působil jako úspěšný a nejproduktivnější stavitel v Hradci Králové. Důležitým

⁵⁶² Srov. O. LISKA – F. TICHÝ, *Projekty a stavby arch. O. Lisky Hradec Králové*, Praha 1931, MvČ HK, Pomocná dokumentace č. 82/2007(Liska), Soupis 1946 a Soupis 1950.

mezníkem se bezpochyby stalo i seznámení s tvorbou Jana Kotěry. Jeho plán královéhradeckého muzea byl totiž právě v této době Jihlavcovou firmou realizován, a proto je velmi pravděpodobné, že Liska o tomto projektu věděl a znal jej. V této kanceláři zároveň pracoval i Vladimír Fultner, s nímž architekt krátce spolupracoval a jehož prostřednictvím získal přehled o novém, specificky českém stylu v architektuře, tj. kubismu. Následná spolupráce s Josefem Fňoukem, s nímž založil vlastní projekční a stavitelskou firmu, mu přinesla jak novou škálu zadavatelů, tak příležitost postupně se plně osamostatnit. Krátká poválečná etapa ve Společnosti stavitelů s r. o. pro něj znamenala především získání velkých zakázek od ředitelství ČSD a města Hradec Králové na výstavbu bloků obytných domů. Tento moment byl pak pro něj velice důležitý, protože podobnou zakázku získal i v Pardubicích na Čechově nábřeží, nebo v Poličce. Rozvíjel tedy koncepce obytných domů a vil, které je možné zhodnotit jako jeden ze stěžejních přínosů pro meziválečnou architekturu ve východních Čechách. Po jeho úplném osamostatnění ve vlastním projekčním ateliéru se více věnoval soukromým zakázkám, stylovému příklonu k nejmodernějším projevům architektonické avantgardy a pak také stavbě škol. Projektování budov vzdělávacích institucí věnoval velký prostor už ve dvacátých letech 20. století, ale až na začátku třicátých let využíval západoevropských reformních vlivů, jež jsou spjaté s budovami tzv. halové dispozice. Byl právě jedním z nejvýraznějších regionálních projektantů, který pokračoval v inovování školních budov a chtěl vyřešit problémy malých obecných škol na venkově.

Z vytyčených cílů diplomové práce se podařilo prokázat autorství Oldřicha Lisky u většiny objektů. Byla provedena sumarizace díla, oprava chybných údajů v literatuře, např. chybná datace návrhů, výstavby, nebo adresy budov. Pořídil jsem rovněž fotodokumentaci všech prokázaných realizací architekta, jež zachycují současný stav a zároveň doplňují stylový vývoj projektantovy tvorby. Zdůrazněn a alespoň částečně byl uveden význam jeho regulačních plánů a urbanizačních studií, které měly výrazný vliv na stavebně-historický vývoj daných lokalit především v první polovině 20. století. Popsal jsem také Liskův přínos v oblasti budov vzdělávacího charakteru s doplněním o zařazení do kontextu rozvoje staveb tohoto účelu v meziválečném období. Daný výzkum se stal základem pro perspektivu zpracování konečné monografie, která komplexně pojme dílo Oldřicha Lisky v celém státě.⁵⁶³ I přes podrobný výzkum pramenů Berní správy a Stavebních archivů v komparaci s regionální

⁵⁶³ Monografie by měla vzniknout dílem autorského kolektivu Adam Hubáček, Marcel Pencák a Ladislav Zikmund-Lender, o její přípravě se v posledních letech diskutuje.

literaturou, nebylo možné potvrdit autorství u všech objektů.⁵⁶⁴ Určitou nevyjasněnou otázkou tedy stále zůstává úprava vnitřní dispozice Klicperova divadla v Hradci Králové a pak projekty jaroměřských vil a obytných domů, kde se kvůli nedochované Berní správě nepovedlo dohledat další Liskovy realizace. Zůstává také otevřený prostor k uvedení, popisu a větší interpretaci jeho nerealizovaných projektů ve východních Čechách. V diplomové práci jsem se totiž s ohledem na rozsah textu, a především cíle výzkumu, jen okrajově věnoval nerealizovaným vizualizacím škol a Liskovu příspěvku k národně dekorativistickému stylu na příkladu Kryštofovy vily ve Smiřicích.

Výzkum tedy prokázal velký význam Oldřicha Lisky pro vývoj moderní architektury ve východních Čechách, především v Hradci Králové a Pardubicích. Jeho největší přínos je možné spatřit především ve třech oblastech. První z nich je velká stylová variabilita a působivost četného množství realizací obytného charakteru. Přes své konzervativní školení, kterým prošel na C. k. státní průmyslové škole v Praze a následně také v Drážďanech, dokázal přijímat vlivy nových architektonických směrů. A postupně se proměnil z umělce vyučeného v německé secesi, dekorativismu a neoklasicismu na architekta, který byl schopen reflektovat krystalické formy architektonického kubismu. Neodmítal také formy spojené s modernou Jana Kotěry, nebo tendence národního dekorativismu, jež po vzniku Československa konstruoval Josef Gočár s Pavlem Janákem. Právě u posledně jmenovaného stylu zůstal přes pět let a patřil bezpochyby k nejvýraznějším regionálním architektům, kteří mu ve východních Čechách věnovali pozornost. Ve druhé polovině dvacátých let 20. století postupně opouštěl dekorativní estetiku a na základě puristických vlivů koncipoval především funkcionalistické objekty. Jeho důležitým příspěvkem byly i objekty obytného charakteru. Hlavní význam měla řada polootevřených bloků, kterými inovoval dosavadní přístup orientovaný na uzavřené dvory. Tohoto postupu využíval jak v Hradci Králové, tak v sousedních Pardubicích. Druhý přínos je možné spatřit v návrzích regulačních plánů. Stěžejním se pro jeho další tvorbu v této oblasti stalo projektování dvou královéhradeckých urbanistických studií v letech 1909–1911 a 1919, kdy vypracoval dva návrhy, jež můžeme považovat za základní práce moderního urbanistického rozvoje města. Na tuto svou činnost navazoval ať už drobnějšími celky jako při úpravě Čechova nábřeží v Pardubicích, nebo s kompletními zastavovacími a regulačními plány v Josefově, nebo Náchodě. Třetím výrazným projevem jsou inovace a přínos ke stavbě objektů vzdělávacího charakteru. Právě tomuto typu staveb se věnoval vůbec nejčastěji, vytvořil na 83 projektů škol (29,74 % z celkové tvorby), z nichž ve východních

⁵⁶⁴ Např. porovnání s M. BENEŠOVÁ – F. TOMAN – J. JAKL, *Salón republiky ...*, D. BRONCOVÁ (ed.), *Kniha o městě Pardubice ...*, R. ŠVÁCHA – D. JUNEK, *Polička: moderní architektura ...* apod.

Čechách došlo k realizaci šesti z nich. Jeho pozitivum je jak ve využívání nejnovějších postupů pro koncipování učeben, umístění šaten nebo udržování co nejvyšších hygienických standardů, tak v navrhování moderního typu škol tzv. halové dispozice.

Perspektiva dalšího výzkumu je především v rozvíjení tématu směrem k dalším lokalitám, kde Oldřich Liska působil. Jde především o Středočeský kraj – okres Kolín, nebo také o realizace školních budov v Olomouckém regionu a na Slovensku. Svou diplomovou prací jsem chtěl mimo jiné upozornit na Liskovu pozoruhodnou osobnost a zároveň tak položit základ pro budoucí monografii, která by mapovala celé jeho architektonické dílo. Touto svou prací jsem provedl a završil výzkum Liskova působení ve východních Čechách. A následně doplnil jeho činnost do celkového společenského a kulturně-historického vývoje této oblasti se zdůrazněním jeho významu pro rozvoj architektury v meziválečném a kulturně pluralitním Československu.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Gymnázium Jaroslava Žáka Jaroměř, Archiv historie budovy a školních prací.

LISKA, Oldřich – TICHÝ, František, *Projekty a stavby arch. O. Liska Hradec Králové*, Praha 1931.

LISKA, Oldřich, *Jak zrál projekt lázní*, Osvěta lidu: příloha k otevření lázní XXXVI (29) 1933, s. 1.

Magistrát města Hradce Králové, Stavební archiv, složka – číslo popisné 529, 842.

Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, osobní archiv Rudolfa Fialy.

Městské muzeum Jaroměř, archiv města Jaroměř, regulace hradebních pozemků Josefov.

Městský úřad Borohrádek, Ekonomický odbor, Stavební archiv, složka číslo popisné 369.

Městský úřad Jaroměř, Odbor výstavby, Stavební úřad, Pražské předměstí – složka číslo popisné 423.

Městský úřad Kostelec nad Orlicí, odbor Stavební úřad – životní prostředí, Stavební archiv, složka číslo popisné 900.

Městský úřad Náchod, fond odbor výstavby a územního plánování, Stavební úřad, složka číslo popisné 952.

Městský úřad Nový Bydžov, odbor výstavby a životního prostředí, Stavební úřad, složka číslo popisné 768, 769.

Městský úřad Žamberk, odbor regionální rozvoje a územního plánování, Stavební, složka číslo popisné 743.

Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Pomocná dokumentace číslo 82/2007 (Liska).

Náboženská obec Církve československé husitské ve Dvoře Králové nad Labem, archiv historie budovy.

Povodí Labe, Archiv, Hradec Králové – Slezské předměstí, elektrárna Na Mlejнку.

SOka HK, fond Archiv města Smiřice, městské plány, inventární číslo 428, číslo popisné 266, karton 138.

SOka HK, fond Archiv města Smiřice, Plán na postavení vily pro průmyslníka Fr. Kryštofa, inventární číslo 427, karton 157.

SOka HK, fond Archiv obce Chudeřice, Pamětní kniha obce Chudeřice 1858–1940.

SOka HK, fond Berní správa Hradec Králové, Daň domovní Černilov, inventární číslo 368, číslo popisné 380, karton 89.

SOka HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 643, čp. 151–217, kart. 94.

SOka HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 646, čp. 291–350, kart. 97.

SOka HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 650, čp. 511–550, kart. 101.

SOka HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 651, čp. 550–600, kart. 102.

SOka HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 652, čp. 601–633, kart. 103.

SOka HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 653, čp. 641–670, kart. 104.

SOka HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 654, čp. 671–720, kart. 105.

SOka HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 655, čp. 721–760, kart. 106.

SOka HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 658, čp. 821–840, kart. 109.

SOka HK, f. BS HK, DD Nový Hradec Králové, inv. č. 695, čp. 651–712, kart. 146.

SOka HK, f. BS HK, DD Pražské Předměstí, inv. č. 712, čp. 283, kart. 163.

SOka HK, f. BS HK, DD Pražské Předměstí, inv. č. 722, čp. 954–992, kart. 173.

SOka HK, f. BS HK, DD Třebechovice pod Orebem, inv. č. 755, čp. 138, kart. 206.

SOka HK, f. BS HK, DD Třebechovice pod Orebem, inv. č. 758, čp. 594, kart. 209.

SOka HK, f. BS HK, DD Třebechovice pod Orebem, inv. č. 760, čp. 743, kart. 211.

SOka, fond Berní správa Nový Bydžov, Daň domovní Chlumeck nad Cidlinou čtvrť IV, inventární číslo 122, číslo popisné 368, karton 17.

SOka HK, f. BS Nový Bydžov, DD Chlumeck nad Cidlinou čtvrť IV, inv. č. 127, čp. 357, kart. 17.

SOka HK, f. BS Nový Bydžov, DD Chudeřice, inv. č. 122, čp. 38, kart. 13.

SOka HK, f. BS Nový Bydžov, DD Nový Bydžov, inv. č. 140, čp. 562, 768–769, kart. 31.

SOka HK, fond Fotoarchiv Předměřice nad Labem, složka II-84.

SOka, fond Místní národní výbor Chudeřice, Pamětní kniha obce Chudeřice.

SOka Jičín, fond Berní správa Jičín, Daň domovní Sobotka, inventární číslo 886, číslo popisné 427, karton 852.

SOka Jičín, fond Berní správa Nová Paka, Daň domovní Lázně Běláhoř, inventární číslo 3225, číslo popisné 287, karton 505.

SOka Pardubice, fond Berní správa Pardubice, Daň domovní Bílé předměstí, inventární číslo 842, číslo popisné 298, karton 743.

SOka Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, Daň z nemovitosti – Bílé předměstí, inventární číslo 1308, číslo popisné 10, karton 203.

SOka Pardubice, f. MNV Pardubice, DzN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 44, kart. 204.

SOka Pardubice, f. MNV Pardubice, DzN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 515–526, kart. 221.

SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DzN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 527–529, kart. 222.

SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DzN – Zelené Předměstí, inv. č. 1307, čp. 58, karton 96.

SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DzN – Zelené Předměstí, inv. č. 1307, čp. 73, kart. 97.

SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DzN – Zelené Předměstí, inv. č. 1307, čp. 967–972, kart. 139.

SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DzN – Zelené Předměstí, inv. č. 1307, čp. 994–995, kart. 140.

Literatura

80 let Masarykovy jubilejní školy v Černilově: 1931–2011, Hradec Králové 2011.

BARTOŠ, Štěpán – LUKEŠ, Zdeněk, *Pardubicko*, Pardubice 1995.

BARTOŠ, Štěpán – LUKEŠ, Zdeněk – PANOCH, Pavel, *Ve víru modernosti: architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008.

BENEŠOVÁ, Marie – TOMAN, František – JAKL, Jan, *Salón republiky: moderní architektura Hradce Králové*, Hradec Králové 2000.

BÍLEK, Karol a kol., *Malé dějiny Sobotecka: příroda, osobnosti, data, události 2. díl*, Sobotka 2013.

BOROVEC, Petr, *Téměř zapomenuté pardubické firmy (XXI. část): ze střípků drobného podnikání na Pardubicku*, Vlastivědné listy Pardubického kraje 11 (3) 2014, s. 30.

BRONCOVÁ (ed.), Dagmar, *Kniha o městě Pardubice*, Praha 1999.

DOMEČKA, Ludvík, *Třicet let veřejné činnosti JUDra Františka Ulricha*, Hradec Králové 1925.

FIDLER, Vladimír – JUZA, Josef, *Město Kostelec nad Orlicí v historických datech*, Kostelec nad Orlicí 1994.

FILIP, Jiří a kol., *Legiobanka: architektura, lidé, příběhy*, Praha 2015.

GRULICH, Petr, *Obchodní a živnostenská komora Hradec Králové 1910–1949: protektor hospodářských a nacionálně politických zájmů českých podnikatelů na severovýchodě Čech*, Praha 2005.

HILMERA, Jiří, *Česká divadelní architektura*, Praha 1999.

HNÍDKOVÁ, Vendula – VYBÍRAL, Jindřich, *Národní styl: kultura a politika*, Praha 2013

HOFMANOVÁ, Miroslava a kol., *Třebechovice pod Orebem*, Kostelec nad Orlicí 2004.

HORYNA, Václav a kol., *Vlastivěda Královéhradecka: kulturní a hospodářský snímek okresu*, Havlíčkův Brod 1968.

- HRUBÝ, Vladimír a kol., *Architektonické a stavební plány Pardubicka*, Pardubice 1999.
- IX. Zpráva státní reálky v Jaroměři za školní rok 1927–1928*, Jaroměř 1928.
- Jaroměř 1126–1976: u příležitosti 850. výročí vydal v roce 1176 Městský národní výbor v Jaroměři*, Jaroměř 1976.
- Jaroměř kulturní a hospodářská*, Jaroměř 1947.
- JAVORIN, Alfred, *Divadla a divadelní sály v českých krajích díl I. – divadla*, Praha 1949.
- JUNEK, David – KONEČNÝ, Stanislav, *Dějiny města Poličky*, Polička 2015.
- JŮZOVÁ, Martina – BRODSKÝ, Štěpán, *100 let kostela Českobratrské církve evangelické v Hradci Králové 1912–2012*, Hradec Králové 2012.
- KADLEČEK, Ivo – MYŠÁKOVÁ, Karolína "Předsín salonu republiky": vliv Ulrichova Hradce Králové na okolí (na příkladu obce Kukleny), in: *Královéhradecko: historický sborník pro poučenou veřejnost*, č. 7, 2010, s. 137.
- KAŇKA, Miroslav – PANOCH (ed.), Pavel – LUKEŠ, Zdeněk – POTŮČEK, Jakub, *Slavné vily Pardubického kraje*, Praha 2010.
- KUČA, Karel, *Chlumecko a Novobydžovsko: historie a architektonické památky Pocipliní kniha 2*, Nové Město nad Cidlinou 1995.
- KOHOUT, Michal – ŠVÁCHA, Rostislav a kol., *Česká republika – moderní architektura: Čechy*, Praha 2014.
- KOLÁTOR, Václav, *Naše školství a naše školy*, Stavba, roč. 14, 1937–1938, s. 93.
- Kostelec nad Orlicí v zrcadle času I. a II. díl*, Kostelec nad Orlicí 2016.
- KRÁTKÝ, Jiří, *Urbanistická kompozice Hradce Králové*, Hradec Králové 1990.
- KŘÍŽEK, Jiří – POTŮČEK, Jakub, *Tylovo divadlo v Lomnici nad Popelkou 1930–2010: příběh jedné stavby Oldřicha Lisky*, Lomnice nad Popelkou 2010.
- LUKÁŠEK, Josef, *Borohrádek: malý pohled do historie*, Borohrádek 2012.
- LUKEŠ, Zdeněk – HAVLOVÁ, Ester, *Český architektonický kubismus: podivuhodný směr, který se zrodil v Praze*, Praha 2006, s. 134.
- LUKEŠ, Zdeněk – PANOCH, Pavel – KARASOVÁ, Daniela – KOTALÍK, Jiří, *Josef Gočár*, Praha 2010.
- LUKEŠ, Zdeněk – BARTOŠ, Štěpán – PANOCH, Pavel, *Kaleidoskop tvarů: století moderní architektury v Pardubickém kraji*, Pardubice 2006.
- MLYNÁŘ, Karel, *Královéhradecká spořitelna pro oživení starého Hradce Králové*, Hradec Králové 1937.
- Moderní školní budovy*, Národní osvobození příloha X (200) 1933.
- Nový typ školní budovy s ústřední síní bez chodeb*, Stavitel XIII. 1932, s. 131–133.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie všeobecných vědomostí svazek XXVIII., Praha 1909.

Památník ku položení základního kamene stavby „sboru“ náboženské obce církve československé ve Dvoře Králové nad Labem, Dvůr Králové nad Labem 1924.

PANOCH, Pavel, *Hradec Králové: průvodce po architektonických památkách od středověku do současnosti*, Praha 2015.

PENCÁK, Marcel, *Hradecký architekt: Vladimír Fultner ve spleti české moderny*, Brno 2013.

POSLUŠNÝ, Ludvík, *Nové paměti města Vamberka*, Vamberk 2010.

POTŮČEK, Jakub, *Hradec Králové: architektura a urbanismus 1895–2009*, Hradec Králové 2009.

POTŮČEK, Jakub, *Oldřich Liska (životopisný medailon)*, *Architekt* 50 (10) 2004, s. 78–80.

PROKOP, Jaroslav, *Nový Bydžov v proměnách staletí*, Nový Bydžov 2005.

REJL, Tomáš, *Hradec Králové: historické pohlednice 1892–1920*, Hradec Králové 1991.

RICHTER, Karel, *Po stopách prošlého času: Chlumec nad Cidlinou a Chlumecko v proměnách staletí*, Praha 2010.

ROSŮLEK, František Karel, *Pardubice 1936*, Pardubice 1999.

ŘEHÁČEK, Jan, *Pasáž a Ladislav Machoň*, Pardubice 2008.

ŘÍHA (vyd.), Karel, *Hradec Králové v roce 1925*, Praha 1925.

SAKAŘ, Josef, *Nová doba města Pardubic*, Pardubice 2007.

SEKANINA, František, *Regulační plán města z roku 1919*, *Český svět* XVI (15) 1919, s. 2. *Stavba lázní dokumentem poctivé technické práce*, *Osvěta lidu: příloha k otevření lázní* XXXVI (29) 1933, s. 6.

ŠIMEK, Jan, *Historie školních budov: od tereziánských reforem po současnost*, Praha 2016.

SMETANA, Oldřich, *„Bílá pohádka“ na břehu Labe*, *Osvěta lidu: příloha k otevření lázní* XXXVI (29) 1933, s. 2–3.

STARÝ, Oldřich, *Akademický architekt Oldřich Liska*, *Architektura ČSR* 5. 1960.

STRÍBRNÝ, Vladimír, *Nové vlivy ve stavbě škol*, *Stavba roč.* 9, 1930–1931, s. 141.

ŠVÁCHA, Rostislav, *Od moderny k funkcionalismu: proměny pražské architektury první poloviny 20. století*, Praha 1995.

ŠVÁCHA, Rostislav – JUNEK, David, *Polička: moderní architektura 1900–1950*, Polička 2007.

SYCHROVÁ, Eva, *Roubenku U Přivozu čeká skanzen nebo demolice*, *Radnice*, roč. 16, 2005, s. 2.

ULRICH, Petr (ed.) – BALÁČEK, Jan a kol., *Slavné pošty Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2013.

URLICH, Petr (ed.) a kol., *Slavné vily Královéhradeckého kraje*, Praha 2007.

VÁCLAVÍK, František Radek – KULHÁNKOVÁ, Kateřina – ŠEDA, Bohdan – PAVLÍK, Jiří – POKORNÝ, Pavel, *Stavebně-historický průzkum evangelického kostela a fary čp. 529 v Hradci Králové*, Hradec Králové 2013.

VAŠATA, Zdeněk a kol., *100 let Střelnice Hradec Králové*, Hradec Králové 2010.

VAŠKO, Jiří, *Almanach 1951–2001: 50. let Střední odborné školy v Letohradě*, Letohrad 2001.

VLČEK, Pavel, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.

VORLÍK, Petr, *Garáže: meziválečné garáže v Čechách: Zrod nového typologického druhu a proměny stavební kultury*, Praha 2011.

ZIKMUND, Jiří – POSPÍŠILOVÁ, Jaroslava – LENDEROVÁ, Zdena, *Fotoalbum města Hradce Králové 1918–1945*, Hradec Králové 2002.

ZIKMUND, Jiří – ZIKMUND-LENDER, Ladislav, *Architektura Hradce Králové na fotografiích Josefa Sudka*, Praha 2014.

ZIKMUND-LENDER, Ladislav – ZIKMUND, Jiří (eds.), *Budova muzea Jan Kotěra 1909-1913 v Hradci Králové*, Hradec Králové 2013.

ZIKMUND-LENDER, Ladislav, *Tři generace architektů: Václav starší, Václav mladší, Jan a Milan Rejchlovi*, Hradec Králové 2012.

Elektronické zdroje:

Ladislav ZIKMUND, *Struktura města v zeleni. Kapitoly z dějin architektury 20. století v Hradci Králové* [online]. Brno, 2016 [cit. 2016-06-28]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Ondřej Jakubec Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/398556/ff_r/>, s. 13.

Státní okresní archiv Pardubice, dostupné online (<http://archivpu.cz/vystava2010/liska.htm>) [citováno k 22. 10. 2016].

Seznam obrazových příloh

Obr. 1: Generální plán zastavovací města Hradce Králové (1911). Zdroj: MvČ HK, Pomocná dokumentace číslo 82/2007 (Liska).

Obr. 2: Soutěžní návrh Oldřicha Lisky na regulaci a zástavbu Ulrichova náměstí (1925). Zdroj: MvČ HK, Územní a regulační plány města.

Obr. 3: Liskův návrh úpravy Malého náměstí s novou radnicí (1936). Zdroj: MvČ HK, Územní a regulační plány města.

Obr. 4: Detail mozaiky z Novákových garáží (1911). Zdroj: Národní technické muzeum, Expozice dějiny dopravy, inventární číslo 41415 – obrazová příloha.

Obr. 5: Stavební plán domu Marie Šanderové. Zdroj: SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 643, čp. 217, kart. 94.

Obr. 6: Současný stav rodinného domu Marie Šanderové (1908–1909). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 7: Stavební plán Evangelického kostela (1911–1912). Zdroj: Magistrát města Hradce Králové, Stavební archiv, složka – číslo popisné 529.

Obr. 8: Současný stav Evangelického kostela. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 9: Rodinný dům Marie Sálové (1912–1913). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 10: Detail především kubistických prvků fasády obytného domu v Mánesově ulici čp. 564 pro zaměstnance ředitelství ČSD (1919–1920). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 11: Současný stav hydroelektrárny Na Mlejnku (1920–1922). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 12: Současná podoba administrativní části bývalé automobilové továrny firmy Start (1922). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 13: Stavební plán vlastního obytného domu. Zdroj: SOKA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 652, čp. 633, kart. 103.

Obr. 14: Současný stav vlastního obytného domu. (1922–1923). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 15–16: Dobové fotografie dělnického domu Střelnice a biografu LIDO-BIO před rokem 1920 a po přestavbě podle Liskova projektu (1927–1928). Zdroj: MvČ HK, Pomocná dokumentace číslo 82/2007 (Liska).

Obr. 17: Slovanská pojišťovna (1928). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 18: Jižní průčelí vily Dimitrije Petrofa (1940). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 19: První návrh městských lázní (1928). Zdroj: MvČ HK, Pomocná dokumentace číslo 82/2007 (Liska).

Obr. 20: Druhý návrh městských lázní (1928). Zdroj: MvČ HK, Pomocná dokumentace číslo 82/2007 (Liska).

Obr. 21: Třetí návrh městských lázní (1929). Zdroj: MvČ HK, Pomocná dokumentace číslo 82/2007 (Liska).

Obr. 22: Dobová fotografie městských lázní (1932). Zdroj: MvČ HK, Pomocná dokumentace číslo 82/2007 (Liska).

Obr. 23: Současná podoba městských lázní po rekonstrukci z let 1993–1998. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 24: Stavební plán vlastní vily (1932). Zdroj: SOkA HK, f. BS HK, DD HK, inv. č. 658, čp. 824, kart. 109.

Obr. 25: Současná podoba vlastní vily architekta. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 26: Stavební plán Ústředního konzumu (1937). Zdroj: SOkA HK, f. BS HK, DD Pražské Předměstí, inv. č. 712, čp. 283, kart. 163.

Obr. 27: Dobová fotografie Ústředního konzumu. Zdroj: MvČ HK, Pomocná dokumentace číslo 82/2007 (Liska).

Obr. 28: Stav fasády Ústředního konzumu před rekonstrukcí. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 29: Stavební plán domu na adrese Čechovo nábřeží čp. 515 (1919–1920). Zdroj: SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DzN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 515, kart. 221.

Obr. 30–31: Dům čp. 515 (vlevo) a čp. 516 (vpravo). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 32: Dům na Čechově nábřeží čp. 518 s neobarokními prvky ve fasádě (1919–1920). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 33: Detail kubistického štítu domu čp. 527 (1922–1924). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 34: Nároží obecního činžovního domu na adrese Jiráskova čp. 968 (1920–1921). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 35: Detail fasády domu čp. 972 s plastickým reliéfem raka v kubistickém rámu. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 36: Stavební plán domu čp. 994 (1922). Zdroj: SOkA Pardubice, f. MNV Pardubice, DzN – Zelené Předměstí, inv. č. 1307, čp. 994–995, kart. 140.

Obr. 37: Detail fasády domu čp. 994. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 38: Původní nárožní objekt Okresní nemocenské pokladny v Pardubicích (vlevo) a přístavba (část se světlejší fasádou vpravo). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 39: Detail vchodu s neobarokními půlkruhovými konchy. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 40: Celkový pohled na dům pro sociální péči Charlotty Masarykové (1922–1923). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 41: Stavební plán vily Václava Ulrycha s fasádou v zeleném odstínu. Zdroj: SOKA Pardubice, f. MNV Pardubice, DzN – Bílé předměstí, inv. č. 1308, čp. 44, kart. 204.

Obr. 42: Současný stav hlavního průčelí vily Václava Ulrycha (1923–1924). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 43: Detail plastické fasády na nároží domu Na Kopečku. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 44: Obytný dům stylově odpovídající Liskově tvorbě, Nádražní čp. 314, Jaroměř. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 45: Obecní dům města Polička, čp. 384. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 46: Dobová fotografie vily Jindřicha Kubiase. Zdroj: Zdroj: MvČ HK, Pomocná dokumentace číslo 82/2007 (Liska).

Obr. 47: Současný stav vily Jindřicha Kubiase. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 48: Členité průčelí obecní domu ve Smiřicích. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 49: Současný stav dvojdomu v Novém Bydžově. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 50: Současný stav uličního průčelí Bednářovy vily po rekonstrukci. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 51: Dobová fotografie vily Aloise Němce (druhá zleva). Zdroj: Muzeum Loreta v Chlumci nad Cidlinou, Pozůstalost František Novák – vila Mašínů.

Obr. 52: Současný stav obytného a obchodního domu Karla Čapka. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 53: Dobová fotografie obchodního a obytného domu Dr. Vaníčka. Zdroj: MvČ HK, Pomocná dokumentace číslo 82/2007 (Liska).

Obr. 54: Současný stav obchodního a obytného domu Dr. Vaníčka. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 55–56: Stavební plán Sýkorovy vily v Náchodě. Zdroj: Měú Náchod, f. OVÚP, SÚ, složka čp. 952.

Obr. 56: Současný stav Sýkorovy vily v Náchodě. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 57: Současný stav vily Josefa Dostála v Kostelci nad Orlicí. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 58–59: Avantgardní vitráž a současný stav Veverkovy vily (1934). Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 60: Stavební plán Kryštofovy vily ve Smiřicích z roku 1922 – hlavní průčelí. Zdroj: SOKA HK, f. Archiv města Smiřice, inv. č. 427, kart. 157.

Obr. 61: Stavební plán Kryštofovy vily ve Smiřicích z roku 1922 – východní průčelí do dvora. Zdroj: SOKA HK, f. Archiv města Smiřice, inv. č. 427, kart. 157.

Obr. 62: Dobová fotografie předměřické hydroelektrárny před povodní roku 1932. Zdroj: SOKA Hradec Králové, Fotoarchiv Předměřice nad Labem, složka II-84.

- Obr. 63: Dobová fotografie městské spořitelny v Chlumci nad Cidlinou (vpravo). Zdroj: Muzeum Loreta v Chlumci nad Cidlinou, Fotoarchiv města, TGM celkový pohled.
- Obr. 64: Dobová fotografie novobydžovského divadla ze dvacátých let 20. století. Zdroj: MvČ HK, Pomocná dokumentace číslo 82/2007 (Liska).
- Obr. 65: Lunetové okno doplněné mozaikou s motivem kalicha a hostie. Zdroj: Fotoarchiv autora.
- Obr. 66: Současný stav Husova sboru ve Dvoře Králové nad Labem. Zdroj: Fotoarchiv autora.
- Obr. 67: Regulační plán města Josefova – regulace hradebním pozemku. Zdroj: Městské muzeum Jaroměř, archiv města Jaroměř, regulace hradebních pozemků Josefov.
- Obr. 68: Současný stav dvojvily pro dcery Rudolfa Vitouška v Třebechovicích pod Orebem. Zdroj: Fotoarchiv autora.
- Obr. 69: Původní architektova vizualizace sobotecké sokolovny. Zdroj: SOkA Jičín, f. BS Jičín, DD Sobotka, inv. č. 886, čp. 427, kart. č. 852.
- Obr. 70: Současný stav sobotecké sokolovny. Zdroj: Fotoarchiv autora.
- Obr. 71: Vizualizace Liskova řešení budovy pošty a nerealizované spořitelny. Zdroj: MěÚ Kostelec nad Orlicí, OSÚ-ŽP, SA, složka čp. 900.
- Obr. 72: Současný stav hlavního průčelí pošty. Zdroj: Fotoarchiv autora.
- Obr. 73: Současný stav sborovny s původním nábytkem jaroměřské reálky. Zdroj: Fotoarchiv autora.
- Obr. 74: Současná podoba komplexu Státního reálného gymnázia v Jaroměři. Zdroj: Fotoarchiv autora.
- Obr. 75: Stavební plán Obecné školy v Chudeřicích. Zdroj: SOkA Hradec Králové, f. Berní správa Nový Bydžov, DD Chudeřice, inv. č. 122, čp. 38, kart. č. 13.
- Obr. 76: Současný stav přestavěné Obecné školy v Chudeřicích. Zdroj: Fotoarchiv autora.
- Obr. 77: Dobová fotografie letohradské školy. Zdroj: Střední průmyslová škola v Letohradě, Fotoarchiv školy.
- Obr. 78: Současný stav hlavního průčelí letohradské školy. Zdroj: Fotoarchiv autora.
- Obr. 79: Stavební plán Živnostenské pokračovací školy v Žamberku. Zdroj: MěÚ Žamberk, ORRÚP, SÚ, složka čp. 743.
- Obr. 80: Současný stav Živnostenské pokračovací školy v Žamberku. Zdroj: Fotoarchiv autora.
- Obr. 81: Stavební plán půdorysu přízemí Masarykovy jubilejní škoie v Černilově. Zdroj: SOkA HK, f. BS HK, DD Černilov, inv. č. 368, čp. 380, kart. č. 89.

Obr. 82: Současný stav Masarykovy jubilejní školy v Černilově po rekonstrukci. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Obr. 83: Stavební plán Masarykovy obecné a měšťanské školy v Borohrádku. Zdroj: Měú Borohrádek, EO, SA, složka čp. 369.

Obr. 84: Současný stav školy v Borohrádku po rekonstrukci z roku 2010. Zdroj: Fotoarchiv autora.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Seznam realizací v Hradci Králové.

Příloha č. 2 Seznam realizovaných projektů v Pardubicích.

Příloha č. 3 Seznam realizací ve východních Čechách.

Příloha č. 4 Seznam regulačních plánů a asanačních studií pro lokalitu východních Čechy.

Příloha č. 5 Oldřich Liska – významné životní mezníky.

Příloha č. 6 Časová osa s přehledem architektonické tvorby v královéhradeckých projekčních kancelářích.

Příloha č. 7 Mapy realizací v Hradci Králové.

Příloha č. 8 Mapa realizací v Královéhradeckém kraji.

Příloha č. 9 Mapa realizací v Pardubicích.

Příloha č. 10 Mapa realizací v Pardubickém kraji.

Příloha č. 11 Grafy s přehledem Liskových realizovaných projektů.

Příloha č. 1 Seznam realizací v Hradci Králové

1. Rodinný dům Marie Šanderové – Střelecká čp. 217, realizace 1908–1909 (HR1)
2. Vila Antonína Petrofa staršího – Brněnská čp. 300, realizace 1909–1910 (HR2)
3. Garáže Ing. Jaroslava Nováka (stavba již neexistuje – stála v místě dnešního parkoviště před Zimním stadionem), realizace 1911 (HR3)
4. Dům firmy Nevyhoštěný a skladiště – Švehlova čp. 523, realizace 1911–1912 (HR4)
5. Evangelický kostel (kostel Českobratrské církve evangelické) – Nezvalova čp. 529, realizace 1911–1912 (HR5)
6. Zahradní domek Klumparovy vily – Nezvalova čp. 423, v zahradě (dnes zde již nestojí), realizace 1911–1912 (HR6)
7. Tři sousední obytné domy na Masarykově náměstí – Masarykovo náměstí čp. 527, 536, 538, realizace 1912–1913 (HR7)
8. Rodinný dům Marie Sálové – Vrchlického čp. 537, realizace 1912–1913 (HR8)
9. Rodinný dům Jana a Hedviky Hypiusevých – Vrchlického 540, realizace 1913 (HR9)
10. Rodinný dům s projekční kanceláří Fňouk – stavitel & Liska – architekt – Albertova 541, realizace 1913 (HR10)
11. Nájemní domy pro Družstvo pro stavbu domů soukromému úřednictvu v království Českém – Gočárova čp. 549, Šafaříkova čp. 550, 551, realizace 1913–1914 (HR11)
12. Grand-hotel Urban, kavárna (vnitřní zařízení) – Československé armády čp. 295, realizace 1914 (HR12)
13. Grand-hotel Urban, vestibul (přestavba) – Československé armády čp. 295, realizace 1918 (HR13)
14. Bloky obytných domů pro zaměstnance ředitelství ČSD (vlastnictví město Hradec Králové) – Klumparova čp. 565, 566, 567, 571, 572, 573, Mánesova čp. 561, 562, 563, 564, 574, –Střelecká 570, 569, 568, realizace 1919–1921 (HR14)
15. Družstevní domy města a stavebního družstva – Střelecká čp. 575, 576, 578, 587, 588 Klumparova čp. 658, Mánesova 646, 579, 584, realizace 1919–1924 (HR15)
16. Orlická elektrárna Na Mlejнку – Na Mlejнку čp. 84, realizace 1920–1922 (HR16)
17. Nouzový dřevěný obytný domek – (v místě dnešní Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové, zbourán v roce 2005), realizace 1920 (HR17)
18. Živnostenský dům Stavebního družstva v Hradci Králové – Šafaříkova čp. 581, 1243, 1270, realizace 1920–1921 (HR18)
19. Dělnický dům přístavba – biograf LIDO-BIO – Střelecká čp. 45, realizace 1920 (HR19)
20. Továrna Kávoprůmysl, spol. s r. o. – Za Škodovkou čp. 389, realizace 1921 (HR20)

21. Automobilová továrna pro firmu Start – Škroupova čp. 631, realizace 1922 (HR21)
22. Obchodní a činžovní domy pana Hanuše – Karla IV. čp. 610, realizace 1921–1922 (HR22)
23. Obchodní a činžovní domy pana továrníka Skuherského – Resslerova čp. 600, realizace 1921–1922 (HR23)
24. Vlastní obytný dům – Švehlova čp. 633, realizace 1922–1923 (HR24)
25. Smuteční obřadní síň Kukleny – Denisovo náměstí čp. 413, realizace 1925–1927 (HR25)
26. Ústav pro zvelebování živností – Obchodní a živnostenská komora – Škroupova čp. 695, realizace 1926 (HR26)
27. Vnitřní úpravy Klicperova divadla – Dlouhá čp. 99, realizace 1927 (HR27)
28. Přestavba Lidového domu (dělnického domu Střelnice) – Střelecká čp. 45, realizace 1927–1928 (HR28)
29. Okresní nemocenská pojišťovna – Jeronýmova čp. 750, realizace 1927–1928 (HR29)
30. Slovanská pojišťovna – Gočárova třída čp. 748, realizace 1928 (HR30)
31. Městské lázně – Eliščino nábřeží čp. 842, realizace 1932–1933 (HR31)
32. Vlastní vila architekta Oldřicha Lisky – Střelecká ulice čp. 824, realizace 1932 (HR32)
33. Vila Aloise Švorčíka – Střelecká ulice čp. 832, realizace 1932 (HR33)
34. Vila pro malíře a legionáře Jindřicha Vlčka – Seydlerova ulice čp. 971, realizace 1934 (HR34)
35. Ústřední konzum Pražské Předměstí – Hořická čp. 283, realizace 1937–1938 (HR35)
36. Přístavba Obchodní a živnostenské komory – Škroupova čp. 695, realizace 1939 (HR36)
37. Vila pana továrníka Dimitrije Petrofa – Brněnská čp. 707, realizace 1940 (HR37)

Příloha č. 2 Seznam realizovaných projektů v Pardubicích

1. Nouzové činžovní domy na Čechově nábřeží – Čechovo nábřeží čp. 515, 516, 517, 518, 527, 528, Bubeníkova čp. 519, 520, 526, Polská čp. 529, realizace 1919–1924 (PR1)
2. Obecní činžovní domy – Jiráskova čp. 967–975, realizace 1920–1921 (PR2)
3. Činžovní a obchodní domy ve Sladkovského ulici – Sladkovského čp. 994, 995, realizace 1921–1923 (PR3)
4. Dům pro Okresní nemocenskou pokladnu v Pardubicích – Karla IV. čp. 73, realizace 1921–1922 (PR4)
5. Dům pro sociální péči Charlotty Masarykové – Štrossova čp. 44, realizace 1922–1923 (PR5)
6. Vila Václava Ulrycha – Gebauerova čp. 10, realizace 1923–1924 (PR6)
7. Rodinný dům Antonína Kratochvíla – Husova čp. 298, realizace 1924 (PR7)
8. Činžovně obchodní dům Na Kopečku – třída Míru čp. 58, realizace 1924–1925 (PR8)

Příloha č. 3 Seznam realizací ve východních Čechách

Borohrádek

Masarykova obecná a měšťanská škola Borohrádek – T. G. Masaryka čp. 396, realizace 1931–1939 (VR28)

Černilov

Masarykova jubilejní škola – Černilov čp. 380, realizace 1930–1931 (VR24)

Dvůr Králové nad Labem

Husův sbor Církve československé husitské – Legionářská čp. 1311, realizace 1924–1925 (VR9)

Chlumec nad Cidlinou

Městská spořitelna – Kozelkova čp. 368, realizace 1926–1928 (VR19)

Vila Aloise Němce – Kozelkova čp. 357, realizace 1926–1927 (VR18)

Chudeřice

Obecná škola – Chudeřice čp. 38, realizace 1932–1933 (VR30)

Jaroměř

Státní reálné gymnázium – Lužická čp. 423, realizace 1925–1928 (VR15)

Kostelec nad Orlicí

Poštovní a telegrafní úřad – Dukelských hrdinů čp. 900, realizace 1928–1931 (VR23)

Obytný dům Dr. Vaníčka – Palackého náměstí čp. 27, realizace 1931 (VR26)

Vila Josefa Dostála – Komenského ulice čp. 702, realizace 1932–1934 (VR31)

Lázně Bělohrad

Občanská záložna – T. G. Masaryka čp. 287, realizace 1928 (VR22)

Letohrad

Živnostenská pokračovací škola – Komenského čp. 472, realizace 1930–1931 (VR25)

Náchod

Vila JUDr. Oskara Sýkory – Alšova čp. 952, realizace 1931–1932 (VR27)

Nový Bydžov

Dvojdům pro státní a jiné veřejné zaměstnance – Julia Fučíka čp. 768, 769, realizace 1925–1926 (VR11)

Přestavba Jiráskova divadla – Aloise Jiráka čp. 562, realizace 1923–1924 (VR10)

Polička

Obytné domy města Polička – nábřeží Svobody 384–386, 393, realizace 1922–1923 (VR6)

Předměřice nad Labem

Hydroelektrárna – (zničena při povodni v roce 1932), realizace 1919–1920 (VR2)

Smiřice

Obecní dům – Jiráskova čp. 266, realizace 1924 (VR8)

Sobotka

Sokolovna – Tyršova čp. 427, realizace 1928–1929 (VR21)

Třebechovice pod Orebem

Dvojvila pro Rudolfa Vitouška – Heldovo náměstí čp. 593, 594, realizace 1925–1926 (VR14)

Obchodní a obytný dům Karla Čapka – Československých legií čp. 138, realizace 1927 (VR20)

Vila MVDr. Václava Veverky – Trčkova čp. 816, realizace 1934 (VR32)

Vamberk

Vila Antonína Bednáře – Husovo náměstí čp. 88, realizace 1924–1925 (VR13)

Vila Jindřicha Kubiase – Tyršova čp. 25, realizace 1923 (VR7)

Žamberk

Živnostenská pokračovací škola – Nádražní čp. 743, realizace 1932 (VR29)

Příloha č. 4 Seznam regulačních plánů a asanačních studií pro lokalitu východních Čechy

Prokazatelně realizované studie (celkově, nebo v některých parametrech)

Zastavovací generální plán Hradce Králové, 1910–1911

Regulační plán města Náchod, projekt 1914 (VR1)

Návrh upravovacího plánu Velkého Hradce Králové, 1919

Definitivní regulační plán města Chlumec nad Cidlinou (podíl), projekt 1922 (VR3)

Regulační plán města Chrast, projekt 1922 a aktualizace 1932 (VR4)

Regulační plán čtvrti za Synským rybníkem v Poličce, projekt 1921–1922 (VR5)

Regulační plán Josefova, projekt 1925 (VR12)

Regulační plán města Smiřice, projekt 1926 (VR16)

Regulační plán města Hlinsko, projekt 1926 (VR17)

Nerealizované studie

Regulační plán města Hradce Králové, 1909

Regulační plán Pražského Předměstí u Hradce, 1909, 1910

Zastavovací návrh rodinných domů v neidentifikované vilové čtvrti, 1912

Soutěž na regulaci pravostranné Labské kotliny – Jungmannovy třídy, 1924

Návrh na Ulrichovo náměstí, 1925

Návrh asanace centra Hradce Králové, 1936–1937

Návrh na zastavění bloku IX. Pražského Předměstí, 1939–1940

Příloha č. 5 Oldřich Liska – významné životní mezníky

17. 4. 1881 – Narozen v obci Kamhájek u Kolína.

1899 – Vyučil se stavitelskému řemeslu ve Společenstvu výtvarných a stavebních řemesel.

1899–1901 – Studoval na c. k. Státní průmyslové škole v Praze.

1901 – Studium na Uměleckoprůmyslové škole v Drážďanech.

1901–1902 – Působí ve stavitelské firmě Roberta Niklíčka v Poličce jako stavitelský příručí a stavbyvedoucí.

1907–1908 Pracuje jako projektant v drážďanském ateliéru Heinricha Watzlawika.

1908 – Působil ve vídeňském ateliéru Ladislava Skřivánka.

1908–1910 – Přestěhoval se do Hradce Králové a je zaměstnán jako stavbyvedoucí v projekční a stavitelské kanceláři Josefa Jihlavce.

1910–1911 – Pro městskou technickou kancelář vytváří společně s Václavem Rejchlem mladším Zastavovací generální plán Hradce Králové.

1910–1914 – Je společníkem ve firmě Josef Fňouk stavitel & Oldřich Liska architekt.

1911 – Dokončí finální verzi projektu Evangelického kostela, jež je nejvýraznější stavbou jeho ranné tvorby.

1912 – Složil státní stavitelské zkoušky.

1919 – Oficiálně získává domovské právo ve městě a zasedne za Československou národní demokracii do odboru okrašlovacího, osvěty a umění, technického a také kuratoria průmyslového muzea.

1919–1921 – Působí jako projektant ve Společenstvu stavitelů s r. o. v Hradci Králové.

1919–1924 – V několika etapách je realizován jeho nejrozsáhlejší projekt dvou bloků obytných domů pro město Hradec Králové a zaměstnance ředitelství ČSD.

1920 – Vezme si Annu Marii Fialovou z Poděbrad, s níž má syny Oldřicha a Iva.

1921–1947 – Projektuje ve vlastním ateliéru Oldřich Liska architekt.

1925–1926 – V Třebechovicích pod Orebem vzniká nejrozsáhlejší architektův projekt dvojvily pro Rudolfa Vitouška.

1928 – Je mu zadána Spořitelnou královéhradeckou zakázka na výstavbu Městských lázní.

1928–1929 – Realizován projekt sokolovny v Sobotce, jediný objekt tohoto typu podle návrhu architekta.

1930–1931 – Výstavba Masarykovy jubilejní školy v Černilově, první vzdělávací instituce s dispozicí halového typu v Československu

1932 – Podle jeho návrhu je postavena vlastní vila ve Střelecké ulici se sídlem projekční kanceláře.

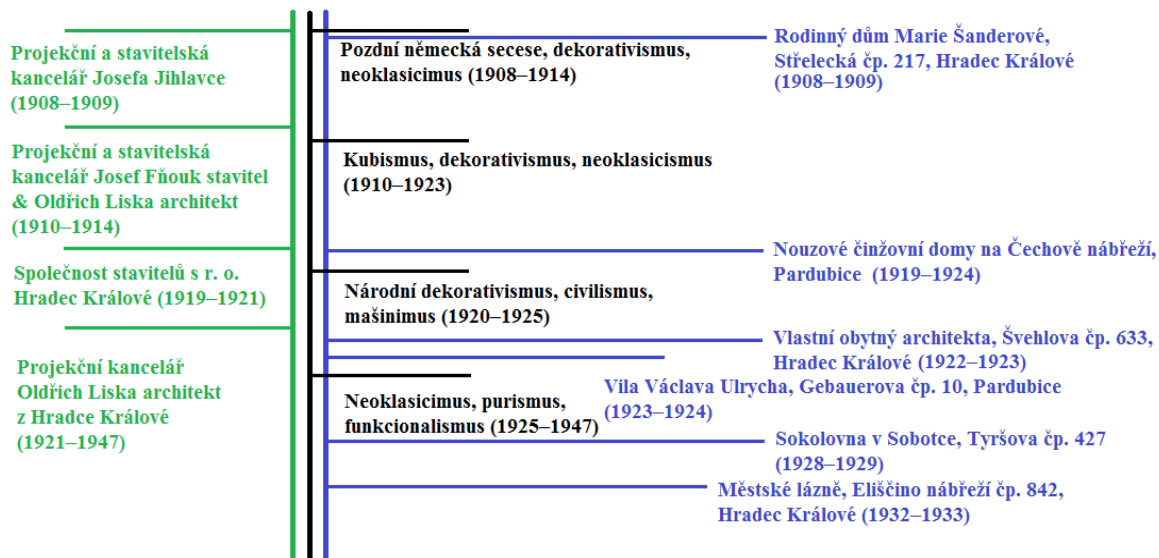
1931–1933 – Podle čtvrtého návrhu architekta proběhne výstavba Městských lázní ve stylu vrcholného nautického funkcionalismu.

1947 – Odchází do Opavy, přijímá nabídku pracovat v místním Stavoprojektu.

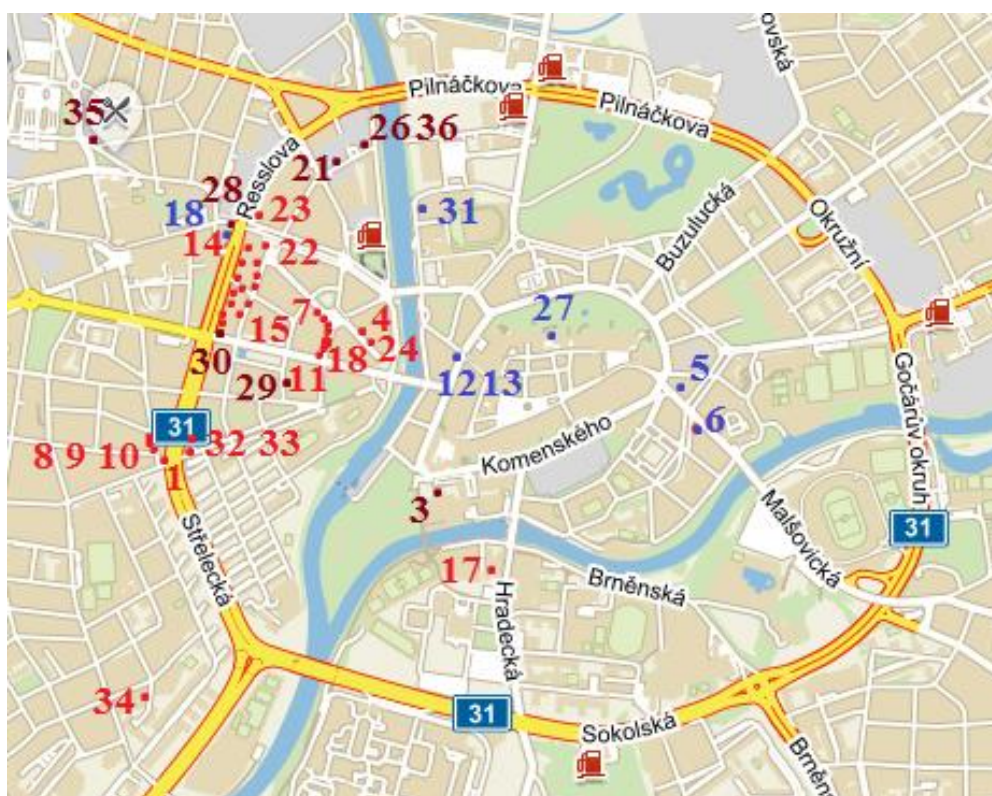
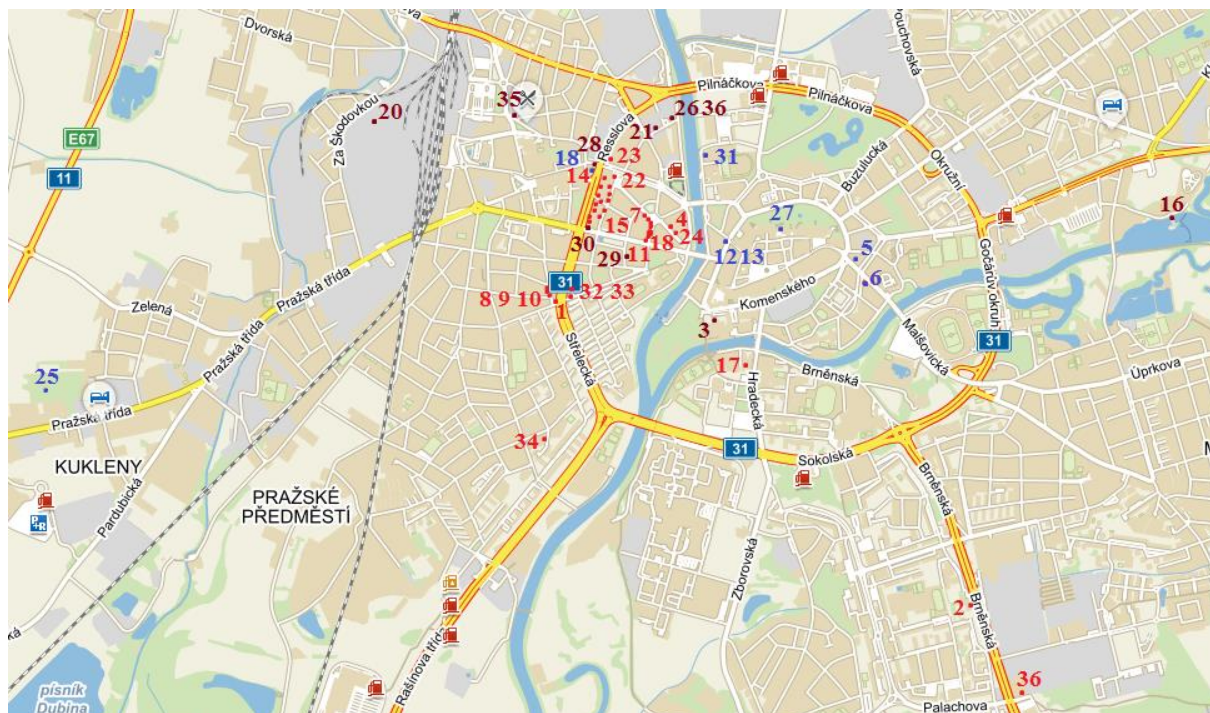
8. 12. 1959 – Umírá v Brně.

Příloha č. 6 Časová osa s přehledem architektony tvorby v královéhradeckých projekčních kancelářích

Působení Oldřicha Lisky v královéhradeckých projekčních kancelářích – časová osa

Příloha č. 7 Mapy realizací v Hradci Králové

Legenda:

Obytné domy a vily

- 1** Rodinný dům Marie Šanderové (realizace 1908–1909) (HR1)
- 2** Vila Antonína Petrofa staršího (realizace 1909–1910) (HR2)
- 4** Dům firmy Nevyhoštěný a skladiště (realizace 1911–1912) (HR4)
- 7** Tři sousední obytné domy na Masarykově náměstí (realizace 1912–1913) (HR7)
- 8** Rodinný dům Marie Sálové (realizace 1912–1913) (HR8)
- 9** Rodinný dům Jana a Hedviky Hypiusevých (realizace 1913) (HR9)
- 10** Rodinný dům s projekční kanceláří Fňouk – stavitel & Liska – architekt (realizace 1913) (HR10)
- 11** Nájemní domy pro Družstvo pro stavbu domů soukromému úřednictvu v království Českém (realizace 1913–1914) (HR11)
- 14** Bloky obytných domů pro zaměstnance ředitelství ČSD (realizace 1919–1921) (HR14)
- 15** Družstevní domy města a stavebního družstva (realizace 1919–1924) (HR15)
- 17** Nouzový dřevěný obytný domek (realizace 1920) (HR17)
- 18** Živnostenský dům Stavebního družstva v Hradci Králové (realizace 1920–1921) (HR18)
- 22** Obchodní a činžovní domy pana Hanuše (realizace 1921–1922) (HR22)
- 23** Obchodní a činžovní domy pana továrníka Skuherského (realizace 1921–1922) (HR23)
- 24** Vlastní obytný dům (realizace 1922–1923) (HR24)
- 32** Vlastní vila architekta Oldřicha Lisky – Střelecká ulice čp. 824, realizace 1932 (HR32)
- 33** Vila Aloise Švorčíka – Střelecká ulice čp. 832, realizace 1932 (HR33)
- 34** Vila pro malíře a legionáře Jindřicha Vlčka – Seydlerova ulice čp. 971, realizace 1934 (HR34)
- 37** Vila pana továrníka Dimitrije Petrofa – Brněnská čp. 707, realizace 1940 (HR37)

Administrativní a industriální objekty

- 3** Garáže Ing. Jaroslava Nováka (realizace 1911) (HR3)
- 16** Orlická elektrárna Na Mlejнку (realizace 1920–1922) (HR16)
- 20** Továrna Kávoprůmysl, spol. s r. o. (realizace 1921) (HR20)
- 21** Automobilová továrna pro firmu Start (realizace 1922) (HR21)
- 26** Ústav pro zvelebování živností – Obchodní a živnostenská komora (realizace 1926) (HR26)
- 28** Přestavba Lidového domu (dělnického domu Střelnice) (realizace 1927–1928) (HR28)
- 29** Okresní nemocenská pojišťovna (realizace 1927–1928) (HR29)

30 Slovanská pojišťovna (realizace 1928) (HR30)

35 Ústřední konzum Pražské Předměstí (realizace 1937–1938) (HR35)

36 Přístavba Obchodní a živnostenské komory (realizace 1939) (HR36)

Kulturní, církevní a ostatní objekty

5 Evangelický kostel (realizace 1911–1912) (HR5)

6 Zahradní domek Klumparovy vily (realizace 1911–1912) (HR6)

12 Grand-hotel Urban, kavárna (vnitřní zařízení) (realizace 1914) (HR12)

13 Grand-hotel Urban, vestibul, přestavba (realizace 1918) (HR13)

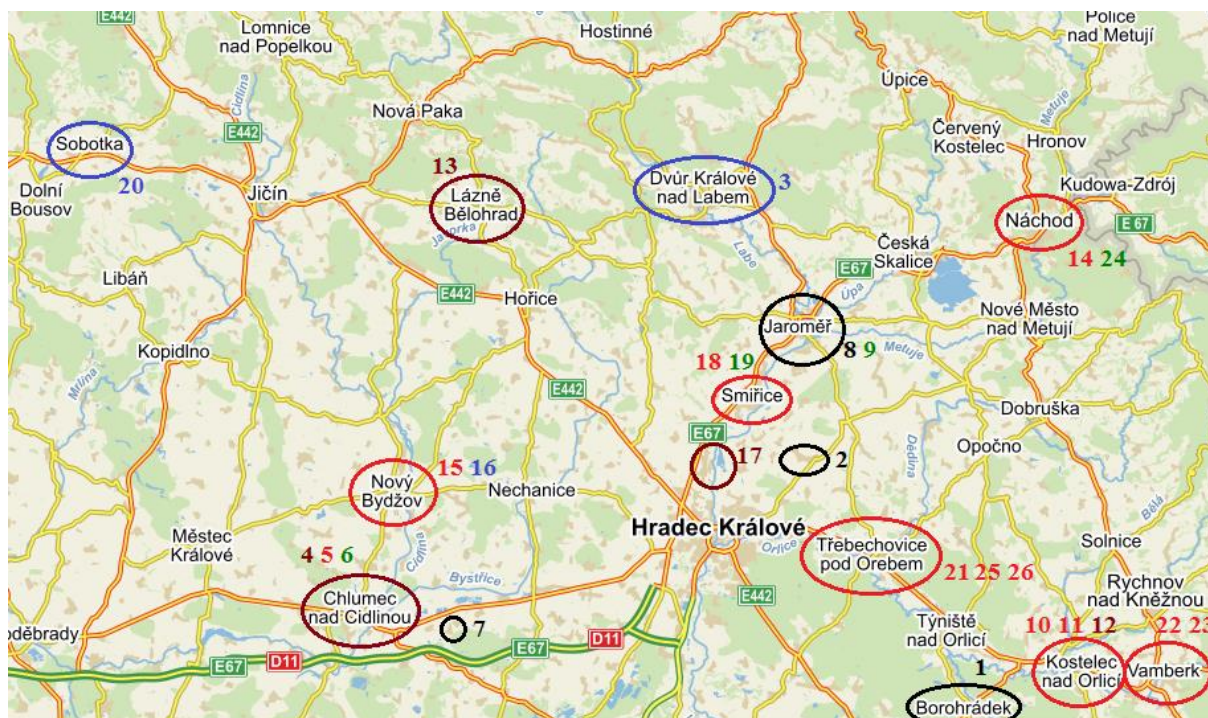
19 Dělnický dům přístavba – biograf LIDO-BIO (realizace 1920) (HR19)

25 Smuteční obřadní síň Kukleny (Denisovo náměstí čp. 413) realizace 1925–1927 (HR25)

27 Vnitřní úpravy Klicperova divadla (realizace 1927) (HR27)

31 Městské lázně (realizace 1932–1933) (HR31)

Příloha č. 8 Mapa realizací v Královéhradeckém kraji

Legenda:

Školy

- 1 Masarykova obecná a měšťanská škola Borohrádek (realizace 1931–1939) (VR28)
- 2 Masarykova jubilejní škola v Černilově (realizace 1930–1931) (VR24)
- 7 Obecná škola v Chudeřicích (realizace 1932–1933) (VR30)
- 8 Státní reálné gymnázium v Jaroměři (realizace 1925–1928) (VR15)

Kulturní, církevní a ostatní objekty

- 3 Husův sbor Církve československé husitské ve Dvoře Králové nad Labem (realizace 1924–1925) (VR9)
- 16 Přestavba Jiráskova divadla v Novém Bydžově (realizace 1923–1924) (VR10)
- 20 Sokolovna v Sobotce (realizace 1926, 1928–1929) (VR21)

Administrativní a industriální objekty

- 4 Městská spořitelna v Chlumci nad Cidlinou (realizace 1926–1928) (VR19)
- 12 Poštovní a telegrafní úřad v Kostelci nad Orlicí realizace 1928–1931 (VR23)
- 13 Občanská záložna v Lázních Bělohrad (realizace 1928) (VR22)
- 17 Hydroelektrárna v Předměřicích nad Labem (VR2)

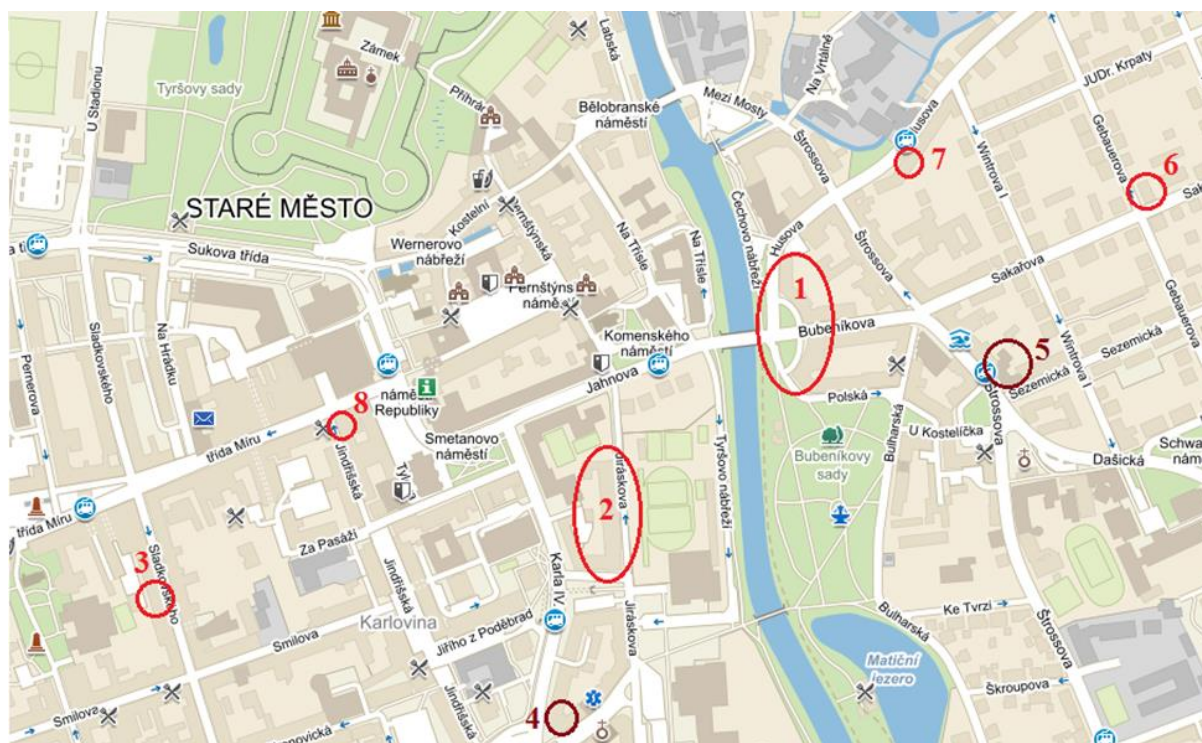
Obytné domy a vily

- 5** Vila Aloise Němce v Chlumci nad Cidlinou (realizace 1926–1927) (VR18)
- 10** Obytný dům Dr. Vaníčka v Kostelci nad Orlicí (realizace 1931) (VR26)
- 11** Vila Josefa Dostála v Kostelci nad Orlicí (realizace 1932–1934) (VR31)
- 14** Vila JUDr. Oskara Sýkory v Náchodě (realizace 1931–1932) (VR27)
- 15** Dvojdům pro státní a jiné veřejné zaměstnance v Novém Bydžově (realizace 1925–1926) (VR11)
- 18** Obecní dům ve Smiřicích (realizace 1924) (VR8)
- 21** Dvojvila pro Rudolfa Vitouška v Třebechovicích pod Orebem (realizace 1925–1926) (VR14)
- 22** Vila Antonína Bednáře ve Vamberku (realizace 1924–1925) (VR13)
- 23** Vila Jindřicha Kubiase ve Vamberku (realizace 1923) (VR7)
- 25** Obchodní a obytný dům Karla Čapka v Třebechovicích pod Orebem (realizace 1927) (VR20)
- 26** Vila MVDr. Václava Veverky v Třebechovicích pod Orebem (realizace 1934) (VR32)

Regulační plány a urbanizační studie

- 6** Definitivní regulační plán města Chlumec nad Cidlinou – podíl (projekt 1922) (VR3)
- 9** Regulační plán Josefova (projekt 1925) (VR12)
- 19** Regulační plán města Smiřice (projekt 1926) (VR16)
- 24** Regulační plán města Smiřice (projekt 1926) (VR16)

Příloha č. 9 Mapa realizací v Pardubicích

Legenda:

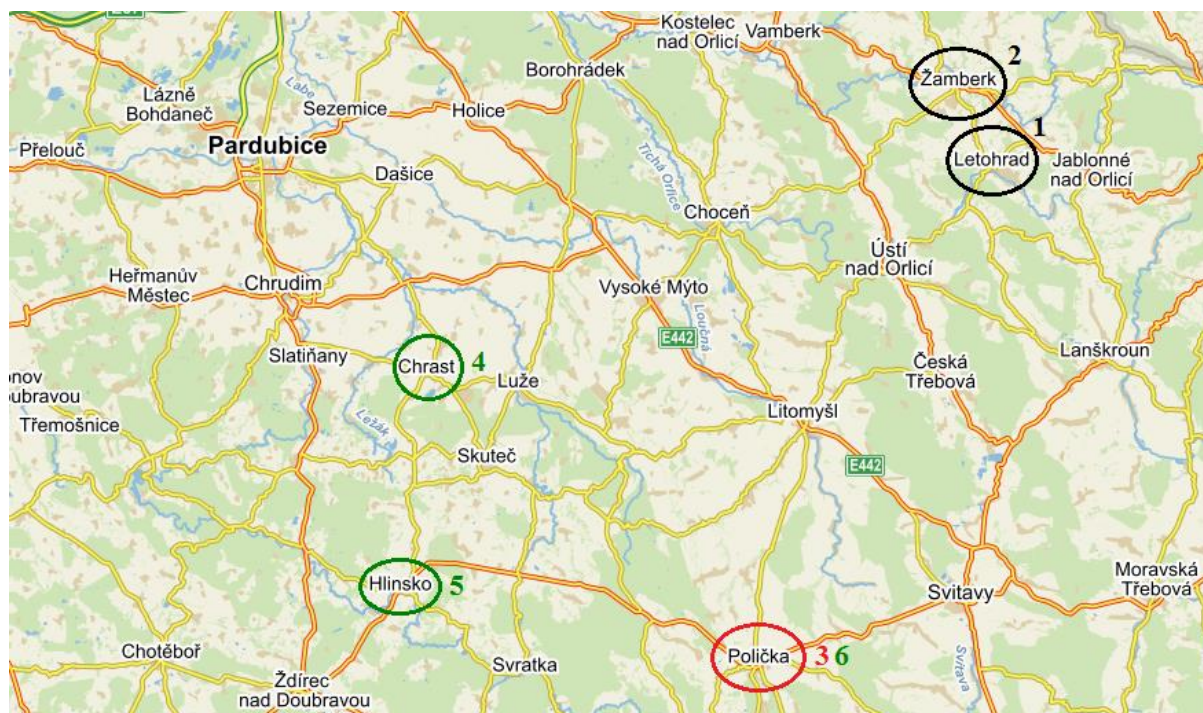
Obytné domy a vily

- 1 Nouzové činžovní domy na Čechově nábřeží (realizace 1919–1924) (PR1)
- 2 Obecné činžovní domy (realizace 1920–1921) (PR2)
- 3 Činžovní a obchodní domy ve Sladkovského ulici (realizace 1921–1923) (PR3)
- 6 Vila Václava Ulrycha (realizace 1923–1924) (PR6)
- 7 Rodinný dům Antonína Kratochvíla (realizace 1924) (PR7)
- 8 Činžovní a obchodní dům Na Kopečku (realizace 1924–1925) (PR8)

Administrativní a industriální objekty

- 4 Dům pro Okresní nemocenskou pokladnu v Pardubicích (realizace 1921–1922) (PR4)
- 5 Dům pro sociální péči Charlotty Masarykové (realizace 1922–1923) (PR5)

Příloha č. 10 Mapa realizací v Pardubickém kraji

Legenda:

Školy

- 1 Živnostenská pokračovací škola v Letohradě (realizace 1930–1931) (VR25)
- 2 Živnostenská pokračovací škola v Žamberku (realizace 1932) (VR29)

Obytné domy a vily

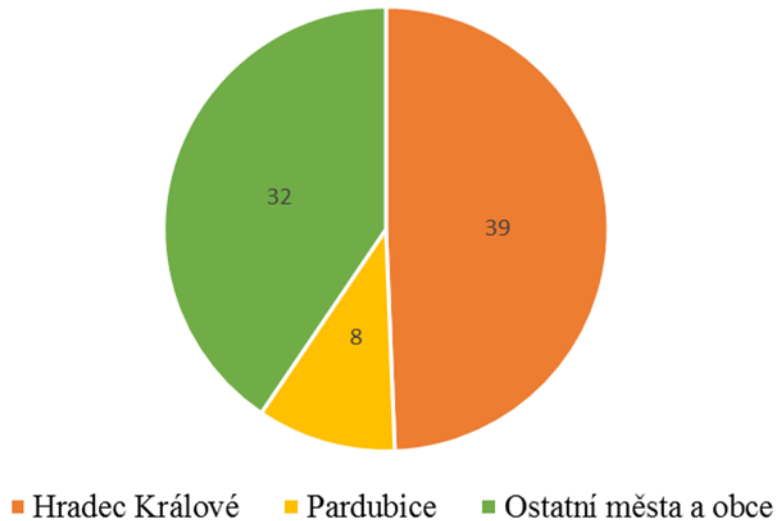
- 3 Obytné domy města Polička (realizace 1922–1923) (VR6)

Regulační plány a urbanizační studie

- 4 Regulační plán města Chrast (projekt 1922, aktualizace 1932) (VR4)
- 5 Regulační plán města Hlinsko (projekt 1926) (VR17)
- 6 Regulační plán čtvrti za Synským rybníkem v Poličce (projekt 1921–1922) (VR5)

Příloha č. 11 Grafy s přehledem Liskových realizovaných projektů

**Přehled počtu realizací Oldřicha Lisky
ve východních Čechách**

**Procentuální podíl prokazatelných realizací
v jednotlivých východočeských městech
a obcích**

